

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

[ਮੂਲ ਪਾਠ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ
Panj. B 40 ਤੋਂ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਜ਼
ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਛਾਪਿਆ ਗਇਆ ਹੈ]

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

©

ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀ : ੧

ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੰਡਨ, ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਾਲੀ)

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ

ਮੁਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿੱਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ,

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

Acknowledgement

The text of this Janamsakhi is reproduced from a photostat copy in the Library of the Languages Department, Punjab, Patiala, obtained by the courtesy of the Director, India Office Library and Records (Foreign and Commonwealth Office), London, from a manuscript, Panj. B 40 in the India Office Library, London.

ਪਹਲਾ ਸੰਸਕਰਣ : ਨਵੰਬਰ, 1974

ਗਿਣਤੀ : 1100

ਮੁੱਲ : ਰੁ: 16/-

ਸ. ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਰਜਿਸਟ੍ਰਾਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਜੋਤ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਬਹਾਦਰ ਨਗਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੁਆਰਾ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

[ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj B. 40 ਵਾਲੀ]

SIKHBOKSCLUB.COM

SIRHBOOKCLUB.COM

ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ,
ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ।
ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋਧਣ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ ।

[ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

ਮੁਖਬੰਧ

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। “ਪੰਜਾਬ ਜੀਂਦਾ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ”, ਉਸ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੈ; ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਦੇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ, ਕੋਈ ਨਿੱਗਰ ਯਾਦ-ਦਾਸ਼ਤ, ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੀ ਕਿਵੇਂ? ਇਸ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਖਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਮਣਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਅਗੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨ ਟਿਕ ਸਕਿਆ। ਅਲਬੇਰੂਨੀ ਜੋ ਗਿਆਰਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿਚ, 30 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੱਕ, ਲਾਹੌਰ ਰਹਿਆ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਕਾਰਣ (ਪੰਜਾਬ ਦੇ) ਹਿੰਦੂ ਧੂੜ ਵਾਂਗ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖਿੰਡ ਗਏ; ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤੇ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਰਗੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸੀਆਂ ਜਿਥੇ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ”। ਮਹਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਤੇ ਮੰਗੋਲਾਂ ਦੇ ਆਕ੍ਰਮਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਈ ਬਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਨ ਸਾਹਿੱਤ ਰਹਿਆ, ਨ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨ ਕੋਈ ਚਜ਼ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ।

ਪਰ, ੧੪੬੯ ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਟਿਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਬਦਲੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਆਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਫਲਸਫਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੋਈ ਮਿੱਟੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਚਮਕ ਉੱਠੀ; ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਰੋ ਮੁੜ ਹੁਮਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗੀ, ਅਤੇ ਮੁਰਦਾ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿੱਤ ਮੁੜ ਰਚਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਨਵਾਂ ਪੁੰਗਰਿਆ ਇਹ ਸਾਹਿੱਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੁਆਲੇ ਪਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਗੁਰੂ-ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਪਰਮਾਰਥਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰਹੀ। ਇਸ ਯਤਨ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਉਪਜੀਆਂ, ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ, ਟੀਕੇ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਸਾਹਿੱਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਚਿਤਾਰਿਆ ਗਇਆ। ਪਰ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਵੱਡੇਰਾ ਭਾਗ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਇਆ ਰਹਿਆ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਨ ਅਪੜ ਸਕਿਆ; ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਈ ਰਹੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ ਵੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਨਾਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਕੁਝ ਤ੍ਰਦਦ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਕਾਲਿਫ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲਾ ਨੁਸਖਾ ਛਾਪ ਕੇ ਕੀਤਾ, ਪਰ, ਬਹੁਤਾ ਸਾਹਿੱਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਇਆ ਰਹਿਆ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਖੋਜ ਦੀ ਰੁਚੀ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ, ਲੋੜ ਮਹਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿੱਤ ਛਾਪ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਏ। ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿੱਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮਤਲਬ ਲਈ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ : ‘ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ’ ਅਤੇ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਵਿਸਰੇ ਕਵੀ/ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ’।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਪਹਲੀ ਲੜੀ ਦੀ ਪਹਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਾਹਿਰ ਪੀਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ, ਅਗਿਆਨ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ ਐਚ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ, *Guru Nanak and the Sikh Religion* ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਹੋਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਕ ਖਰੜਾ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਫੋਟੋਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸ੍ਰੀ ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ। ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਚੁੰਕਿ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਫਾਰੇਨ ਐਂਡ ਕਾਮਨ ਵੈਲਥ ਆਫ਼ਿਸ, ਲੰਡਨ) ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਉਦਾਰਤਾ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਲੰਡਨ, ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਾਂ।

ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਉੱਲੇਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ੫੭ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਵਾਚਣ ਲਈ ਮੂਲ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੰਗੀਨ ਫਿਲਮਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਆਂ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਇਸ ਵਕਤ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਪਾਸ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਇਸ ਦੇ ਛੇਤੀ ਪਰਤਣ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਕਾਰਣ ਰੰਗੀਨ ਨੈਗੇਟਿਵ ਭੇਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਤਾਂ ਵੀ, ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਛੇ ਚਿਤ੍ਰ ਕਾਲੇ ਤੇ ਸਫ਼ੇਦ ਰੰਗ ਵਿਚ ਫੋਟੋਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਰਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਪੰਨੇ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਧੂਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ ਐਚ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਣਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ।

ਡਾ. ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ; ਫਾਲ ਅੱਛੀ ਪਈ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਆਸ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ।

(ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ)
ਕੁਲਪਤੀ

੨ ਸਤੰਬਰ ੧੯੭੪

ਵਿਸ਼ੈ ਸੂਚੀ

— ਮੁਖਬੰਧ	ਪੰਨਾ
— ਵਿਸ਼ੈ ਸੂਚੀ	(v)
— ਸੰਕੇਤਾਵਲੀ	(vii)
	(xi)

ਭੂਮਿਕਾ (ਪੁਸਤਕ ਪਰਿਚਯ)

ਪ੍ਰਕਰਣ

੧. ਮੂਲਾਧਾਰ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਵਿਥਿਆ	੩
੨. ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭ	੫
੩. ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਧੀ	੭
੪. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ	੯
੫. ਮੂਲਾਧਾਰ ਖਰੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ	੧੧
੬. ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ	੧੫
੭. ਲੇਖਕ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹ-ਕਾਲ	੧੭
੮. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ	੧੯
੯. ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ	੨੧
੧੦. ਸਾਹਿੱਤਕ ਮਹੱਤਾ	੨੩
੧੧. ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਿਐਨ	੨੭

ਮੂਲ ਪਾਠ

ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ

੧. ਅਵਤਾਰ ਬਾਲਪਣ	੩੩
੨. ਸਾਖੀ ਪਾਂਧੇ ਨਾਲ	੩੩
ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ	੩੫
੩. ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ	੩੬
੪. ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ	੩੭
ਖੇਤੀ ਵਣਜ, ਸੈਂਦਾਗਰੀ, ਆਦਿ	੩੭
੫. ਗੋਸ਼ਟ ਵੈਦੁ ਨਾਲ	੪੦
੬. ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ	੪੧
ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਤੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਤਿਆਗ)	੪੨
ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ	੪੩
ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੋਸ਼ਟ	੪੫
੭. ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਬਿਖ ਫਲ ਖਾਧੇ)	੪੭

ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ	ਪੰਨਾ
੮. ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲਿ	੪੯
੯. ਗੋਸ਼ਟ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲਿ (ਤਥਾ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਨਾਲਿ)	੫੧
੧੦. ਸਾਖੀ ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲਿ	੫੩
੧੧. ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲਿ	੫੪
੧੨. ਸਾਖੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲਿ	੫੫
ਪੰਨ ਏਹੁ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ	੫੭
੧੩. ਸਾਖੀ ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ	੫੮
੧੪. ਸਾਖੀ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ	੫੯
੧੫. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ਾਹ ਰੁਕਨ ਦੀਂ ਪੋਤੇ ਬਹਾਵਦੀ ਨਾਲਿ	੬੦
੧੬. ਗੋਸ਼ਟ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲਿ	੬੨
੧੭. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ੇਖੁ ਬ੍ਰਾਹਮ ਨਾਲਿ	੬੩
ਕਿੜੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ	੬੮
੧੮. ਸੈਦਪੁਰ ਦਾ ਕਤਲਾਮ (ਤੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ)	੬੯
੧੯. ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਚਕ ਬੱਧਾ	੭੩
ਸਾਖੀ ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲਿ	੭੩
੨੦. ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ (ਸੁਚ ਰਸੋਈ)	੭੪
੨੧. ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਗਇਆ	੭੭
੨੨. ਸਿਧਿ ਗੋਸ਼ਟ (ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ)	੭੯
੨੩. ਅੰਗਦ ਜੀ ਭਉਣਿ ਚਲਿਆ ਅਤੇ ਲਹਣਾ ਜੀ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਮੁੜ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ	੮੩
੨੪. ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖੜੀ ਨਾਲਿ	੮੬
੨੫. ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ	੮੭
ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਡ ਪਸਰ ਗਈ	੮੮
੨੬. ਬਾਬੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ	੮੯
ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਭੇਟ	੯੦
ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ	੯੧
੨੭. ਗੋਸ਼ਟ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲਿ	੯੨
੨੮. ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ (ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲਿ ਗੋਸ਼ਟ)	੯੫
੨੯. ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ	੯੮
੩੦. ਸਾਖੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਹੋਈ, (ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ)	੧੦੦
੩੧. ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ	੧੦੨
੩੨. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ, ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਨਾਲ	੧੦੩
੩੩. ਗੋਸ਼ਟ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਸਾਥਿ ਹੋਈ (ਭਗੀਰਥ ਤੇ ਬਾਣੀਆ)	੧੦੫
ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ	੧੦੬
੩੪. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾਬੁਲ ਗਏ	੧੧੨
੩੫. ਸਾਖੀ ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਕੀ	੧੧੩

ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ	ਪੰਨਾ
੩੬. ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਮੁਲਕ ਗਇਆ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ)	੧੧੪
੩੭. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਏ (ਮੋਢੇ ਦੁੱਬੇ ਜਿਵਾਏ)	੧੧੫
੩੮. ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ	੧੧੬
੩੯. ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ (ਕੁੱਠਾ ਦੁੱਬਾ ਜਿਵਾਇਆ)	੧੨੦
੪੦. ਇਕ (ਹੋਰ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ (ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਘਰ ਢਾਹਣੋਂ ਰੋਕਿਆ)	੧੨੧
੪੧. ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ	੧੨੨
੪੨. ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲ (ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲ)	੧੨੪
੪੩. ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਚਲ ਗਇਆ (ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ)	੧੨੪
੪੪. ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਕ ਦੇਸ ਗਏ (ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ)	੧੨੬
੪੫. ਬਾਬਾ ਹਿੰਦਚਲ ਆਇਆ (ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਦੱਤ)	੧੨੭
੪੬. ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ (ਸਾਖੀ ਧੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸਾਹ ਦੀ)	੧੨੮
੪੭. ਸਾਖੀ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਚਲੀ (ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਤਾਰਾ)	੧੨੯
੪੮. ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਨਾਲ ਹੋਈ	੧੩੦
ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ	੧੩੨
੪੯. ਗੋਸ਼ਟ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲਿ (ਬਗ਼ਦਾਦ)	੧੩੩
੫੦. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨਾਲ ਹੋਈ (ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲ)	੧੩੫
੫੧. ਬੀਚਾਰ ਫਕੀਰੀ ਕਾ	੧੩੬
੫੨. ਗੋਸ਼ਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲ	੧੩੭
੫੩. ਗੋਸ਼ਟ ਅੰਗਦ ਨਾਲ	੧੩੮
੫੪. ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲਿ	੧੪੦
੫੫. ਸਾਖੀ ਵਿਲੰਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ	੧੪੨
੫੬. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ (ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ)	੧੪੩
੫੭. ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ	੧੪੩

ਅੰਤਿਕਾਵਾਂ

ਨੰਬਰ ੧ (ਨਮੂਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ ਵਿੱਚੋਂ)	੧੫੧
ਨੰਬਰ ੨ (ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ)	੧੫੩
ਨੰਬਰ ੩ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਸ਼ਬਦ)	੧੫੭
ਨੰਬਰ ੪ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਸ਼ਬਦ)	੧੬੦
ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ (Bibliography)	੧੬੧
ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ (Index)	੧੬੪
ਸ਼ੁੱਧੀ ਪਤ੍ਰ	੧੬੭

ਚਿਤ੍ਰ PLATES

੧. ਮਹਤਾ ਕਾਲੂ, ਵੈਦ, ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੫)	I
੨. ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰਿਮਤਾਂ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਭੇਡੂ ਬਣਿਆ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੨੧)	II
੩. ਮੂਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਲੰਗੋਟ-ਬੰਧ ਸਾਧ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੨੪)	III
੪. ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੨)	IV
੫. ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਕ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੫)	V
੬. ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ (ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੮)	VI
੭. ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਾ ਇਕ ਪੰਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੫)	VII

ਸੰਕੇਤਾਵਲੀ

ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦਾ ਬਿਓਰਾ

- ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ : 'ਸ਼ਿਭੂਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ)
ਗ੍ਰੰ. ਸਿੰ. : ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਇਆ 'ਗੋਸ਼ਟ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਕੀ' ਦਾ ਇਕ ਨੁਸਖਾ
ਜ. ਸ. (ਬਾਲਾ) : ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ
ਜ. ਸ. (ਮਿਹਰਬਾਨ) : ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ)
ਪੁ. ਜ. ਸਾ. : ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ
ਸਿ. ਰੈ. ਲਾ. : ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸੈ. ਪ. ਲਾ. : ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ (ਸਟੇਟ) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ : ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਛਾਪਦੇ ਸਮੇਂ ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹਣ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਠਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕਣ । ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਉਹੀ ਹਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਨਿਭਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕੋ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਕਾਰਣ ਗੜਬੜ ਮਚੀ ਨ ਦਿਸ ਆਵੇ ।

[ਸੰਪਾਦਕ]

ਭੂਮਿਕਾ

ਪੁਸਤਕ ਪਰਿਚਯ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਮੂਲਾਧਾਰ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਵਿਥਿਆ

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ, 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ', ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਕੋਲਬੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨਾਲੋਂ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਵੱਖਰੀ ਹੈ। 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਦਾ ਮੂਲ ਖਰੜਾ ਵੀ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਹੁਣ ਫਾਰੇਨ ਐਂਡ ਕਾਮਵੇਲਥ ਆਫ਼ਿਸ, ਲੰਡਨ) ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨੰਬਰ Panj. B 6 ਹੈ। ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਕੋਲਬੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ, ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਲੰਡਨ ਪਹੁੰਚੀ। ਇਸ ਵਿਚ ੫੭ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਆਮ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਪੱਥੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ, ਲਿਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪਤਾ, ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਮਤ, ਤੇ ਚਿਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਤੇ ਮਿਤੀਬਧ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਸਿਵਾਇ ੧੭੧੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ/੧੬੫੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ¹ ਦੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ ਸਾਡੇ ਉਚੇਚੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬੜੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਜਕਾਰ, ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ (ਕਰਤਾ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ') ਦੇ, ਜੋ ਢੇਰ ਚਿਰ ਤੋਂ 'ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ'² ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਉਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਆਪ ਲੰਡਨ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪੁਰਾਤਨ ਖਰੜਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਚੜ੍ਹੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਨਜ਼ਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਭਾਂਪ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਲੱਭਤ ਤੋਂ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲਾ) ਨੂੰ ਇਸ ਭਾਵ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਐਸੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਜਾ ਤੇਰ ਤੇ "ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਗੰਗੋਤਰੀ" ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਤਕੰਠਾ ਜਾਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਆ। ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੀਆਂ ਲਗਪਗ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਨਾਂ ਲੈਣ ਜੋਗੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਇਸ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਮੰਗਵਾ ਦਿੱਤੀ।³

¹ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੋਜ਼ ਕਾਜ਼ੀ, ਦਿੱਲੀ, ਦੇ ਵਸਣੀਕ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹਨ।

²ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੩, ਫੁ. ਨੋਟ)। ਪਰ ਇਹ ਛਪ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਤੇ ਨ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੇਖਣਾ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਜੀ. ਐਸ. ਖੋਸਲਾ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

³ਦੇਖੋ : ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰ. ੪੭੪।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਿਚ ਪਈ ਇਸ ਫੋਟੋ-ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?—ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਕਹਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੋਜਕਾਰ ਸੂਰਗਵਾਸੀ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ (੧੯੫੪-੫੫ ਈ.) ਵਿਚ ਵਾਚਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਬਾਹ ਨ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਖੁਦ ਇਸ ਨੂੰ ੧੯੫੯-੬੦ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਵਲੋਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁਸਤਕ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ' ਲਈ "ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ" ਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਵਾਚਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਤਹ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਅੰਤ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ, *A Critical Survey of Panjabi Prose in the Seventeenth Century* ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸਮੇਂ, ਸਾਲ ੧੯੬੭-੬੮ ਵਿਚ, ਕੀਤਾ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ, ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ, *Guru Nanak and the Sikh Religion* ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ *Journal of Indian History* ਵਿਚ ਵੀ ਦਿੱਤੀ।⁴ ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰਿਸਰਚ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੇ ਮੁਖੀ, ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ੧੯੬੪ ਵਿਚ ਲੰਡਨ ਜਾ ਲੱਭਿਆ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ, ਪਾਸ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਈ; ਪਰ, ਨਾਲ ਹੀ, ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਲਈ ਵੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ ਕਾਪੀ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਬੇਰਿੰਗ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਕਾਲਜ, ਬਟਾਲਾ, ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਹਿਸਟਾਰੀਕਲ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾ ਲਗੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਖੋਜ-ਪਤ੍ਰ ਪੰਜਾਬ ਹਿਸਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ੧੪-੧੫ ਮਾਰਚ, ੧੯੬੯ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ⁵। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਵੀ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੁਝ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਛਾਪ ਚੁਕੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਰ-ਕਥਿਤ ਸ਼ੌਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਛਪ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਇੰਝ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਜਨਮ-ਸਤਾਬਦੀ ਤਕ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣ ਚੁਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਛਾਪ ਦੇਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਇਸੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖਰੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲਾ ਸਤਾਬਦੀ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਣ ਛਪ ਨ ਸਕੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਨਵੇਂ ਤੱਥ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਯਤਨ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ 'ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਾਹਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੜੀ' ਦੀ ਪਹਲੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ।⁶

⁴Vol. XIV, pt I, No. 133 (April 1967).

⁵"A Study of a Manuscript Janamsakhi in the Old India Office Library," *Papers on Guru Nanak*, pp. 87-95.

⁶ਡਾ. ਡਬਲਿਊ. ਐਚ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਵੀ ਅੱਜ ਕਲ ਇਸ ਉਪਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ (ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਟਿਪਣੀਆਂ ਸਹਿਤ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਛੇਤੀ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ

੨

ਜਨਮਸਾਖੀ-ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭ

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਕਦੋਂ ਕੁ ਲਿਖਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ?—ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ੧੫੮੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਮੁਖਸਤ ਬਾਲਾ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਲਿਖਵਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਉਪਰ “ਦੋਇ ਮਹੀਨੇ ਸਤਾਰਹ ਦਿਨ ਲਗੇ ਆਹੇ” ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ੧੫੮੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪ ਜੀਵਿਤ ਸਨ (ਆਪ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੫੯੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ), ਦੂਜੇ, ਇਕ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜੇ ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਏ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਨਾਲੇ, ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਬੱਗ ਤੇ ਲਗ ਪਗ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਹੀਰ ਦੀ “ਆਖ ਦਮੋਦਰ ਮੈਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ” ਵਾਲੀ ਭਰੋਸਾ-ਦੁਆਉ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਸੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਮਹੱਤਾ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸ੍ਰੋਤ ਜੋ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਰਿ ਜੀ ਰਚਿਤ ‘ਗੋਸਟਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਕੀ’ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਕਰਦਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਜੀ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੭੫੬ ਬਿ./੧੬੯੯ ਈ.) ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

ਅਰਿ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਐਸਾ ਸੁਭਾਉ ਭਇਆ ਥਾ ਜੋ ਆਠੋਂ ਪਹਰਿ ਗੁਰਾ ਅਰੁ ਭਗਤਾ ਕੇ ਚਲਾਣੇ ਹੀ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਕੀਜੀਅਹਿ। ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤੁ ਅਰੁ ਭਾਰਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸਭ ਮੁਖੁ ਕਰਿ [ਕਰਿ] ਕੀਜੀਅਹਿ॥ ਅਰਿ ਗੀਤਾ ਸਾਰੀ ਕਾ ਅਰਥੁ ਮੁਖ ਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਹੀਐ॥ ਖਰੇ ਹੀ ਆਨੰਦਮਾਨੁ ਰਹੀਐ। ਅਰੁ ਗੋਸਟੀ ਪੜੀਅਹਿ ਅਰੁ ਸਾਥੇ ਸਵਾਰੀਅਹਿ॥ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਗੁਰਾ ਕੀ ਗੋਸਟੀ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਭਗਤਾ ਕੀਆ ਗੋਸਟੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਲਾਮਤਿ ਹੋਂਦੇ ਹੀ ਹੋਈਆ ਥੀਆਂ ਅਰੁ ਨੰਗਲੁ ਸਹਰੁ ਸਾਡੇ ਧਉਲੇ ਵਿਚਿ ਚਉਬਾਰੇ ਉਪਰਿ ਗੋਸਟੀ ਕਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਥਾ॥ ਤਬ ਆਦਿ ਹੀ ਕੰਬੀਰੁ ਗੋਸਾਈ ਕੀਆ ਗੋਸਟਾ ਭਈ ਥੀਆਂ॥ ਤਿਸ ਥੀ ਪੀਛੇ ਅਉਰੁ ਸਭੁ ਗੋਸਟੀ ਹੋਈਆ। ਬਾਣੀ ਕਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੋਇਆ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕੀ ਬਾਤਿ ਥੀ ਸੋ ਸਭੁ ਬਾਣੀ ਕੇ ਅਰਥਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਈ॥ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਗੁਰਾ ਕੇ ਅਰੁ ਸਭਨਾ ਭਗਤਾ ਕੇ ਸਬਦ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਪਰਥਾਇ ਭਏ ਥੇ ਸੋ ਸਭੁ ਕਹਿ ਸਮਝਾਇ॥ ਅਰੁ ਪਿਛਲੇ ਭਗਤਾ ਕੇ ਜਨਮ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ॥^੧

ਇਸ ਟੁਕ ਵਿਚ ਮੋਟੇ ਟਾਈਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦ ‘ਅਰੁ ਗੋਸਟੀ ਪੜੀਅਹਿ ਅਰੁ ਸਾਥੇ ਹੀ ਸਵਾਰੀਅਹਿ’ ਬੜੇ ਮਹਤੂਪੂਰਣ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪੈਰ ਪਾਣ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸੰਬੰਧੀ ਗੋਸਟਾਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਗੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ। “ਸੰਵਾਰਨ” ਪਦ ਸੰਪਾਦਨ ਕ੍ਰਿਆ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਗੇ ਲਿਖੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ, ਉਸ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ, ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਤੇ ਕਲਾ

^੧ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੩੫੧੦ (ਸਿ. ਹੈ. ਲਾ.), ਪੰਨਾ ੩੪੯ (ੳ)

ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਵਜ੍ਹਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਨਵੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲੀ 'ਪੱਖੀ ਹਰਿ ਜੀ' ਵਿਚ "ਗੰਗਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ" ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਟੁਕ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਹ ਸਾਖੀ ਅਕਬਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਰਿ ਸੁਣਾਈ ਥੀ ਜਬ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਲਾਹੌਰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਥਾ ਅਕਬਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਉ^੮।" ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਕਬਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ੧੫੮੪ ਅਤੇ ੧੫੯੮ ਈ. ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੈਡ ਕੁਆਰਟਰ ਲਾਹੌਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇ ਉਪਰਲੀ ਸੂਚਨਾ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ੧੫੯੮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ੧੫੮੧ ਈ. ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੫੯੮ ਈ. ਤਕ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ਕੇਵਲ ੧੭ ਸਾਲ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਦੋਂ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਰਚ ਲਈਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਵੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਕਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗੋਸ਼ਟੀ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਹਰਬਾਨ ਰਚਿਤ ਗੋਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਿਭਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ^੯। ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ; ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਫਲੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ।

ਉਪਰਲੇ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਪੁੱਛਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਿਤ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ੨੩-੪੫ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚੋਂ "ਬਖਸ਼ਦਰ" ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਘਾਲ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ, ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ, ਮੱਕੇ ਦਾ ਫੇਰਨਾ, ਬਗ਼ਦਾਦ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਨਿਵਾਉਣਾ, ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹਨ। ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਾਪਣ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ "ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੀਜ ਰੂਪ ਜਨਮਸਾਖੀ" ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁਕੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਨੇਤਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਛੋਹ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੋਈ ਮਿੱਟੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜੀਉ ਉੱਠੀ; ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜੀਅ-ਦਾਨ ਮਿਲਿਆ; ਇਕ ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਆਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕ ਨਵਾਂ ਆਰਟ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਜੁੜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਬਚਨ ਸੰਭਾਲੇ, ਜੋ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੰਠ ਕਰ ਲਏ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਖ ਲਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਉਤਸਾਹ ਜਾਗਿਆ।

^੮ਜ. ਸਾ. (ਮਿਹਰਬਾਨ), ਭਾਗ ਦੂਜਾ, ਪੰਨਾ ੧੩੮।

^੯ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਣੀ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਸੰਪ: 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ), ਅਤੇ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ' ਹਨ।

ਇਹ ਸੀ ਆਪਣੇ ਮਹਬੂਬ ਨੇਤਾ, ਆਪਣੇ ਚੌਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜਾਣਨ, ਕੁਝ ਸੁਣਨ ਦਾ। ਇਸ ਉਤਸੁਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਸਮਾਦਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਭੁਖ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਉਣ ਲਈ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਚਲ ਪਈ; ਐਨ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੰਠਸ੍ਰੁਤ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ, ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਗਇਆ ਹੋਵੇ।

੩

ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਰਲ-ਗਡ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਖਰੜਾ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਭਾਂਤ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ; ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਕ ਹੀ ਸਾਖਾ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਖਰੜੇ ਵੀ—ਉਹ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ, ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ, ਜਾਂ ਫਿਰ, ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ—ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੁਝ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਕੁਝ। ਫਿਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਵੀ ਚੋਖਾ ਫਰਕ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਇਕ ਵਿਚ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਵਿਚ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖਰੜੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਤ ਤੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਦੋ ਜਾਂ ਚਾਰ ਖਰੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲ ਵੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਲਦੇ; ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੱਡੀ; ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਵਧ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਧ। ਅਜੇਹਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਝਾਉ ਕੀ ਹਨ ?

ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ-ਇਕਾਈ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ, ਆਪਣੇ ਨਾਇਕ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਜੀਵਨੀ ਜਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਰਚਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ-ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਾਨੀਬਧ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਕਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਕਾਈ ਸਮੁੱਚੀ ਜੀਵਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਾਤ ਜਾਂ ਵਾਰਤਾ ਸੀ—ਉਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਖ ਜਗਤ ਵਿਚ “ਸਾਖੀ” ਜਾਂ “ਗੋਸਟਿ” ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਖੀਕਾਰ ਆਪਣੇ ਨਾਇਕ ਦੀ ਕੋਈ ਇਕ ਘਟਨਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਨਾਇਕ ਦਾ ਕੋਈ ਗੁਣ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਰਚ ਦੇਂਦਾ। ਇੱਕੀਆਂ ਦੁੱਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਆਪ ਬਦਲ ਸੰਵਾਰ ਲੈਂਦੇ। ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਤੀਜੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ; ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨ ਮੰਨਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਬਿਗਾਨੀ

ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲੇਖਕਾਂ ਤਕ, ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਨ ਪੋਂਹਦਾ। ਲੇਖਕ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਕ ਹੁੰਦੇ; ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਣਾਉਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨ ਉਹ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦੇਂਦੇ ਨ ਲਿਖਣ-ਸੰਸਾਰ। ਨਕਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨ ਪਾਂਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਾ ਦੇਂਦੇ। ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ; ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਵਧਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਨਾਂ, ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਮੁਖ ਕੇਂਦ੍ਰ, ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ, ਗੁਰੂ-ਘਰ ਹੁੰਦਾ। ਪਰੰਪਰਾ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੀਤੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਆਇਆ ਹੈ^੧। ਸੋ, ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ-ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਉਤਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਜਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਰਚਦੇ। ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਫਲਸ਼ਰੂਪ, ਇਕ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ, ਸੁਤਹ ਸਿਧ, ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਪਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਅੱਡਰਤਾ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਹੈ। ਤਾਂ ਵੀ, ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੁ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਸਕਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬੜਾ ਰੋਚਕ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਵਾਂਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨੂੰ ਛੱਡੀਏ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਵਾਣ ਨੇਮ ਚਿਤਾਰਣ ਦੀ ਆਵੇਸ਼ਕਤਾ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅਣਘੜ, ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਕੱਚੇਰੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਹਲੇ ਸੰਦ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਹਲੇ ਘਰ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪਹਲੇ ਬਸਤਰ, ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਮੁੱਢਲੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਭ ਸਾਧਾਰਣ ਤੇ ਕਚਘੜ ਵੰਨਗੀ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਖਤਗੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣੀਆਂ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ ਅਸੂਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਵੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਵਸਤੂਗਤ ਵੇਰਵਾ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ; ਸੋ ਹੋਈ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰੋੜ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀਆਂ।

ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਈ ਜਾਣਾ ਕਿ 'ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਬਾਕੀ

^੧ਇਥੋਂ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੫; ਅਤੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੬੭੧ (ਸ਼੍ਰੀ. ਪ. ਲਾ), 'ਸੁਖਦਿਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਗੋਸ਼ਟਿ'।

ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਚੋਣਵਾਂ ਰੂਪ ਹਨ, ਅਕਲ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ।¹⁰

L

8

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਹਨ;¹¹ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹਨ, ਕੁਝ ਵਾਰਤਿਕ ਵਿਚ। ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ੨੩ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੪੫ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਤਕ ਅਤੇ ੧੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਤੇ ੧੪ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਹੀਂ; ਬੀਜ ਰੂਪ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਚਿਤ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਗ-ਵਿਜੇ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤਲ ਤੇ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ: ਇਕ ਸੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸੂਫੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ; ਦੂਜੇ ਸਨ ਨਾਥ ਜੋਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਟੱਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਜੇਈ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉੱਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਦਿਗ-ਵਿਜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ; ਫਲਸ਼ਰੂਪ, ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਉੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸਤ ਪਉੜੀਆਂ ਮੱਕਾ ਤੇ ਬਗਦਾਦ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਦਿਗ-ਵਿਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਲਾਮੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਗੜ੍ਹ ਸਨ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਗੁਰੂ-ਜਸ ਗਾਇਣ ਉਪਰ ਰਹਿਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਨ ਚਿਤਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਵਾਰਤਿਕ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਗਿਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ, ਬੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹਰ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਲੀਆਂ ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ, ਤਿੰਨੋਂ, ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ; ਪਿੱਛੋਂ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਹਜਾਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਇਕ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਬਾਲਾ ਸਭ ਥਾਂ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਖੀਆਂ (ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ, ਸਾਲਸ ਰਾਏ ਜੋਹਰੀ, ਬਾਬੇ ਦਾ ਮੰਵੰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤੇ “ਸਹਜ ਵਿਚ ਕੁਸ਼ਹਜ” ਹੋਣਾ, ਹਨ। ਅਜੋਕੀ ਖੋਜ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ ਦੀ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਗੱਦ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮਿਲੀ ਹੈ

¹⁰ ਅਜੇਹੇ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਦੇਖੋ: ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ’, ਅਧਿਆਇ ੧੨।

¹¹ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਦੇਖੋ: ‘ਸ਼ਿਬੂ ਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ’, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਂ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ (ਸੰਪ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ), ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨੇ ੧੬-੯੫; ਅਤੇ ‘ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ’ ਕ੍ਰਿਤ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭੂਮਿਕਾ।

ਜੋ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਅੱਧ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਉੱਤੇ ਢਲੀ ਹੋਈ ਹੈ¹², ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਗੱਦ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪਰੰਪਰਾ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨਾਂ ਹੇਠ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਨਾਂ ਕੋਲਬੁਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹਨ। ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਜਾਂ ਮੈਕਾਲਿਫ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵੀ ਇਸੇ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ (recension) ਹੈ।

ਇਕ ਤੀਜੀ ਪਰੰਪਰਾ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਣ ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨਾ ਨ ਕੇਵਲ ਅੰਤ ਤਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਜਾਣ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਬਲ ਪਰੰਪਰਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਚਲਿਤ 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ, ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ (੧੫੮੧-੧੬੩੯ ਈ.) ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੋਈ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ੫੭੫ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ੨੮੮ ਸਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹਨ; ਬਾਕੀ ਗੁਮ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਇੱਠੀਆਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰੋੜ ਅਤੇ ਕਲਾਮਈ ਕਿਰਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸਾਖੀ ਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਸਿਖਰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਲਗਪਗ ੨੧੯ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਸਾਖੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ', 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ' ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਿਸ਼, ਚਿਨਿਓਟ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ¹³। ਇਕ ਖੋਜਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਂ 1730-35 ਈ. ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ¹⁴।

ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੁਤੰਤਰ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਮਾਲਿਕ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ: 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਵਾਲੀ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਅਤੇ 'ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ' ਆਪਸ ਵਿਚ ਇੱਠੀ ਸਮਾਨਤਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਨ ਅਵੱਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰੰਪਰਾ ਕੀ ਸੀ? ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਰੂਪ ਕੀ ਸੀ?—ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਕੁ ਅਨੁਮਾਨ ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਲ ਅਗਲੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਪਰਤਾਂਗੇ।

¹²ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਤਿਕਾ ੧। ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਟੋਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਖੋਜ-ਵਿਦਿਆਰਥਣ, ਮਿਸਿਜ਼ ਗੁਰਬਚਨ ਸੰਧੂ, ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਨਕਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

¹³ਦੇਖੋ: ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ 'ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ' (ਸੰਪ: ਗੁਰਜਾ ਸਿੰਘ), ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨੇ ੪੬-੪੭।

¹⁴ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਪੰਨਾ 84.

ਮੂਲਾਧਾਰ ਖਰੜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ

ਇੰਡੀਆ ਆਰਕਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ Panj. B 40 ਵਾਲਾ ਖਰੜਾ ਭਾਵੇਂ ੧੭੯੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ/ ੧੭੩੩ ਈਸਵੀ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਹੋਰਨਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ¹⁵, ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ¹⁶। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, “ਪਾਂਧੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ” ਸਮੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਨ ਹੀ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਰੂਪ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹੀ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

“ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਝ ਭਿੰਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਇੱਥੇ ਕਣਕ ਦੀ ਥਾਂ ਮੱਠਾਂ ਨੇ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। “ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ”, “ਗੋਸ਼ਟ ਵੇਦ ਨਾਲ”, “ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼” ਤੇ “ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ” ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਫਿਰ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ’ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਵਾਧੂ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹਨ। ਸੋ, ਇਹ ਵੀ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਇਸ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹਨ।

ਅਗਲੀ ਸਾਖੀ “ਉਪਲ ਖਤੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ” ਇਸ ਪਖ ਤੋਂ ਬੜੀ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ (ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਵੀ) ਇਸ ਥਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਮਰੂ ਮਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਖ ਫਲ ਖੁਆ ਕੇ ਅੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਸਾਖੀ ਘੜੀ ਗਈ ਜੋ ਇੱਥੇ ਦਰਜ ਹੈ, ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਅਤੇ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨੁਸਖੇ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪ ਵਿਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਛਪੀ ਹੋਈ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਜਾਂ ਕੋਲਬ੍ਰੁਕ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤਥਾ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਲਿਆ ਗਇਆ ਹੈ ਜੋ “ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਈ” ਅਤੇ “ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਗਵਾਈ” ਨਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹੋਰ

¹⁵ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸ਼੍ਰੋਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਤਿਕਾ ੨.

¹⁶ ਰੇਤਾਵਨੀ : ਇਸ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਬਹੁਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਘਟਨਾਗਤ ਵਿਕਾਸ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ “ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ” ਜਾਂ “ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ” ਆਦਿ ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਭਾਵ ਇਸੇ ਘਟਨਾਗਤ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਹੈ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਜੋ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਜਿੱਥੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ, ਭੰਨ ਤੋੜ ਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੱਥਲੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਦਾ ਦਮ ਵੀ ਭਰਦੀ ਹੈ।

“ਸਾਖੀ ਰਾਕਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਈ”, ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਦੀ ਕਉਡੇ ਰਾਕਸ਼ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਰਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਿਚ ਕੜਾਹਾ ਤਪਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਕੜਾਹਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਉਂਗਲ ਪਾਣ ਨਾਲ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਰਾਕਸ਼ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਪਾਣ ਨਾਲ ਕੜਾਹਾ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨਾ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੜਾਹਾ ਤਪਦਾ ਨਹੀਂ। ਇੰਝ ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚੌਹਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਿੰਨ ਹੈ; ਪਰੰਤੂ, ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਉਡੇ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਨਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ‘ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ’ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਫੂਟੋ ਅੰਡਾ ਭਰਮ ਕਾ” ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਨ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਜੁੜਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਂਝ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ।

“ਸੱਜਣ ਠੱਗ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਰਵੇਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ “ਭੋਲਾ ਚੋਰ” ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ ਇਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ “ਸੱਜਣ” ਨਾਂ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਲੈ ਕੇ ਜੁੜ ਗਇਆ ਹੋਵੇ।

“ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੇ ਨੁਸਖੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ “ਡਰਪੈ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ਼ ਨਖਤ੍ਰਾ” ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਹੈ ਜੋ ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਫਿਰ ਮੁੱਢਲੇ ਹੋਣ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ “ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ” ਤੇ “ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ਾਹ ਹੁਕਮ ਦੀਨ” ਨਾਲ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਮੱਕਾ ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦੇ ਹੀ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਹੀ ਹਨ। ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਮੂਲਕ ਰੂਪ ਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਦੋ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਿਚ ਆਈ ਸਾਖੀ “ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ” ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਿਚ ਆਈ “ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕੇਵਲ ਪਦ “ਇਕ ਸਾਹ” ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। “ਇਕ ਸਾਹ” ਦੀ ਥਾਂ “ਦੁਨੀ ਚੰਦ” ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਤਾਂ ਵੀ, ਇਸ ਦੇ ਹੱਥਲੇ ਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਸ ਸੰਚੇ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਜੋ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਨਾਲ ਰਲਦੀਆਂ ਹਨ, “ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ”, “ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਤੇ ਸੋਦਾਗਰੀ”, “ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ”, “ਕਾਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ”, “ਗੋਸ਼ਟਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ”, “ਗੋਸ਼ਟਿ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ”, “ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ”, “ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ”, “ਰਾਵੀ ਚੱਕ ਬੱਧਾ”, “ਸਾਖੀ ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲ”, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ”,

“ਬਾਬਾ ਤਿਆ ਰਾਜ ਗਇਆ”, “ਭਾਗੀਰਥ ਤੇ ਬਾਣੀਆ” ਅਤੇ “ਗੋਸਟਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਾਲ” ਹਨ। ਇਹ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਇੰਨੀਆਂ ਰਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਉਘੜਵੇਂ ਪਾਠ-ਭੇਦ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ “ਸਿੱਧ ਗੋਸਟ” (ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੨੨) ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿਰਹੀ, ਉਦਾਸੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਆਦਿ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਰਤੱਵ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਨਾਲ ਤਾਂ ਰਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਨਾਲੋਂ ਚੌਖੀ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਛਲੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਡਿੱਬੀ ਵਾਲੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਘਟਨਾ ਵਧ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੋਸਟਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। “ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ” (ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੨੮) ਵਿਚ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਿਪਟ ਗੋਸਟ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਅਤੇ Panj. B 40 ਵਾਲੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪਹਲੇ ਰੂਪ ਕੀ ਸਨ? ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੰਡ ਕੇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੇਰਵਾ ਭਰ ਕੇ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੇ) ਬਿਰਤਾਂਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਖਰੜੇ ਦੀਆਂ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨਾਲ ਰਲਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ “ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ”, “ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਭਉਣ ਪਰਸਨ ਗਇਆ”, “ਲਹਣਾ ਜੀ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ”, “ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ”, “ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ”, “ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਡ ਪਸਰ ਗਈ”, “ਬਾਬੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ”, “ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ”, “ਬਾਬਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ”, “ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ”, “ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ”, “ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲ” (ਨੰਬਰ ੫੪) ਅਤੇ “ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ” ਹਨ। ਇਹ ਪਿਛਲੀ, ਚਲਾਣੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਕ, ਸਾਧਾਰਣ, ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਿਮ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਤਿਥਿ ਅਗੇ ਪਾਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ “ਓੜਕ ਦੀ ਸਾਖੀ” ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੇ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮੁਢਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ, ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦੇ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ¹⁷। ਖੈਰ, ਸਾਡੇ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਦਿੱਤੀ ਚਲਾਣੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ “ਪੁਰਾਤਨ” ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੇ ਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋਣ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਚਰਚਾ ਇਥੇ ਕਰ ਲੈਣੀ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। “ਗੋਸਟਿ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲ” ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ‘ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ’ ਦੇ ਚੌਦ੍ਹਾਂ ਤਬਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ

¹⁷ ਪੂਰੇ ਤਰਕ ਲਈ ਦੇਖੋ : ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ (ਸੰਪ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ), ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨੇ 43-55.

“ਲਖ ਪਤਾਲਾਂ ਪਾਤਾਲ, ਲਖ ਅਗਾਸਾਂ ਅਗਾਸ” ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦਾ ਠੀਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ “ਮੱਕਾ ਮਦੀਨਾ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ” ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਵੇ। ਉਂਵ ਇਹ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੇ ਇਹ ਉਚ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਜਲਾਲਦੀਨ ਦੇ ਇਕ ਸਿੰਧੀ ਚੇਲੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ, ਬਾਲਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਈ ਲਗਦੀ ਹੈ।

“ਸਾਖੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨਾਲ” ਨ ਤਾਂ “ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ” ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੪੭੯ ਵਿਚ ਵੀ, ਜੋ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਂਗ ਪੁਰਾਣੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ¹⁸।

“ਗੋਸ਼ਟਿ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲ” ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਦੀ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਦਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਤੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅੰਤਰ ਵੀ ਹੈ।

“ਗੋਸ਼ਟਿ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲ”, ਇਸ ਨਾਂ ਹੇਠ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮੁਢਲਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਿਦਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾ ਲਿਆ।

“ਗੋਸ਼ਟਿ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਨਾਲ” ‘ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ’ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧਿ ਹੈ¹⁹। ਇਹ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਚੌਖਾ ਭਿੰਨ ਹੈ।

“ਭੁਟੰਤ ਕੇ ਦੇਸ ਕੀ ਸਾਖੀ”, “ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ” ਅਤੇ “ਮੋਏ ਦੁੱਬੇ ਜਿਵਾਏ”, “ਬਾਬਾ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਗਇਆ, ਅੰਨ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ”, “ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਘਰ ਢਾਹਣੋਂ ਰੋਕਿਆ”, “ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲ” (ਢੀਮ ਚੁਕ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ), “ਬਾਬਾ ਹਿੰਦਚਲ ਆਇਆ”, “ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਨਾਲ”, “ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ”, “ਗੋਸ਼ਟ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲ”, “ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲ”, “ਬੀਚਾਰ ਫਕੀਰੀ ਕਾ”, “ਗੋਸ਼ਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲ”, “ਗੋਸ਼ਟ ਅੰਗਦ ਨਾਲ”, “ਸਾਖੀ ਵਿਲੁੱਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ” ਅਤੇ “ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ”, ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਨਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣ। “ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ” ਅਤੇ “ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ” ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੋਹਿਸਤਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕੁੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਭੁਤਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ੨੦ ਕੁ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਮਣੀਕਰਣ ਦੇ ਚਸਮਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਗਰਮ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਸਮੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਰੋਟੀ, ਚਾਵਲ, ਆਦਿ ਪਕਾਣ ਲਈ ਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਲਾਂ ਰੋਟੀ ਫੂਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਪਕ ਕੇ ਉਪਰ ਤੈਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਖੀ, ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿੱਛੋਂ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਫੈਲ ਚੁਕਾ ਸੀ।

¹⁸ਪੱਤਿ ੩੦੦—੦੧

¹⁹ਦੇਖੋ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ’ (ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ), ਪੰਨਾ ੨੫੦-੫੪

“ਰੁਹੇਲਿਆ ਦੇ ਦੇਸ” ਦੀ ਸਾਖੀ ਵੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਉਪਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਇਹ ਯੂਸੁਫ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਐਨ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸੇ ਸਾਖੀ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖਾ ਵਿਚ ਜੋ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੭੬੭ (ਪੰਜਾਬ ਆਰਕਾਈਵਜ਼) ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ, ਬਾਲਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਹੈ।

ਖੈਰ, ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚਰਚਾ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਕਿ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰੂਪ ਸੰਭਾਲੀ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ, ੧੭੯੦ ਬਿ./੧੭੩੩ ਈ. ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।

੬

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਹੁਣ ਤਕ ਅਸੀਂ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦੋ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਾਲੀ, ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਚੀਏ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ ੨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਪਾਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਦਸ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’, ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਤੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਜ-ਰੂਪ ਸਾਖੀਆਂ ਵੰਡ ਜਾ ਕੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦੋ ਦੋ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ, ਵਧ ਸਾਖੀਆਂ ਹੋ ਨਿਬੜੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, “ਅਵਤਾਰ ਬਾਲਪਣ” ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਜੁੜ ਕੇ, ਇਹ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਰ ਸਾਖੀਆਂ (੧-੪) ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਬਣ ਗਈ ਹੈ; “ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ” ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਸਾਖੀਆਂ (੧੧ ਤੇ ੧੨) ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ; “ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਤੇ ਸੌਦਾਗਰੀ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵੀ ਇਕ ਨ ਰਹ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ (੧੭, ੨੨, ੨੩) ਵਿਚ ਵਟ ਗਈ ਹੈ; “ਗੋਸ਼ਟ ਵੇਦ ਨਾਲ” ਫਿਰ ਦੋ ਸਾਖੀਆਂ (੧੫, ੧੬) ਵਿਚ ਵਟ ਗਈ ਹੈ; “ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ”, “ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼” ਤੇ “ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ” ਆਦਿ, ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸਾਖੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਅੱਠ (੨੪, ੨੬, ੨੮, ੨੯, ੩੦, ੩੧, ੩੨, ੧੧੩) ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ; “ਉਪਲ ਖਤੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੂਖ ਗਵਾਈ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਤਿੰਨ ਸਾਖੀਆਂ (੩੫, ੩੬, ੬੩) ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। “ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ” ਚਾਰ ਸਾਖੀਆਂ (੧੪੨, ੧੪੩, ੧੪੪, ੧੪੫) ਵਿਚ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਹੈ; “ਗੋਸ਼ਟ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ” ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਖੀਆਂ (੧੪੭, ੧੪੮, ੧੪੯) ਵਿਚ ਵੱਟ ਗਈ ਹੈ; “ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦੋਹਾਂ (੧੩੯, ੧੪੦) ਵਿਚ, “ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ” ਵਾਲੀ ਦੋਹਾਂ (੩੬, ੩੯, ੪੦, ੪੧) ਵਿਚ, “ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ” ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਅੱਠਾਂ ੧੧੭-੧੨੪) ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਿਤ ਹੋਈ ਹੈ; ਅਤੇ ਗੱਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਸਾਖੀ ਉਤੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਕੁਝ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਚੋਖੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਫੈਲਾਉ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਵੀ ਪਹਲੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜ-ਰੂਪ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਹੱਠ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਵਕਤ 'ਸੱਚ ਖੰਡ ਪੋਥੀ', 'ਹਰਿ ਜੀ ਪੋਥੀ' ਤੇ 'ਚਤਰਭੁਜ ਪੋਥੀ' ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਪਹਲੀ ਅਥਵਾ ਮੁੱਢਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਤੇ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਜਾਂ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ', ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਾਲੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40, ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਸੰਖਿਪਤ ਰੂਪ ਹਨ, ਖਾਸੀ ਹਾਸੋ ਹੀਣੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ²⁰ ।

ਇਸ ਕਾਰਣ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਤ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਂ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਇਆ । ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਰਹੇ; ਫਿਰ ਇਹ ਇੱਕੋ ਦੁੱਕੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਨਕਲ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ । ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰਕੇ, ਕਈ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਕਰਵਾਈ; ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕੇਸ਼ੋ ਦਾਸ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਹੋਇਆ । ਸਾਰੇ ਸੰਗ੍ਰਹ, ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਉਸੇ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੱਖੇ ਗਏ; ਪੋਥੀ ਸੱਚਖੰਡ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ, ਅਗਲੀ ਪੋਥੀ ਹਰਿ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ, ਤੇ ਹੋਰ ਅਗਲੇਰੀ ਚਤਰਭੁਜ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ । ਤਿੰਨ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, 'ਕੇਸ਼ੋ ਰਾਇ ਪੋਥੀ', 'ਅਭੈ ਪਦ ਪੋਥੀ' ਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪਦ ਪੋਥੀ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ । ਸੰਗ੍ਰਹ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿਆ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ, ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਮਿਹਰਬਾਨ, ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰਭੁਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਜੋ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਇਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਰਤਾ ਦੇ ਇਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ।

੭

ਲੇਖਕ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹ-ਕਾਲ

ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਲਿਖਣ-ਕਾਲ, ਸੰਬੰਧੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦੂਜੀਆਂ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਦਾਰ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਪੱਤਿ ੮੪ (ਅ) ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਮੂਰਤ ਲਈ ਖਾਲੀ ਛੱਡੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਟੁਕ ਆਈ ਹੈ :

ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਪੋਥੀ ਲਿਖਵਾਈ ਦਿਸਵੰਧੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਟੈਹਲੀਏ ਸੰਗਤ ਦੇ ॥ ਲਿਖੀ ਦਏ ਖਤਰੇਟੇ
ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ॥ ਸੂਰਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਟੈਹਲੀਏ ॥

²⁰ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਤਰਕ ਲਈ ਦੇਖੋ : ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਪੰਨੇ 144-46.

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਆਇਆ ਹੈ :

ਸਾਖੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ॥ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ੧੭੯੦ ॥ ਮਿਤੀ ਭਾਧੋਂ ਸੁਦੀ ੩, ਵਾਰ ਸੁਕਰ ॥
ਜੋਗ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ॥ ਲਿਖਤੰ ਫਕੀਰ ਹਕੀਰ ਤਕਸੀਰ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਲਾਮੁ ਸੰਗਤਿ ਕਾ
ਟਹਲੂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲੁ ਕਾ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ
ਦੀਵਾਨੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ ਜਬਾਨੁ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਾ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ॥
ਤੁਸਾਂ ਥੀਂ ਮੰਗੀਐ ਸੋ ਪਾਈਐ ॥ . . . ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦਾ ਫਲੁ
ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇਗਾ ॥ . . . ਤਿਸ ਕਾ ਆਵਾਗਉਣ ਕਟੀਐਗਾ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਿਆਰੇ
ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਿਵਾਜੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਮੰਨੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਬਖਸ਼ੇ ॥
ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਮਥੇ ਉਜਲੇ ॥
ਸਬਦੁ ਕੇ ਬੇਤੇ ਜਿਨਾ ਡਿੱਠਿਆ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੈ ॥ ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਵੇਵੈ
ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਸੇਈ ॥ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਮਲ ॥ ਪਾਸੇ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰ ਹਥਿ
ਪਕੜਿਆ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ॥ . . . [ਪੱਤਿ ੨੩੦ (ਅ)]

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੋਥੀ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਜਾਂ ਸੰਗੂ ਮਲ ਨੇ ਲਿਖਵਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ "ਸੰਗਤ ਦਾ ਟਹਲੀਆ" ਕਹਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। "ਸੰਗਤ" ਦਾ ਇਥੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਨਾਮਲੇਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ (congregation) ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਰੰਤੂ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ "ਸੰਗਤ", "ਸੰਗਤੀਆ", ਜਾਂ "ਸੰਗਤ ਦਾਸ" ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਕਢ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸੰਗਤੀਆ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ²¹। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਰਲੀ ਟੁਕ ਵਿਚ ਆਏ ਪਦ "ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ" ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਮਲ ਜਾਇਦ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸੀ²²। "ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ" ਤੋਂ ਇਹ ਅਰਥ ਕਢਣੇ ਕਿਸੀ ਸੂਰਤ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸੇ ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਹੈ। "ਹੋਰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ ਦੀਵਾਨੁ ਹੈ" ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ, ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰਾਂ ਦਾ ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਪਰਲੀ ਟੁਕ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਨੂੰ "ਸਬਦ ਕਾ ਬੇਤਾ" ਤੇ "ਦੁਰਮਤ ਦਾ ਵੇਵਾਉਣ" ਵਾਲਾ ਕਹਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਨਾਮਲੇਵਾ ਸੀ, ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰੀ ਪਿੱਠੂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਾਸੀ ਸੰਗਤਦਾਸ ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਕਾਰ ਕਰਨੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ।

ਉਪਰਲੀ ਟੁਕ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕੀ ਸੀ?—ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪੀਹੜ

²¹"On folio No 80 (a) the scribe pays glowing tributes to his patron who initiated this project Bhai Sangu Mal or Sangat as he calls him."—"A Study of a Manuscript Janamsakhi in the Old India Office Library", *Papers on Guru Nanak*, p. 88.

²²ਉਹੀ, ਪੰਨਾ 89.

ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਦਸ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਕਾਲ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਵੀ, ਇੰਨਾ ਕੁ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਵਿੱਤਕਾਂ ਵਾਂਗ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਜੋ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਟੋਹ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ੩੪੭ ਨੰਬਰ ਦੀ ਇਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਵਾਰਤਿਕ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਚਨਾਵਾਂ : 'ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ', 'ਜੁਗਾਵਲੀ', 'ਗੋਸ਼ਟਿ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ', ਆਦਿ, ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਹਲੀ ਰਚਨਾ, 'ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ', ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਇਹ ਟੂਕ ਆਈ ਹੈ :

ਬਾਣੀ ਬਿਹੰਗਮ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ਸੰਮਤ ੧੭੯੦ ॥ ਮਿਤੀ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਦੂਜ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ . . . ਪਹਲੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਲਿਖੀ ॥ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ੧੮੨੩
ਸਾਵਣ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ਨੂੰ ਸਰਖਪੁਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਅੰਦਰ²³ ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ : ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਪੋਥੀਆਂ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ; ਉਸ ੧੭੯੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ 'ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ' ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸਰਖਪੁਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਗਇਆ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਖਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਲਿਖਿਤ ਸਾਹਿਤ ਪਇਆ ਸੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸਰਖਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੋਵੇ।

ਇੰਨੀ ਥੋੜੀ ਸੂਚਨਾ ਨਾਲ "ਸਰਖਪੁਰ" ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਾ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਵੀ, ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸਰਖਪੁਰ ਨਾਂ ਦਾ ਉਹ ਕਸਬਾ ਹੈ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚ, ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ, ਦੇਗ ਨਾਲੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਕੁ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੇਠਾਂ, ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵਲ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ ਇਸੇ ਨਗਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ੫੭ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਕਲਮ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਅਵੱਸ ਲਾਹੌਰ ਵਰਗੇ ਕੇਂਦ੍ਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਬਾਰੀਕੀ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਸੀ, ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਮਤ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ, ਨਿਭਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।

ਆਧਾਰ ਮੂਲਕ ਪ੍ਰਤਿਲਿਪੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ (੧੭੯੦ ਬਿ.) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਔਕੜ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਲੇ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ੧, ੭ ਅਤੇ ੯ ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਅੰਤਲਾ ਅੰਕ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕੁਝ ਮਿਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਉਧਰਿਤ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ, ੧੭੯੧ ਬਿ. ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ²⁴ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਚਾਂਗਾਂ²⁵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਸੰਮਤ ੧੭੯੦ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਜੋ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਦੀ ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਸੁਦੀ ੩ ਕੇਵਲ ੧੭੯੦ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸੋ, ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਠੀਕ ਸੰਮਤੀ ੧੭੯੦ ਬਿ./੧੭੩੩ ਈ. ਹੀ ਹੈ।

²³ਉਪਰੋਕਤ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ, ਪੱਤਿ ੪੫.

²⁴*Papers on Guru Nanak*, p. 87.

²⁵L. D. Swami Kannu Pillai, *Indian Ephemeris*, Vol. VI (1600—1799 A.D.), p. 269; and B. P. Modak, *Chronological Tables* (1728—1889), p. 14.

੮

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਲੰਡਨ) ਦੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜੋ ਸਚਿਤ੍ਰ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ੫੭ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ੫੭ ਹੀ ਹੈ; ਹਰੇਕ ਸਾਖੀ ਮਗਰ ਇਕ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਡੇ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ: “ਸੂਰਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ”²⁶। ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ?—ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਧਰਿਤ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਆਲਮਚੰਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰੀ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਹੈ²⁷। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ, ਪ੍ਰਕਰਣ ੭ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ, “ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ” ਅਤੇ ਆਲਮਚੰਦ ਨਾਲ ਆਏ ਪਦ “ਰਾਜ” ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। “ਰਾਜ” ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਥੇ ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ, “ਮਿਆਮਾਰ” ਜਾਂ mason ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਚਿਤੇਰੇ ਉਦੋਂ ਅਮਾਰਤਸਾਜ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ “ਰਾਜ” ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕੰਧਾਂ ਉਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ। ਆਲਮਚੰਦ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵੀਣ ਚਿਤੇਰਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਿਉਂਜੋ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਰਨਾਵੇਂ, ਯਾਦ-ਦਾਸਤ ਲਈ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਚਿਤ੍ਰ ਵਖਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਚਸਪਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ, ਲਿਖਦੇ ਸਮੇਂ, ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਥਾਂ ਖ਼ਾਲੀ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਚਿਤ੍ਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚੰਬੜ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਲਿਖਾਰੀ ਆਪ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਉਪਰ ਹੀ ਚਿਤ੍ਰ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ। ਖੈਰ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ, ਅਜੇਹੇ, ਕੁਝ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਵੀਣ ਚਿਤੇਰੇ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੰਤ ਦਾਸ ਛਿੱਬਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਰਚੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿਲਿਪੀਆਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਨੁਸਖੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕਲਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਸੰਤਦਾਸ ਛਿੱਬਰ ਰਚਿਤ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀਆਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ੧੭੧੫ ਬਿ./੧੬੫੮ ਈ. ਦੀ ਲਿਖੀ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਪੰਨਾ ੩ ਤੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀ ੧੯੨੬ ਬਿ./੧੮੬੯ ਈ. ਦੀ ਲਿਖੀ, ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲਾ) ਪਾਸ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰ-ਕਲਾ, ਸਟਾਈਲ ਦੇ ਪੱਖੋਂ, ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ

²⁶ ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40, ਪੱਤਿ ੮੦ (ੳ)

²⁷ *Papers on Guru Nanak*, pp. 87-88

Panj. B 40 ਵਾਲੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੀ ਕਲਾ-ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਇੰਡੀਆ ਆਰਟਿਸਟ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਾਲੇ ਚਿਤ੍ਰ ਆਪਣੀ ਕਲਮ (style) ਵਿਚ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪਾਸ ਵੇਖੀ ਗਈ ੧੮੧੭ ਬਿ./੧੭੬੦ ਈ. ਦੀ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਪਾਸ ਪਈ ੧੮੦੪ ਬਿ./੧੭੪੭ ਈ. ਦੀ ਪਈ ਇਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀਆਂ ਪਾਸ ਸੁਰਖਿਅਤ ੧੭੮੧ ਬਿ./੧੭੨੪ ਈ. ਦੀ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ²⁸। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਉਤੇ ਝਾਤੀ ਪਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਵੱਸ਼ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨੁਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਤਕ ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸਕੂਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਪਹਾੜੀ" ਸਕੂਲ ਆਫ ਆਰਟ ਕਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਕਾਂਗੜਾ" ਸਕੂਲ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਸੋਹਲੀ, ਨੂਰਪੁਰ, ਗੁਲੇਰ, ਕਾਂਗੜਾ ਅਤੇ ਚੰਬਾ ਮਿੱਥੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਿਤ੍ਰ ਕਾਂਗੜਾ ਵਾਦੀ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਹਨ; ਪਰੰਤੂ, ਸਾਡਾ ਇਸ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਵਰਗੇ ਕੇਂਦ੍ਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਈ²⁹। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੇ ਇਹ ਹਾਲੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਏ ਚਿਤ੍ਰਾਂ³⁰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਵੰਨਗੀ ਦੀ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਚਿਤ੍ਰ ਬੜੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੰਗ-ਆਮੇਜ਼ੀ ਬੜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ; ਬਸਤ੍ਰਾਂ, ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਬੜਾ ਰੋਚਕ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਚਿਤ੍ਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ-ਮੁਹਰਾ ਸਭ ਥਾਂ ਇਕ ਜੈਸਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਮਰ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਣ, ਮਨੋਦਸ਼ਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਚਿਤ੍ਰ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਵਿਆਖਿਆਮਈ (illustrative) ਜਾਂ ਸਜਾਵਟੀ (ornamental) ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਵੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਹਰਾਵੇ, ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਤੇ ਰੁਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਰੀ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਜਾਂ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰ ਕੇ ਕਰਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ;³¹ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਪੱਛਮੀ (ਯੂਰਪੀ) ਲਘੂ-ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਫਾਰਸੀ ਚਿਤ੍ਰ-ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਅਸੀਂ ਕਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਚਿਤ੍ਰ-ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਖੀ-ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬੜੀ ਅਹਮੀਅਤ ਰਖਦੀ ਹੈ।

²⁸ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹੋਰ ਸਚਿਤ੍ਰ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਦੇਖੋ : Fauja Singh, "A Study of the Paintings of Guru Nanak", *Papers on Guru Nanak*, pp. 152-56.

²⁹ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੧੮

³⁰ਵੰਨਗੀ ਲਈ ਦੇਖੋ ਚਿਤ੍ਰਾਂ (Plates) ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਰੰਗੀਨ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਣੇ ਸੀ, ਪਰ ਰੰਗੀਨ ਉਤਾਰੇ ਨ ਮਿਲ ਸਕਣ ਕਾਰਣ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਉਤਾਰੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

³¹ਦੇਖੋ Plate No. IV

੯

ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਾ ਬਾਰੇ ਅਕਸਰ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਥ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਰਕ ਸੰਦਿਗ੍ਧ। ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਮਤ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ੧੯੬੮ ਈ. ਵਿਚ ਛਪੀ ਡਾ. ਮੈਕਲਾਉਡ ਦੀ ਪੁਸਤਕ *Guru Nanak and the Sikh Religion* ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੜੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲੋਂ ਦੰਤ-ਕਥਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਮਤ ਵੀ ਕੁਝ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਪੁਰਾਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ, ਸੂਫੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਵਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਜੋੜਦੀ ਹੈ³²। ਇਹ ਦੋ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਪਹਲਾ, ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ; ਦੂਜਾ, ਇਕ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਇਹ ਪਿਛਲੇਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਵਲੀਆਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੱਥ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਵਾਰਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕੋਈ ਕਥਾ ਜਾਂ ਘਟਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੀ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਜੋੜਨੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਰੁਚੀ ਬੜੀ ਆਮ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਸਾਖੀਕਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਖਦੇ। ਇਸ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਾਖੀਕਾਰ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਜੋ ਪਦਰੂਵੀਂ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਏ, ਬਹਾਉੱਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੨੬੭ ਈ.) ਦੇ ਪੋਤੇ ਰੁਕਨਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੩੩੫ ਈ.),³³ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ (ਮ੍ਰਿਤੂ ੧੨੩੪-੧੨੩੫ ਈ.)³⁴ ਅਤੇ ਗੋਰਖ ਨਾਥ (ਗਿਆਰਵੀਂ/ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈ.)³⁵ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਇਸ ਲਈ, ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ, ਸਾਹਿਤ ਮੰਨਣਾ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਨਾਇਕ, ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਅਕਤਿਤ੍ਵ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਧਕਾਲੀਨ ਮਨੁੱਖ ਉਪਰ ਪਕੜ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਨਣ ਲਈ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗ (suspension of disbelief) ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਅਕਲ ਦੀਆਂ ਚੂਨ-ਚਾਲਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਵੇਚਿਤ ਰਹ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

³²ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ, "ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਅਵਦਾਨ ਪਰੰਪਰਾ", 'ਤਿੰਨ ਖੋਜ ਪੱਤਰ', ਪੰਨਾ 1-30.

³³John A. Subhan, *Sufism*, p. 358.

³⁴*Ibid.* p. 121.

³⁵ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਦੀ ਮੁਖਤਸਰ ਤਾਰੀਖ', ਪੰਨਾ ੬; ਹਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦ੍ਰਿਵੇਦੀ, 'ਨਾਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ', ਪੰਨਾ ੫੮.

ਤਾਂ ਵੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਨਿਰਰਥਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਸਾਰ-ਤੱਤ ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਕਿਸ ਉੱਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸੀ? ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਕਰਨੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਭਟਕਿਆ ਤੇ ਅਗਿਆਨ-ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਕੀ ਕੀ ਜਫਰ ਜਾਲੇ?—ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਮਾਜਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਣਤਰ ਦਾ ਇਕ ਸੁਚੱਜਾ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਆਖਿਰਤ ਦੀ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਰਹਣ ਵਾਲੇ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਵਹਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਸਨ; ਜੋਗੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਸੂਫੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਪਾਸੇ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਸੀ; ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੰਡ ਤੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਮੁਅਜਿਜ਼ੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਸਨ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕ ਅਤਿ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਪਰੰਤੂ ਹਾਕਿਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਖਸਤਾਹਾਲੀ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਉਤੇ ਉਤੱਤੀ ਹੋਏ ਹਮਲਿਆਂ ਕਾਰਣ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਠੱਗੀ ਤੇ ਡਾਕਾਜ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਇਸੇ ਦਾ ਫਲ ਸਨ। ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਗ਼ਰੀਬ ਜਨਤਾ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਬਾਬਰ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਸਮੇਂ ਕਤਲ, ਗ਼ਾਰਤ, ਵਿਗਾਰ ਤੇ ਅਪਮਾਨ ਆਮ ਵਰਤੀਂਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਨ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅਸਭਯ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਰਦਮਖੋਰੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਦੁਰੇਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼, ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਬੜੀ ਅਦਭੁਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਕਾਮਵੰਤੀ ਨਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਮਰਦ ਅਲੱਭ ਸੀ। ਦੂਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨ ਕਾਰਣ ਅਜੇਹੇ ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਵਹਮਾਂ ਦਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ।

੧੦

ਸਾਹਿਤਕ ਮਹੱਤਾ

ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਪਹਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ, ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਲਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਨਮੂਨਾ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੈ-ਉਠਾਣ ਤੇ ਵਿਸ਼ੈ-ਨਿਭਾ ਵਿਚ ਇਹ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ' ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਦ ਦਾ ਹੀ ਕੁਝ ਕੁ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੁਕੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇੱਠੇ ਰਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਆਇਆ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਾਚਿਆਂ ਇਸ ਗੱਦ ਦੀ ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਸੁਥਰੀ, ਵਾਕ ਗੱਠੇ ਹੋਏ, ਲਿਖਣ-ਢੰਗ

ਨਾਟਕੀ, ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਇੰਝ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ "ਵੱਡਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਿਪਲ ਹੇਠ ਬੈਠਾ ਨੂਰੀ ਲੰਬੀ ਦਾਹੜੀ, ਕੇਸ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਸੁੱਟੀ, ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਦਾ ਰੰਗ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਫਿਕਰੇ ਬਣ ਕੇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਗੂੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ; ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਾਖਿਓਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਹਿਆ ਹੋਵੇ^{੩੬}।" ਇਹ ਉਹ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ ਜੋ ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਕਲਾਤਮਕ ਛੋਹਾਂ ਹੇਠ "ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਅਫਲਾਤੂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ" ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ^{੩੭}। ਇਸ ਦਾ ਨਾਟਕੀ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ, ਕਾਵਿਮਈ ਰੰਗਣ, ਅਨੁਪਾਸਯੁਕਤ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਵਾਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਾਤਮਕ ਗੋਂਦ, ਰਵਾਨੀ, ਸੰਜਮ, ਸੁਝਾਉ ਤੇ ਸਰਲਤਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਚਤਮ ਗੱਦ ਦੇ ਤੁੱਲ ਬਣਾਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਉਚਤਮ ਗੱਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ^{੩੮}। ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਸ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸੁਆਦ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਹੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਰੂਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਘੜਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਦ ਦੀ ਰਸਦਾਇਕਤਾ ਦਾ ਰਾਜ ਇਸ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਦੀ ਭਾਹ ਮਾਰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੇ ਜਜ਼ਬੇ-ਗੁੱਧੀ ਗੋਂਦ ਵਿਚ ਲੁਪਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਟੰਕਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਪਹਲਾਂ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਓਪਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ, ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਨੂਸ ਹੋਣ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ :

ੳ) ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ, ਡੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ॥ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਜੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਖਾਨ ਕਉ ਖਬਰ ਹੋਈ ਖਾਨ ਆਇਆ ਖਾਨ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਕੇ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਨਾਨਕੁ ਕੂ ਕਛੁ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਆ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀਂ ॥ ਖਾਨ ਆਖਿਆ ਯਾਰੋ ਵਡਾ ਹੈਫ ਹੋਆ ਜੁ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਛੁ ਹੋਆ ॥ [ਪੰਨਾ ੨੪]

ਅ) ਪਰ ਜੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ॥ ਗੁਸਤਾਕੀ ਹੈ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ ਮਿਲਿਆ ਕਉ ਪੁਛਣਾ ॥ ਏਹੀ ਜੁ ਬਹੁਤੁ ਗੁਸਤਾਕੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜੇ ਰਜਾਇ ਥੀਵੈ ਤਾ ਪੁਛਾਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਗਲਾ ਓਇ ਸਿਕਾਰਥੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਵੇ ਕੀਚਨਿ ॥ ਹੋਰ ਗਲਾ ਖੁਦਾਇ ਨ ਦੇਵੇ ਕਰਨੀਆ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੬]

ੲ) ਲੋਕ ਮਿਲ ਗਇਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ ਏਹੁ ਮਿਲਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਛਪਿ ਪਇਆ ਹੁਣਿ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹੇਠ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਮੰਜੀ ਘਤਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਲੋਕ ਹਥਿ ਬਨਿ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜੋ ਜੀ ਇਹ ਭੁਲਾ ਹੈ ॥ ਤੁਧੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਹੁਣਿ ਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣ ਏਹ ਜੀਵਣੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ॥ ਸਕਤੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਇਆ ਹੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੮੭]

ਇਹ ਗੱਦ ਅਦਭੁਤ ਸਾਹਿਤਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪੰਡਿਤਾਉ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ-ਚੋਣ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਹੀ ਉਪਰ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਵਾਕ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਂਦ ਸਰਲ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਹੈ; ਪਰ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ :

ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਉਸਿ ਧਰਤੀ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖ ਕਰਿ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ

^{੩੬}'ਖੁਲੇ ਲੇਖ', ਪੰਨਾ ੧੮੨।

^{੩੭}ਉਹੀ, ਪੰਨਾ ੧੮੩।

^{੩੮}Piars Singh, *A Critical Survey of Panjabi Prose in the Seventeenth Century*, (Unpublished thesis) Punjab University, 1968, Chs. VII—IX.

ਨਾਲੇ ਸਾ ॥ ਪਟਣ ਕਾ ਪੀਰ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਥਾਨ ਤੇ ਸੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮੁ ਥਾ ॥ ਉਸ ਕਾ ਇਕ ਮੁਰੀਦ ਸੁਬਹ ਕੇ ਵਕਤ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਨਾਉ ਸੇਖੁ ਕਮਾਲੁ ਥਾ ॥ ਭਲਾ ਫਕੀਰ ਥਾ ॥ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਥਾ ॥ ਪੀਰ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਕੀਆ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਲਗਾ ਗਾਵਣਿ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੩]

ਇਹ ਉਹ ਵਾਰਤਿਕ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਧੁਰ ਬੋਲਾਂ ਕਾਰਣ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਦੀ ਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ, ਇਸ ਨੂੰ “ਮੂਲੋਂ ਕਲਾਹੀਨ” ਕਹਣਾ ਵੀ ਭੁਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਚੇਤ ਪੱਧਰ ਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਰਖ ਕੇ ਉਲੀਕਿਆ ਗਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰਾ ਬੜਾ ਨਿਪੁਣ ਕਾਰੀਗਰ ਹੈ। ਵਾਰਤਿਕ ਨੂੰ ਰਸਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਸਹਿਤ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕ ਰਸ ਤੇ ਵਹਾਉ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

ੳ) ਸਾਖੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੀ ॥ ਹੋਈ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ਭਟੀ ਕੀ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਨਮਿਆ ॥ ਵੈਸਾਖੋ ਦਿਨ ਤੀਜੈ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹਦੀ ਕਉ ਜਨਮਿਆ ॥ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਾਜੇ ॥ ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ॥ ਚਉਰਾਸੀਆਂ ਸਿੱਧਾਂ ਨਵਾਂ ਨਾਥਾਂ ਚਉਸਠ ਜੋਗਨੀ ਬਵੰਜਾਹ ਬੀਰਾਂ ਛਿਆਂ ਜਤੀਆਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ॥ ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਣਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥ ਇਸ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਜੀਐ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੩]

ਅ) ਰਾਵੀ ਚਨਾਉ ਤਪਾ ਜੰਗਲੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਥਰਤੀ ਉਪਰ ਟਿਕਣ ਕਉ ਆਤਮਾ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਇਕੁ ਠਉਰ ਦਰਯਾਇ ਕੇ ਉਪਰ ਬਹਿ ਗਇਆ ॥ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਗਉਗਾ ਚਲਿਆ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਸੋ ਸਭੁ ਆਵੈ ॥ ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਫਕੀਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੩]

ੲ) ਨਾਨਕਾ ਗਲ ਮੇਰੇ ਮਾਰਗੁ ਕੀ ਏਹੋ ਹੈ ਦੁਖਾਵਣਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਧਰਮ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਸੈ ਕਾ ਚਿਤਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਆਪਨਾ ਆਪੁ ਬੁਝਾਵਣਾ ਲਖਾਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਕਉ ਨੀਚ ਸਦਾਵਣਾ ॥ ਸਿਮਰਨ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਨਾ ॥ ਸੰਜਮ ਕਰਨਾ ਘਾਲਿ ਕਮਾਇ ਖਾਣਾ ਮੇਰੇ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ॥ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀ ਝੂਠੀ ਭਗਤਿ ਹਉ ਰੀਝਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਆਪਨਾ ਆਪੁ ਬੁਝਾਵਣਾ ਲਖਾਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਕਉ ਨੀਚ ਸਦਾਵਣਾ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਨਾ ॥ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣਾ ਘਾਲਿ ਕਮਾਇ ਖਾਣਾ ਮੇਰੇ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੯]

ਦੂਸਰੀ ਜੁਗਤ ਜੋ ਲੇਖਕ ਵਾਰਤਿਕ ਨੂੰ ਰਸਦਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਨਾਟਕੀ ਰੰਗਣ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ, ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਕੇ, ਟਕਰਾਉ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਅਦਭੁਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ :

ੳ) “ਪਾਧਾ, ਤੂੰ ਕਿਆ ਪੜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਪੜਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ?”—ਪੜ੍ਹਨ ਆਏ ਬਾਲਕ ਦਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ।

ਅ) "ਪਿਤਾ ਜੀ, ਅਸਾ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਅਸਾਂ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਹੈ ਜਿਮੀ ਵਤਰ ਆਈ ਹੈ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਖੜੇ ਰਹਦੇ ਆਹੇ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਖੇਤਰੀ ਸਾਭ ਨਾਹੀ ਰਖਿ ਸੰਘਦੇ ਪਰਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਅਸੀਂ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਹੇ ॥"—ਖੇਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਂਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਬਰ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਟਕੀ ਉੱਤਰ ਹੈ !

ੲ) "ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ।"—ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜ ਤੇ ਕੁਸੱਤ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਬਾਬੇ ਦਾ ਲਾਇਆ ਅਦਭੁਤ ਨਾਅਰਾ ਹੈ ।

ਸ) ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਨਾਵਣਿ ਵੜਿਆ ॥ ਲੋਕ ਤਾ ਸੇਵਦੇ ਉਗਣਿ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ ਮੁਹਿ ਕਰ ਕੇ ਨਾਵਣਿ ॥ ਹੋਰ ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧਿਰ ਦੇਂਦੇ ਸੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋਂ ਦੀ ਧਿਰ ਪਾਣੀ ਦੇਨਿ ॥—ਵਿਰੋਧੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ (juxtaposition) ਨਾਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ ॥

ਹ) ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੈਰਾਗੀਅਹੁ ਕੇ ਰੂਪੁ ਅਰੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕੇ ਰੂਪੁ ਫਿਰੇ ॥ ਇਕ ਪੈਰ ਕਉਸ ਇਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉ ॥ ਏਕੁ ਬੰਦੁ ਨੀਲਾ ਤੇੜਿ ਏਕੁ ਭਗਵੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਪਹਰੀ ॥ ਸਿਰ ਟੋਪ ਲੀਆ ਮਥੇ ਤਿਲਕ ਦੀਆ ॥ ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਉ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਾ ਜਵਾਬ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਉ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਾ ਜਵਾਬ ॥—ਬਾਬੇ ਦਾ ਕਿਆ ਨਾਟਕੀ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ !

ਲੇਖਕ ਨੇ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਮੌਕਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਮੁਸਕੜੀ ਭਰੇ ਹਾਸੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਹਾਸਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਉਲਟਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਜੇਹੇ ਟਕਰਾਉ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕੁਝ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵੇਖੋ :

ੳ) ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ—

"ਮਰਦਾਨਿਆ, ਚਲ ਪਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਸਦੀ ਜਾਹਿ ॥"

"ਅਜੀ ਮੈ ਵਸਦੀ ਭੀ ਨਹੀ ਜਾਇ ਸਕਦਾ ॥ ਮੇਰਾ ਭੁਖਿ ਨਾਲਿ ਘਟਿ ਮਿਲ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ਜੀ ॥"

ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ—

"ਹਉ ਤੈਨੂੰ ਮਰਣਿ ਨਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ॥ ਪਰ ਤੂ ਹੁਸੀਆਰੁ ਹਹੁ ॥"

ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ—

ਹਉ ਕਿਉਕਰਿ ਹੁਸੀਆਰ ਹੋਵਾ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ॥" [ਪੰਨਾ ੪੮

ਅ) ਤਾ ਉਹ ਅੰਧੇਰੀ ਤੇ ਮੀਹੁ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਨਿਵਰਤ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਸੂਰਤ ਦੇਉ ਦੀ ਬਣਿਆ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੇਂਦ ਚੋਟੀ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਪੈਰ ਜਿਮੀ ਨਾਲਿ ਵਡਾ ਉਦਰੁ ਭਿਆਣਕ ਬੁਰੇ ਨੇਤ੍ਰ ਡਰਾਵਣੇ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ, "ਬਾਬਾ ਜੀ, ਉਸ ਤੂਫਾਨ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਸੇ ॥ ਪਰ ਇਸ ਬਲਾਇ ਪਾਸਹੁ ਨਹੀ ਬਚਦੇ ॥" [ਪੰਨਾ ੫੬

ੲ) ਮਰਦਾਨਾ ਜੋ ਛਤਰਾ ਹੋਆ ਬਧਾ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਜੋ ਨਦਰੀ ਆਇਉਸੁ ਲਗਾ ਖਉਰੂ ਕਰਣਿ ਬੋਲਿ ਨ ਸਕੇ ਛਤਰੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪਇਆ ਭਿਕਾਵੇ ॥ ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜੁ ਏਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਅਗੈ ਹਥੁ ਕੀਤਾ, ਜੁ ਧੀਰਾ ਹੋ, ਇਤਣੇ ਬਾਝਹੁ ਨਾਹ ਸੇ ਰਹੰਦਾ ॥ [ਪੰਨਾ ੭੮

ਸ) ਪਹਿਲੇ ਸਿਧ ਛਪੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨੁ ਹੋਇ ਕੈ ਕੋਈ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਕੋਈ ਪੂਰਬ ਤੇ ਕੋਈ ਪਸਚਮ ਤੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਕੋ ਕੋਈ ਦਫ਼ਣਿ ਤੇ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਛਪੇ ਆਹੇ ਚੋਟੀਅਹੁ ਪਕੜਿ ਆਣਿ ਖੜੇ ਕੀਤੈ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੭

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਚਿਤ੍ਰਣ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੂਝ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਘੜੀ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਕਿੱਨੀ ਕਰੁਣਾਭਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਮਾਤਾ ਲਗੀ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥ ਸਿਰ ਚੁੰਮਿਉਸੁ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਹਉ ਵਾਰੀ
ਬੇਟਾ ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ਤੁਧੁ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ
ਮੁਹੰ ਦਿਖਾਲਿਆ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੦

ਲੇਖਕ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਲਮ-ਛੋਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਉਸਾਰਣ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਸਿੰਗਲਦੀਪ ਦੀ "ਗੋਸ਼ਟਿ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਾਲਿ" ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮੋਹਣੀਆਂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਲੇਖਕ ਦੀ ਜਬਾਨੀ ਸੁਣੋ :

ਚੇਰੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੇ ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠ ਗਈਆ ॥ ਲਗੀਆ
ਬੁਲਾਵਣੇ ॥ ਨੈਨ ਮਿਟਕਾਵਣੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਮੀਠੇ ਰਸੀਲੇ ਬੈਠ ਸੁਣਾਵਣੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ
ਪਰਕਾਰ ਕੇ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਗੇ ਰਾਖੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭਲੇ ਭਲੇ ਮੇਵੇ ਜਾਇ ਆਗੇ ਰਾਖੇ ॥
ਲਗੀਆ ਸੇਵਾ ਕਰਣਿ ॥ ਕੋਈ ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ਕੋਈ ਸੋਲਹ ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਕੋਈ ਪੰਦ੍ਰਹ
ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਕੋਈ ਅਠਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ॥ ਮਾਨੋ ਕਾਮੁ ਕੰਦਲਾ ਕੇ ਸਰੂਪ ਪਰ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ
ਕੀ ਮੋਹਣੀਆ ॥ ਮਾਨੋ ਬੈਕੁੰਠਪੁਰੀ ਕੀ ਚਤਰ ਨਾਇਕਾ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ਸੁਰ ਨਰੁ
ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਨਕਾਦਿਕ ਜਨਕਾਦਿਕ ਤਪੀ ਤਪੀਸਰ ਸਿੰਛੀ ਰਿਖ ਜੈਸੇ ਕਾ ਧਿਆਨ
ਛੁਟਕਿ ਜਾਇ ॥ [ਪੰਨਾ ੧੦੮-੦੯

ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨੂੰ ਪਾਤਰ ਅਨੁਕੂਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ :

ੳ) ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਵਡੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ॥
ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਨਜੀਕੀ ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ ॥ ਐਸੀ ਸਰਫਰਾਜੀ
ਹੋਈ ਜੁ ਜੀ ਦੀਦਾਰੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਸੀ ਬਹੁਤ ਫੈਜ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ਪਰ ਅਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ
ਕੋਈ ਬੈਤ ਸੁਣਾਈਐ ਜੋ ਅਸੀ ਉਹੁ ਬੈਤੁ ਤੇਰਾ ਯਾਦਿ ਕਰਾ ਹੋ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੨

ਅ) ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਉ ਕਨੇ ਲੋੜੀਦਾ ਥਾ ਸੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਰੁ ਬੇਈ
ਭੀ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮ ਥੀਵੈ ਤਾਂ ਪੁਛਾ ਹੋ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੭

ਇਸ ਵਾਰਤਿਕ ਦੀ ਰੋਚਕਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜ਼ ਇਸ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਟਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਇਆ ਗਇਆ ਹੈ :

ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਇਕ ਆਵਤੇ ਹੈਨ ਇਕ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਸਾਹ
ਹੈਨ ॥ ਇਕ ਉਨ ਕੈ ਆਗੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗ ਮੰਗ ਖਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੋ ਈਹਾ
ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਭੋਗੁ ਰਸੁ ਕਰਤੇ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸਿਰਮਤੇ ਤਿਨ
ਕਉ ਅਗੇ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲੇਗੀ ਜੈਸੇ ਕਪੜੇ ਕਉ ਧੋਬੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ ਅਰ ਜੈਸੇ ਤਿਲਾ ਕਉ
ਤੇਲੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਚਕੀ ਦਾਣਿਆ ਕਉ ਦੇਤੀ ਹੈ ॥ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਪਾਵਹਿਗੇ ॥ ਨਰਕ
ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਮੇਲੀਅਹਿਗੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੩੫

ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਰਸੀਲਾ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰਮਈ (graphic) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੇਖਕ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ

ਅਤੀਤ ਕਾਲ ਦੀ ਬਜਾਇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ :

ਤਬ ਭੰਗਰੁ ਨਾਥੁ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਨਾਲਿ ਚਉਰਾਸੀ ਸਿੰਧੀ ਨਵੀ ਨਾਥੀ ਛਿਈ ਜਤੀ ਗੁਪਤੀ
ਪਰਗਟੀ ਖੇਚਰੀ ਭੂਚਰੀ ਬਵੰਜੀ ਬੀਰੀ ਚਉਸਠ ਜੋਗਨੀ ਘੁਮਾ ਖਾਧਾ ॥ ਘੁਮਾ ਖਾਇ ਕਰਿ
ਸਿਰੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਸਿਧਾ ਦੇ ਆਖੇ ਤੇ ਆਇ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨਿ ॥
ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ॥ ਹਥੀਆਰੁ ਗਿਆਨ ਕੇ ਸਮਾਲਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋਗ
ਉਪਰ ਲੜਾਈ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਜੋਗ ਕੇ ਹਥੀਆਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਲੀਏ ਹੈ ॥ ਸੂਰਾ ਹੋਇ ਸੋ ਜਿਣ
ਨਿਕਲੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਹਥੀਆਰ ਪਕੜਦੇ ਹੈਨ ॥ [ਪੰਨਾ ੯੭]

ਆਪਣੀ ਕਲਾ-ਨਿਪੁਣਤਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਗੱਦ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ ਸਾਹਿਤਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।
ਲੇਖਕ ਦੇ ਪ੍ਰੋੜ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ
ਵਾਲੀ ਗੋਸਟ ਵਿਚ 'ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਥਾਨਕਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਪੀਰ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ
ਬਾਬੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਰਖਦਾ ਹੈ :

ਤਾ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਕ ਅਸਾਨੂੰ ਵਾਰ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਅਸਾ ਨੂੰ ਮਕਸੂਦੁ ਏਹੁ
ਹੈ ਜੁ ਵਾਰ ਦੁਹ ਬਿਨਾ ਹੋਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਤੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਏਕੋ ਏਕੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਡਿਖਾ
ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਸਰੀਕੁ ਤੂ ਕਉਣ ਕਰਸੀ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੮]

ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਰੀਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਵਾਰ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਨਿਪੁਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਇਕ ਦੇ
ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਰੀਕ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ
ਹਲ ਕਰਦਾ ਹੈ?—ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਸਾਹਿਤ
ਰਚਣ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਸ ਗੱਦ ਦੀ
ਸ਼ੈਲੀਗਤ ਖੂਬੀਆਂ ਤੋਂ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਕਲਾ-ਨਿਪੁਣਤਾ ਦੇ ਇਹ ਗੱਦ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਗੱਦ ਵਾਲੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਤੋਂ
ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਲਗਪਗ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ "ਜਾ", "ਜਬ", "ਤਬ", "ਫਿਰ", ਆਦਿ ਦੇ ਤਕੀਆ-
ਕਲਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਇਸ ਦੀ ਰਵਾਨੀ ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਉ ਘਟ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਹ
ਲਿਖਤ ਅੱਜ ਦੇ ਮਿਆਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਉਚ ਪਾਇ ਦੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ
ਰੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਗੌਰਵਮਈ ਗੱਦ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

੧੧

ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਿਐਨ

ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਰਨਾਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ'
ਅਤੇ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਬੜੀ ਮਿਲਗੋਭਾ ਹੈ।
ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਹੁਲਤਾ ਸਹਿਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਹਿੰਦਵੀ", "ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ", "ਸਪੂਕੜੀ" ਆਦਿ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
ਅਮੀਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੇ ਇਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਨੂੰ "ਹਿੰਦਵੀ" ਕਹਿਆ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਨੇ
ਇਸ ਨੂੰ "ਸਿੰਧੀ" ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ^{੩੯}। "ਸਿੰਧੀ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਸਿੰਧੀ ਨਹੀਂ ;

^{੩੯} 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਸੰਪਾਦਕ : ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ/ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ), ਪੰਨਾ 350.

ਇਹ ਸਗੋਂ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ, ਡਾਕਟਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਪਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਗਸੀ ਅਤੇ ਸਤ ਅੱਠ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਹੀ⁴⁰। ਇਹ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਰਮਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ (lingua franca) ਸੀ।

ਇਸ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਅਰਥਾਤ “ਹਿੰਦਵੀ” ਦਾ ਸਰੂਪ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਜੇਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਰੀਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ—ਲਹੰਦੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਖੜੀ ਬੋਲੀ, ਬ੍ਰਜੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਅਵਧੀ ਅਤੇ ਮਰਾਠੀ—ਦੇ ਅੰਸ਼ ਰਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਸ਼, ਵਧੇਰੇ ਦਾਖਿਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹਿਆ ਲੇਖਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਭੋਲ ਹੀ ਚਲ ਚੁਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹਿਆ ਲੇਖਕ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਤਤਸਮ ਰੂਪ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹਿਆ ਲੇਖਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਸਾਂਝੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਨੁਹਾਰ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਜੇ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਘਟੋ ਘਟ ਫਾਰਸੀ-ਅਰਬੀ ਮੂਲਕ ਸ਼ਬਦਾਂ) ਦੇ ਰੂਪ ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਢਲ ਜਾਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ, ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਨਿਖੜਵੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਉਹ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਤੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਬ੍ਰਜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰੂੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬ੍ਰਜੀ-ਲੱਦੀ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੀ ਕੋਈ ਰੂਪ ਜਾਂ ਬਣਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਗ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੈਲੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵੇਦਾਂਤ ਜਾਂ ਗੂਹੜ ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਪੰਜਾਬੀ-ਲੱਦੀ-ਹਿੰਦਵੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਟੀਕਿਆਂ, ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਬ੍ਰਜੀ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਵਧ ਘਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੁਹਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਜੇਹਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’, ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ-ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹਿੰਦਵੀ-ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ-ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਲਹੰਦੀ ਦਾ ਰਲਾਉ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਤੱਤ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ‘ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ’, ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ’ ਆਦਿ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਗੱਦ-ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੱਥਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ-ਲੱਦੀ-ਹਿੰਦਵੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਰਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੁਹਾਰ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚੌਖੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁੱਲੇ। ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਰਾਕਸ਼ਦੀ

⁴⁰‘ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਛੰਦਾਬੰਦੀ : ਜਪੁ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ’, ਪੰਨਾ 118-124.

ਝੰਗੀ ਉਤੇ ਜਾਇ ਪਏ ॥ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖਣ ਜੋ ਕੜਾਹਾ ਤੇਲ ਦਾ ਤਾਇਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਬੰਧੀਵਾਨ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਕੇ ਵਿਚ ਪਾਇਉਸੁ ਕੜਾਹਾ ਲਗਾ ਕਲਕਣਿ [॥] ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੜਾਹੇ [ਪਾਸ] ਸਿਧਾ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਉਂਗਲ ਪਾਵਣੇ ਨਾਲਿ ਕੜਾਹਾ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹ ਰਾਕਸ ਉਠ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਮੈਂ ਅਵਗੁਣਆਰ ਹਾ ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸੀਏ ॥ [ਪੰਨਾ ੫੩]

“ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ” ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਥਵਾ ਲਹੰਦੀ ਦਾ ਰਲਾਉ ਵਧ ਹੈ, ਪਰ ਪਿੰਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਹੈ, ਹਿੰਦਵੀ ਨਹੀਂ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦਵੀ ਅੰਸ਼ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਾਤਰਗਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਪਾਤਰਗਤ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮੁਖ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਰੰਗਣ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਲਤਾਨੀ ਲਹੰਦੀ ਦਾ ਛੱਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ :

ਮਰਦਾਨੇ ਸਲੋਕ ਫੇਰ ਆਖਿਆ ॥ ਕਮਾਲ ਸਿਖ ਲਇਆ ॥ ਕਛੁ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣੀਆਂ ਥੀਆਂ ॥ ਸੇਈ ਘਿੰਨ ਕਰਿ ਸਲਾਮੁ ਕਰਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਲਕੜੀਆਂ ਸਟਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮੁ ਕੀਤੋਸੁ . . . ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਇਕ ਬੈਤ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਹਾਸਲੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਅਲਾਇ ਡਿਖਾਂ ਕੇਹਾ ਹੈ . . . ਤਾ ਫੇਰ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੋ ਤਉ ਕਨੇ ਲੋੜੀਦਾ ਸੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਰ ਬੇਈ ਭੀ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮ ਥੀਵੈ ਤਾ ਪੁਛਾ ਹੇ ॥ [ਪੰਨਾ ੬੩-੬੮]

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਲੀ ਉਪਰਕਥਿਤ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਹੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੇ ਬਣਤਰਾਂ ਕਾਫੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਖਿਉਸ, ਕੀਤੋਸੁ, ਡਿਠੋਸੁ, ਚੁੰਮਿਉਸੁ, ਕਹਿਉਸ, ਮਾਰਿਉਸੁ, ਲੀਤੀਉਸੁ, ਫੁਹਾਇਉਸੁ, ਬਹਾਲਿਉਸ, ਸਦਾਇਉਸ, ਖੋਲਿਉਸ, ਸਉਪੀਸੁ, ਆਦੋਸੇ, ਕੀਤੇਸੁ ਪਹਰੇਸੁ, ਦਿਤੀਆਸੁ, ਕੀਤੀਆਸੁ, ਰਖਸੀ, ਚਲਸਨਿ, ਦੇਖਾ ਹੇ, ਲੈਸਾ ਹੇ, ਕਹਾ ਹੇ, ਮੰਗਾ ਹੇ, ਆਦਿ ਲਹੰਦੀ ਦੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਹੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਘਿੰਨ, ਅਲਾਇ, ਢੱਠਾ, ਆਹਾ, ਆਹੋ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹ-ਕਾਰਯੁਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵੀ ਲਹੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਜਹੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਚੌਖੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ :

ਸੰਗਿਆ ਰੂਪ : ਵਿਚਹੁ, ਪਾਸਹੁ, ਥਾਵਹੁ, ਵਲਹੁ, ਏਥਹੁ, ਫਕੀਰਹੁ, ਮੁਹਹੁ;

ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ : ਆਵਹੁ, ਚਲਹੁ, ਸਿਮਰਹੁ, ਕਰਹੁ, ਖਿਲਾਵਹੁ, ਲਿਆਵਹੁ, ਉਠਹੁ, ਚੁਕਹੁ, ਆਦਿ।

ਮਿਲਗੋਭੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬ੍ਰਜੀ ਅਤੇ ਅਵਧੀ ਦੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ :

ਸੰਗਿਆ ਰੂਪ : ਜਿਥੈ, ਤਿਥੈ, ਤੀਜੈ, ਵੇਲੈ, ਕਿਸੈ, ਕਿਵੈ, ਚੰਗੈ, ਹਵਾਲੈ, ਅਗੈ, ਸਭੈ;

ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪ : ਆਵੈ, ਕਰੈ, ਦੇਵੈ, ਹੋਵੈ, ਥੀਵੈ, ਜੂਝੈ, ਪੁਛੈ, ਵੀਵਾਹੀਐ, ਪੁਛੀਐ, ਆਰਾਧੀਐ, ਜਾਣੀਐ, ਭਰੋਗਾ, ਵਰਸੈਗਾ, ਆਦਿ।

ਇਹ ਸੰਗਿਆਵਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ /ਏ/ ਵਿਚ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਵੇਂ /ਐ/ ਵਿਚ ਅੰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਖੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ /ਏ/ ਵਿਚ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਹੈ, /ਐ/ ਨਾਲ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਿਪਾਟੀ ਅਵਧੀ ਤੇ ਬ੍ਰਜੀ ਦੀ ਹੈ⁴¹। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਅਥਵਾ /ਏ/ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਜੀ /ਐ/ ਵਾਲਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉੱਚਾਰਣ

⁴¹ਦੇਖੋ ਕਿਸ਼ੋਰੀਦਾਸ ਬਾਜਪੇਯੀ, 'ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਨੁਸ਼ਾਸਨ', ਪੰਨਾ ੧੦੩

ਪੰਜਾਬੀ /ਏ/ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਣ-ਚੰਗ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸਰਵਨਾਂਵ ਦੇ ਵੀ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਪਭ੍ਰੰਸ਼ ਦਾ "ਹਉ" ਹੈ, ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ "ਮੈਂ" ਅਤੇ "ਬ੍ਰਜੀ" ਦਾ "ਹਮ" ਵੀ। ਪਰਸਰਗਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ : ਨੂੰ, ਨੇ, ਕਾ, ਕੇ, ਕੀ, ਕਉ, ਦਾ, ਦੇ, ਦੀ, ਵਿਚ, ਵਿਚਦੋ, ਪਾਸਦੋ, ਸਾਰੇ ਰੂਪ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਆ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀਤਾ, ਮਨੀਤਾ, ਬੁਲਾਵਤਾ, ਪੁਛਤਾ, ਰਹਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਘਟ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦਵੀ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਚੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਤੇ ਅਗੋਂ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਗੱਦ-ਰਚਨਾਵਾਂ ('ਪਾਰਸ ਭਾਗ' ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਉਘੜੀ ਹੈ।

ਵਾਕ-ਰਚਨਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਜਕਲੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਵਿਲੱਖਣ ਬਣਤਰਾਂ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੋ :

੧. ਮੈਂ ਥੀ ਤੁਰਣਿ ਦੀ ਗਲ ਰਹੀ ਹੈ। (=ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ)
੨. ਲਾਹੇ ਕਾਰਣਿ ਗਇਆ ਸਾ ਮੂੜੀ ਧੋਖਾ ਪਾਇਉਸੀ (ਮੂੜੀ ਗੰਵਾ ਆਇਆ)
੩. ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਅਸੀਂ ਤੁਧੁ ਨੂ ਛਡਣੇ ਚੁਕੇ ਹਹਿ (=ਰਹੇ)
੪. ਤੂੰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਕੇ ਕਬੀਲਾ ਮਾਉ ਬਾਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰਾ ਤਾਈ ਪੁਛ ਆਉ (=ਆ)
੫. ਤਾ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਫੇਰ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ। (=ਪੁਛਿਆ)
੬. ਖਰਾ ਬਹੁਤ ਗੁਲਗੁਲਾ ਹੋਇਆ (=ਠੀਕ)
੭. ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹ ਭਰੀ ਨਦੀਨੁ ਦੀ ਉਚਕਿ ਲੈ (=ਚੁਕ)
੮. ਲੋਕ ਮਿਲ ਗਇਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ (=ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ)
੯. ਤਾਂ ਰੁਹੇਲੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤੂ ਕਿਤਣੀ ਵਾਰ ਵੇਚਿ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ (=ਵੇਚ ਚੁਕਾ ਹੈ)

ਇੰਞ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਵੰਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਕਾਰਣ ਬੜੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ ਜਗਤ ਇਸ ਉਪਰ ਜਿੰਨਾ ਮਾਨ ਕਰੇ, ਥੋੜਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਗੇ ਕਹਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਰਗੀ ਕਲਾਤਮਕ ਗੱਦ ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦ-ਆਰੀਆਈ ਭਾਸ਼ਾ—ਉਰਦੂ, ਬਜੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਰਾਠੀ, ਆਦਿ—ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚਿਤ੍ਰ
(PLATES)

ਮਹਤਾ ਕਾਲੂ, ਵੈਦ, ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੫)

Plate I

ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਤੀਮਤਾਂ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਭੇਡ ਬਣਿਆ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੨੧)

Plate II

ਮੂਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਲੰਗੋਟ ਬੰਧ ਸਾਧ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੨੪)

Plate III

ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੨)

Plate IV

ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਕ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੫)

Plate V

ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ (ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੮)

Plate VI

151 ੧੫੬.
 ਸਾਬਨਾਨੁ ਭੁਟੰਤ ਦੇਸੁ ਆਇਆ
 ਆਇਨੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਭੁਟੰਤ ਦੇਸੁ
 ਦਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋਭਾ ਤਿਹੁ ਤੇ। ਭੁਟੰਤ ਦੇਸੁ
 ਪਾਇਆ ਇਨ ਸਰੋ। ਤਾਮੁ ਲਕ ਵਿਚੁ
 ਗੀਆ ਗਲਾ ਤੇ ਵਨੀ। ਤੁਇਨੁ ਮਤਾ ਪੁਰ
 ਭੁਆਇ ਆਏ ਇਸ ਮੁਲ ਨੁ ਵਿਚੁ ਪੁਰ
 ਕਹੁ ਆਹਾ ਤੇ ਨਾ ਕਹੁ ਪੀਦਾ ਤੇ ਨਾ ਕੇ ਸੇ
 ਲਿਖੀ ਲਾਹਾ ਤੇ। ਨਾ ਕਹੁ ਅੰਗ ਦਾ ਤੇ ਨਾ
 ਕਹੁ ਲੇਹਾ ਤੇ ਬਡਾ ਬੇਪੁਰਾਤੁ ਫਨੀ ਰੁਤੇ
 ਤਾਉ ਮੁਖਾਇ ਦਾਗ ਤਾਮੁ ਲਿਖੇ ਬਾਬੇ ਪੁ
 ਸਿ ਆਇਆ। ਭਲੀ ਆਭਲੀ ਆਇਸੁ
 ਤੁੰ ਆਲਈ ਆਏ ਨਾਲਈ ਆਨਾ ਲਿਖੇ ਆ
 ਇਆ। ਆਇਕੇ ਪੈ ਗੀ ਪਇਆ। ਤਾਬਾ
 ਬਾਏ ਭੇਉ ਸਦੇ ਸਦੀ ਗਉ ਸਿਉ ਨਾਈ। ਤੇ
 ਗਜਾ ਪਾਤੁ ਭੇਤ ਲਿਖਾਈ। ਪੁਰਾਣਾ ਗਜੇ
 ਦਾਤੁ ਤੇ ਕਪੜੇ ਪੈਨਾ ਲਿਖੁ। ਤੁਭੇ ਭੇਤ

ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦਾ ਨਮੂਨਾ (ਸਾਖੀ ਨੰ: ੩੫)

Plate VII

ਸ਼ੁਲ-ਪਾਠ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[ਅਵਤਾਰ, ਬਾਲਪਣ] ਸਾਖੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ [ਕੀ ॥] ਹੋਈ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਇ ੧ (ੳ)
 ਭਟੀ ਕੀ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਜਨਮਿਆ ਕਾਲੂ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਵੇਦੀ ਦੇ ਘਰਿ ਜਨਮੁ
 ਲਇਆ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਧਰਾਇਆ ॥ ਅਪਣਾ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ ॥
 ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚਿ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ੧੫੨੬ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਨਮਿਆ ॥ ਵੈਸਾਖੇ ਦਿਨ ਤੀਜੈ
 ਚਾਨਣੀ ਰਾਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹਦੀ [ਕਉ] ਜਨਮਿਆ ॥ ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ
 ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਾਜੈ ॥ ਤੇਤੀਸੁ ਕਰੋੜੀ ਦੇਵਤਿਆ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਆ ॥
 ਚਉਰਾਸੀਆਂ ਸਿਧਾਂ ਨਵਾਂ ਨਾਥਾ ਚਉਸਠੀ ਜੋਗਨੀ ਬਵੰਜਾਹ ਬੀਰਾਂ ਛਿਆਂ ਜਤੀਆਂ
 ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਆ ॥ ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪੁਰਖੁ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਣਿ ਕਉ ਆਇਆ ॥ ਇਸ ਨੋ
 ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਜੀਐ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਖਤਰੀ ਜਾਤਿ ਵੇਦੀ/ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਭਟੀ ੧ (ਅ)
 ਦੀ ਵਸਦੀ ਵਿਚਿ ਵਸਦਾ ਸਾ ॥ ਉਥੈ ਜਨਮੁ ਲਇਆ ॥ ਵਡਾ ਹੋਆ ਲਗਾ ਬਾਲਕਾ
 ਨਾਲਿ ਖੇਡਣਿ ॥ ਪਰੁ ਬਾਲਕਾ ਤੇ ਉਸ ਕੀ ਅਵਰ ਦਿਸਟ^੧ ਆਵੈ ॥ ਆਤਮੇ ਅਭਿਆਸੁ
 ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ ਕਰੈ ॥ ਜਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੰਜਾ ਬਰਸਾਂ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਬ ਲਗਾ
 ਬਾਡਾ ਅਗੰਮਿ ਨਿਗਮ^੨ ਕੀਆ ਕਰਣਿ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਬਾਤਾ ਕਰੈ ਸੋ ਸਮਝਿ ਕੈ ਕਰੇ ॥
 ਜਿਸੁ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਸਾ ਹੋਵੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਦੇ ਹੈ ਜੁ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪੁ
 ਪੈਦਾ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿਦੇ ਹੈ ਜੁ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਸਾਦਕੁ ਪੈਦਾ ਹੋਆ
 ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬਰਸਾ ਸਤਾ ਦਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਨਾਨਕੁ
 ਤੂੰ ਪੜ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕੋ ਪਾਧੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ
 ਕਹਿਆ ਪਾਧਾ ਨਾਨਕੇ ਕੂ ਪੜਾਇ ॥ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ [੧ ॥] ੨ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧

ਪਾਧਾ, ਕਾਲੂ ਤੇ ਨਾਨਕ

[ਸਾਖੀ ਪਾਧੇ ਨਾਲਿ]/ਪਾਧੇ ਪਟੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ੨ (ਅ)
 ਪੜਿਆ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ॥
 ਜੀ ਤੂੰ ਪੜਦਾ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਪਾਧਾ ਤੂੰ ਕਿਆ ਪੜਿਆ ਹੈ
 ਸੋ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਪੜਾਇਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ਮੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪੜਿਆ
 ਹਾ ॥ ਜਮਾ ਖਰਚੁ ਜਮਾ ਵਾਸਲੂ^੩ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਭੁ ਪੜਿਆ ਹਾਂ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ
 ਕਹਿਆ ਜੀ ਪਾਧਾ ਏਨੀ ਪੜੇ ਗਲਿ ਫਾਹੇ ਪਉਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਏਹੁ ਜੋ ਪੜਿਆ ਹੈ

^੧ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ, ਨਜ਼ਰ ।

^੨ਪੁਰੁਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਖਰਾ ਕਠਿਨ ਪੰਥ ।

^੩ਬਾਕੀ ।

- ਸਭੁ ਬਾਦ¹ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚਿ ਕੀਆ ॥
 ॥ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ॥ ²ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਲੁ³ ਕਰੁ ਸਾਰੁ ॥ ਭਉ
 ਕਲਮੁ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ⁴ਨਾਮੁ ਲਿਖੁ⁴ ਸਾਲਾਹਿ ਲਿਖੁ
 ੩ (ੳ) ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ੧ ॥ ਪੜਿਆ⁵ / ਇਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖ ਜਾਣਿ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ
 ਮੰਗੀਐ ਹਥਿ⁶ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਹੋ ਪੰਡਿਤਾ ਜਿਤਣਾ
 ਪੜਣਾ ਹੈ ਸੋ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਨਾਇ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਪੜਣਾ ਸਭੁ ਬਾਦਿ
 ਹੈ ॥ ਤਬ ਪਾਧੇ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ॥ ਹੋਰੁ ਪੜਣਾ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਬਤਾਇ ॥ ਦੇਖਾ
 ਜਿਤੁ ਪੜਿਆ ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਸੁਣਿ ਹੋ ਸੁਆਮੀ ਏਹੁ ਜੋ
 ਸੰਸਾਰੁ ਕਾ ਪੜਣਾ ਹੈ ਸੋ ਐਸਾ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਮਸੁ ਦੀਵੈ ਦੀ ॥ ਅਰੁ ਕਾਗਲੁ ਸਿਣੀ
 ਕਾ ਅਰੁ ਕਲਮੁ ਕਾਨੇ ਕੀ ॥ ਅਰੁ ਮਨੁ ਲਿਖਣਿਹਾਰਾ ॥ ਅਰੁ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਕਿਆ
 ਲਿਖਿਆ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾ ਜੰਜਾਲੁ ਲਿਖਿਆ ਜਿਤੁ ਲਿਖਿਆ ਸਭੁ ਵਿਕਾਰੁ⁷ ਹੋਵਨਿ ॥
 ਅਰੁ ਉਹੁ ਜਿ ਲਿਖਣੁ ਸਚਿ ਕਾ ਹੈ ਸੋ ਐਸਾ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਮਾਇਆ ਕਾ ਮੋਹੁ ਜਾਲਿ
 ੩ (ਅ) ਕਰਿ ਮ/ਸੁ ਕਰੀਐ ॥ ਅਰੁ ਇਸੁ ਅੰਦਰਿ [ਜੋ] ਕਛੁ⁸ ਭਾਉ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਕਲਮ ਕਰੀਐ ॥
 ਅਰੁ ਚਿਤਿ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ਕਰਹੁ ॥ ਅਰੁ ਲਿਖੀਐ ਸੋ ਕਿਆ ਲਿਖੀਐ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ
 ਨਾਇ ਲਿਖੀਐ ਸਲਾਹੁ ਲਿਖੀਐ ॥ ਜਿਤੁ ਲਿਖਿਆ ਸਭੁ ਵਿਕਾਰੁ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ॥
 ਬਿਆ⁹ ਸੋਭਾ ਲਿਖੀਐ ਜਿਤੁ ਲਿਖਿਆ ਤਨੁ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅੰਤੁ ਪਾਰੁ
 ਉਰਵਾਰੁ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ॥ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਪੜਿਆ ਹੈ ਤਾ ਪੜੁ
 ਭੀ ਅਰੁ ਮੁਝਿ ਕਉ ਪੜਾਇ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਨਾ ਪੜ ਨਾ ਪੜਾਇ ॥ ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤ
 ਜਹਾ ਇਹੁ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਜਾਵੈਗਾ ਤਹਾ ਤੇਰੇ ਹਥਿ ਏਹੁ ਪੜਿਆ ਨੀਸਾਣੁ¹⁰ ਹੋਵੈਗਾ ॥
 ਤਬ ਪੰਡਿਤੁ ਕਹਿਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੈ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਕਿਸ ਤੇ ਪਾਈ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਸੁਣਿ
 ੳ (ੳ) ਹੋ ਨਾਨਕੁ ਏਕੁ ਜੋ ਪਰ/ਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਉ ਲੇਤੇ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ ਕਵਨੁ ਫਲੁ ਲਗਤਾ ਹੈ ॥
 ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ॥ ¹¹ਅਗੇ ਮਿਲਣਿ¹¹ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦਾ¹²
 ਖੁਸੀਆ ਸਦਾ¹³ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨਾ¹⁴ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਉਜਲੇ¹⁵ ਜਿਨਾ ਮੁਖਿ¹⁶ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
 ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ¹⁷ ਤਾ ਪਾਈਐ ¹⁸ਨਹੀ ਤਾ¹⁸ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥ ੨ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥੁ ॥
 ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਜਹਾ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਜਾਵੈਗਾ ॥ ਤਹਾ ਇਸ
 ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਣ ਕਾ ਏਹੁ ਪੁੰਨੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਨਿਤ ਨਿਧਾਨੁ
 ਅਨੰਦੁ ਮਹਾ ਮੰਗਲੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਪਰੁ ਜਿਨੀ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਮੰਨਿਐ ਹੈ ॥ ਤਿਸ
 ਕਉ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਅਰੁ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਕਰਿ ਗਲੀ ਪਰਮੇਸਰੁ
 ਲੀਆ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਪੰਡਿਤੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਫਿਰ ਪੰਡਿਤੁ

¹ਹਵਾ, ਵਿਅਰਥ ।

²ਇਹ ਸਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੬ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।

ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

³ਕਾਗਦੁ,

⁴ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ,

⁵ਬਾਬਾ,

⁶ਤਿਥੈ ।

⁷ਐਥ, ਭੈੜ ।

⁸ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕੁਹੁ' ਸੀ; ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਜੋ ਕਛੁ' । ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਿਛਲੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖ ਕੇ ਇਥੇ ਸੁਧਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

⁹ਦੂਜਾ, ਹੋਰ । ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ

ਪਾਠ 'ਬੇਅੰਤ' ਹੈ ।

¹⁰ਝੰਡਾ ।

¹¹ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਜਿਥੇ ਮਿਲਹਿ',

¹²'ਸਦ',

¹³ਸਦ

¹⁴'ਤਿਨ',

¹⁵ਨਿਕਲਹਿ,

¹⁶'ਜਿਨ ਮਨਿ',

¹⁷ਮਿਲੈ

¹⁸'ਨਾਹੀ' ।

ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਉਹ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਉ ਲੇਤੇ ਹੈ ਤਿਨਾ ਕਉ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਜਾਣ/ਤਾ ॥ ਉਨ ਕਉ ਰੋਟੀਆ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜੁੜਿ ਆਵਤੀਆ ॥ ਅਰੁ ਏਕ ਜੋ ਪਤਿਸਾਹੀ ੪ (ਅ)
ਕਰਤੇ ਹੈ ਸੇ ਬੁਰਿਆਈ ਭੀ ਕਰਤੇ ਹੈਨ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ॥ ਕਹੁ ਦਿਖਾ
ਉਨ ਕਾ ਕਵਨ ਹਵਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਜੋ ਪਾਤਸਾਹੀ ਕਰਹਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੇ ਨ
ਡਰਹਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ॥ ਇਕ ਆਵਹਿ ਇਕ ਜਾਹਿ ਉਠਿ
ਇਕੁਨਾ ਰਖੈ^੧ ਨਾਉ ਸਲਾਰਿ ॥ ਇਕ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ॥ ਅਗੇ
ਗਇਆ ਜਾਣੀਅਹਿ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥ ੩ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥
ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤ ਇਕ ਆਵਤੇ ਹੈਨ ਇਕ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਸਾਹ ਹੈਨ ॥ ਇਕ
ਉਨ ਕੈ ਆਗੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗ ਮੰਗ ਖਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਹੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਈਹਾ ਪਤਿਸਾਹੀ
ਕਰਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਭੋਗੁ ਰਸੁ ਕਰਤੈ ਹੈਨਿ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਹੀ ਸਿਮਰਤੇ ਤਿਨ ਕਉ ਅਗੇ
ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਮਿਲੈਗੀ ਜੈਸੇ ਕਪੜੇ ਕਉ ਧੋਬੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ / ਅਰੁ ਜੈਸੇ ਤਿਲਾ ਕਉ ੫ (ੳ)
ਤੇਲੀ ਦੇਤਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਚਕੀ ਦਾਣਿਆ ਕਉ ਦੇਤੀ ਹੈ ॥ ਐਸੀ ਸਜਾਇ ਪਾਵਹਿਗੇ ॥
ਨਰਕ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਮੇਲੀਅਹਿਗੇ ॥ ਜੋ ਪਤਿਸਾਹੀ ਸੁਖੁ ਭੋਖ ਕਮਾਵਤੇ ਹੈ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨਾਹੀ ਜਪਤੇ, ਤਿਨ ਕਾ ਇਹੀ ਹਵਾਲੁ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਤੇ ਹੈ
ਅਤੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਤੇ ਹੈ ਉਨ ਕਉ ਦਰਗਹ ਮਹਿ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ
ਮਿਲੈਗੀ ॥ ਤਬ ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ, ਏਹੁ ਕੋਈ ਵਡਾ
ਭਗਤ ਹੈ ॥ ਫੇਰ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂੰ ਜੁ ਐਸੀਆ ਬਾਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਜੇ
ਤੂੰ ਬਾਲਕ ਹੈ ਕਛੁ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਟੰਬ ਦਾ ਸੁਖੁ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾ ਅਜੇ ਤੇਰੀ
ਕਿਥੈ ਉੜੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ ਕਹੀ ॥ ਭੈ^੨ ਤਿਸ ਦੇ^੩ ਡਰੁ ਅਗਲਾ
ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹਿ ॥ ਨਾਉ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਏ ਦਿਸਨਿ^੪ ਖੇਹ ॥ ਨਾਨਕ/
ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹੁ ॥ ੪ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥੁ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ੫ (ਅ)
ਹੋ ਪੰਡਿਤੁ ਉਸ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਡਰੁ ਐਸਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਭੈਅਮਾਨੁ ਹੋਇ ਗਈ ਹੈ ॥
ਜੋ ਈਹਾ ਖਾਨੁ ਸੁਲਤਾਨ ਕਹਾਇਦੇ ਸੇ ॥ ਸਭੁ ਮਰਿ ਖਾਕ ਹੋਏ ॥ ਜਿਨਾ ਕਾ ਅਮਰ^੫
ਸੁਣੀਤਾ^੬ ਥਾ ਤਿਨ ਕੇ ਡਰ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਭੀ ਭੈਮਾਨ ਹੋਤੀ ਥੀ ਸੇ ਭੀ ਉਠਿ ਗਏ ॥
ਸੁਣਿ ਹੋ ਪੰਡਿਤੁ ਮੈ ਕੂੜਾ ਨੇਹੁ ਕਿਸ ਸਿਉ ਕਰਉ ॥ ਹਮ ਭੀ ਇਸ ਜਾਮੇ ਕਉ ਛੋਡਿ
ਜਾਹਿਗੇ ॥ ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਹਿ[ਗੇ] ਜੋ ਜੀਆ ਕਉ ਲੈਇਗਾ ॥ ਇਸੁ ਸੰਸਾਰ
ਸਿਉ ਕੂੜਾ ਨੇਹੁ ਕਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ॥ ਪੰਡਿਤ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਨਮਸਕਾਰੁ
ਕੀਤੇਸੁ ॥ ਜੁ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ । ਕਹਿਉਸੁ ਜੇ ਤੇਰੇ ਆਤਮੇ ਆਵਦੀ ਹੈ ਜੀ
ਸੋਈ ਕੀਜੈ ॥

[ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ] ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਘਰਿ ਆਇ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥ ਕਿਰਤ
ਕਰੇ ਨਾਹੀ ਜੇ ਬਹੇ ਤਾਂ ਬੈਠਾ ਰਹੈ ॥ ਜੇ ਸਵੈ ਤਾ/ਸੁਤਾ ਰਹੈ ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਉਦਾਸੁ ੬ (ੳ)
ਰਹੈ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਮਜਲਸੁ^੬ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਇਵੈ
ਕਿਵੈ ਬਾਬਾ ਹੈ^੭ ॥ ਜਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਰਸਾ ਨਵਾ ਕਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਜੰਵੂ ਪਾਇਆ ॥

^੧ਗੁਰਬਾਣੀ : 'ਰਖੀਅਹਿ' ^੨ਪਾਠਾਂਤਰ : 'ਤੇਰੇ', ^੩'ਭਿੱਠੇ' । ^੪ਹੁਕਮ । ^੫ਇਹ ਪਾਠ
ਗਲਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਮਨੀਤਾ' ਹੈ । 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਨੀਤਾ' ਹੀ ਹੈ ।
^੬ਉਠਣਾ ਬੈਠਣਾ । ^੭ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ 'ਰਹੇ' ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

- ਫੇਰ ਤੋਰਕੀ ਪੜਣਿ ਪਾਇਆ ॥ ਕਛੁ ਤੋਰਕੀ ਪੜਿ ਕਰਿ ਭੀ ਘਰਿ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥
 ਦਿਲ ਦੀ ਗਲਿ ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਲੋਕਾ ਆਖਿਆ ॥
 ਜੋ ਕਾਲੂ ਏਸੁ ਪੁਤਰੇ ਨੂੰ ਵੀਆਹਿ ॥ ਮਤੁ ਇਸ ਦਾ ਜੀਉ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚੈ ਦੂਰਿ
 ਹੋਦਾ ਹੋਵੈ । ਤਾ ਕਾਲੂ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਆ ॥ ਇਹਾ ਚਿਤਵਣੀ ਕਰਿ ਕੈ ਜੋ ਕਿਵੈ
 ਨਾਨਕੈ ਨੂੰ ਵੀਵਾਹੀਐ ॥ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਮੂਲਾ ਖਤਰੀ ਜਾਤਿ ਚੋਣਾ ਤਿਸ ਦੇ
 ਘਰਿ ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬਰਸ ਬਾਰਹੁ ਕਾ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਵੀਵਾਹਿਆ ॥
 ਪਰੁ ਚਿਤ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਲਾਏ ਨਾਹੀ ॥ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲਿ ਗਲਾ ਕਰੇ
 ੬ (ਅ) ਨਾਹੀ ॥ ਘਰ ਦੀ ਭੀ ਖਬ/ਰ ਲਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ਘਰਿ ਦੇ ਆਦਮੀ ਸਭੁ ਆਖਣਿ ਅਜੁ
 ਕਲੁ ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਉਠਿ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਨਾਨਕਾ
 ਮਹੀ ਜੋ ਖੜੀ ਹੈਨਿ ਚਰਾਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਭਲਾ
 ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ [੨ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੨

ਬਾਬਾ ਸੁੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹੀਆਂ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ

- ੭ (ੳ) [ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ]/ਤਬ ਬਾਬਾ ਮਹੀ ਚਾਰਣਿ ਗਇਆ ॥ ਰਾਤਿ ਨੂੰ
 ਚਰਾਇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨੁ ਗਇਆ ਮਹੀ ਛਡਿ ਕਰਿ ਆਪਿ
 ਕਣਕੇ ਦੇ ਬਨੇ ਆਇ ਸੁਤਾ । ਮਹੀ ਕਣਕੇ ਨੂੰ ਜਾਇ ਪਈਆ ॥ ਕਣਕੇ ਨੂੰ ਖਾਇ
 ਗਈਆ ॥ ਕਣਕ ਉਜੜੀ ॥ ਕਣਕੇ ਦਾ ਖਸਮੁ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਖੇਤਰੇ ਵਾਲੇ
 ਖਾਵੰਦ ਆਖਿਆ ॥ ਭਾਈ ਜੀ ਖੇਤਰੀ ਅਸਾਡੀ ਤੁਹਿ ਕਿਉ ਉਜਾੜੀ ॥ ਇਸ ਉਜਾੜੇ
 ਦਾ ਤੂ ਜਬਾਬੁ ਦੇਹੁ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਤੇਰਾ ਤਾ ਕਿਛੁ
 ਨਾਹੀ ਉਜੜਿਆ । ਕਿਆ ਹੋ ਆਇਆ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਹੀ ਮੁਹੁ ਪਾਇਆ ॥ ਖੁਚਾਇ
 ਇਸੇ ਵਿਚ ਬਰਕਤਿ^੧ ਰਖਸੀ^੨ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਭੀ ਰਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਲਗਾ
 ਝਗੜਨਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੈ ਭਟੀ ਖਾਵੰਦੁ ਕਣਕਿ ਦਾ ਦੋਵੈ ਝਗੜਦੇ
 ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜਾਤਿ ਕਾ ਭਟੀ ਤਲਵੰਡੀ ਕਾ ਚਉਧਰੀ ਤਿਸ ਪਾਸਿ ਝਗੜਦੇ ਆਏ ॥
 ੭ (ਅ) ਚ/ਉਧਰੀ ਆਖਿਆ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਪਾਸਹੁ ਭੀ ਲੋਕਾ ਆਖਿਆ ॥
 ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਤਾ ਦੇਵਾਨਾ ਹੈ ਤੁਸੀ ਨਾਨਕੇ ਨੂੰ ਕਿਆ ਕਹਦੇ ਹੋ ॥ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਦਾਇਉ ॥
 ਤਬ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲੈ ਆਏ ॥ ਤਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਆ ਕਾਲੂ ਇਸ ਪੁਤਰੇ ਨੂੰ
 ਸਮਝਾਇ ॥ ਜੋ ਪਰਾਇਆ ਖੇਤਰੁ ਉਜਾੜਿਆ ਹੈਸੁ ॥ ਭਲਾ ਦੇਵਾਨਾ ਕਰਿ ਛਡਿਆ
 ਹਈ ॥ ਭਾਈ ਜੀ ਪਰਾਇਆ ਉਜਾੜਾ ਭਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਤੁਰਕਾ ਪਾਸਿ
 ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਸੀਆ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੈ ਕਿਆ ਕਰਾ ਏਹੁ ਤਾ ਮਜੂਬੁ^੩
 ਦਿਵਾਨਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿਆ ਕਾਲੂ ਮੈ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਗੁਨਾਹੁ

^੧ਵਾਧਾ ^੨ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਘਤਸੀ' ਹੈ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

^੩ਫਾ, ਮਜ਼ਹੂਬ, ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਹੀਨ, ਕਮਲਾ ।

ਬਖਸਿਆ ਹੈ ਪਰੁ ਏਹੁ ਉਜਾੜਾ ਭਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੀ
ਇਥੇ ਤਾ ਉਜੜਿਆ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਐਵੇਂ ਕੂੜ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਖੇਤਰੇ ਦਾ
ਖਾਵੰਦੁ/ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਜੀ ਮੇਰਾ ਖੇਤਰੁ ਸਭੁ ਉਜੜਿਆ ਹੈ ॥ ਮੈ ਮੁਠਾ^੧ ਹਾ ਮੇਰਾ ੮ (ੳ)
ਤਪਾਸੁ^੨ ਕਰਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਮੈ ਤੁਰਕਾ ਪਾਸਿ ਸਦਾਇਦਾ^੩ ਹਾ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਨਾਨਕੁ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੀ ਇਕੁ ਪਠਾ ਰੁੜਕਿਆ ਟੁਕਿਆ ਨਾਹੀ ॥ ਤੁਸੀ ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ ਭੇਜ
ਦੇਹੁ ਦੇਖ ਆਵੈ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਪਿਆਦੇ ਆਪਣੇ ਭੇਜਿ ਦਿਤੇ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਪਿਆਦੇ
ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖਣਿ ਜੋ ਇਕੁ ਪਠਾ ਖੇਤਰੇ ਦਾ ਉਜੜਿਆ ਨਾਹੀ ॥ ਪਿਆਦੇ
ਆਇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਉਜੜਿਆ ॥ ਤਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਸ ਖੇਤਰੇ
ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਕਾਲੂ ਦੋਵੇ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਤਾ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਘਰਿ ਦੁਇ ਬੇਟੇ ਹੋਏ ॥ ਲਖਮੀ ਦਾਸੁ ਅਤੇ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ॥ ਪਰੁ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਉਦਾਸੀ ਮਿਟੈ ਨਾਹੀ ॥ ਰੁਖੀ ਬਿਰਖੀ ਜਾਇ ਇਕੰਤ ਬਹੈ ॥ [੩ ॥]

[ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ] ਇਕ ਦਿਨੁ ਬਾਬਾ ਇਕੁ ਬਾਰੁ/ ਵਿਚਿ ਰੁਖਾ ਹੇਠ ਸਉ ੮ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩
ਬਾਬਾ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਸੁੱਤਾ ਹੈ; ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦਾ
ਇਕ ਸਾਥੀ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ।

ਰਹਿਆ ਆਹਾ ॥/ਸੁਤਿਆ ਸੁਤਿਆ ਦਿਨ ਲਥਾ ਉਠਿਉ ਮੂਲਿ ਨਾਹੀ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੁ ੯ (ੳ)
ਸਿਕਾਰ ਖੇਡ ਆਵਦਾ ਥਾ ॥ ਜਾ ਵੇਖੇ ਤਾ ਕੋਈ ਦਰਖਤੁ ਹੇਠਿ ਸੁਤਾ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ
ਹੋਰਨਾ ਦਰਖਤਾ ਦਾ ਪਛਾਵਾ ਚਲਿ ਗਇਆ ਹੈ । ਅਰ ਉਸ ਦਰਖਤ ਦਾ ਪਛਾਵਾ ਉਥਾਉ
ਖੜਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਉਠਾਲਿਉ ਦੇਖਾ ਏਹੁ ਕਵਣੁ ਹੈ ॥
ਜਾ ਉਠਾਇਉਨ ਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਹੈ ॥ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਆਖਿਆ ਯਾਰੋ ^੪ਕਲਿ ਵਾਲੀ
ਗਲਿ^੪ ਭੀ ਡਿਠੀ ਆਹੀ ॥ ਅਤੇ ਅਜੁ ਭੀ ਦੇਖਹੁ ॥ ਏਹੁ ਖਾਲੀ ਨਾਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਛੁ
ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੁ ਘਰਿ ਆਇਆ ਆਇ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਨੂੰ
ਸਦਾਇਉਸੁ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਕਾਲੂ ਮਤੁ ਏਸ ਪੁਤਰੇ ਨੂੰ ^੫ਮਰੁ ਫਿਟੁ^੫ ਆਖਦਾ ਹੋਵਹਿ ॥
ਏਹੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਮੇਰਾ ਸਹਰੁ ਵਸਦਾ ਹੈ ॥ ਕਾਲੂ ਤੂੰ ਭੀ ਨਿਹਾਲੁ
ਹੋਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤਰੁ ਨਾਨਕੁ ਪੈਦਾ/ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ੯ (ਅ)
ਗਲਿ ਖੁਦਾਇ ਜਾਣੇ ॥

[ਖੇਤੀ, ਵਣਜ, ਸੋਦਾਗਰੀ, ਆਦਿ] ਕਾਲੂ ਘਰਿ ਉਠਿ ਆਇਆ ਪਰੁ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਮਜਲਸਿ ਕਰੇ ਹੋਰਸ ਕਿਸੇ ਨਾਲਿ ਗਲਿ ਕਰੈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ
ਸਭੁ ਪਰਵਾਰੁ ਦੁਖਿਆ ॥ ਆਖਣਿ ਨਾਨਕੁ ਕਮਲਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ
ਆਈ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਬੇਟਾ ਫਕੀਰਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਿਆ ਸਰਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤੈਨੂੰ ਘਰੁ ਬਾਰੁ
ਹੋਆ ਪੁਤਰ ਧੀਆ ਹੋਏ ॥ ਰੁਜਗਾਰੁ ਕਰਿ ॥ ਨਿਤੁ ਨਿਤੁ ਕਮਲੀਆ ਗਲਾ ਛਡਿ ॥
ਅਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਹਸਦੇ ਹੋਨਿ ॥ ਜੋ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤਰੁ ਮਖਟੁ ਹੋਆ ॥ ਜਾ ਏਹੁ ਗਲ ਮਾਤਾ

^੧ਲੁਟਿਆ ਗਇਆ । ^੨ਤਪਾਵਸ, ਨਿਆਂ । ^੩ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ 'ਵੈਂਦਾ' ਹੈ, ਜੋ ਵਧੇਰੇ
ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ^੪ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ^੫ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ; ਗਲੀ ਦੇਣਾ ।

- ਆਖੀ ਤਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਿਲ ਲਗੀਆ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਫਿਕਰਵਾਨੁ¹ ਹੋਇ ਕੈ ਪੈ
ਰਹਿਆ ॥ ਬੋਲੈ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਉ ਪਾਇਆ ਦਿਹਾੜੇ ਚਾਰ ਪਾਇਉ
੧੦ (ੳ) ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਮਲਿ² ਚੁਕੀ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਇਸਤੀ ਸਸੂ ਪਾਸਿ ਆਈ ॥ ਆ/ਖਿਉਸੁ
ਸਸੂ ਕਿਆ ਬੈਠੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਤਰੁ ਪਏ ਦਿਹਾੜੇ ਚਾਰ ਪੰਜਿ ਗੁਜਰੇ ਹੈਨਿ ॥ ਖਾਂਦਾ
ਪੀਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਖਿਉਸੁ ਬੇਟਾ ਤੁਧੁ ਨੂ ਪਾਇਆ ਕਿਉਕਰਿ
ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਛੁ ਖਾਹੁ ਪੀਉ ॥ ਖੇਤਰੀ ਦੀ ਸਾਰਿ³ ਲਹੁ ਕਛੁ ਰੁਜਿਗਾਰ ਦੀ ਖਬਰੁ
ਲਹੁ ॥ ਤੇਰਾ ਸਭ ਪਰਵਾਰੁ ਦਿਲਗੀਰੁ⁴ ਰਹਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਬੇਟਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਕਾਈ ਗਲਿ
ਨਾਹੀ ਭਾਵਦੀ ॥ ਨਾ ਕਰਿ ਅਸੀ ਤੁਧੁ ਨੂ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਆਖਦੇ ॥ ਤੂੰ ਫਿਕਰਵਾਨੁ
ਕਿਉ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਨੂ ਖਬਰੁ ਹੋਈ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਤੁਧੁ ਨੂੰ ਕਿਆ
ਆਖਦੇ ਆਹੇ ॥ ਪਰੁ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਕੀਤਾ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਖੇਤਰੀਆ ਦੇ ਪੁਤਰਾ ਪਾਸ
ਪੰਜੀਹੋ⁵ ਹੋਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਨਾਹੀ ਕਰਦੇ ਬਚਾ ਜੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤੀ ਭਲੀ
ਹੈ ॥ ਬਚਾ ਅਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਬਾਹਰਿ ਪਕੀ ਖੜੀ ਹੈ ਜੇ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਈਐ ॥
੧੦ (ਅ) ਤਾ ਉਜੜੇ/ ਨਾਹੀ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੇ ਕਿ ਨਾ ਵਾਹ ਵਾਹੁ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ
ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਬਚਾ ਖੇਤੀ ਖਸਮਿ ਸੇਤੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਆਖਿਅਉਸੁ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ ਨਿਵੇਕਲੀ⁶ ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ਅਸਾ ਹਲੁ ਵਾਹਿਆ ਹੈ ਜਿਮੀ ਵਤਰ
ਆਈ ਹੈ ਅਠੇ ਪਹਰਿ ਖੜੇ ਰਹਦੇ ਆਹੇ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸੀ ਅਪਣੀ ਖੇਤਰੀ ਸਾਭੁ
ਨਾਹੀ ਰਖਿ ਸੰਘਦੇ ਪਰਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਅਸੀ ਕਿਆ ਜਾਣਾਹੇ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨੁ
ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਦੇਖੋ ਵੇ ਲੋਕੋ ਏਹੁ ਕਿਆ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ
ਤੁਹਿ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਤਰੀ ਕਦਿ ਦੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਅਗੇ ਅਗੇਰੇ ਤੂੰ ਕਮਲੀਆ ਗਲਾ
ਛਡਿ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤ ਅਗਲੇ ਫਸਲ ਤੁਹਾਨੂ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੇਤਰੀ ਵਾਹਿ
੧੧ (ੳ) ਦੇਹਾਗੇ ॥ ਦੇਖਾ ਤੂੰ ਕਿਉਕਰਿ ਪਕਾਇ ਖਾਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ/ ਨਾਨਕ ਬੋਲਿਆ
ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ ਖੇਤਰੀ ਹੁਣਿ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਭਲੀ ਜੰਮੀ ਹੈ ॥ ਦਿਸਣਿ ਪਾਸਣਿ⁷
ਭਲੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਅਸਾ ਤੇਰੀ ਖੇਤਰੀ ਪਕੀ ਡਿਠੀਆ
ਨਾਹੀ ਕਿਆ ਜਾਣਾਹੇ ਤੂੰ ਕਿਆ ਕਹਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਨਾਨਕ ਆਖਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ
ਉਹੁ ਖੇਤਰੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸੁਣੇਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਸੋਰਠਿ ਵਿਚਿ
ਉਠਾਇਆ ॥ ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ॥ ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਰਣੀ ਕਿਰਸਾਣੀ [ਕਰਣੀ]⁸ ਸਰਮੁ
ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥ ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖ ਸੁਹਾਗਾ ਰਾਖ⁹ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥ ਭਾਉ ਕਰਮੁ
ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰਿ ਭਾਗਠਿ ਵੇਖੁ ॥ ੧ ॥ ਭੋਲਿਆ¹⁰ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥
ਇਨ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਲੂ ਬੋਲਿਆ ॥
੧੧ (ਅ) ਆਖਿਉਸੁ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਹਟਿ ਬਹੁ ॥ ਅਸਾਡੀ ਖੇਤਰੀ ਹਟੁ ਹੈ ॥ ਤਬ/ ਬਾਬਾ ਦੂਜੀ
ਪਉੜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਖੁ ॥ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ
ਕਰਿ ਭਾਂਡ ਸਾਲ ਤਿਸ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੂੰ ਰਖੁ ॥ ਵਣਜਾਰੇ ਸੋ¹¹ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ
ਮਨਿ ਸਚਿ¹² ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਜੀ ਤੂੰ ਹਟਿ ਭੀ ਨਾਹੀ ਬੈਠਿਦਾ

¹ਚਿੰਤਾਤੁਰ ।

²ਮੇਲ, ਉਦਾਸੀ (?)

³ਖਬਰ ।

⁴ਉਦਾਸ ।

⁵ਪੈਸੇ, ਟਕੇ ।

⁶ਵਖਰੀ ।

⁷ਪਿਸਣ ਨੂੰ

⁸ਇਹ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

⁹ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠਾਤਰ : 'ਰਖੁ',

¹⁰'ਬਾਬਾ',

¹¹'ਸਿਉ',

¹²'ਹਸੁ' ।

ਤਾ ਤੂੰ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕਰਿ ਸਉਦਾਗਰੀ ਕਰੁ ਮਤ ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ ਉਦਾਸੁ ਰਹਿਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ
 ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਭੀ ਕਰਿ ਅਤੈ ਪਰਦੇਸੁ ਭੀ ਫਿਰੁ ਵੇਖੁ ॥ ਅਸੀ ਭੀ ਆਖਾਹੇ ਜੁ ਰੁਜਿਗਾਰ
 ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹੁਣੇ ਆਵਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ । ਸਉਣ¹
 ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤਿ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤ ਮਨਿ
 ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖੁ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥ ੩ ॥ ਤਾ ਫੇਰ
 ਕਾਲੂ ਆਖਿਆ ਨਾਨਕਾ ਤੂੰ ਅਸਾ ਥੀ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਚਾਕਰੀ/ਕਰੁ ॥ ੧੨ (ੳ)
 ਭਣਵਈਯਾ ਜੈ ਰਾਮੁ ਦਉਲਤ ਖਾਨ ਪਠਾਣ ਥੇ ਮੋਦੀ ਹੈ । ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਉਸੁ ਪਾਸਿ ਤੁ
 ਜਾਹਿ ਚਾਕਰੀ ਕਰੁ ॥ ਮਤੁ ਉਥੇ ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ ਟਿਕੈ ॥ ਅਸਾ ਤੇਰਾ ਖਟਣੁ ਛਡਿਆ
 ਹੈ ॥ ਬੇਟਾ ਜੀ ਤੂੰ ਉਦਾਸਿ ਹੋਇ ਕੈ ਜਾਹਿਗਾ ਤਾ ਸਭ ਕੋ ਆਖੈਗਾ ਜੋ ਕਾਲੂ ਕਾ
 ਪੁਤਰੁ ਫਕੀਰ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਅਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਮੇਹਣੇ ਦੇਸਣਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ
 ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਲਾਇ ਚਿਤ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੇਮੁ ॥ ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ
 ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵੇਖੇ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣੁ ਵੰਨੁ ॥ ੪ ॥
 ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀ ਸੁਣੀਆ ਕਿਉ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ
 ਅਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਖਰੀ ਜੰਮੀ ਹੈ ॥ ਅਸਾ ਇਸੁ ਖੇਤੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਭਰਵਾਸਾ ਹੈ ॥ ਜੋ
²ਹਾਸਲ ਦੀਵਾਨ² ਕਾ ਸਭੋ ਉਤਰੇਗਾ ॥ ਪੁਤਰ ਧੀਆ ਕੁ/ਟੇਬ ਸਭੁ ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਵਨਿਗੇ ॥ ੧੨ (ਅ)
 ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਕਰਜੁ ਭੀ ਉਤਰੇਗਾ ॥ ਅਰੁ ਫਕੀਰ ਭਿਰਾਉ ਭਾਈ ਸਭੁ ਕੋ ਵਰਸਾਵੇਗਾ ॥
 ਜਿਸ ਸਾਹਿਬੁ ਦੀ ਮੈ ਕਿਰਸਾਣੀ ਵਾਹੀ ਹੈ ॥ ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤੁ ਖਸਮਾਨਾ³
 ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿਸੁ ਦਿਨੁ ਦੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲਿ ਬਣੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਦਿਨੁ ਦਾ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ
 ਰਹਿਦਾ ਹਾ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ਸੋ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਸਾ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ
 ਟੋਲ ਲਧਾ ਹੈ ॥ ਸਉਦਾਗਰੀ ਚਾਕਰੀ ਹਟੁ ਪਟਣੁ ਸਭੁ ਸਉਪ ਛਡਿਆ ਹੈਸੁ ॥ ਤਾ
 ਕਾਲੂ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਬੇਟਾ ਅਸਾ ਤੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਣਿਆ ਡਿਠਾ
 ਕਿਹੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਜਿਨਾ ਡਿਠਾ ਹੈ ਤਿਨਾ ਸਲਾਹਿਆ
 ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਇਕੁ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ਆਸਾ ਵਿਚਿ ॥ ਰਾਗ ਆਸਾ ॥ ਸੁਣਿ ਵਡਾ
 ਆਖੈ ਸਭ ਕੋ/ਇ ॥ ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਡੀਠਾ ਹੋਇ ॥ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਇ ॥ ੧੩ (ੳ)
 ਕਹਣੈ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀ
 ਗਹੀਰਾ ॥ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭਿ ਸੁਰਤੀ
 ਮਿਲਿ ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਈ ॥ ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ ॥ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ
 ਗੁਰ ਗੁਰ ਹਾਈ ॥ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਤੇਰੀ ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਸਤ ਸਭਿ
 ਤਪ ਸਭਿ ਚੰਗਿਆਈਆ ॥ ਸਿਧਾ ਪੁਰਖਾ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ॥ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਸਿਧੀ
 ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈਆ ॥ ੩ ॥ ਆਖਣ ਵਾਲਾ
 ਕਿਆ ਬੇਚਾਰਾ ॥ ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੈ ਕਿਆ ਚਾਰਾ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਫੇਰਿ ਕਹਿਆ ਏਹ ਗਲਾ/ਛਡਿ
 ਲੋਕਾ ਦਾ ਰਾਹੁ ਪਕੜ ॥ ਕਿਰਤ ਬਿਨਾ ਜੀਵਣੁ ਥੋੜਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਨਾਨਕੁ ਚੁਪ
 ਕਰ ਰਹਿਆ ॥ ਕਾਲੂ ਉਠ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤੁ ਲਗਾ ॥ ਆਖਿਉਸੁ
 ਏਹੁ ਅਸਾਡਿਉ ਕੰਮੋ ਕਾਜੋ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਬਾਹਰੋ ਤਾ ਖੇਤਰੀ ਪਤਰੀ ਉਜੜੇ

¹ਸੁਣ । ²ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਲੀਆ । ³ਅਪਣਾਉਣਾ ।

ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਸਭੁ ਕੁਟੰਬੁ ਬੇਦੀਆਂ ਕਾ ਲਗਾ ਝੂਰਣਿ ॥ ਸਭ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ
ਵਡਾ ਹੈਛਾ ਹੋਆ ॥ ਜੋ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤਰੁ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਫੇਰਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਮਹੀਨੇ ਤਿਨ ਅੰਦਰਿ ਪਇਆ ਰਹਿਆ ॥ ਖਾਵੈ ਪੀਵੈ ਕਿਛੁ
ਨਾਹੀ ॥ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਵੇਦੀਆ ਕਾ ਉਦਰਿਆ ॥ ਸਭੁ ਲਗੇ ਆਖਣੁ ਕਾਲੂ ਨੂ ॥
੧੪ (ੳ) ਤੂ ਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰੁ ਪਇਆ ਰਹਿਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਕੋਈ ਵੈਦੁ ਸਦਾ/ਇ

ਚਿਤ੍ਰ ੪

ਵੈਦ ਬਾਬੇ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਦੇਖ ਰਹਿਆ ਹੈ; ਕੋਲ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੇ
ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਖੜੇ ਹਨ ।

ਕਰ ਪੁਤਰੁ ਦਾ ਇਲਾਜੁ ਕਰਾਇ ॥ ਮਤੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਖ ਦੇ ਉਹਲੇ ਲਖ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੈ ॥ ਲੋਕ ਆਖੈਗਾ ਜੁ ਕਾਲੂ ਪੰਜੀਹਿਆ^੨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੁਤਰ ਦਾ ਇਲਾਜੁ ਨਾਹੀ
ਕਰਦਾ ॥ ਪੰਜੀਹੇ ਕਿਤਣੇ ਜਾ ਪੁਤਰੁ ਸਲਾਮਤਿ^੩ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਉਠਿ ਖੜਾ
ਹੋਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਵੈਦੁ ਸਦਿ ਆਦੋਸੁ ॥ ਤਾ ਵੈਦੁ ਆਇ ਕੈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥
ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਹਿ ਲਗਾ ਪਕੜਣਿ ॥ [੪ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਗੁਮ ਪੱਤਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਪਾਠ ਭਾ.
ਵਿ. ਹੱਥ-
ਲਿਖਤ ੧੯੪
ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਪਾਇਆ
ਗਇਆ
ਹੈ ।

[ਗੋਸ਼ਟ] ਵੈਦੁ ਨਾਲਿ ॥/ ^੪ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਾਹ ਛਿਕ ਲਈ ॥ ਪਗੁ^੫ ਛਿਕ ਕਰਿ
ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਆਖਣ ਲਗਾ ਰੇ ਵੈਦੁ ਤੂੰ ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਵੈਦਿ ਕਹਿਆ
ਜੋ ਤੇਰੇ ਆਤਮੇ ਰੋਗ ਹੈ ਸੋ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ
ਬੋਲਿਆ ॥ ^੬ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢਢੋਲੇ ਬਾਹਿ ॥ ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ
ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ^੬ ॥ ^੭ਜਾਹਿ ਵੈਦਾ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਮੇਰੀ ਆਹਿ ਨਾ
ਲੇ ॥ ਹਮ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੇ ਤੂ ਕਿਸਿ ਦਾਰੂ ਦੇਹਿ^੭ ॥ ^੮ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੋ ਵੈਦੁ ਤੂੰ
ਹੈ । ਪਹਲਾ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤਿ ਵੰਞੇ ਰੋਗਾ ਘਾਣੁ^੮ ॥ ^੯ਦੁਖੁ
ਲਾਗੈ ਦਾਰੂ ਘਣਾ ਵੈਦੁ ਖੜੋਆ ਆਇ ॥ ਕਾਇਆ ਰੋਵੈ ਹੰਸੁ ਪੁਕਾਰੈ ਵੈਦੁ ਨ ਦਾਰੂ
ਲਾਇ ॥ ਜਾਹਿ ਵੈਦਾ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਮਕੋਇ । ਜਿਨਿ ਕਰਤੇ ਦੁਖੁ
ਲਾਇਆ ਨਾਨਕ ਲਾਹੈ ਸੋਇ^੯ ॥ ੧ ॥ ਬੈਦ ਦੇ ਪਰਿਥਾ ਹੋਰੁ ਸਬਦੁ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਰਾਗੁ ਮਲਾਰਿ ਵਿਚਿ ॥ ^{੧੦}ਵੈਦ ਨ [ਭੋਲੈ] ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ਇਸ ਮਨ ਆਪਣੇ ਕੋ ਮਿਲੇ
ਸਜਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਰਦੁ ਹੋਵੈ ਦੁਖੁ ਰਹੈ ਸਰੀਰਿ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਨ ਲਾਗੈ
ਬੀਰਿ ॥ ੧ ॥ ਦੁਖੁ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸੀਲੁ ਸੰਤੋਖੁ ਪੀਸਣੁ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥
ਨਿਤ ਨਿਤੁ ਲਾਇ ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹਿ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੰਮੁ ਮਾਰੇ ਠੇਹਿ ॥ ੨ ॥

^੧ਅਫਸੋਸ, ਦੁਖ ।

^੨ਰੁਪਏ, ਪੈਸੇ ।

^੩ਨਰੋਆ, ਅਰੋਗ ।

^੪ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਚਾਰ ਪੱਤਰੇ

ਗੁਮ ਹੋਣ ਕਾਰਣ "ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਾਹ ਛਿਕ ਲਈ" ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਨਾ ੪੨ ਉਪਰ "ਤਾਂ ਮੈ ਨਵਾਬ ਪਾਸਿ"
ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਭਾ. ਵਿ. ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਈ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ ।

^੫ਪੈਰ ।

^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੨੭੯ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ।

^੭ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ

ਨਹੀਂ ਹੈ ।

^੮ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਵਿਚੋਂ ਮਹਲਾ ੨ ਦਾ ਹੈ ।

^੯ਇਹ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ.

ਸਾ. ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

^{੧੦}ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹੋਰਵੇਂ ਹੈ; ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੨੫੬ ।

ਸਾਦਿ ਕਰ ਸਮਧਾਂ ਤਿਸਨਾ ਕਰੁ ਤੇਲੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕਰੋਧ ਅਗਨੀ ਸੋ ਮੇਲੁ ॥ ਹੋਮੁ ਜਗੁ ਸਭੁ
ਪਾਠਿ ਪੁਰਾਨੁ ॥ ਜੋ ਤਿਸ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੩ ॥ ਰਾਜ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨ ਸਭੁ ਛਾਵ ॥
ਰਬੁ ਫਿਰੰਦੇ ਦੀਸਹਿ ਥਾਵ ॥ ਅਗੇ ਨਾਉ ਨਾ ਦਿਸੈ ਜਾਤਿ ॥ ਓਥੈ ਦਿਨੁ ਐਥੇ ਸਭਿ
ਰਾਤਿ ॥ ਤਪਿ ਕਾਗਦੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਜਿਨਿ ਕੋ ਲਿਖਿਆ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਸੇ
ਧੰਨਵੰਤਿ ਦਿਸੈ ਦਰਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ ॥ ੪ ॥ ਤਾ ਵੈਦ ਡਰਿ ਗਇਆ
ਹਟਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਵੈਦਿ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਗੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਸਾ ਚਿੰਤਾ
ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਏਹੁ ਪਰ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ^੧ ਹੈ ॥ [੫ ॥ ਸਾਖੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਕੀ ॥]

[ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ] ਤਾ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ॥ ਜੈ ਰਾਮ ਬਾਬੇ ਕਾ
ਭਣਵਯਾ ਬਾ ਦਉਲਤਿ ਖਾਨਿ ਪਠਾਣਿ ਕਾ ਮੋਦੀ^੨ ਬਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਰਹਿੰਦਾ ਬਾ ॥
ਉਸਿ ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਹੈਰਾਨੁ ਰਹਦਾ ਹੈ ਕੰਮੁ ਕਾਜੁ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਕਰਦਾ ॥ ਉਸਿ
ਲਿਖੀ ਚੀਰੀ^੩ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਅਸਾ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿ ਜਾਹਿ ॥ ਤਾ ਏਹਿ ਚੀਰੀ ਨਾਨਕ
ਪੜੀ ਆਖਿਉਸੁ ਜੁ ਜੈ ਰਾਮਿ ਜੋਗ ਮਿਲਹਿਗੇ ॥ ਤਾ ਘਰ ਦਿਆਂ ਆਦਿਮੀਆ ਆਖਿਆ
ਜੋ ਏਹੁ ਜਾਵੈ ਤਾ ਭਲਾ ਹੈ ਮਤੁ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ
ਲਗਾ ਪਹੁੰਚਨਿ [॥ ਤਬ ਬਾਬਾ] ਉਠ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਗੀ ਬੈਰਾਗ ਕਰਨ
ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਤੂ ਅਸਾਂ ਜੋਗ ਅਗੈ ਮੁਹਿ ਨਾਹੋ ਲਾਇਦਾ ਪਰਦੇਸਿ ਗਇਆ ਕਿਉਕਰਿ
ਆਵੇਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭੋਲੀਏ ਅਸੀ ਏਥੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਰਿ ਓਥੇ ਕੀ
ਕਰਹਿਗੇ ਅਸੀ ਤੁਸਾਡੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ॥ ਜੇ
ਤੁਸੀ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਹੋਦੇ ਸੇ ਤਾ ਮੇਰੇ ਭਾਣੈ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਕੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਹੋਦੀ ਸੀ ਏਹੁ
ਸੰਸਾਰੁ ਮੇਰੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਦਿਆਲੁ ਹੋਇਆ ਆਖਿਉਸੁ ਚਿੰਤਾ ਕਛੁ
ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ॥ ਦਿਨੁ ਦਿਨੁ ਤੇਰੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਫੇਰਿ ਆਖਿਆ
ਜੀ ਮੈ ਪਿਛੈ ਰਹਦੀ ਨਾਹੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲਿ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰ
ਕੀਏ ਅਜੇ ਹਉ ਜਾਦਾ ਅਸੇ^੪ ਖਾਕੀ^੫ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਜੇ ਮੇਰੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਿ ਦੀ ਕਾਈ ਲਗੀ^੬
ਤਾਂ ਮੈ ਸਦਾਇ ਲਈਂਗਾ ਤੂੰ ਆਗਿਆ ਮਨਿ ਲੈ ॥ ਤਾ ਓਹੁ ਚੁਪਿ ਕਰਿ ਰਹੀ ॥ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭਾਈਆ ਬੰਧਾ ਪਾਸੋ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾ
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗਇਆ ਤਾਂ ਜੈ ਰਾਮੁ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਭਾਈ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਚੰਗੇ ਭਲੇ
ਹੋ ॥ ਤਾਂ ਜੈ ਰਾਮੁ ਦਉਲਤਿ ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦਉਲਤਿ ਖਾਨ ਪਾਸਿ
ਅਰਜੁ ਕੀਤਾ ਆਖਿਉਸੁ ਨਵਾਬ ਜੀ ਮੇਰਾ ਇਕੁ ਸਾਲਾ ਪਿਛੈ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰ ਬਹੁਤ
ਪੜਿਆ ਹੈ ਨਵਾਬਿ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ॥ ਨਵਾਬਿ ਆਖਿਆ ਲੈ ਆਵੋ ॥ ਜੈ ਰਾਮੁ
ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਪੇਸਕਸੀ^੭ ਲੈ ਕਰਿ ਨਾਨਕੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥
ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਇਸ ਕਾ ਨਾਮੁ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਜੈ ਰਾਮ ਕਹਿਆ ਇਸਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕੁ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਦਿਆਨਤਿਦਾਰੁ^੮ ਨਦਰਿ ਆਵਦਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਕੰਮੁ ਸਭੁ
ਇਸਿ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ ॥ ਖਾਨ ਸਿਰੋਪਾਉ^੯ ਦਿਤਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥

ਗੁਮ ਪੱਤਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਪਾਠ ਭਾ.
ਵਿ. ਹੱਥ
ਲਿਖਤ ੧੯੪
ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਪਾਇਆ
ਗਇਆ
ਹੈ।

^੧ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੰਜਨਹਾਰ' ਹੈ।

^੨ਭੰਡਾਰ-ਖਾਨੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਧਿਕਾਰੀ।

^੩ਚਿੱਠੀ;

ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਿਤਾਬਤ' ਹੈ।

^੪ਹਾਂ।

^੫ਪਾਠ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ।

^੬ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚ

ਪਾਠ 'ਬਣਸੀ' ਹੈ।

^੭ਨਜ਼ਰਾਨਾ।

^੮ਹੱਥ ਦਾ ਸੁੱਚਾ।

^੯ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ

ਬਸਤਰ, ਖਿਲਅਤ।

ਗੁਮ ਪੱਤਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਪਾਠ ਭਾ.
ਵਿ. ਹਥ-
ਲਿਖਤ ੧੯੪
ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ
ਪਾਇਆ
ਗਇਆ
ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜੈ ਰਾਮੁ ਦੇਵੈ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਲਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨਿ ਜੋ ਸਭੁ ਕੋ ਖੁਸੀ
ਹੋਇਆ ਸਭੇ ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਕੋਈ ਭਲਾ ਲੋਕ ਹੈ ॥ ਸਭਿ ਕੋ
ਖਾਨ ਪਾਸਿ ਸੁਪਾਰਸ^੧ ਕਰੇ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਅਰ ਜੋ ਕੁਛੁ ਅਲੂਫਾ^੨
ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਖਵਾਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਅਰਥ ਦੇਵੈ ਅਰ ਰਾਤਿ ਕੋ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਵੈ ॥
ਪਿਛੋ ਘਰੇ ਤਲਵੰਡੀਓ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮੁ^੩ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਇ
ਮਿਲਿਆ ਅਰਿ ਹੋਰੁ ਪਿਛੋ ਜੁ ਕੋਈ ਆਵੈ ਤਿਨਿ ਕੋ ਭੀ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ॥ ਅਲੂਫਾ
[ਕਰਾਇ ਦੇਵੈ ॥] ਸਭੁ ਕੋਈ ਰੋਟੀਆਂ ਲਗਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛੈ ਖਾਵਣਿ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ
ਪਰਸਾਦਿ ਸਭਿ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋਈ ॥ ਅਤੇ ਜਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਰਸੋਈ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਭਿ ਆਇ
ਬਹਨਿ ॥ ਰਾਤਿ ਨੂ ਤਿਨ ਪਹਿਰ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਥੇ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹੈ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਦਰੀਆਇ ਨਾਵਣਿ ਜਾਏ ਜਾ ਪਰਿਭਾਤਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਪੜੇ ਕਰਿ ਕੈ ਤਿਲਕੁ
ਚੜਾਇ ਕਰਿ ਦਰਿਬਾਰਿ ਆਇ ^੪ਦਫਤਰੁ ਘਿਨਿ^੪ ਲਿਖਣਿ ਲਗੇ ॥ ਨਿਤੁ ਦਰੀਆਇ
ਇਕਲਾ ਨਾਵਣਿ ਜਾਦਾ ਸੀ ॥

[ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼] ਇਕ ਦਿਨਿ ਇਕੁ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰੁ^੫ ਨਾਲਿ ਲੈਇ ਗਇਆ ॥
ਨਾਵਣਿ ॥ ਕਪੜੇ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰਿ ਕੇ ਹਵਾਲੈ ਕੀਤਿਆਸੁ ॥ ਆਪਿ ਦਰੀਆਇ
ਵਿਚਿ ਪਇਆ ਨਾਵਣਿ ॥ ਜਿਉ ਪਇਆ ਤਿਉ ਨਿਕਲਿਓ ਨਾਹੀ ॥ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰਿ
ਆਖਿਆ ਹੁਣੁ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ॥ ਇਕ ਪਹਰੁ ਦੁਇ ਪਹਰਿ ਗੁਦਰਿ ਗਏ ॥ ਨਿਕਲਿਓ
ਨਾਹੀ ॥ ਖਿਜਮਤਿਦਾਰੁ ਖੜਾ ਖੜਾ ਥਕ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਖਾਨਿ ਪਾਸਿ ਆਇਆ
ਆਖਿਓਸ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬਾਬਾ ਦਰੀਆਇ ਵਿਚਿ ਨਾਵਣ ਪਇਆ ਸੀ ਫਿਰ ਨਿਕਲਿਓ
ਨਾਹੀ ॥ ਮੈ ਵੇਖਦਾ ਵੇਖਦਾ ਹੁਟਿ^੬ ਪਇਆ ॥ ਜਾ ਮੈ ਥਕਾ ਜੁ ਏਹਿ ਨਿਕਲਿਓ
ਨਾਹੀ ਮੈ ਕਿਆ ਕਰਾ ਤਾ ਮੈ ਨਵਾਬ ਪਾ/ਸਿ ਆਇਆ ॥ ਤਬ ਖਾਨੁ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਆ
ਦਰੀਆਉ ਉਪਰਿ ਆਇ ਕਰਿ ਮਲਾਹ ਸਦਾਇ ॥ ਮਲਾਹਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ ॥
ਜੋ ਮੇਰਾ ਵਜੀਰੁ ਖਾਸਾ ਦਰੀਯਾਉ ਵਿਚਿ ਗਾਇਬ^੭ ਹੋਆ ਹੈ ਤੁਸੀ ਮਹਾ ਜਾਲੁ
ਪਾਇਓ ॥ ਤੁਸਾਨੂੰ ਮੈ ਨਿਹਾਲਿ ਕਰਾਗਾ ॥ ਮਲਾਹ ਸੋਧ ਥਕੇ ਲਧੋ ਨਾਹੀ ॥ ਖਾਨੁ
ਬਹੁਤੁ ਦਲਗੀਰੁ^੮ ਹੋਆ ॥ ਆਖਿਓਸੁ ਹਾਇ ਹਾਇ ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਵਜੀਰੁ ਥਾ ॥ ਪਰੁ
ਮੇਰਿਉ ਹਥੋਂ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਤਿਨ ਦਿਨ ਗੁਦਰੇ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਨਿਕਲਿ
ਆਇਆ ॥ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚਉ ਉਸੇ ਘਾਟਿ ॥ ਲੋਕਾ ਡਿਠਾ ॥ ਲੋਕਾ ਆਖਿਆ ਏਹੁ
ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚੁ ਗਾਇਬ ਹੋਆ ਥਾ ਏਹੁ ਕਿਥੋ ਪੈਦਾ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਨਾਨਕੁ
ਆਇ ਕਰਿ ਡੇਰੇ ਵਿਚਿ ਵੜਿਆ ਡੇਰਾ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ॥ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ
ਜੁੜਿ/ ਗਇਆ ॥ ਖਾਨੁ ਕਉ ਖਬਰ ਹੋਈ ਖਾਨ ਆਇਆ ਖਾਨ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕ
ਬੋਲੇ ਬਕੇ^੯ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਨਾਨਕੁ ਕੂ ਕਛੁ ਦਰੀਯਾਇ ਵਿਚੋ ਹੋਆ
ਖਾਲੀ ਨਾਹੀ ॥ ਖਾਨੁ ਆਖਿਆ ਯਾਰੇ ਵੱਡਾ ਹੈਫ^{੧੦} ਹੋਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਕਛੁ
ਹੋਆ ॥ ਖਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਦਲਗੀਰੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

੧੯ (ੳ)

੧੯ (ਅ)

^੧ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ।

^੨ਭੱਤਾ ।

^੩ਮੀਰਾਸੀ ।

^੪ਚਿੱਠੀ-ਪਤ੍ਰ/ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ;

ਪ੍ਰ. ਜ. ਸਾ. ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਰਮਾਨ ਘਿਨਿ' ਹੈ ।

^੫ਸੇਵਕ ।

^੬ਥਕ ਜਾਣਾ ।

^੭ਲੱਪ ।

^੮ਦਿਲਗੀਰ, ਉਦਾਸ ।

^੯ਗੱਲ ਕਰਨੀ ।

^{੧੦}ਅਫਸੋਸ ।

[ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ] ਤਬ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੇੜਿ ਕਿਤਣਿਆ ਦਿਨੁ ਇਕੁ ਕੁਪੀਨ^੧
 ਰਹੀ ਹੋਰੁ ਕੋਈ ਕਪੜਾ ਰਖਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਫਕੀਰਾ ਵਿਚ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਨਾਲੇ ਮਰਦਾਨਾ
 ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਇਕ ਦਿਨੁ ਬੈਠਿਆ ਗੁਜਰਿ ਭੀ ਗਇਆ ਤਾ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਕਾਉ^੨
 ਲੈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਖਾਨ
 ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਕਹਿਆ ॥ ਜੋ ਨਾਨਕੁ ਆਖਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ
 ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਇਸ ਕੇ ਖਿਆਲ ਨਾਹੀ ਪਵਣਾ ਏਹੁ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤ/ਬ ੨੦ (ੳ)
 ਏਕ ਕਾਜੀ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਉਨ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਖਾਨ ਜੀ ਏਹੁ ਤਾ ਅਜਬ^੩ ਹੈ ਜੁ
 ਆਖਦਾ ਹੈ ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਜਾਇ
 ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਆਇ ਕਰ ਆਖਿਉਸੁ
 ਜੋ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਮੈ ਤੇਰੇ ਖਾਨੁ
 ਕੀ ਕਿਆ ਪਰਵਾਹੁ ਪੜੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ
 ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥
 ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ॥ ॥ ^੪ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਣਾ ਕੋਇ
 ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥ ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥ ੧ ॥ ਭਇਆ ਦੀਵਾਨਾ
 ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕ ਬਉਰਾਨਾ ॥ [ਹਉ]^੫ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਵਰੁ^੬ ਨਾ ਜਾਣਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਭੈ ਦੇਵੋਨਾ/ ਹੋਏ ॥ ਏਕੀ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ੨੦ (ਅ)
 ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਕਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਹੁਕਮੁ
 ਪਛਾਣੇ ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥ ੩ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ
 ਸਾਹਿਬੁ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਤਾ
 ਬਾਬਾ ਫੇਰ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਕਦੇ ਬੋਲੇ ਤਾ [ਇਹੀ]^੭ ਬਕਾਉ ਬਕੇ ਨਾ ਕੋਈ
 ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨ ਕੋ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਾਜੀ ਖਾਨ ਤਾਈ ਆਖਿਆ ॥ ਖਾਨ
 ਆਖਿਅ ਜਾਇ ਨਾਨਕ ਫਕੀਰ ਤਾਈ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਪਿਆਦੇ
 ਗਏ ॥ ਪਿਆਦਿਆ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਖਾਨੁ ਬੁਲਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ਖਾਨੁ
 ਕਹੰਦਾ ਹੈ ^੮ਅਜ ਬਰਾ ਖੁਦਾਇ^੮ ਦੀਦਾਰੁ ਦੇਹ ॥ ਤਬ/ ਨਾਨਕੁ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ੨੧ (ੳ)
 ਆਖਿਉਸੁ ਅਬ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਸਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਮੈ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਬ ਮੁਤਕਾ^੯
 ਗਲਿ ਵਿਚ ਪਾਇ ਕਰ ਖਾਨ ਕਉ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ
 ਦੋਸਤੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਗਲੋਂ ਮੁਤਕਾ ਲਾਹਿ ਕਰ ਲਕਿ ਬੰਨੁ ਤੂ ਭਲਾ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਬ
 ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਗਲੋਂ ਮੁਤਕਾ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਕਮਰ ਬਧਾ ॥ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕਾ ਮੇਰੀ
 ਕਮਬਖਤੀ^{੧੦} ਹੈ ਜੁ ਤੁਧੁ ਜੇਹਾ ਵਜੀਰ ਫਕੀਰੁ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਖਾਨੁ ਬਾਬੇ ਕਉ ਆਪਣੇ
 ਕੋਲਿ ਬਹਾਇਆ ॥ ਅਰੁ ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਕਾਜੀ ਤੂੰ ਕਾਈ ਬਾਤਿ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਹੁ ਪੁਛਦਾ
 ਹੈ ਤਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਪੁਛ ॥ ਨਾਹੀ ਬਾਹਰਿ ਪੁਛਹਿਗਾ ਤਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਹਿਗਾ ॥ ਤਬ
 ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੂੰ ਜੁ ਕਹਿਦਾ ਹੈ ਜੁ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ

^੧ਲੰਗੋਟੀ । ^੨ਬੋਲ, ਆਵਾਜ਼ਾ । ^੩ਅਸਚਰਜ । ^੪ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੯੯੧

ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ^੫ਇਹ ਪਦ ਰਹ ਗਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਸੁਧਾਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

^੬ਗੁਰਬਾਣੀ, 'ਅਵਰ' । ^੭ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਰਹ ਗਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪੁ. ਜ. ਸਾ. ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

^੮ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ।

^੯ਸੋਲੀ, ਸਿਆਹ ਡੋਰਾ ਜੋ ਫਕੀਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

^{੧੦}ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ ।

- ੨੧ (ਅ) ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਸੋ ਤੈ ਕਿਆ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਸ/ਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਏ ॥ ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥ ਹੋਇ ਮੁਸਲਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮਨੈ ਸਿਰ ਉਪਰ ਕਰਤਾ [ਮੰ]ਨੈ^੨ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰਮਤਿ^੩ ਹੋਵੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਜਬ ਇਹ ਸਲੋਕ ਬਾਬੇ ਦਿਤਾ ਤਬ ਕਾਜੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਬ ਖਾਨੁ ਕਹਿਆ ਕਾਜੀ ਇਸ ਕਉ ਪੁਛ[ਣਾ] ਤਕਸੀਰ^੪ ਹੈ ਏਹੁ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਕੋਈ ਅਉਲੀਆ^੫ ਹੈ ॥ ਤਬ ਪੇਸੀ^੬ ਕੀ ਨਮਾਜ ਕਾ ਵਖਤੁ ਹੂਆ ॥ ਸਭੁ ਉਠਿ ਨਿਵਾ[ਜੁ] ਕਉ ਚਲੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਕਾਜੀ ਸਭਨਾ ਥੀ ਅਗੇ ਖੜਾ ਹੂਆ ਨਿਵਾਜ ਕਉ ਕਰਣਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਕਾਜੀ ਕੀ/ਤਰਫ ਦੇਖ ਕਰਿ ਹਸਿਆ ॥ ਕਾਜੀ ਡਿਠਾ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਹਸਦਾ ਹੈ ॥ ਜਬ ਨਿਵਾਜ ਕਰ ਮੁਕਾ ਤਾ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਡਿਠੋ ਕਿ ਨਾ ਜੁ ਅਸਾਡੀ ਨਿਵਾਜ ਵਲੋ ਨਾਨਕੁ ਦੇਖ ਕਰਿ ਹਸਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂ ਆਖਿਦਾ ਸੇ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾਜੀ ਕਿਆ ਕਹਿਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਮੈ ਕਾਜੀ ਕੀ ਕਿਆ ਪਰੁਵਾਹੁ ਪਈ ਹੈ ॥ [ਪਰ ਕਾਜੀ ਕੀ ਨਿਵਾਜ ਕਬੂਲ ਨਾਹੀ ਪਈ ॥]^੭ ਮੈ ਇਤ ਵਾਸਤੇ ਹਸਦਾ ਹਾ ॥ ਤਬ ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਇਨ ਕੁਛੁ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਾ ਮੇਰੀ ਤਕਸੀਰ ਜਾਹਰਿ ਕਰੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਜਾਂ ਕਾਜੀ ਨਿਵਾਜ ਉਪਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਇਸ ਕਾ ਈਮਾਨ^੮ ਠਉਰੁ^੯ ਨ ਥਾ ॥ ਇਸ ਕੀ ਘੋੜੀ ਸੂਈ ਥੀ ॥ ਅਰੁ ਵਛੇਰੀ ਜਨਮੀ/ਥੀ ॥ ਵਛੇਰੀ ਛਡਿ ਕਰਿ ਆਇਆ ਥਾ ॥ ਅਤੇ ਵੇੜੇ ਵਿਚਿ ਖੂਹੀ ਥੀ [॥] ਇਨ ਕਹਿਆ ਮਤੁ ਵਛੇਰੀ ਖੂਹੀ ਵਿਚਿ ਪਉਦੀ ਹੋਵੈ ॥ ਇਸ ਦਾ ਈਮਾਨ ਉਹਾ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਤਾ ਕਾਜੀ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਆਇ ਕਰ ਕਾਜੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ॥ ਇਸ ਕਉ ਵਡੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਨਿਵਾਜਸ^{੧੦} ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਪਤੀਣਾ^{੧੧} [॥] ਕਾਜੀ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਅਸਾ [ਤੇ]^{੧੨} ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਦਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੧੩}ਜਿਨ ਕਉ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ ਮੁਚ ਭਉ ਨਿਭਵਿ ॥ ਨਾਨਕ ਏਹੁ ਪਟੰਤਰਾ ਦਿਸ ਗੁਦਰਿ ਗਇਆ ॥ ਹੋਰੁ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੧੪}ਮਿਹਰ ਮਸੀਤ ਸਿਕਦੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲ ਕੁਰਾਣ ॥ ਸਰਮ ਸੁਨਤ ਸੀਲ ਰੋਜਾ ਹੋਹਿ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰ ਕਲਮਾ ਕਰੇਮੁ^{੧੫} ਨਿਵਾਜਿ ॥ ਤਸਬੀਹ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ, ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੪੧ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

^੨ਸੁਧਾਈ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ.

ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

^੩ਮਿਹਰਬਾਨ।

^੪ਭੁਲ।

^੫ਵਲੀ, ਪਿਆਰਾ।

^੬ਦੁਪਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਨਮਾਜ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਢਲਣ ਲਗੇ।

^੭ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵਾਕ ਰਹ ਗਇਆ

ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰ. ਜ. ਸਾ. ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ।

^੮ਧਰਮ, ਸਿਦਕ।

^੯ਆਪਣੀ ਥਾਂ।

^{੧੦}ਮਿਹਰ।

^{੧੧}ਯਕੀਨ ਲਿਆਇਆ।

^{੧੨}ਰਹ ਗਇਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ

ਪਾਇਆ ਹੈ।

^{੧੩}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੭੮੮ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ

ਸੁਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ : “ਜਿਨਾ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ ਮੁਚ ਭਉ ਨਿਭਵਿਆਹ ॥ ਨਾਨਕ ਏਹ

ਪਟੰਤਰਾ ਤਿਤੁ ਦੀਬਾਣਿ ਗਇਆਹ” ॥

^{੧੪}ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੦ ਉਪਰ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

^{੧੫}ਕਰਮ।

ਨਾਨਕੁ ਰਖੈ ਲਾਜਿ ॥ ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੁਅਰੁ ਉਸਿ ਗਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ
ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ਗਲੀ ਭਿਸਤ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈ ਸਚੁ
ਕਮਾਇ ॥ ਮਾਰਣਿ ਪਾਇ¹ ਹਰਾਮੁ ਮੈ² ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗਲੀ
ਕੂੜਈ ਕੂੜੈ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੨ ॥ ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲੁ ਦੁਇ ਤੀਜੀ ਖੈਰਿ ਖੁਦਾਇ ॥ ਚਉਥੀ ਨਿਯਤ ਰਾਸਿ ਮਨਿ
ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤ ਸਨਾਇ ॥ ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥ ਜਾਂ ਇਹ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥
ਤਾਂ ਸਯਦਜਾਦੇ³ ਸੇਖਜਾਦੇ⁴ ਕਾਜੀ ਮੁਫਤੀ⁵ ਖਾਨੁ ਖਨੀਨ⁶ ਸਭੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ/ ਗਏ ॥ ੨੩ (ਅ)
ਖਾਨੁ ਬੋਲਿਆ ਕਾਜੀਆ ਮੁਫਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਉਸੁ ਨਾਨਕੁ ਹਕੁ⁷ ਕਉ ਪਹੁਤਾ ਹੈ ॥
ਅਵਰੁ ਪੁਛਣੇ ਕੀ ਤਕਸੀਰੁ ਹੈ । ਜਿਤ ਵਲਿ ਬਾਬਾ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਲੋਕਾ ਵਲ ਸਭੁ
ਕੋ ਬਾਬੇ ਵਲੁ ਸਲਾਮ ਕਰਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਿ੍ਰ ਰਾਗੁ ਵਿਚਿ ਸਬਦੁ ॥
ਸਿ੍ਰ ਰਾਗੁ ॥ ਐਸੁ ਜਾਣ ਸੇ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ਹੀ ॥ ਮਾਲ ਕੇ ਮਾਣੇ ਰੂਪੁ ਕੀ ਸੋਭਾ
ਇਤੁ ਬਿਧਿ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਹੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਮਲੁ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜ ਕਰਿ ਕਲਮਾ
ਸਚ ਕੀ ਆਬੁ ਨਿਤਿ ਦੇਹੁ ਪਾਣੀ ॥ ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਈਮਾਨੁ ਜਮਾਇ ਲੈ ਭਿਸਤੁ
ਦੋਜਕੁ ਦੋਵੈ ਇਉ ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਨਾ ਗਿਣਨਾ ਪਉਣ ਕੀ ਖਾਣੀ ਇਹੁ ਮਨਿ
ਰਤਾ ਮਾਇਆ ਹੀ ॥ ਖਸਮੁ ਕੀ ਨਜਰਿ ਤੂੰ ਦਿਲਹਿ ਪਸੰਦ ਕਰਿ ਜਿਨਾ/ ਇਕ ੨੪ (ੳ)
ਮਨੁ ਅਲਖੁ ਧਿਆਇਆ ਹੀ ॥ ੨ ॥ ਇਹ ਮਨ ਮੀਡਕੁ ਇਹੁ ਤਨੁ ਚਿਕੜੁ ਕਵਲ ਕੀ
ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਮੂਲ ਪਾਈ ॥ ਭਵਰੁ ਉਸਤਾਦੁ ਭਾਖਿਆ ਬੋਲੈ ਕਿਉ ਬੂਝੈ ਜਿਸੈ ਨਾ
ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਤੀਹ ਕਰਿ ਸਾਖਾ ਪੰਜਿ ਕਰਿ ਰਾਖਾ ਮੂਲੁ ਸੈਤਾਨੁ ਮਤੁ ਕਟਿ ਜਾਈ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਇਉ ਰਾਹ ਪੈ ਚਲਣਾ ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤ ਕਉ ਸੰਜਿਆਈ ॥ ੪ ॥ ਨਿਵ
ਕਰ ਖਾਨੁ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਜੋ ਕੋਈ ਥਾ ਸਭੁ ਕੋਈ ਲਗਾ
ਖਾਨੁ ਕੂ ਆਜਜੀ⁹ ਕਰਣਿ ਜੋ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਰਖੁ ॥ ਤਾ ਖਾਨ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਬਾਬੇ
ਪਾਸਿ ਜੀ ਰਾਜੁ ਭਾਗੁ ਪਤਿਸਾਹੀ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਖਾਨੁ ਜੀ ਖੁਦਾਇ
ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ ॥ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਟਿਕਣੇ ਰਹੇ ॥ ਰਾਜ ਮਾਲੁ ਘਰ/ ਬਾਰ ਸਭੁ ਤੇਰੇ ੨੪ (ਅ)
ਹੈ ਅਸੀ ਸਭ ਤਆਗਿ ਚਲੈ ॥ ਫੇਰ ਖਾਨੁ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਮਹੀਨਾ
ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚੁ ਬਸੇਰਾ ਕਰਹੁ ॥ ਜੁ ਬਰਕਤੁ ਕਦਮ ਤੁਸਾਡੀ ਕਛੁ ਮੇਰੀ ਨਗਰੀ ਦਾ
ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਨਗਰੀ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥
ਪਰੁ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕੁ ਹਫਤਾ ਰਹਸਾ ਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਿਸਰਾਮੁ ਕੀਤੀ ॥

[ਕਾਜੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੋਸ਼ਟ] ਤਾ ਇਕੁ ਦਿਨੁ ਬਾਬਾ ਮਾਰਗੁ ਬਿਖੈ ਚਲਿਆ ਜਾਦਾ
ਥਾ ॥ ਤਾ ਅਗੋ ਕਾਜੀ ਮਿਲਿਆ ਕਾਜੀ ਪੁਛਿਆ ¹⁰ਕੂਚੁ ਕੇ ਮੁਕਾਮ¹⁰ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਜੁ ਕੂਚ ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਫਿਰ ਘਰਿ ਗਇਆ ॥ ਸਮਾਨੁ ਕੂਚ ਦਾ ਲਗਾ ਕਰਣਿ ॥
ਤਾ ਖਾਨੁ ਚੋਬਦਾਰ ਇਕੁ ਕਾਜੀ ਕੇ ਘਰਿ ਭੇਜਿਆ ॥ ਜੋ ਅਜੁ ਕਾਜੀ ਕਿਉ ਨਾ
ਆਇਆ ॥ ਚੋਬਦਾਰ¹¹ ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿ/ਆ ਜੁ ਨਬਾਬੁ ਤੁਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ੨੫ (ੳ)

ਪਾਠਾਂਤਰ : ¹ਪਾਹਿ, ²ਮਹਿ । ³ਸੱਯਦਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ । ⁴ਸੈਖਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ।

⁵ਫਤਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ । ⁶ਖਵਾਨੀਨ, ਖਾਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ । ⁷ਸੱਚਾਈ, ਰੱਬ । ⁸ਇਸ ਸਬਦ

ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ. ਪੰਨਾ ੨੩, ਜਿਥੇ ਇਹ ਸਬਦ 'ਅਮਲ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜ' ਸਬਦੋਂ

ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ⁹ਬੇਨਤੀ । ¹⁰ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ 'ਕੂਚ ਕਿ ਮੁਕਾਮ' ਹੈ । ਅਰਥ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ :

'ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਠਹਰਨਾ ਹੈ?' ¹¹ਦੁਰਪਾਲ, ਦਰਬਾਨ ।

- ਕਾਜੀ ਆਇਆ ਖਾਨੁ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਅਜੁ ਤੁਸੀ ਦਰਬਾਰ ਕਿਉ ਨਹੀਂ ਆਏ ॥ ਤਾ
ਕਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਮੈ ਆਇਆ ਥਾ ਪਰੁ ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਾਨਕੁ ਮਿਲਿਆ ਨਾਨਕੁ ਕਉ
ਮੈ ਪੁਛਿਆ ਕੂਚ ਕੇ ਮੁਕਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿਆ ਕੂਚੁ ਹੈ ॥ ਇਤ ਵਾਸਤੇ ਮੈ ਫੇਰ
ਘਰ ਗਇਆ ॥ ਜੁ ਸਮਾਨੁ ਕੂਚੁ ਕਾ ਕਰੀ ॥ ਖਾਨ ਕਹਿਆ ਮੈ ਕੂਚੁ ਕਿਥੋ ਨੂੰ ਕਰਣਾ
ਹੈ ॥ ਕਾਜੀ ਆਖਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਪੁਛੀਐ ॥ ਜੁ ਐਸਾ ਝੂਠ ਕਿਉ ਬੋਲਿਆ
ਹੈਸੁ ॥ ਨਾਨਕੁ [ਸਦਾਇਆ ਖਾਨ] ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਤੁਸਾ ਕਾਜੀ ਤਾਈ ਕਿਆ ਕਹਿਆ ਥਾ ॥
ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚਿ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ¹ ॥ ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ
ਧਰਿ² ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੇ ਕੀ ਧੋਖ ॥ ਮੁਕਾਮੁ ਤ ਪਰ ਜਾਣੀਐ ਜੇ³ ਰਹੈ ਨਿਹਚਲ
ਲੋਗੁ ॥ ੧ ॥ ਦੁਨੀਆ ਕੈਸੇ ਮੁਕਾਮੇ ॥ ਕਰ ਸਿਦਕੁ ਕਰ[ਣੀ] / ਖਰਚੁ ਬਾਧਹੁ ਲਾਗਿ
ਰਹੁ ਨਾਮੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੋਗੀ ਤ ਆਸਣੁ ਕਰਿ ਬਹੈ ਮੁਲਾ⁴ ਤ ਬਹੈ⁴ ਮੁਕਾਮੁ ॥
ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣੇ ਪੋਥੀਆ ਸਿਧ ਬਹੈ ਦੇਵ ਅਸਥਾਨ ॥ ੨ ॥ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ
ਉਮਰੇ ਸਭੁ ਗਏ ਕਰ ਕੂਚ ॥ ਘੜੀ ਮੁਹਤ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਮਹਿ ਸਮਝਿ ਪਹੂਚ ॥ ੩ ॥
ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧੂਬ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰੁ ॥ ਦਰ ਕੂਚ ਕੂਚਾ ਕਰਿ ਗਏ
ਸਭ ਜਗ ਚਲਣਿਹਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ⁵ਸਭੁਨਾਹਿ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣਿਆ⁵ ਵਿਰਲਾ ਤ ਬੂਝੇ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੇ ਬੇਨਤੀ ਜਲ ਥਲ ⁶ਤ ਮਹੀਅਲਿ⁶ ਸੋਇ ॥ ੫ ॥ ਅਲਹੁ ਅਲਖ
ਅਪਾਰ⁷ ਕਾਦਰ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰੀਮੁ ॥ ਸਭ ਖਲਕ⁸ ਆਵਣਿ ਜਾਵਣਿ ਮੁਕਾਮ ਏਕੁ
ਰਹੀਮੁ ॥ ੬ ॥ ਮੁਕਾਮ ਤਿਸ ਨੂੰ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਸਿਰ ਨ ਹੋਵੈ ਲੇਖੁ ॥ ਅਸਮਾਨੁ
ਧਰਤੀ [ਚ]ਲਸੀ ਮੁਕਾਮੁ ਉਈ ਇਕੁ ॥ ੭ ॥ ਦਿਨ ਰਵ ਜ/ਲੈ⁹ ਨਿਸ ਸਸ ਚਲੈ
ਤਾਰਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥ ਸਾਹਿਬ¹⁰ ਉਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ¹¹ਹਾਸਿਬ ਗੋਇ¹¹ ॥ ੮ ॥
ਤਬ ਸਾਰੀ ਮਜਲਸਿ ਜਿਤਣੀ ਬੈਠੀ ਆਹੀ ॥ ਸਭੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੀ ਕੋਈ ਦਮੁ ਨ
ਮਾਰਿ ਸਕੇ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਦੂਜੀ ਅਸਟਪਦੀ ਬੋਲੀ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ॥
ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗੁ ॥ ¹²ਈਮਾਨੁ ਕੁਰਾਨ ਕਉ ਜਤਨ ਕੀ ਜਿਲਦ ਕਰਿ ਰਹਮ ਕੀ ਰਿਹਲ¹³
ਮੈ ਇਉ ਪੜੀਜੈ ॥ ਸਚੁ ਗਰਦਾਨ¹⁴ ਦਿਲਹਿ ਜੁਜਿਦਾਨ¹⁵ ਮਹਿਤਉ¹⁶ ਈਮਾਨੁ ਕਬਹੂ
ਨ ਛੀਜੈ ॥ ੧ ॥ ਬੁਗੋ¹⁷ ਰੇ ਕਾਜੀ ਪਾਕ ਹੈ ਨਾਮਾ ॥ ਕੁਫਰ ਕਾ ਕੁਰਤਾ ਦਿਲਹਿ ਤੇ
ਦੂਰਿ ਕਰੁ ਅੰਗ ਮਹਿ ਸਾਚ ਕਾ ਪਹਰੁ ਜਾਮਾ¹⁸ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨੁ ਮਾਰਿ ਕਾਗਦ
ਕਰਹੁ ਕਲਮੁ ਕਰਣੀ ਸਰਹੁ¹⁹ ਨੈਨ ਦਾਵਾਤ ਮਹਿ ਸਰਮ ਸਿਆਹੀ ॥ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰ
ਬਿਕਾਰ ਕਉ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਹਕੁ²⁰ ਕਾ ਰਾਜ ਪਾਵਹੁ ਇਲਾਹੀ ॥ ੨ ॥ ਮੀਰ ਉ/ਮਰਾਉ
ਸੁਲਤਾਨ ਉਮਰੇ ਸਭੇ ਰਬ ਕੇ ਨਾਮੁ ਬਿਨੁ ਜਾਇ ਬੰਧੇ ॥ ਅਜਰਾਈਲ ਫਰੇਸਤਾ ਸਦਾ
ਤੁਮ ਸਿਰ ਰਹੇ ਜਿਵੈ ²¹ਪਰਾਧੀ ਜੀਉ²¹ ਫਾਧ ਫੰਧੇ ॥ ੩ ॥ ਸਹਜਿ ਸਿਉ ਬਹਿ ਰਹਹੁ

¹ਸੂਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੬੪ । ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਹੋਰ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

²ਘਰਿ, ³ਜਾ, ⁴ਬਹੈ, ⁵ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ, ⁶ਮਹੀਅਲਿ, ⁷ਅਗੰਮ,

⁸ਦੁਨੀ, ⁹ਚਲੈ, ¹⁰ਮੁਕਾਮੁ, ¹¹ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ । ¹²ਇਹ ਸਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ¹³ਲਕੜੀ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਟਿਕਟਿਕੀ ਜਿਸ ਉਪਰ ਪੁਸਤਕ ਰਖਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ।

¹⁴ਰਟਣਾ । ¹⁵ਬਸਤਾ । ¹⁶ਡੋਰ/ਰਸੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ [?] ¹⁷ਕਹੋ । ¹⁸ਕਪੜਾ

¹⁹ਸ਼ਰਅ [?] ²⁰ਸਚਾਈ । ²¹ਇਥੇ ਪਾਠ ਬੜਾ ਸੰਦਿਗਧ ਸੀ । ਅਸਾਂ ਇਹ ਦਰੁਸਤੀ ਅਨੁਮਾਨ

ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਸਾਚ ਕਉ ਗਹਿ^੧ ਸਕਹੁ ਸਾਚਿ ਕੇ ਗਹੇ ਤੇ ਕੁਫਰੁ^੨ ਤੁਟੈ ॥ ਪੰਜ ਨਿਵਾਜਾ ਤੀਹੇ ਰੋਜੇ
ਸਹੀ ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕੀ ਪਿੰਚੁ ਛੂਟੇ ॥੪॥ ਕਤੇਬ ਮੁਲਾਕ ਹੈ ਬੇਦ ਪਾਧਾ ਪੜੇ
ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਪੜੁ ਸਭੀ ਭੁਲੇ ॥ ਲੋਭ ਕੇ ਕਾਰਿਣ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤੇ ਕਬਹੁ ਕਿਉ ਗੁਰ ਕੇ
ਸਬਦੁ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਖੁਲੈ ॥੫॥ ਨਿਆਉ ਸਾਚਾ ਕਹਹੁ ਸਬਦੁ ਸਿਉ ਮਿਲ ਰਹਹੁ ਏਕ ਹੀ
ਨਾਮੁ ਜੋ ਸਦਾ ਘੋਖੈ ॥ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਪੜਿ ਮਿਤ ਅਜਹੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਪੜੇ ਬਡੇ
ਧੋਖੇ ॥੬॥ ਬਦ ਅਮਲੀ ਗੈਰ ਮਹਲੀਆ ਬਦਗੋਈਆ ਦਿਲਹਿ ਤੇ ਦੂਰਿ ਕਰੁ ਦਿਲੁ
ਬਾਧੁ ਅਪਨਾ ਨ ਛੋਡਿ ਖੂਲਾ ॥ ^੩ਅਹਲ ਦਿਲ^੩ ਹੋਇ ਰਹੁ ਬੁਰਾ ਕਿਸੀ ਨ ਕਹੁ ੨੭ (ੳ)
ਕਰਹੁ ਮਿਹਰ ਪਾਵਹੁ ਕਬੂਲਾ ॥੭॥ ਸਚੁ ਹੈ ਕਲਮਾ ਏਕੁ ਹੈ ਮਉਲਾ ਏਕ ਹੀ ਨਾਮੁ ਜੁਗ
ਜੁਗ ਮਕਾਮ ॥ ਗੁਫਤ^੪ ਨਾਨਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਕਾਜੀ ਤਜਹੁ ਕੂੜੁ ਜੋ ਹੈ ਹਰਾਮ ॥੮॥ ਜਾ ਸੋਤਿ
ਦਿਨੁ ਗੁਜਰੇ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਬ ਖਾਨੁ ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਨਾਨਕੁ ਜੀ
ਮੇਰੀ ਚਾਕਰੀ ਕਬੂਲ ਕਰਿ ॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਭਾਗੁ ਧਨੁ ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਬਾਗੁ ਮਿਲਖ^੫ ਜਰ^੬
ਜੇਵਰ ਖਜਾਨਾ ਸਭੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਰਾਮੁ ਕਲੀ ਵਿਚਿ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ॥
ਰਾਗ ਰਾਮ ਕਲੀ ॥ ॥ ^੭ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਤੀਰ ਤਰਕਸ^੮ ਮੈ ਕਰਿ ਕਮਾਣ ਬੀਚਾਰੰ ॥
ਸਹਜਿ ਸੁਰਿਤਿ ਸਮਸੇਰ^੯ ਹਮਾਰੀ ਗਿਆਨ ਘੋੜਾ ਅਸਵਾਰੰ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਹਮੁ ਹਰਿ ਜੀ ਕੇ
ਚਾਕਰ ਲਾਗੈ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਚਿੰਤ/ ਰਹੀ ਨ ਕਾਈ ਦੂਖ ਭੂਖ ਭ੍ਰਮ ਭਾਗੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ੨੭ (ਅ)
ਚਿਤੁ ਜੀਨ ਸੰਤੋਖੁ ਲਗਾਮੀ ਚਾਬਕੁ ਭੈਇ ਕਾ ਲਾਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਵਜੀਰੁ ਵਸੀਲਾ ਕੀਨਾ
ਚਿਹਰਾ ਨਾਮੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥੨॥ ਪ੍ਰੇਮੁ ਪ੍ਰੀਤ ਕਾ ਜਾਮਨੁ ਦੀਨਾ ਤੁਰਤਿ ਬਰਾਤਿ ਲਿਖਾਈ ॥
ਭਗਤਿ ਅਲੂਫਾ^{੧੦} ਨਾਮੁ ਖਜਾਨਾ ਖਾਸ ਜਗੀਰੀ^{੧੧} ਪਾਈ ॥੩॥ ਜਾ ਕਾ ਜਮਾ ਬਹੁਤੁ ਖਰਚੁ
ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਖਰੈ ਤਾਗੀਰ^{੧੨} ਨ ਕੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਐਸੀ ਉਮਦੀ ਖਿਜਮਤ ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ
ਨਾਹੀ ਹੋਈ ॥੪॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥[੬]॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

[ਉਪਲ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ] ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਉਝੜਿ ਅਉਝੜਿ^{੧੩} ੨੮ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੫

ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਚਲਿਆ ॥ = ॥ = ॥ / ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਉਝੜਿ ਅਉਝੜਿ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਹੁ ਚਲੈ ੨੮ (ਅ)
ਨਾਹੀ [॥] ਵਸਦੀ ਵੜੇ ਨਾਹੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂ ਜੇ ਕਦੀ ਭੁਖ ਲਗੇ ਤਾ ਬਾਬਾ ਪੂਛੈ
ਮਰਦਾਨਿਆ ਭੁਖ ਲਾਗੀ ਹੀ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਆਖੈ ਜੀ ਤੂ ਸਭੁ ਕੁਛ ਜਾਣ ਪਰਬੀਨੁ^{੧੪}
ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਾਤਸਾਹਿ ॥
ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੂ ਸਿਧੋ ਹੀ ਜਾਹਿ ਵਸਦੀ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਵੜੁ ॥ ਉਥੇ ਉਪਲ ਖਤ੍ਰੀ ਰਹਦੇ
ਹੈਨਿ ਤਿਸਦੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਚੁਪ ਚੁਪਾਤਾ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਸਭੁ

^੧ਪਕੜਨਾ । ^੨ਝੂਠ । ^੩ਦਿਲ ਵਾਲਾ, ਨੇਕ । ^੪ਕਹਿਆ । ^੫ਜਾਇਦਾਦ, ਧਨ-ਦੌਲਤ ।

^੬ਜ਼ਰ, ਸੋਨਾ । ^੭ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ^੮ਭੱਥਾ । ^੯ਤਲਵਾਰ ।

^{੧੦}ਤਨਖਾਹ, ਰੋਜ਼ੀਨਾ । ^{੧੧}ਜਾਗੀਰ । ^{੧੨}ਤਬਦੀਲੀ, ਪਰਿਵਰਤਨ । ^{੧੩}ਉਜਾੜ ।

^{੧੪}ਪ੍ਰਵੀਣ, ਮਾਹਿਰ ।

- ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਵਹਿਗੇ ॥ ਅਤੇ ਵਿਛਾਵਣੇ ਆਇ ਵਿਛਾਵਣਗੇ ॥ ਛਤਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਹੁਤੁ
ਆਇ ਰਖਣਿਗੇ ॥ ਕੋਈ ਰੁਪਈਯੇ ਆਇ ਰਖਣਿਗੇ ॥ ਕੋਈ ਪਰਕਾਲੇ^੧ ਆਇ
੨੯+੩੦ (ੳ) ਰਖਣਿਗੇ ॥ ਕੋਈ ਪੂਛੈਗਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ਜੋ ਤੂੰ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ਹੈ/ ਮਰਜਾਦਾ^੨ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਕਿਹੁ ਆਵਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਉਦਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ਆਖੈ
ਕਿਆ ਉਦਰਾ ਨਾਹੀ ਘਤਿ ਮਾਰੇਹੁ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ
ਅਸੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚਿ ਨਾਹੀ ਅਸੀ ਵਸਦੀ ਵਿਚ ਅਸਾ ਹੇ ॥ ਜਿਥੈ ਨਾਉ ਚਿਤ ਆਵਦਾ
ਅਸੇ ॥ ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਬਦੁ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਪੀਰ
ਪਿਕੰਬਰ ਇਸ ਨਾਵੈ ਨੂ ਦੂਢਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਸਬਦ ਬੋਲਿਆ ਰਾਗੁ ਆਸਾ
ਵਿਚ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥ ॥ ^੩ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੇ ਕਾਰਣਿ^੪ ਦੂਖ ਭੂਖ ਤੀਰਥੁ
ਕੀਏ ॥ ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਜੁਗਤਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਗਵਾ^੫ ਭੇਖੁ ਭਏ ॥੧॥ ਤਉ
ਕਾਰਣਿ ^੬ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬੁ^੬ ਰੰਗੁ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਅਨੇਕਾ ਰੂਪ ਅਨੰਤਾ ਕਹਣ
੨੯+੩੦ (ਅ) ਨ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਤੇਰੇ [॥/੧॥] ਰਹਾਉ ॥ ^੭ਘਰਿ ਦਰਿ^੭ ਮਹਿਲਾ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ
ਵੇ ਛੋਡ ਵਲਾਇਤ ਦੇਸ ਗਏ ॥ ਪੀਰ ਪੈਕੰਬਰ ਸਾਲਕ ਸਾਦਕ ਛੋਡੀ ਦੁਨੀਆ ਥਾਇ
ਪਏ ॥੨॥ ਸਾਦ ਸਹਜਿ ਸੁਖੁ ਰਸੁ ਕਸੁ ਤਜੀਅਲੇ ਕਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ ॥ ਦੁਖੀਏ
ਦਰਦਵੇਦ ਦਰ ਤੇਰੇ ਨਾਇ ਰਤੇ ਦਰਵੇਸ ਭਏ ॥੩॥ ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ
ਸਖਾ ਸੂਤਿ^੮ ਧੋਤੀ ਕੀਨੀ ॥ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਹਉ ਸਾਗੀ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ^੯ਭਗਤਾ
ਜਾਇ^੯ ਕੈਸੀ ॥੪॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤਉ ਬਿਨਾ ਬਾਣੀ ਸਰਿ ਨਾਹੀ
ਆਵਦੀ ॥ ਤੂੰ ਸਬਦੁ ਚਿਤ ਕਰਿ ਕੈ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜੀ
ਮੇਰਾ ਘਟੁ ਭੂਖਿ ਨਾਲਿ ਮਿਲਿ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਮੈ ਰਬਾਬੁ ਨਾਹੀ ਵਜਾਇ ਸਕਤਾ ॥
ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਚਲ ਪਿਸੇ^{੧੦} ਕਿਸੇ ਵਸਦੀ ਜਾਹਿ ॥ ਅਜੀ ਮੈ ਵਸਦੀ
੩੧ (ੳ) ਭੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ਸਕ/ਤਾ ॥ ਮੇਰਾ ਭੂਖਿ ਨਾਲਿ ਘਟਿ ਮਿਲ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹਉ ਮਰਦਾ
ਹਾ ਜੀ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹਉ ਤੈਨੂੰ ਮਰਣਿ ਨਾਹੀ ਦੇਂਦਾ ॥ ਪਰੁ ਤੂੰ ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਹੁ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਹਉ ਕਿਉਕਰਿ ਹੁਸੀਆਰੁ ਹੋਵਾ ਹਉ ਮਰਦਾ ਹਾ ॥ ਮੈ ਥੀ ਤੁਰਣਿ
ਦੀ ਗਲਿ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਰੁਖ ਦੇ ਫਲ ਤੂ ਖਾਹਿ ॥ ਰਜਿ ਕਰਿ
ਜਿਤਣੇ ਤੂ ਖਾਇ ਸਕੇ ਤਿਤਣੇ ਤੂ ਖਾਇ ॥ ਪਰ ਰਹਦੇ ਪਲੇ ਬਨੇ ਨਾਹੀ ॥ ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਲਗਾ ਖਾਵਣੁ ਖਰੇ ਮਿਠੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ
ਹੈ ॥ ਫਲਾ ਕਾ ਰਸੁ ਮਿਠਾ ਆਇਉਸੁ ਤਾ ਆਖਿਉਸੁ ਸਭੁ ਖਾਇ ਲਈ ॥ ਫੇਰ ਹਥਿ
ਆਵਣਿਗੇ ਨਾਹੀ ਪਰੁ ਕਛੁ ਪਲੈ ਬਨਿ ਲਈ ॥ ਫੇਰ ਕਿ ਜਾਪੇ ਹਥਿ ਆਵਣਿਗੇ ਕਿ ਨਾ ॥
੩੧ (ਅ) ਇਕਤੁ ਜਾਇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂ ਫੇਰ ਭੂਖਿ ਲਗੀ ਕਢਿ ਕਰਿ ਲਗਾ ਖਾਵਣਿ / ਜੋ ਮੁਹਿ
ਪਾਵਣਿ ਲਗਾ ਸੋ ਢਹਿ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਪਿਛੈ ਢਹਿ ਪਇਆ ॥
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿ ਹੋਇਆ ॥ ਜੀਉ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਤੁਧੁ ਜੋ ਆਖਿਆ ਸੀ
ਫਲ ਖਾਇ ਕੈ ਪਲੈ ਬਨੈ ਨਾਹੀ ਸੋ ਮੈ ਮਿਠੇ ਲਗੇ ਖਾਧੇ ਭੀ ਅਰੁ ਪਲੇ ਭੀ ਬਨਿ ਲਏ ॥
ਜਾ ਭੂਖਿ ਲਗੀ ਤਾ ਮੈ ਕਢਿ ਖਾਵਣਿ ਲਗਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲੁ ਹੋਇਆ ॥

^੧ਕਪੜੇ ।^੨ਦਸਤੂਰ, ਰਿਵਾਜ ।^੩ਜੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੩੫੮ ।

ਮੁਖ ਪਾਠ ਭੇਦ ਇੰਜ ਹਨ :

^੪ਤਾਈ,^੫ਭਗਵੇ,^੬ਸਾਹਿਬਾ,^੭ਦਰ ਘਰ,^੮ਸਿਖਾ ਸੂਤੁ,^੯ਜਾਤਿ^{੧੦}ਪਿਛੇ [?] ।

ਮਰਦਾਨਿਆ ਤਹੁ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਏਹੁ ਬਿਖ ਫਲ ਸੇ ॥ ਪਰੁ ਵਚਨਿ¹ ਪਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਫਲ ਹੋਏ ਸੇ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਸੁਭਾਨ² ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ॥
ਅਸੀ ਡੂਮ ਮੰਗਿ ਪਿਨ ਖਾਧਾ ਲੋੜਹਿ ॥ ਤੂੰ ਅਤੀਤੁ³ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਖਾਹਿ ਭੀ ਨ ਖਾਹਿ
ਭੀ ਵਸਦੀ ਭੀ⁴ ਵੜਹਿ ਭੀ ਨ ਵੜਹਿ ਭੀ । ਕਿਉਕਰਿ ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਰਹਾ ਅਸਾਨੂੰ
ਵਿਦਾ⁵ ਕਰ ਜੀ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁ/ਧੁ ਉਪਰ ॥ ਤੂ ਕਿਉ ਵਿਦਾ ੩੨ (ੳ)
ਮੰਗਦਾ ਹੈ ॥ ਸੁਭਾਨ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਿਦਾ ਕਰ ਜੀ ਮੈ ਘਰਿ ਆਪਨੇ ਜਾਵਾ ॥
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਕਿਵੈ ਰਹੇ ਭੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਹਉ ਤਾ ਰਹਾ ਮੇਰੀ ਭੁਖ ਗਵਾਏ ॥
ਜੇ ਤੇਰਾ ਅਹਾਰੁ⁶ ਹੈ ਸੇ ਮੇਰਾ ਭੀ ਕਰਹਿ ॥ ਤਾ ਹਉ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਰਹਾ ॥ ਏਹੁ
ਵਚਨੁ ਕਹਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਅਗੇ ਭੀ ਵਿਛੋੜਹਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਹਉ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਰਹਾ ॥
ਏਹੁ ਵਚਨੁ ਕਰਹਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਅਗੇ ਭੀ ਵਿਛੋੜਹਿ ਨਾਹੀ ਤਾ ਹਉ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਰਹਾ ॥
ਗੁਰੁ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੂ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਆ ॥ ਦੀਨ ਭੀ ਦੁਨੀਆ ਭੀ [॥]
ਮਰਦਾਨਾ ਉਠਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇਤਨੀਆ ਵਸਤੂ ਦਿਤੀਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ
ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਟੇਕਦਿਆ ਸਾਥਿ 'ਅਗਮੁ ਨਿਗਮ' ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਬਾਬੇ
ਨਾਲਿ ਲਗਾ ਫਿਰਣਿ ॥ ਜਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਉਦਾਸ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਬਰਸੀ / ਬਾਰੀ ਫਿਰ ੩੨ (ਅ)
ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨਿ ਹੋਈ ॥ [੭॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੬

ਬਾਬਾ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠਾ
ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

[ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲਿ] / ਤਾ ਬਰਸੀ ਬਾਰੀ ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ੩੩ (ੳ)
ਆਇਆ ॥ ਤਲਵੰਡੀਉ ਕੋਹਾ ਦੋਹੁ ਉਤੇ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਇਕ ਘੜੀ
ਰਹਿ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੁ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਘਰਿ
ਦੀ ਖਬਰ ਲਹਿ ਆਵਾ ॥ ਦੇਖਾ ਅਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਰਹੇ ਹੈ ਕੇ⁸ ਸਭੁ ਮੁਏ ਹੈਨ ॥ ਤਬ
ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ [॥] ਹਸਿ ਕਰਿ ਆਖਿਉਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੇਰੇ ਆਦਮੀ ਮਰਹਿਗੇ ਤਾ
ਅਸੀ ਸੰਸਾਰੁ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖਹਿਗੇ ॥ ਪਰੁ ਤੇਰੇ ਆਤਮੇ⁹ ਆਵਦੀ ਹੈ ਤਾ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ॥
ਮਿਲ ਆਉ ॥ ਪਰੁ ਅਸਾਡਾ ਨਾਉ ਲਏ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਰੀ ਪੈਇ ਕਰਿ
ਤਲਵੰਡੀ ਆਇਆ ॥ ਜਾਇ ਘਰਿ ਵੜਿਆ ॥ ਬਹੁਤ ਲੋਕੁ ਜੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਸਭ
ਕੋ ਆਖੇ ਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਸਦਕਾ¹⁰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਦਾ
ਸਾਇਆ ਸੰਸਾਰਿ ਤੇ [ਆਇ]ਆ¹¹ ਹੈ ॥ ਜੋ ਆਵਦਾ ¹²[ਹੈ ਸੋ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਵਦਾ
ਹੈ ॥ ਤਬ]¹²/ ਮਰਦਾਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਵੇੜੇ ੩੩ (ਅ)

¹ਵਰ । ²ਸੁਬਹਾਨ, ਵਾਹਵਾ । ³ਤਿਆਗੀ, ਫਕੀਰ । ⁴ਇਹ ਪਦ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ⁵ਛੁੱਟੀ ਦੇਣਾ ।

⁶ਭੋਜਨ, ਖਾਣਾ । ⁷ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਅਪਹੁੰਚ ਵਸਤਾਂ । ⁸ਸ਼ੱਧ ਰੂਪ 'ਕਿ' ਹੈ । ⁹ਜੀਅ ਵਿਚ । ¹⁰ਕੁਰਬਾਨੀ; ਲਈ, ਕਾਰਣ । ¹¹ਇਥੇ ਪਾਠ ਮਿਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

¹²ਇਥੇ ਪਾਠ ਫਿਰ ਮਿਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

- ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤ ਬਾਬੇ ਕੀ ਮਾਤਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਲਿ ਨੂ ਆਇ ਚੰਬੜੀ [॥]
ਲਗੀ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਿ ਕੇ ਆਖਿਉਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿਥਾਉ ਨਾਨਕੁ
ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਹ ॥ ਸਾਰੇ ਵੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕੁ ਜੁੜਿ ਗਏ ॥ ਸਭੇ ਲੋਕੁ ਪੁਛਣਿ ਲਗੇ ॥
ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਸੇ ॥ ਫਿਰ ਪਿਛਲੀ ਖਬਰ
ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਘੜੀ ਇਕੁ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹਿ ਕਰਿ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਜੁ ਤੁਰਤ ਵੇੜੇ ਵਿਚੋ ਉਠਿ ਗਇਆ ਸੋ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ॥
ਤਾ ਮਾਤਾ ਤੁਰਤਿ ਉਠਿ ਖੜੀ ਹੋਈ ॥ ਕੁਛੁ ਕਪੜੇ ਕੁਛੁ ਮਿਠਿਆਈ ਲੈ ਕਰਿ ਆਇ
ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ ¹[ਮਿਲਾਇ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ
੩੪ (ੳ) ਚੁਪ ਕਰ ਰਹਿਆ] ¹ / ॥ ਉਥੇ ਜੋ ਚਲੇ ਤਾ ਆਵਦੇ ਆਵਦੇ ਜਾ ਕੋਹਾ ਦੇਹ ਤੇ
ਆਏ ॥ ਤਾ ਅਗੋ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਮਾਤਾ
ਲਗੀ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥ ਸਿਰੁ ਚੁੰਮਿਉਸੁ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਹਉ ਵਾਰੀ ਬੇਟਾ
ਤੁਧੁ ਵਿਟਹੁ ਹਉ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰੀ ਤੁਧੁ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਾਲੁ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ
ਮੁਹੁ ਦਿਖਾਲਿਆ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਕੇ ਹੇਤ ² ਕਰਿ ਕੇ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਬੈਰਾਗੁ ਕਰਣਿ ॥
ਬੈਰਾਗੁ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿਉਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥
ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਸਬਦਿ ਉਠਾਇਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸੁ ॥ ॥
³ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ⁴ਅੰਮੜੇ ਮਛਲੀ ⁴ ਨੀਰ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਰਤੇ ਸਹਿ ਆਪਣੇ ਤਿਨ
ਭਾਵੈ ਸਭ ਕੋਇ ॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਖਨੀਏ ਵੰਞਾ ਤਉ ਸਾਹਿਬੁ ਕੇ ਨਾਵੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
੩੪ (ਅ) ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਫਲਿਓ / ਰੁਖੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਜਿਨ ਪੀਆ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ
ਹਉ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣੇ ⁵ ਜਾਉ ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਕੀ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ ਵਸਹਿ ਹਭੀਆ ਨਾਲਿ ॥
ਤਿਖਾ ਤਿਹਾਏ ⁶ ਕਿਉ ਲਹੈ ਜ ਸਰ ਭੀਤਰਿ ਪਾਲਿ ॥ ੩ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰਾ ਬਾਣੀਆ
ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰੀ ⁷ ਰਾਸੁ ॥ ਮਨ ਤੇ ਧੋਖਾ ਤ ਲਹੈ ਜਾ ਸਿਫਤ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ੪ ॥
ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਿਠਿਆਈ ਕਪੜੇ ਅਗੇ ਰਖੇ [॥] ਆਖਿਉਸੁ ਬਚਾ ਤੂੰ ਖਾਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਆਖਿਆ ਜੀ ਹਉ ਰਜਿਆ ਹਾ ॥ ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਤੂੰ ਕਿਤ ਖਾਧੇ ਰਜਿਆ ਹੈ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਿਚ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸ੍ਰੀ
ਰਾਗੁ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬਾ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ⁸ਸਭ ਰਸੁ ਮਿਠੇ ⁹ਮੰਨਿਆ
੩੫ (ੳ) ਸੁਣਿਆ ⁹ ਸਾਲੋਣੇ ॥ ਖਟ ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ ਮਾਰ/ਣਿ ਨਾਦ ਕੀਏ ॥ ਛਤ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
ਭਾਉ ਏਕ ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰ ਕਰੇਇ ॥ ੧ ॥ ¹⁰ਮਾਤਾ ਹੁਣਿ ¹⁰ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ
ਜਿਤੁ ਖਾਧੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਾ ਮਾਤਾ ਫੇਰ
ਆਖਿਆ ਏਹੁ ਖਿਲਕਾ ¹¹ ਗਲੇ ਲਾਹਿ ਨਵੇ ਕਪੜੇ ਪਹਰ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ
ਕੀਤੀ [॥] ¹²ਪੈਨਣੁ ਰਤਾ ¹² ਮਨੁ ਰਤਾ ਸੁਪੈਦੀ ਸਤੁ ਦਾਨੁ ॥ ਨੀਲੀ ਸਾਹੀ ¹³

(੧) ਇਹ ਪਾਠ ਵੀ ਪੱਤਰਾ ਫਟਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ।
ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ²ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ। ³ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ
ਲਬੀ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੫੫੭। ਕੁਝ ਕੁ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ⁴ਅੰਬੜੇ ਮਛੀ,
⁵ਬਲਹਾਰੇ, ⁶ਤਿਹਾਇਆ, ⁷ਮੈ। ⁸ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਪੰਨਾ ੧੬ ਉਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਾਠ-ਭੇਦ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : ⁹ਮੰਨਿਆ ਸੁਣੀਐ,
¹⁰ਬਾਬਾ ਹੋਰ। ¹¹ਗੋਦੜੀ। ¹²ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇੰਜ ਹਨ : ਰਤਾ ਪੈਨਣੁ
¹³ਸਿਆਹੀ।

ਕਦ ਪਰ¹ ਕਰਣੀ ਪਹਰਣੁ ਪਹਰ ਧਿਆਨੁ ॥ ਕਮਰਬੰਧੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਧਨੁ ਜੋਬਨ ਤੇਰਾ
ਨਾਉ² ॥ ੨ ॥ ਮਾਤਾ³ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ਜਿਤੁ ਪੈਧੇ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ
ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਲੂ ਨੂ ਖਬਰ ਹੋਈ ਕਾਲੂ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਕਰਿ ਆਇਆ [॥]
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਇਆ ॥ ਨਮਸਕਾਰੁ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਲਗਾ ਬੈਰਾਗ
ਕਰਣਿ / ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਨਾਨਕਾ ਤੂੰ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਕਰਿ ਘਰਿ ਚਲੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ੩੫ (ਅ)
ਪਿਤਾ ਜੀ ਘੋੜੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ਆਵਦੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਘੋੜੇ
ਪਾਖਰ ਸੁਇਨੇ ਸਾਖਤ ਬੂਝਣਿ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ॥ ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਗ ਤੇਗਬੰਦ ਗੁਣ
ਧਾਤੁ ॥ ਵਾਜਾ ਨੇਜਾ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਕਰਮੁ ਤੇਰਾ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ॥ ੩ ॥ ਬਾਬਾ
ਹੋਰ ਚੜਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ ਚੜਿਆ⁴ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ
ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਬ ਕਾਲੂ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਇਕੁ ਵਾਰੀ ਤੂੰ ਘਰਿ ਚਲੁ ॥ ਅਸਾਂ
ਨਵੇ ਘਰਿ ਪਾਏ ਹੈ ਤੂੰ ਦੇਖੁ ਚਿਰੀ ਪਿਛੋ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਤੇਰਾ ਪਰਵਾਰੁ ਹੈ ਤੂੰ ਮਿਲ
ਗਿਲੁ ਬਹੁ ਉਠਿ ਕੋਈ ਦਿਹਾੜਾ ਰਹੁ ॥ ਅਸਾਇਸ⁵ ਕਰੁ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੋਸੀ ਤਾ ਫੇਰ
ਜਾਈ ॥ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ / ਆਖੀ ॥ ਘਰਿ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀ ਨਾਮੁ ਕੀ ਨਦਰਿ⁶ ਤੇਰੀ ੩੬ (ੳ)
ਪਰਵਾਰੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ਹੋਰ ਆਖਣੁ ਬਹੁਤ ਅਪਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਚਾ
ਪਾਤਿਸਹੁ ਪੁਛ ਨ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਸਉਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥ ਜਿਤੁ
ਸੁਤੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਬਿਕਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪਿਤਾ
ਜੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਸੀ ਜੋ ਆਏ ਅਸਾਂ ਸੋ ਤੁਸਾ ਪਾਸਿ ਆਵਹਗੇ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਹੁਣਿ
ਆਖਿਆ ਮੰਨਿ ਲੇਹੁ ॥ ਅਸਾਡਾ ਆਤਮਾ ਅਜੇ ਉਦਾਸੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਮਾਤਾ ਆਖਿਆ
ਮੇਰਾ ਕਿਉਕਰਿ ਸੰਤੋਖੁ ਆਵੈ ॥ ਤੂੰ ਬਰਸੀ ਬਾਰੀ ਉਦਾਸੁ ਕਰਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਅਤੇ
ਭੀ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਚਲਿਦਾ ॥ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਸੰਤੋਖੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵਚਨਿ ਕਰਿ ਤੁਸਾ ਨੂ ਸੰਤੋਖ ਆਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਮਾਤਾ ਚੁਪ ਕਰਿ ੩੬ (ਅ)
ਰਹੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥਹੁ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੮] ॥
ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੭

ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
ਹੇਠਾਂ ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

ਗੋਸਟ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲਿ / ॥ = ॥ = ॥ ਸਾਹ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ੩੭ (ੳ)
ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ [॥] ਬਹੁਤੁ ਪਰਚੇ ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਰੰਗੀਨ⁷ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਤਾ ਸਾਹ
ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਆਖਿਆ ਜੋ ਐਸੀ ਸਰਫਰਾਜੀ⁸ ਹੋਈ ਦੀਦਾਰੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ
ਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਕਛੁ ਤਾਲਿਆ⁹ ਨੇਕ ਆਹੇ ਅਸਾਡੀ ਸਆਦਤ¹⁰ ਆਹੀ ॥ ਸਾਹ
ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਉਠਿ ਅਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਗੋ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਮੁਰੀਦ ਸਾਹ
ਕਾ ਥਾ ॥ ਮਿਲਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਸਾਹ ਜੀ ਅਜੁ ਤਾ ਬਹੁਤੁ ਲਾਲ ਰੰਗੀਨੁ ਹੋਇ

¹ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ : ਕਦਾ, ²ਨਾਮ, ³ਬਾਬਾ, ⁴ਚੜਿਆ, ⁵ਆਰਾਮ, ⁶ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼
⁷ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼, ⁸ਮਾਨ, ਆਦਰ, ⁹ਸਤਾਰਾ, ਭਾਗ, ¹⁰ਦੇਗੇ ਭਾਗ ।

- ਆਏ ਹੋ ॥ ਸਾਹ ਆਖਿਆ ਜੁ ਅਜੁ ਇਕੁ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਲਾਲੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸੋ ਤਿਸ ਕੇ ਦਰਸਨ ਲਗੇ ਅਸੀ ਲਾਲੁ ਹੋਇ ਆਏ ਆਹੇ । ਨਾਨਕੁ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ਤੂੰ ਭੀ ਜਾਹਿ ਦੀਦਾਰੁ ਕਰਿ ਆਉ ॥ ਕੁਛ ਫੈਜ¹ ਪਹੁਚੇਗਾ ॥ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਗਇਆ ॥ / ਜਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਘਰਿ ਲਗਾ ਵੜਣਿ ਤਾ ਅਗੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਗਾਵਦਾ ਥਾ ॥ ਏਹੁ ਕਲੀ² ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਮੁਹ ਆਹੀ ॥ ਕਲੀ ॥ ³ਪੰਖੀ ⁴ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ⁴ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥ ⁵ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਹੀ⁵ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਇ⁶ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ⁷ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਪਿਛਲੀ ਪੈਰੀ ਫੇਰ ਫਿਰਿਆ ॥ ਅਪਣੇ ਪੀਰ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਪੀਰੁ ਦੇਖੇ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਮੀਆ ਮਿਠਾ ਮੂੜੀ⁸ ਭੰਗੁ ਪਾਇ ਆਇਆ ॥ ਲਾਹੇ ਕਾਰਣਿ ਗਇਆ ਸਾ ਮੂੜੀ ਧੋਖਾ ਪਾਇਉਸੀ ॥ ਪੀਰ ਪੁਛਿਆ ਮੀਆ ਦੀਦਾਰੁ ਕੀਤੇ ॥ ਆਖਿਉਸ ਪੀਰ ਸਲਾਮਤਿ ਕਿਆ ਦੀਦਾਰੁ ਕਰਾਹੇ ਉਥੇ ਸਭੁ ⁹ਕੁਫਰੋ ਕੁਫਰੋ⁹ ਵਖਾਣੀਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਭਲੀ ਤਰੀਫ ਕਰਦਾ ਆਹੋ ॥ ਪੀਰ ਪੁਛਿਆ ਕਿਆ ਕੁਫਰੁ ਵਖਾਣੀਦਾ ਥਾ ॥ [ਮੀ]ਏ ਆਖਿਆ ਜੁ ਅਗੇ ਏਹੁ ਬੈਤੁ ਗਾਵਦੇ ਸੇ ॥ / ਪੰਖੀ ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ । ਜਾਦਾ ਨਦਰੀ ਨ ਆਵਹੀ ਨ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨਾ ਖਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਪੀਰ ਜੀ ਅਸਾਡੇ ਹਿਸਾਬੁ ਅੰਦਰੁ ਸਭੁ ਚਉਦਹ ਤਬਕ¹⁰ ਹੈ ॥ ਸਤਿ ਹੇਠਿ ਹੈ ਸਤਿ ਉਪਰ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਏਹੁ ਕਿਤਣਾ ਕੁਫਰੁ ਸੈ ਅਸਮਾਨਾ ਦਾ ਵਿਖਾਣਦਾ¹¹ ਹੈ ॥ ਸੈ ਅਸਮਾਨ ਕਿਥੇ ਹੈਨਿ ॥ ਪੀਰ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਭੁਲੋ ਕਿਉ ॥ ਬਚਾ ਅਸਾ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਚਉਦਹ ਤਬਕਾ ਦੀ ਖਬਰ ਹੈ ਅਰੁ ਉਨਾ ਨੂੰ ਸੈ ਤਬਕਾ ਦੀ ਖਬਰ ਹੈ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੁ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਚਲੁ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰਾਇ ਆਵਾ ॥ ਸਾਹ ਅਦਰਾਹਮ¹² ਮੀਏ ਮਿਠੇ ਤਾਈ ਅਪਣੇ ਸਾਥਿ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਾਇਉਸੁ ॥ ਬੇਨਤੀ ਲਗਾ ਕਰਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਗੁਨਾਹੁ ਮਾਫ ਕਰੀਐ ਦੋਸਤੀ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾਹ ਜੀ ਅਸਾ ਇਸ ਨੂੰ ਡਿਠਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਸਾਹ ਕਹਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਹੁ ਅਪਣੀ ਨਿਯਤ ਪਿਛੇ ਮਾਰਿਆ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਵਾਸਤੇ ਸਾਈ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਤਕਸੀਰ¹³ ਸਾਹਿਬੁ ਬਖਸਣਿ ਏਹੁ ਭੁਲਾ ਹੈ ॥ ਸਾਹਿਬ ਬਖਸੰਦ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੈਸੀ ਨੀਯਤ ਤੈਸੀ ਮੁਰਾਦ ਜੈਸਾ ਕੋਈ ਕਰੇਗਾ ਤੈਸਾ ਪਾਵੇਗਾ ॥ ਫੇਰ ਸਾਹੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਫੇਰ ਮਾਰਿਉ ॥ ¹⁴ਅਜ ਬਰਾ[ਇ] ਖੁਦਾਇ¹⁴ ਏਹੁ ਗੁਨਾਹਗਾਰੁ ਹੈ ਮਾਫ ਕਰਹੁ ॥ ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਕੀ ਲਾਜ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਤਕਸੀਰ ਪਿਛੇ ਨ ਜਾਹੋ ਆਪਣੇ ਕਰਮ¹⁵ ਦੇ ਉਪਰਿ ਨਜਰਿ ਕਰਹੁ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਥਾਪੀ ਮਾਰੀ[॥] ਬਖਸਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸਬਦੁ ਗਾਉ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਗਾਵਿਆ ॥ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ¹⁶ ॥ /

¹ਫੈਜ, ਲਾਭ । ²ਕਾਵਿ-ਟੁਕੜੀ । ³ਪੂਰੇ ਸਬਦ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਪੰਨਾ ੧੪ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ⁴ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ, ⁵ਨਦਰੀ ਕਿਸੇ ਨ ਆਵਹੀ, ⁶ਖਾਉ, ⁷ਹਉ । ⁸ਮੂਲ ਰਾਸ਼ੀ, ਪੁੰਜੀ । ⁹ਬੂਠ ਬੂਠ, ਕੋਰਾ ਬੂਠ । ¹⁰ਖੰਡ, ਭੁਖੰਡ । ¹¹ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ । ¹²'ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ' ਦਾ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ । ¹³ਗੁਨਾਹ । ¹⁴ਰਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ । ¹⁵ਮਿਹਰ, ਪ੍ਰਸਾਦ । ¹⁶ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਮੁਖ ਪਾਠ-ਭੇਦ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਉਣ ਪਾਣੀ¹ ਅਪਿਆਉ ॥ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਗੁਫਾ² ਨ ਦੇਖਾ ੩੯ (ੳ)
 ਸੁਪਨੇ ਸਉਣ ਨ ਠਾਉ³ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥
 ਸਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਜ ਥਾਉ⁴ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣਿ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਉ⁵ ॥
 ਰਹਾਉ ॥ ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਉ⁶ ॥ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ
 ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ⁷ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥
 ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕਰਿ⁸ ਉਡਰਾ⁹ ਸੈ ਅਸਮਾਨਾ¹⁰ ਜਾਉ ॥ ¹¹ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ¹¹ ਨ ਆਵਹੀ¹² ਨ
 ਕਛੁ ਪੀਆ ਨਾ ਖਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਾਗਤਿ¹³ ਕੈ¹⁴ ਮਣਾ ਲਿਖ¹⁵ ਪੜਿ ¹⁶ਬੁਝਣਿ ਭਾਰੁ¹⁶ ॥ ਮਸੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ
 ਲਿਖਣ¹⁷ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤੇਰਾ¹⁸ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ
 ਨਾਉ ॥੪॥/ ¹⁹[ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥੯॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥] ੩੯ (ਅ)
 [ਸਾਖੀ ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥]/ ਬਾਬਾ ਉਥਾਉ ਹੋਰ ਅਗੇਰੇ ਚਲਿਆ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੮

ਤਪਦਾ ਕੜਾਹਾ, ਰਾਖਸ਼, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

ਚਲਦਿਆਂ ਚਲਦਿਆਂ/ ਮਹਾ ਉਦਿਆਨ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁਲੇ ॥ ਜਾਦੇ ਜਾਦੇ ਇਕ ਰਾਕਸ਼ ੪੦ (ੳ)
 ਦੀ ਝੰਗੀ²⁰ ਉਤੇ ਜਾਇ ਪਏ ॥ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖਣ ਜੋ ਕੜਾਹਾ ਤੇਲ ਦਾ ਤਾਇਦਾ ਹੈ ॥
 ਅਤੇ ਬਹੁਤੁ ਬੰਦੀਵਾਨ²¹ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਹੈਨਿ ॥ ਇਕ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਕੇ ਵਿਚ
 ਪਾਇਉਸੁ ਕੜਾਹਾ ਲਗਾ ਕਲਕਣਿ [॥] ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੜਾਹੇ [ਪਾਸ] ਸਿਧਾ ਲੈ ਗਇਆ ॥
 ਬਾਬੇ ਦੀ ਉਗਲ ਪਾਵਣੇ ਨਾਲਿ ਕੜਾਹਾ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰਾਕਸ਼
 ਉਠਿ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਮੈ ਅਵਗੁਣਆਰ ਹਾ ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸੀਏ ॥
 ਤਬ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸਬਦੁ
 ਬੋਲਿਆ ॥ ²²ਆਂਡਾ ਫੂਟਾ ਭਰਮੁ ਕਾ ਗੁਰ ਰਿਦੇ ਕੀਆ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਬੇੜੀ ਕਾਟੀ ਪਗਹੁ
 ਕੀ ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਰਹਿਆ ॥ ਤਪਤ

¹ਪੀਅਣ, ²ਗੁਫੇ, ³ਥਾਉ, ⁴ਥਾਇ, ⁵ਤਮਾਇ, ⁶ਪਾਇ, ⁷ਹਉ, ⁸ਕੈ, ⁹ਜੇ ਭਵਾ,
¹⁰ਅਸਮਾਨੀ, ¹¹ਨਦਰੀ, ¹²ਆਵਉ, ¹³ਕਾਗਦ, ¹⁴ਲਖ, ¹⁵ਪੜਿ, ¹⁶ਕੀਚੈ ਭਾਉ,
¹⁷ਲੇਖਣਿ, ¹⁸ਹਉ। ¹⁹ਫੋਟੋ ਸਟੈਟ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਇਹ ਲਾਇਨ ਕਟ ਗਈ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਅਨੁਮਾਨ
 ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਈ ਹੈ। ²⁰ਬਸਤੀ, ਰੁਖਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ²¹ਕੈਦੀ। ²²ਇਹ ਸ਼ਬਦ
 ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਇਸ
 ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਫੂਟੇ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ ਮਨਹਿ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥ ਕਾਟੀ ਬੇਰੀ ਪਗਹ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੁ ॥੧॥
 ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਰਹਿਓ ॥ ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿ ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਸੀਤਲ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
 ਜਬ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਭਇਆ ਤਉ ਛੋਡਿ ਗਏ ਨਿਗਹਾਰ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਅਟਕ ਤਿਸਤੇ ਫੂਟੀ ਤਉ ਕਹਾ
 ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰ ॥੨॥ ਚੂਕਾ ਭਾਰਾ ਕਰਮ ਕਾ ਹੋਏ ਨਿਹਕਰਮਾ ॥ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕੰਢੈ ਚੜੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੇ
 ਧਰਮਾ ॥੩॥ ਸਚੁ ਥਾਨੁ ਸਚੁ ਬੈਠਕਾ ਸਚੁ ਸੁਆਉ ਬਣਾਇਆ ॥ ਸਚੁ ਪੰਜੀ ਸਚ ਵਖਰੇ ਨਾਨਕ ਘਰਿ
 ਪਾਇਆ ॥੪॥—ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੦੦੨

੪੦ (ਅ) ਕੜਾਹਾ [ਹੁ]/ਟਾ ਗਇਆ ਗੁਰ ਸੀਤਲੁ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਾਰਾ ਚੂਕਾ ਕਰਮ ਕਾ ਹੋਏ ਨਿਹਕਰਮਾ ॥ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕੰਧੀ ਚੜੈ ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾ ॥੨॥ ਜਬ ਕੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਿਲੈ ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਨਿਗਹਿਵਾਨਾ ॥ ਜਿਸ ਕੀ ਅਟਕੀ ਤਿਸੇ ਤੇ ਛੂਟੀ ਕਹਾ ਕਰੇ ਦਰਵਾਨਾ ॥੩॥ ਸਚੁ ਵਖਰ ਸਚੁ ਬੈਹਣਾ ਸਚੁ ਸਾਉ^੨ ਬਣਾਇਉ ॥ ਸਚੁ ਵਖਰੁ ਸਚੁ ਪੂਜੀਆ ਨਾਨਕੁ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣਿ ਲਾਇਆ ॥ ਬੰਦੀ ਖਾਨਾ ਸਭੁ ਖਲਾਸ ਕੀਤਾ ਉਹੁ ਰਾਕਸੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗਾ ਜਪਣਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੦ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ] ॥ = ॥ = ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਗੇ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਦੇ ਜਾਦੇ ਕਿਥੇ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥

੪੧ (ੳ) [ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਨਾਲ ਹੋਈ] / ਜੋ ਇਕੁ ਭੋਲਾ ਨਾਉ ਚੋਰ ਨਾਮੀ ਥਾ ॥ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤ^੩ ਇਕ ਬਿਲੰਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ॥ ਚਿਟੇ ਕਪੜੇ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਰਾਹ ਮਾਰਦਾ ॥ ਵਡਾ ਸੂਰਮਾ ਥਾ ॥ ਅਠਿ ਦਸਿ ਆਦਮੀ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਇਕੁ ਨਿਵਾਲਾ^੪ ਹੋਏ ਥੇ ॥ ਬਹੁਤੁ ਪਾਪੁ ਕਮਾਵਦਾ ਥਾ ॥ ਉਥਉ ਉਤਰਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਗਿਰਦ ਆਇ ਫਿਰਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਕਪੜੇ ਲਾਹੇ ਨਹੀ ਤਾ ਮੈ ਤੁਸਾ ਨੂ ਮਾਰਦਾ ਹਾ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਅਸੀ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਪਏ ਆਹੇ ॥ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਹੀ ਜਾਦੇ ਪਰੁ ਤੂ ਇਕੁ ਕੰਮੁ ਅਸਾਡਾ ਕਰੁ ॥ ਜੋ ਤੂ ਘਰਿ ਜਾਇ ਕੇ ਕਬੀਲਾ^੫ ਮਾਉ ਬਾਪੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਤਰਾ ਤਾਈ ਪੁਛ ਆਉ ॥ ਤੂ ਜੋ ਪਾਪੁ ਕਰਕੇ ਜੀਆਘਾਤਿ^੬ ਕਰਕੇ ਉਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ^੭ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕੋਈ ਇਤਣੇ ੪੧ (ਅ) ਕਬੀਲੇ ਵਿਚੋਂ ਅਗੇ ਦੁਖਾ ਦਾ ਬੇਲੀ ਜਹਾ ਤੇਰੇ ਜੀਆ ਕਉ ਆਇ ਬਣੇਗੀ ਤ^੮ [ਕਿ]^੯ /

ਚਿਤ੍ਰ ੯

ਭੋਲਾ ਚੋਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਟਿੱਲੇ ਕੋਲ ਖੜੇ ਹਨ ।

੪੨ (ੳ) /ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਭੋਲੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀ ਦਗਾ^{੧੦} ਦੇਦੇ ਹੋ ॥ ਪਿਛੋ ਉਠਿ ਜਾਹੋ[ਗੇ] ॥ ਤਬ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾ ਪਾਸਹੁ ਬਚਨੁ ਲੈ ਅਸੀ ਨਾਹੀ ਜਾਦੇ ॥ ਤਬ ਫੇਰ ਭੋਲਾ ਚੋਰੁ ਘਰਿ ਗਇਆ [॥] ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਬੀਲਾ ਮਾਉ ਬਾਪੁ ਪੁਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਭ ਪਰਵਾਰੁ ਇਕਠਾ ਕੀਤੇਸੁ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਮੈ ਜੋ ਸਹੰਸ^{੧੧} ਜੀਅ ਘਾਤਿ ਕਰ ਕੇ ਅਨੇਕੁ ਪਾਪ ਕਰਕੇ ਤੁਸਾਡੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹਾ ॥ ਤੁਸੀ ਮੈਨੂ ਆਖਹੁ ॥ ਜਹਾ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਕਉ ਆਇ ਬਣੇਗੀ ਕੋਈ ਦਰਦ ਸਰੀਕੁ^{੧੨} ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਮੇਰੀ ਜਮ ਜੇਵਰੀ^{੧੩} ਕਾਟਹੁਗੇ [॥] ਮੈਨੂ ਜਮ ਕੰਕਰ ਤੋਂ ਛਡਾਇ ਸਕਹੁਗੇ [॥] ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਕਛੁ ਬਾਟਿ ਲੇਵਹੁਗੇ ਕੇ ਨਾਇ ॥ ਤਬ ਉਨਾ ਸਭਨਾ ਜਬਾਬ ਕਹਿਆ ॥ ਤੇਰੇ ਬੇਲੇ^{੧੪} ਤੇਰੇ ਅਮਲ ਹੋਵਹਿਗੇ [॥] ਜੈਸੇ ਅਮਲ ਕਮਾਵਹਿਗਾ ਤੈਸੇ ਸਚੀ ਦਰਗਹ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥

੪੨ (ਅ) ਅਸਾਡਾ ਤੁਸਾਡਾ ਸਰਬੰਧੁ ਜੀਵੰਦਿ/ਆ ਤਕ ਹੈ ॥ ਭਾਵੈ ਭਲੀ ਕਿਰਤ ਕਰੁ ਭਾਵੈ

^੧ਇਥੇ ਪਾਠ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ । 'ਹੁਟ' ਸ਼ਬਦ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਬਲਹੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ' ਹੈ । ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਠ 'ਬੁਝਿ' ਆਇਆ ਹੈ । ^੨ਸੁਆਉ, ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ । ^੩ਹਰ ਰੋਜ਼ । ^੪ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ । ^੫ਟਬਰ । ^੬ਜੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ । ^੭ਪਾਲਨਾ ।

^੮ਤਾਂ । ^੯ਇਹ ਪਦ ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਨਕਲ ਕਰਦਿਆਂ ਰਹ ਗਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ । ^{੧੦}ਫਰੇਬ, ਧੋਖਾ ।

^{੧੧}ਹਜ਼ਾਰਾਂ ।

^{੧੨}ਭਿਆਲ ।

^{੧੩}ਫਾਹੀ ।

^{੧੪}ਵੇਲੇ ।

ਬੁਰੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੇ ਕਬੀਲੇ ਕੀ ਪਰਵਰਸ ਕਰੁ [॥] ਸਚੀ ਦਰਗਹੁ ਸਿਰ ਖੁਦਾ^੧ ਜਬਾਬੁ
ਦੇਣਾ ਹੈ ॥ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕੋਈ ਪਕੜੀਏਗਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਭੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਫਸੋਸ
ਖਾਧਾ ॥ ਦੋਵੇ ਹਥਿ ਜਿਮੀ ਨਾਲਿ ਮਾਰਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਮੈ ਏਵੈ ਉਮਰ ਬੇਹੁਦਾ^੨
ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਗਵਾਈ ॥ ਜਾ ਤੁਸੀ ਅੰਤਿ ਦੇ ਸਮੇ ਨਸਿ ਭਨੇ^੩ ॥ ਤਾ ਮੈ ਕਿਉ ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਸਹਿਸ ਪਾਪੁ ਜੀਅ ਘਾਤ ਕਰਕੇ ਤੁਸਾਡੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਕੀਤੀ ॥ ਉਥੇ ਰੋਦਾ ਰੋਦਾ
ਆਇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਜੀ ਮੈ ਭੁਲਾ ਹਾ
ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹੁ ਬਖਸੀਐ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਈਵੈ ਗਈ ਹੈ ॥ ਮੈਨੂੰ ਚਰਣੀ ਲਾਈਐ ॥
ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰੀਐ ਜਿਤ ਲਗਿ ਮੇਰੀ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਥਾ
ਟੇਕੁ [॥] ਬਾਬੇ ਥਾਪੀ ਮਾਰੀ ਮੁਕਤੁ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ/ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ੪੩ (ੳ)
ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ॥ ^੪ਉਜਲ ਕੈਹਾ ਝਿਲਕਵਣੇ ਘੋਟਮੁ ਕਾਲੀ [ਮਸ]^੫
ਧੋਤੇ ਦਾਗੁ ਨ ਉਤਰਹਿ ਜੇ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ਸਜਣਿ ਸੇਈ ਭੋਲਿਆ
ਨਾਲਿ^੬ ਮੈ ਚਲਦਿ[ਆ] ਨਾਲ ਚਲੰਨਿ ॥ ਜਿਤ ਦਰ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ [ਤਿਥੈ] ਖੜੇ
ਦਿਸੰਨਿ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬਗਿਆ ਬਗੇ [ਕਪੜੇ] ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ ॥ ਚੁਣ ਚੁਣਿ
ਜੀ[ਆ] ਮਾਰਣੇ ਬਗਲੇ ਕਿਉ ਕਹੰਨਿ ॥ ੨ ॥ ਕੋ[ਠਿ ਮੰਡ]ਪ ਮਾਰੀਆ^੭ ਪਾਸਹੁ
ਚਿਤਰੀਆਹਿ ॥ ਢਠ[ੀਆਂ] ਕੰਮੁ ਨ ਆਵਣੀ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਸਖਣੀਆ ॥ ਸਿਮਿਲੁ ਰੁਖ
ਸਰੀਰ ਮੈ ਤੇਜ ਨ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ ॥ [ਸੇ] ਫਲ ਕੰਮ ਨ ਆਵਣੀ ਅਵਗੁਣ ਮੈ ਤਨੁ
ਹਨ ॥ ੪ ॥ ਅੰਧਲੇ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ [ਬਹੁ]ਤੁ ॥ ਅਖੀ ਵੇਖ[ਣ]
ਮਨਿ ਝੂਰੇ ਹਉ ਚੜਿ ਲੰਘਾ [ਤਿ]ਸੁ ॥ ੫ ॥ ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵ[ਰਾ]
ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧੀਐ [ਬਧਾ] / ਛੁਟੈ ਤਿਤ ॥ ੬ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ੪੩ (ਅ)
ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਦਾ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰ ਕੇ ਅਗੈ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥ ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੋਰ ਕੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਹੋਈ ॥ [੧੧ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੧੦

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਕਲਿਜੁਗ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

[ਸਾਖੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲਿ]^੮/ ਮਹਾ ਭਇਆਨ^੯ ਉਦਿਆਨੁ ਵਿਚ ਜਾਇ ਪਏ ॥ ੪੪ (ੳ)

^੧ਆਪ। ^੨ਵਿਅਰਥ। ^੩ਭੁੱਜੇ। ^੪ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਧ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥ ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਸੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ੧ ॥
ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥ ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ ॥ ਢਠੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਣੀ ਵਿਚਹੁ
ਸਖਣੀਆਹਾ ॥ ੨ ॥ ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ ॥ ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ
ਕਹੀਅੰਨਿ ॥ ੩ ॥ ਸਿਮਿਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈ ਜਨਿ ਦੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ ॥ ਸੇ ਫਲ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਣੀ ਤੇ ਗੁਣ
ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ ॥ ੪ ॥ ਅੰਧਲੇ ਭਾਰੁ ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ ਬਹੁਤੁ ॥ ਅਖੀ ਲੋੜੀ ਨਾ ਲਹਾ ਹਉ
ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਕਿਤੁ ॥ ੫ ॥ ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ
ਤੂੰ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥ ੬ ॥ —ਪੰਨਾ ੭੨੯

^੫ਇਹ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮਿਟੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਵਿਰ ਨਿਪਟ
ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ^੬ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ^੭ਮਾੜੀਆਂ। ^੮ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦਿੱਤੇ ਤਤਕਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ। ^੯ਭਿਆਨਕ।

- ਵਸਦੀ ਕਾਈ ਨਦਰਿ ਆਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਇਕ ਦਿਨ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਬਹੁਤ ਅੰਧੇਰੀ ਤੂਫਾਨੁ
 ਮਿਸ[ਆਹ]¹ ਸੋਪੈਦ ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਉਠੀ ॥ ਨਾਲ ਮੀਹੁ ਬਹੁਤ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਡਰਾਵਣੀ ਉਠੀ ॥
 ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਭੈਮਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੂਫਾਨ ਬਹੁਤ ਆਇਆ ਨਾਲੇ ਮੀਹੁ ॥
 ਉਡਿ ਜਾਹਾਗੇ ॥ ਆਉ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਕੜਿ ਰਹਾ ਏ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
 ਮਰਦਾਨਿਆ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਕਛੁ ਆਵੈਗਾ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਅੰਧੇਰੀ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਧੂਏ
 ਦੇ ਬਦਲ ਹੋਇ ਜਾਹਿਗੇ । ਤੂ ਚਿਤੁ ਟਿਕਾਣੇ ਰਖੁ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਅੰਧੇਰੀ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਆਵਦਾ
 ਆਵਦਾ ਨਿਵਰਤ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਸੂਰਤਿ ਦੇਉ ਦੀ ਬਣਿਆ ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੰਦ ਚੋਟੀ
- ੪੪ (ਅ) ਅਸਮਾਨ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਪੈਰ ਜਿਮੀ ਨਾਲਿ ਵਡਾ ਉਦਰੁ² ਭਿਆਣਕ ਬੁਰੇ ਨੇ/ਤੂ ਡਰਾਵਣੇ
 ਕਰਕੇ ਆਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸੁ ਤੂਫਾਨ ਪਾਸਹੁ ਗੁਰੂ ਰਖੇ ਸੇ ॥
 ਪਰੁ ਇਸ ਬਲਾਇ ਪਾਸਹੁ ਨਾਹੀ ਬਚਦੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਵਾਹਗੁਰੂ
 ਆਖੁ ਏਹੁ ਭੀ ਉਸ ਤੂਫਾਨ ਵਾਗੁ ਦਫੇ³ ਹੋਇ ਜਾਇਗਾ ॥ ਤੂੰ ਚਿਤੁ ਠਉੜ⁴ ਰਖੁ ॥
 ਤਾ ਫਿਰ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਹੋਇ ਕੈ ਹਥਿ ਬੰਨਿ ਆਇ ਆਗੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥
 ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਸਿ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ
 ਮੈ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹਾ ਮੈ ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਇਆ ॥ ਮੇਰੇ ਰਾਜੁ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਵਿਚ
 ਤੁਸਾਡਾ ਪੈਰੁ ਪਇਆ ॥ ਮੇਰੀ ਕਛੁ ਭੇਟ ਕਬੂਲੁ ਕਰੀਐ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੀ
 ਬਿਸਾਤ⁵ ਵਿਚ ਕਿਆ ਵਸਤੁ ਹੈ ॥ ਤੂ ਆਖਿ ਜੋ ਕਛੁ ਅਸਾਡੀ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਸੋ ਮੰਗਾ ਹੇ ॥
- ੪੫ (ੳ) ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਆਖਿਆ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਜੇ ਹੁ/ਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਮੋਤੀਆ ਸਾਥਿ
 ਜੜਾਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮੁਸਕਿ ਨਾਲਿ ਲੇਪਣਿ ਕਰਿ ਉਸਾਰ ਦੇਵਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਸਿਰੀ
 ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਉਠਾਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ਸਬਦਿ ਗਾਉ ॥
 ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ॥ ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥ ਕਸਤੂਰੀ
 ਕੁੰਗੂ⁶ ਅਗਰ⁷ ਚੰਦਨ ਲੀਪ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਬੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਨ
 ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰ ਪੂਛਿ
 ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਬ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਹਿਆ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ
 ਤਾ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਹੀਰਿਆ ਨਾਲਿ ਜੜਾਉ ਕਰਾ ਪਲੰਘ ਮੋਤੀਆ ਲਾਲਾ ਨਾਲਿ
 ਜੜਾਉ ਕਰ ਦੇਵਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ
- ੪੫ (ਅ) ਜੜਤੀ ਪਲੰਘ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥ / ਮੋਹਣੀ⁸ ਮੁਖ ਮਣੀ⁹ ਸੋਹੇ ਕਰੇ ਰੰਗੁ ਪਸਾਉ ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ
 ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨਥ ਕੈ ਤੁਸਾਡੇ ਅਗੇ
 ਆਣਿ ਰਖਾ ॥ ਤਦ ਬਾਬੇ ਤੀਜੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧ ਲਾਈ ਰਿਧਿ¹⁰
 ਆਖਾ ਆਉ ॥ ਗੁਪਤ ਪਰਗਟਿ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ਲੋਕੁ ਰਖੈ ਭਾਉ¹¹ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖੁ ਭੂਲਾ
 ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ ਕਹਿਆ ਜੇ ਹੁਕਮੁ
 ਹੋਵੈ ॥ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਚਉਥੀ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥
 ਸੁਲਤਾਨ ਹੋਵਾ ਮੇਲ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥ ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ

¹ਕਾਲਾ । ²ਢਿਡ । ³ਦੂਰ । ⁴ਟਿਕਾਣੇ । ⁵ਤਾਕਤ, ਸਮਰਥਾ । ⁶ਕੇਸਰ ।

⁷ਇਕ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਲਕੜੀ, ਉਦ । ⁸ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ । ⁹ਹੀਰੇ ਪੰਨੇ । ¹⁰ਧਨ ਸੰਪੱਤੀ ਪੈਦਾ

ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ । ¹¹ਘੋਮ, ਸ਼ਰਧਾ ।

ਨਾਨਕੁ ਸਭੁ ਵਾਉ ॥ ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥
 ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਜੋ ਤੈ ਆਖਿਆ ਸੋ ਅਸਾਡੇ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਅਵਰੁ ਮੇਰੇ
 ਪਾਸਿ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤੇਰੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਤੇਰਾ ਅਮਲੁ^੧ ਤੇਰੇ ਲਛਣਿ ਕੈਸੇ ਹੈ ॥ ਜੀ
 ਪਾਤਿਸਾਹ ਮੇਰੇ ਲਛਣਿ ਏਹੀ ਹੈ ਜੁ ਕਲਿਜੁਗੁ ਵਿਚ ਭੂਖ ਨੀਦ ਪਿਆਸ ਨਿੰਦਿਆ
 ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਆਲਸੁ ਮਸਤੀ ਸੁਸਤੀ ॥ ਬਾਟਪਾੜ^੨ ਜੁਆਰੀ^੩ ਫਾਹੇ ਗਲ ਦੁਸਚਾਰ^੪ ਪਾਪੁ
 ਮਿਥਿਆ^੫ ਝੂਠੁ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਹੁਤੁ ਹੋਸੀ ॥ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਟ ਮੰਧੇ
 ਹੋਸੀ ਜੁ ਮੇਰੀ ਸਾਇਆ ਥੀ ਬਚ ਰਹਸੀ ॥ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਮੇਰੀ ਨਥੇ ਵਿਚ ਹੋਸਨਿ ॥ ਤਬ
 ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਅਸੀ ਤੁਸਾ ਪਾਸਹੁ ਇਕੁ ਭੇਟ ਮੰਗਦੇ ਆਹੇ ॥ ਤਬ ਕਲਿਜੁਗੁ
 ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੋ ਕਛੁ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਮੈਨੂੰ ਕਬੂਲ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
 ਭਾਈ ਜੀ ਅਪਣੇ ਤੇਜ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਹੋਵੈਗਾ ਜੋ
 ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ਤਿਸ ਨੂੰ ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ॥ ਅਪਣੇ ਸਾਏ ਦਾ ਪਰਗਾਸੁ ਨਾਹੀ
 ਕਰਣਾ ॥ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਦਇਆ ਮਇਆ ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚਿ ਤਟ ਤੀਰਥਿ
 ਥੀ ਭਵਾਲੀ^੬ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣੀ ॥ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਇਸ
 ਗਲਿ ਥੀ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸਣਾ ॥ ਮੇਰਾ ਤੇਜੁ ਸਬਲੁ^੭ ਹੈ ਸਭਨਾ ਜੁਗਾ ਨਾਲੋ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ
 ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇਦਾ ਹੈ ਤਾ ਏਹਾ ਭੇਟ ਦੇਹਿ ॥ ਜਿਸੁ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖੀ ਖੁਸੀ
 ਭੈ ਵਿਚ ਰਹੈ ॥ ਫੇਰ ਕਲਿਜੁਗੁ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੈਨੂੰ ਸਭੁ ਹੋਸਨੁ ਹੈ
 ਭਾਵੈ ਕੇਹਾ ਕੋਈ ਸਾਧੁ ਬਲੀ ਕਹਾਵਦਾ ਹੋਵੈ ਪਰ ਮੇਰੀ ਆਚਿ^੮ ਤੇ ਖਾਲੀ ਨ ਰਹੈਗਾ ॥
 ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਜੇ ਦੇਦਾ ਹੈ ਤਾ ਏਹਾ ਭੇਟ ਅਸਾਨੂੰ ਦੇਹਿ ॥ ਤਾ
 ਕਲਿਜੁਗੁ ਹਥਿ ਬਨਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ [॥] ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਮੇਰਾ ਜੀਉ
 ਪ੍ਰਾਨ ਸਭ ਹਾਜਰੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗਲਿ ਦਾ
 ਬਚਨੁ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਤ੍ਰੈ ਵਚਨੁ ਦਿਤੈ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬੇ
 ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਜੋ ਜਾਹਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਸਭਨਾ ਜੁਗਾ ਨਾਲੋ ਬਹੁਤ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤੇਰੇ
 ਰਾਜੁ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਕਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮੁ^੯ ਹੋਇਗਾ ॥ ਲਖ ਬਰਸਾ ਜੋ ਤਪਸੀ ਜੋ
 ਤਪਸਿਆ ਕਰਤੇ ਥੇ ॥ ਤੇਰੇ ਅਮਲੁ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਘੜੀ ਇਕ ਮਨਿ ਅਧੀਨ ਹੋਇ ਕੈ
 ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਮੁਕਤ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਗਾ ॥ [ਹੋਰ ਸਾਖੀ ॥]

੪੬ (ੳ)

੪੬ (ਅ)

੪੭ (ੳ)

[ਧੰਨ ਏਹੁ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ] ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਥੋਂ ਅਗੇ ਚਲੈ ਇਕੁ
 ਵਸਦੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ [॥] ਉਥੇ ਕੋਈ ਕਾਲਿਵਸਿ ਹੋਆ ਥਾ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਵੈਣਿ
 ਅਲਾਇਦੀਆ / ਥੀਆ ॥ ਹੈ ਹੈ ਰਾਜਾ ਬੋਲੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ॥ ਬਾਬੇ ਸੁਣਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਬਹੁਤੁ
 ਬੈਰਾਗੁ ਕੀਤਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਧੰਨੁ ਏਹੁ ਨਗਰੀ ਧੰਨੁ ਏਹੁ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸੁਰ
 ਕਾ ਨਾਉ ਜਪਤੀਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ॥ ^{੧੦}ਹੈ ਹੈ
 ਕਰਣਿ ਤੇ ਉਹਿ ਉਹਿ ਕਰਣਿ ॥ ਗਲਾ ਫਾਟਣਿ ਤੇ ਸਿਰ ਖੋਹਣਿ ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਣਿ ਤਾ
 ਪਵੈ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨਾ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੇ ਜਾਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ
 ਉਥੋਂ ਚਲੈ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੪੭ (ਅ)

^੧ਹਕੂਮਤ, ਸ਼ਿਕਦਾਰੀ । ^੨ਡਾਕੂ । ^੩ਜੂਏਬਾਜ਼ । ^੪ਭੈੜਾ ਵਿਹਾਰ । ^੫ਝੂਠ । ^੬ਪਿਠ ।
^੭ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ । ^੮ਅੱਗ । ^੯ਪੁੰਨ । ^{੧੦}ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ,
 ਪੰਨਾ ੧੪੧੦, ਸਲੋਕ ੬ ।

੪੮ (ੳ)

[ਸਾਖੀ] ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ ॥ = ॥ = ॥ / ਤਬ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਏਕ ਬਾਇ
ਜਾਇ ਬੈਠੇ ॥ ਇਕ ਸਿਖੁ ਬਾ ਉਹੁ ਵੇਖੈ ਤਾ ਕਿਆ ਵੇਖੈ ਜੋ ਇਕੁ ਸਾਧੁ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਅਨਾਹਦ^੧
ਸਬਦੁ ਗਾਵੀਦਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਾ ਭਿਜ ਗਇਆ ॥ ਉਸ ਆਇ ਕੈ ਕਹਿਆ ਜੀ
ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਵੇ ਗਏ ॥
ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਘਰੇ ਨਿਰਧਨੁ ਬਾ ॥ ਜੇ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਕਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਦਿਨ ਕਉ
ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਜੇ ਦਿਨੁ ਕਉ ਹੋਵੈ ਤਾ ਰਾਤਿ [ਕਉ] ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਇਕ ਸਿਖੁ ਇਕੁ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਇਕੁ ਬਾਲਕੁ ਬਾ ॥ ਉਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀਤਾ ॥
ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨੁ ਕਛੁ ਘਰਿ ਵਿਚੁ ਬਿਸਾਤ^੨ ਆਹੀਸੁ ॥ ਸੋ ਵੇਚ ਵਟਿ ਕੇ ਰਸੋਈ
ਕੀਤੀ ॥ [ਤਬ]^੩ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਿਵੈ ਜਿਵੈ ਜੋੜਿ ਕੇ ਰਸੋਈ [ਕੀਤੀਉਸੁ]^੪ ॥ ਫਿਰ/

੪੮ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੧

ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ

੪੯ (ੳ)

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਛੁ ਜੁੜਿ ਨਾ ਆ/ਵੈ ॥ ਸਿਰ ਕੇ ਉਪਰ ਵਡੇ ਵਾਲ ਰਖਦਾ ਬਾ ॥
ਵਾਲ . . . ਹਡੀ ਸੇਲੀ^੫ ਵਟਿ ਕੈ ਬਾਜਾਰ ਲੈ ਕਰਿ ਵੇਚ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕੀਤੋਸੁ ॥
ਜਬ ਉਹੁ ਸਿਖਣੀ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਕਰਣ ਲਗੀ ਬਾਲਕੁ ਛੋਟਾ ਬਾ ॥ ਉਸ ਨੂ ਚਉਕੈ ਵਿਚ
ਛਡਿ ਕੈ ਕਛੁ ਵਸਤੁ ਅੰਦਰੋ ਲੈਣਿ ਗਈ ਥੀ ॥ ਤਾ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਖੇਡਦਾ
ਖੇਡਦਾ ਚੁਲੇ ਵਿਚ ਜਾਇ ਪਇਆ [॥] ਜਲਿ ਬਲਿ ਗਇਆ ॥ ਜਬ ਉਹੁ ਸਿਖਣੀ
ਆਵੈ ਤਾ ਕਿਆ ਵੇਖੇ ॥ ਜੋ ਬਾਲਕੁ ਜਲਿ ਬਲਿ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਸਿਖਣੀ ਚੁਪ
ਕਰਿ ਕੈ ਚਾਦਰ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿ ਆਈ ॥ ਭਰਤੇ^੬ ਪਾਸਿ ਭੀ ਨ
ਕਹਿਉ[ਸੁ] ਮਤੁ ਸਾਧੁ ਸੁਣਦਾ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਦਲਗੀਰ ਹੋਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਤਯਾਰੁ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਜਾਇ ਚਉਕੈ ਬੈਠੇ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ

੪੯ (ਅ)

ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਕਿਥੇ ਹੈ [॥] / ਤਬ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਸੁਤਾ
ਬੈਠਾ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਉਸੁ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਉਹੁ
ਸੁਤਾ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਦਿਆ ਬਚਾ ਲਾਲਿਆ ॥ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਖੇਡਦਾ
ਖੇਡਦਾ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਸਿਖਣੀ ਉਠਿ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਆਖਿਉਨ
ਵਾਹਿ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ॥ ਤਬ ਅਗਲੇ ਦਿਨੁ ਜਦਿ ਕਛੁ ਮਉਜੂਦੁ ਨਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ
ਬਾਲਕੁ ਨੋ ਇਕਸ ਪਾਸਿ ਵੇਚਣਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਉਹੁ ਬਾਲਕੁ ਕਿਥੇ
ਹੈ ॥ ਉਸ ਸਿਖਣੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੈਨੋ ਸਭੁ ਰੋਸਨ ਹੈ [॥] ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਉਸ ਨੂ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਲਕੁ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਿਉ ਰੇ ਲੜਕੇ

^੧ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ, ਬਿਨਾ ਚੇਟ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹਿਆ ਸ਼ਬਦ ।^੨ਮਾਲ, ਪੂੰਜੀ ।^੩ਅਤੇ ।^੪ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਮਿਟਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਣ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਪਾਏ ਹਨ ।^੫ਕਾਲਾ ਡੋਰਾ ਜੋ ਫਕੀਰ ਲੋਕ ਪਹਨਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਸਾਖੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਾਲੀ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਇਆ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਚੇਚਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਗਇਆ ।^੬ਪਤੀ ।

ਤੈਨੂੰ ਮਾਉ ਬਾਪੁ ਵੇਚਦੇ ਹੈ ॥ ਚਕੀ ਪੀਸੇਗਾ ਪਖਾ ਫੇਰੇਗਾ ਪਾਣੀ ਭਰੇਗਾ ਨਿਰ/ਤਾ^੧ ੫੦ (ੳ)
 ਕਰੇਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਲਕੁ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੋ ਕਛੁ ਖਸਮੁ ਰਜਾਇ^੨ ਕਰੇਗਾ ਸੇ
 ਮੇਰੇ ਵਡੇ ਭਾਗੁ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥ ਮੈ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵਾਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨ ਹੋਇ ਕੈ
 ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਲੈ ਕਰਿ ਉਨਾ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਅੰਗਿ ਨਾਲਿ ਲਾਇਉਸੁ ॥ ਅੰਗਿ ਨਾਲਿ
 ਸਮਾਇ ਲਇਆਸੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਿਆ ॥
 ॥ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ॥ ^੩ਬਾਬਾ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੋਟਿਆ
 ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ ॥ ਗੁਰ ਕੀ
 ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਵਿਕਾਣਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਕਹੇ ਤਾ ਮੀਰਾ ਪਾਣੀ
 ਲਿਆਵਉ ਕਹੈ ਤਾ ਪੀਸਣਿ ਜਾਉ ॥ ਪਖਾ ਫੇਰਾ ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਮਲੋਵਾ ਜਪਤਿ ਰਹਾ ਹਰਿ
 ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ਮਾਉ ਲਾਲੀ ਬਾਪੁ ਭੀ ਲਾਲਾ / ਮੈ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ ॥ ਲਾਲੀ ਵਾਏ ੫੦ (ਅ)
 ਲਾਲਾ ਨਾਚੇ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਨਕੁ ਗੋਲਾ ਬਖਸੁ ਤੇਰੀ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਤੇਰੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ
 ॥ ੪ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੩] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਤਬ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਇਕੁ
 ਸਮੇ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਮਕੇ ਕੀ ਤਰਫ ਰੂਮ ਕੀ ਤਰਫ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥ / ੫੧ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੨

ਬਾਬਾ ਮੱਕੇ ਦੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਟੰਗਾਂ ਮਿਹਰਾਬ ਵਲ ਕਰਕੇ ਸੁੱਤਾ
 ਪਇਆ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਮੁੱਲਾਂ, ਮੁਜਾਵਰ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੇ ਹਨ।

[ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ] / ਮਕੇ ਦੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਲੰਮੀਆ ਟੰਗਾ ਮਿਹਰਾਬ^੪ ਦੀ ੫੧ (ਅ)
 ਵਲਿ ਕਰਿ ਕੇ ਸੁਤਾ ਬਾ ॥ ਤਬ ਇਕੁ ਮੁਲਾ ਮੁਜਾਵਰੁ^੫ ਮਸੀਤ ਦਾ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ
 ਆਖਿਉਸੁ ਏ ਮਰਦ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਘਰਿ ਵਲਿ ਪੈਰ ਲੰਬੇ ਕਰਿ ਕੇ ਕਿਉ ਸੁਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ
 ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਅਖੂਨ^੬ ਜੀ ਜਿਤ ਵਲਿ ਘਰੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਨਾਹੀ ਉਤਿ ਵਲਿ ਮੇਰੇ ਪੈਰੁ
 ਕਰਿ ਛਡਿ [॥] ਜਬ ਉਨਿ ਮੁਲਾ ਪੈਰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਉਤਰ ਕੀ ਤਰਫ ਕੀਤੇ ॥ ਤਾ
 ਮਿਹਰਾਬੁ ਉਸੀ ਤਰਫ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਜਬ ਮੁਲਾ ਪੈਰ ਬਾਬੇ ਕੇ ਪੂਰਬ ਕੀ ਵਲਿ

^੧ਨਾਚ। ^੨ਮਰਜ਼ੀ, ਹੁਕਮ। ^੩ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੯੯੧ ਉਤੇ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ
 ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ । ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ
 ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ
 ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾ ਲਾਲੀ ਪਿਉ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ ਹਉ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ ॥ ਲਾਲੀ ਨਾਚੇ
 ਲਾਲਾ ਗਾਵੈ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਤੇਰੀ ਰਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ਪੀਅਹਿ ਤ ਪਾਣੀ ਆਣੀ ਮੀਰਾ ਖਾਹਿ ਤ ਪੀਸਣ
 ਜਾਉ ॥ ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪੈਰ ਮਲੋਵਾ ਜਪਤ ਰਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਨਕੁ ਲਾਲਾ
 ਬਖਸਿਹਿ ਤੁਧੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥੪॥

^੪ਮਸਜਦ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਕੰਧ ਵਿਚ ਬਣੇ ਆਲਿਆਂ ਦੀ ਡਾਟ ਜੋ ਸਦਾ ਨੁਕੀਲੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੱਬ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਸੰਜੋਗ (ਮਿਲਾਪ) ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਨਮਾਜ਼ ਇਸ ਮਿਹਰਾਬ ਦੇ
 ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖਲੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ। ^੫ਝਾਡੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੇਵਾਦਾਰ।
^੬ਵਖਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਇਸ; ਸਾਥੀ, ਮਿਤ੍ਰ, ਦੋਸਤ।

- ਕੀਤੇ ॥ ਤਾ ਮਿਹਰਾਬੁ ਕਾ ਮੁਹਰਾ¹ ਉਸੀ ਵਲਿ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਜਬ ਮੁਲਾ ਪੈਰ ਬਾਬੇ ਕੇ
 ਦਖਣ ਕੀ ਵਲਿ ਕੀਤੇ ਤਾ ਮਿਹਰਾਬੁ ਉਸੀ ਤਰਫ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਗੁੰਬਜ਼² ਬੀ
 ੫੨ (ੳ) ਅਵਾਜ਼ ਗੈਬ³ ਦੀ ਗੁਲਗੁਲਾ⁴ ਉਠਿਆ ਜੁ ਵਾਹੁ ਨਾ/ਨਕ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ
 ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ॥ ॥
⁵ਮੁਲਾ ਦਿਲ ਸਿਉ ਦਿਲਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿ ॥ ਖਾਲਕ⁶ ਖਸਮੁ ਪੈਰ⁷ ਅਰੁ ਖੂਬੀ ਇਸੁ
 ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਪਾਵੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਦੀਨੁ ਦਿਲੇ ਮਹਿ ਦੁਨੀਆ ਦਿਲ ਮਹਿ
 ਤਸਬੀ⁸ ਤੋਸਾ ॥ ॥ ਦਿਲ ਹੀ ਅੰਦਰਿ ਚੜੈ ਸੀਰਨੀ⁹ ਸਕਰ ਖਾਡ¹⁰ ਸਮੋਸਾ ॥ ੧ ॥
 ਦਿਲ ਮਹਿ ਤਾਲਬ¹¹ ਤੀਰਬੁ ਤਕੀਆ¹² ਦਿਲ ਮਹਿ ਤਹਮਦ ਤਾਣਾ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ
¹³ਹਸਨ ਹੁਸੈਨ ਬੀਬੀ ਫਾਤਮਾ¹³ ਦਿਲ ਹੀ ਮਾਹਿ ਮਉਲਾਨਾ ॥ ੨ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ
 ਮਿਹਰ ਮੁਹਬਤਿ ਮਦੀਨਾ¹⁴ ਦਿਲ ਮਹਿ ਗੋਰਸਤਾਨਾ¹⁵ ॥ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਦੋਉ
 ੫੨ (ਅ) ਦਿਲ ਭੀਤਰਿ ਖਾਹਿ ਪਛਾਣਿ ਪਛਾਣਾ ॥ ੩ ॥ ਦਿਲ ਮਹਿ ਗਿ/ਆਨੁ ਕਥਾ ਅਰੁ ਪੂਜਾ
 ਦਿਲ ਮਹਿ ਰਬ ਰਸੂਲੁ¹⁶ ॥ ਨਾਨਕੁ ਖੋਜੀ ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜੇ ਦਰਗਹ ਪਵੈ ਕਬੂਲੁ ॥ ੪ ॥
 ਤਬ ਉਥੋ ਬਾਬਾ ਮੁਲਤਾਨ ਕੀ ਧਰਤੀ ਆਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੪] ॥
 ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ਸਾਹ ਰੁਕਨਦੀ ਪੋਤੇ ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਨਾਲਿ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੧੩

ਰੁਕਨ ਦੀਨ, ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ

- ੫੩ (ੳ) / ਸਾਹ ਰੁਕਨਦੀ ਪੋਤੇ ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਦੇ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥
 ਬਹੁਤੁ ਆਪਿ ਵਿਚ ਪਰਚੈ¹⁷ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਤਬ ਸਾਹ ਰੁਕਨਦੀ ਨਾਨਕੁ ਨੂ
 ਆਖਿਆ ॥ ਜੋ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਾਈ ਬਾਤਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਸਾਹ ਜੀ ਖੁਦਾਇ
 ਆਦੇ ਹੋ ॥ ਤੁਸੀ ਬਡੇ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਨਜੀਕੀ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ॥ ਅਸੀ ਨਿਹਾਲੁ
 ਹੋਏ ਅਸਾ ਨੂੰ ਸਰਫਰਾਜੀ¹⁸ ਹੋਈ ॥ ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲਿਆ ॥
 ਦਰ ਮਾਇਨੇ¹⁹ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਅਲਫ ਬੇ ਉਤੇ ਤੀਹ ਸਿਪਾਰੇ²⁰ ਬੋਲਿਆ ॥
 ॥ ਸਿਪਾਰੇ ॥ ਅਲਫ ਅਲਹ ਕਉ ਯਾਦਿ ਕਰਿ ਗਫਲਤ²¹ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿ ॥ ਸਾਸ ਪਲਟੇ

¹ਮੁਹਿ । ²ਗੁੰਬਦ । ³ਲੁਕਵੀਂ, ਭਾਵ ਰਬ ਵਲੋਂ । ⁴ਸ਼ੌਰ । ⁵ਇਹ ਸਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ
 ਨਹੀਂ । ⁶ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾ । ⁷ਨੇਕੀ । ⁸ਮਾਲਾ । ⁹ਮਿੱਠੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
 ਵਜੋਂ ਵੰਡੀ ਜਾਏ । ¹⁰ਖੰਡ । ¹¹ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ । ¹²ਭਰੋਸਾ । ¹³ਫਾਤਿਮਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ
 ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਖ ਵਿਚੋਂ ਹਸਨ ਤੇ ਹੁਸੈਨ, ਦੋ ਬੇਟੇ, ਪੈਦਾ ਹੋਏ ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁਸੈਨ ਕਰਬਲਾ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਇਬਨ ਮੁਆਵਿਯਾ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਿਮਰ ਯਜ਼ੀਦ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ
 ਹੋਇਆ । ਹਸਨ ਨੂੰ ਪਹਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਹਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਗਇਆ ਸੀ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੀਆ ਸੰਪਰਦਾਇ
 ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦੋਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਟਦੀ ਹੈ । ¹⁴ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ
 ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਜਿਥੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਦਫ਼ਿਆ ਗਇਆ ਸੀ । ¹⁵ਕਬਰਸਤਾਨ, ਮੜੀ-ਮਸਾਨ ।
¹⁶ਪੈਗੰਬਰ । ¹⁷ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣਾ । ¹⁸ਆਦਰ, ਮਾਨ । ¹⁹ਸਚਮੁਚ । ²⁰ਭਾਵ ਸੀ-ਹਰਵੀ ਤੋਂ ਹੈ;
 ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ । ²¹ਲਾ-ਪਰਵਾਹੀ ।

ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਬੇ ਬਿਦਾਇਤ¹ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਕਦਮੁ ਸਰੀਅਤਿ²
 ਰਾਖੁ ॥ ਹ/ਭ ਕਿਸੀ ਕਉ ਨਿਵ ਚਲੁ ਮੰਦਾ ਕਿਸੀ ਨ ਆਖ ॥ ੨ ॥ ਤੇ ਤੋਬਾ³ ਕਰਿ
 ਸਿਦਕ ਦਿਲ ਮਤੁ ਤੂੰ ਪਛੋਤਾਹਿ ॥ ਤਨੁ ਬਿਨਸੇ ਮੁਖੁ ਗਡੀਐ⁴ ਤਾ ਤੂੰ ਕਹਾ ਕਰਾਹਿ ॥ ੩ ॥
 ਸੇ ਸੁਨਾਈ⁵ ਬਹੁਤੁ ਕਰਿ ਖਾਲੀ ਸਾਸੁ ਨ ਕਢੁ ॥ ਹਟੇ ਹਟਿ ਵਿਕਾਇਆ ਬਹੁਤੁ ਨ
 ਲਹਸੀ ਅਢੁ⁶ ॥ ੪ ॥ ਜੀਮ ਜਮਾਇਤ ਜਮਾ ਕਰਿ ਚਲਣਿ ਕਾ ਕਰਿ ਬੰਧੁ ॥ ਬਾਝਹੁ
 ਸਾਈ ਆਪਣੇ ਫਿਰਸੇ ਅੰਧੇ ਅੰਧੁ ॥ ੫ ॥ ਹੇ ਹਲੀਮ⁷ ਪਕੜੁ ਤੂ ਦਿਲ ਕੀ ਹਵਸੁ⁸
 ਨਿਵਾਰਿ ॥ ਧਾਵਤ⁹ ਵਰਜੇ ਰੁਕਨ ਦੀ¹⁰ ਹਰ ਦਮ ਖਾਲਕ ਸਾਰ ॥ ੬ ॥ ਖੇ ਖਾਇਨ¹¹
 ਸੇਈ ਭਏ ਜਿਨ ਵਿਸਰਿਆ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਸੀਚਿਤਿ ਰਹੇ ਮੂਡ¹² ਉਠਾਵਹਿ
 ਭਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਦਾਲ ਦਿਆਨਤ ਕਰ ਮਨਾ ਅਠੈ ਪਹਰ ਨ ਸੋਇ ॥ ਏਕ ਪਹਰਿ ਨਿਸ¹³
 ਜਾਗਣੇ ਸਾਈ ਸਿਫਤ ਬਗੋ¹⁴/ਇ ॥ ੮ ॥ ਜਾਲ ਜਿਕਰ¹⁵ ਕਰਿ ਆਜਜੀ¹⁶ ਸਾਈ
 ਬੇ ਪਰਵਾਹਾ ॥ ਜੇ ਕਛੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੈ ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਆ ਵਿਸਾਹੁ ॥ [੯ ॥] ਰੇ ਰਹਤ
 ਈਮਾਨ ਕੀ ਤੁਝਿ ਵੇਖਣਿ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਪੰਜੇ ਵਰਜੇ ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਚਿਤ
 ਲਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ਜੇ ਜਾਰੀ¹⁷ ਤੂ ਸਮਝਿ ਕਰਿ ਕਤਰਾ ਨਾ ਭੋਲਾਇ ॥ ਤਿਤੁ ਨ ਲਗੇ
 ਰਾਵਲੀ¹⁸ ਲੋਭੁ ਮਨੋ ਚੁਕਿ ਜਾਇ ॥ ੧੧ ॥ ਸੀਨ ਸੋਧੁ ਮਨੁ ਆਪਣਾ ਸਾਈ ਤੁਧੋ
 ਮਾਹਿ ॥ ਤਨੁ ਭਾਡਾ ਕਾਰੀਗਰੀ ਹਿਕਮਤ¹⁹ ਬੰਦ ਸਮਾਹਿ ॥ ੧੨ ॥ ਸੀਨ ਸਹਾਦਤ²⁰
 ਪਾਈਐ ਮਰੀਐ ਪਿਰ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਰੁਕਨ ਦੀ ਏਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਕਰੀਐ ਤਲਬ
 ਖੁਦਾਇ ॥ ੧੩ ॥ ਸਾਦ ਸਲਾਇ²¹ ਮਹਮਦੀ ਮੁਖ ਤੇ ਆਖਹੁ ਨਿਤ ॥ ਖਾਸਾ ਬੰਦਾ
 ਸਿਰਜਿਆ ਸਿਰ ਮਿਤਾ ਦੇ ਮਿਤ ॥ ੧੪ ॥ ਜਾਦ ਜਲਾਲਤ²² ਗੁਮਰਹੀ ਸਭ ਆਦਤ ਹੀ
 ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ਉਥੇ ਹੀ ਤੂ ਨਜਰਿ/ਕਰਿ ਚੀਨੇ ਨਹੀ ਭੇਦ ॥ ੧੫ ॥ ਤੇ[ਇ]²³ ਤਲਬ
 ਇਕਰਾਮ²⁴ ਕੀ ਦਮ ਹੈ ਜਿਨ ਬਿਸਾਲ²⁵ ॥ ਤਿਨ ਦੇਖਿਆ ਦੁਖੁ ਜਾਇਗਾ ਜਿਨ ਕਵੇ
 ਮਾਇਆ ਜਾਲਿ ॥ ੧੬ ॥ ਜੋ[ਇ] ਜਾਲਮ ਤੇਈ ਭਏ ਚੇਤਹਿ ਨਾਹੀ ਨਾਮੁ ॥
 ਬਾਝੇ ਸਾਈ ਆਪਣੇ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਬਿਸਰਾਮੁ ॥ ੧੭ ॥ ਐਨ ਅਮਲ ਕਮਾਈਐ ਜੇ ਕੋ
 ਪਾਰਿ ਬਸਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਅਮਲਾ ਗੁਣ ਬਾਹਰੇ ਮਰੀਐ ਪਛੋਤਾਇ ॥ ੧੮ ॥ ਗੈਨ ਗਨੀ²⁶
 ਤੇ²⁷ ਰੁਕਨ ਦੀ ਜਿਨ ਪਛਾਤਾ ਆਪਿ ॥ ਇਸ ਪਿੰਜਰ ਮੈ ਖੇਲਣਾ ਨਾ ਤਿਸੁ ਮਾਈ ਨ
 ਬਾਪੁ ॥ ੧੯ ॥ ਫੇ ਫਾਰਗੁ²⁸ ਸੇਈ ਭਏ ਜੋ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ²⁹ ॥ ਆਪਿ ਕੀਆ
 ਤਹਕੀਕ³⁰ ਮਨਿ ਇਕੋ ਰੰਗੁ ਮਿਲਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਕਾਫ ਕਰਾਰੁ ਨ ਆਵਈ ਜਿਨ ਮਨਿ
 ਉਪਜਿਆ ਚਾਉ ॥ ਤੇ ਕੰਚਨ³¹ ਪਾਰਸੁ ਭਏ ਜਿਨ ਏਹੁ ਭੋਟਿਆ ਰਾਉ³² ॥ ੨੧ ॥

੫੩ (ਅ)

੫੪ (ੳ)

੫੪ (ਅ)

¹ਬੁਰਾਈ। ²ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ। ³ਪਛੋਤਾਵਾ, ਗੁਨਾਹਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫੀ। ⁴ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਡੀਐ' ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਅਸਾਂ ਕੋਲਬ੍ਰਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ⁵ਸੁਨਾਇ, ਉਸਤਤੀ (ਰੱਬ ਦੀ)। ⁶(?) ⁷ਨਿਮਰਤਾ। ⁸ਲਾਲਸਾ। ⁹ਦੌੜ ਰਹਿਆ ਮਨ। ¹⁰ਦੀਨ। ¹¹ਬਦਨਿਯਤ। ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਠ 'ਖਾਇਨ' ਲਿਖ ਕੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ 'ਖਿਇਨਤ' ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਅਸੁਧ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਸਾਂ ਕੋਲਬ੍ਰਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ¹²ਮੂੜ੍ਹ। ¹³ਰਾਤ। ¹⁴ਕਹੋ। ¹⁵ਸਿਮਰਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ। ¹⁶ਹਲੀਮੀ। ¹⁷ਜਾਰੀ, ਰੁਦਨ। ¹⁸ਸ਼ੌਰ ਭਾਵ ਕਲਪਣਾ। ¹⁹ਸਿਆਣਪ। ²⁰ਸ਼ਹੀਦੀ। ²¹ਸਤੁਤੀ, ਖੁਸ਼ਿਆ। ²²ਜਲਾਲਤ, ਅੰਨੇਰਾ ਗੁਮਰਾਹੀ। ²³ਇਥੇ ਤੇ ਅਗੇ ਜੋਇ ਦੇ ਨਾਲ 'ਇ' ਪਦ ਅਸਾਂ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਮੂਲ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ²⁴ਅਕਰਾਮ, ਸਖੀ ਲੋਕ। ²⁵ਵਿਸ਼ਾਲ, ਵਡਾ। ²⁶ਦੋਲਤਮੰਦ। ²⁷ਉਹ। ²⁸ਆਸੂਦਾ, ਸੁਖੀ। ²⁹ਰਜਾ ਵਿਚ। ³⁰ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ, ਖੋਜ। ³¹ਸੋਨਾ। ³²ਰਾਜਾ, ਮਾਲਿਕ।

- ੫੫ (ੳ) ਕਾਫ ਕਲਮਾ¹ ਯਾਦਿ ਕਰੁ ਨਫਾ ਅਵਰ ਕਿਤ / ਬਾਤਿ² ॥ ³ਨਫਸ ਹਵਾਈ³ ਰੁਕਨਦੀ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਹੋਹੁ ਨ ਮਾਤਿ ॥ ੨੨ ॥ ਲਾਮ ਲਾਨਤ ⁴ਬਰ ਸਰ⁴ ਤਿਨਾ ਜੋ ਤਰਕ ਨਿਵਾਜ ਕਰੇਨਿ ॥ ਬੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਖਟਿਆ ਆਪੇ ਆਪਿ ਵੰਜੇਨਿ ॥ ੨੩ ॥ ਮੀਮ ਮਹੰਮਦ ਮੰਨਿ ਤੂੰ ਮੰਨੁ ⁵ਕਤੇਬਾ ਚਾਰਿ⁵ ॥ ਮੰਨੁ ਖੁਦਾਇ ਰਸੂਲ⁶ ਕਉ ਜੋ ਖਾਸਾ ਇਹੁ ਦਰਬਾਰ ॥ ੨੪ ॥ ਨੂਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ਗੁਮਰਹੀ⁷ ਸਭੁ ਕੀਤਾ ਅਮਲੁ⁸ ਕਬੂਲੁ ॥ ਮਾਇਆ ਬੰਧਨਿ ਗਲਿ ਪੜੇ ਮਤਿ ਕਰਿ ਜਾਨਹੁ ਭੂਲ ॥ ੨੫ ॥ ਵਾਉ ਜੁ ਵਗੈ ਰੁਕਨਦੀ ਸਿਰ ਧੁਨਿ ਭਗਤਾ ਨਾਲਿ ॥ ਉਮਰ ਵਿਹਾਣੀ ਬਾਵਲੀ ਪੜਿਉ ਕਿਤ ਜੰਜਾਲਿ ॥ ੨੬ ॥ ਹੇ ਹੈਬਤ⁹ ਤਿਸ ਦਿਨ ਕੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਦਲੁ¹⁰ ਕਰੇਇ ॥ ਬਾਬ ਹਮਾਰੇ ਰੁਕਨਦੀ ਕੈਸਾ ਹੁਕਮੁ ਕਰੇ ॥ ੨੭ ॥ ਲਾਮ ਲਾਇਕ ਸੇਈ ਭਏ ਜਿਨ ਕਉ ਰਹਮਤਿ¹¹ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥
- ੫੫ (ਅ) ਜੀਵਾਇਆ ਤਉ ਕਿਆ ਭਇਆ ਜੁ ਆਪੇ ਨ / ਸਮਾਲੇ ॥ ੨੮ ॥ ਅਲਫ ਅਲਹ ਤੁਧੁ ਨਾਲਿ ਹੈ ਸਿਮਰਹੁ ਕਿਉ ਨ ਅਜਾਨਿ¹² ॥ ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਬੁਝੈ ਅੰਤਿ ਨਿਦਾਨੁ¹³ ॥ ੨੯ ॥ ਯੇ ਯਾਰੀ ਕਰਿ ਰਬ ਸਿਉ ਜਿਸ ਸਿਉ ਅਪਚਲ ਰਾਜ ॥ ਏਕ ਇਕਲਾ ਨਾਨਕਾ ਨਾਹਿ ਕਿਸੀ ਮੁਹਤਾਜ¹⁴ ॥ ੩੦ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੫ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੧੪

ਹਾਜੀ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

- ੫੬ (ੳ) **ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥** / ਫਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਥੀ ਆਇਆ ॥ ਜੰਗਲ¹⁵ ਕਾ ਪੀਰੁ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਤਿਸ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਏ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ॥ ਜਲੁ ਸਿਉ ਜਲੁ ਮਿਲ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੁਸੀ ਵਡੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਨਜੀਕੀ¹⁶ ਹੋ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਕਿਵੇ ਆਏ ਹੋ ॥ ਐਸੀ ਸਰਫਾਰਾਜੀ¹⁷ ਹੋਈ ਜੁ ਜੀ ਦੀਦਾਰੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੋਇਆ ॥ ਐਸੀ ਸਰਫਰਾਜੀ ਹੋਈ ॥ ਅਸੀ ਬਹੁਤੁ ਫੈਜ¹⁸ ਪਹੁਚੇ ਪਰੁ ਅਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਬੈਤੁ ਸੁਨਾਈਐ ਜੋ ਅਸੀ ਉਹੁ ਬੈਤੁ ਤੇਰਾ ਯਾਦਿ ਕਰਾਹੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਗਜਲਿ¹⁹ ॥ ਹਾਜਰਾ ਕਉ

¹ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ : 'ਲਾ ਇਲਾ ਇਲ ਲਿਲਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ ਅੱਲਾਹ' (ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਬ ਸਿਵਾਇ ਇਕ ਦੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੈਗੰਬਰ ਹੈ) । ²ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭਾਤਿ' ਹੈ ਪਰ ਅਸਾ ਪਾਠ ਕੋਲਬ੍ਰਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਸੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ³ਮਨ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ । ⁴ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ । ⁵ਇਲਮ ਵਿਚ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ : ਤੋਰਾਤ, ਜਬੂਰ, ਇੰਜੀਲ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ । ⁶ਪੈਗੰਬਰ, ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ । ⁷ਰਾਹ ਦੀ ਭਟਕਣ, ਭੁੱਲ । ⁸ਕ੍ਰਿਆ, ਮਰਯਾਦਾ । ⁹ਖੌਫ਼, ਡਰ । ¹⁰ਇਨਸਾਫ਼, ਨਿਆਂ । ¹¹ਮਿਹਰਬਾਨੀ; ਇਹ ਪਦ ਬੋਲੋੜਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ¹²ਅੰਵਾਣ । ¹³ਰੋਗ ਦਾ ਕਾਰਣ । ¹⁴ਆਸ਼੍ਰਿਤ, ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ । ¹⁵ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਠਿੰਡੇ ਵੱਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ; ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ¹⁶ਨਿਕਟੀ । ¹⁷ਮਾਨ, ਆਦਰ । ¹⁸ਨਫਾ, ਲਾਹਾ । ¹⁹ਇਹ ਰਚਨਾ ਰੂਪ ਪੱਖ ਤੋਂ ਗਜਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਉੱਤਰ ਹਨ ।

ਮਿਹਰ¹ ਹੈ ॥ ਹੁਜਤ² ਬੇ ਮੁਰੀਦ ਹੈ ॥ ਈਮਾਨੁ ਦੋਸਤ ਹੈ ॥ [॥] ਬੇਈਮਾਨ ਕਾਫਰ³ ਹੈ ॥
ਗੁਸਾ ਹਰਾਮ ਹੈ ॥ ਨਫਸ⁴ ਸੈਤਾਨੁ ਹੈ ॥ ⁵ਪਸ ਗੈਬਤੁ⁵ ਕਾ ਮੁਹ ਕਾਲਾ / ਹੈ ॥ ੫੬ (ਅ)
ਬਦ ਨੀਯਤ ਤਨ ਪਾਕੁ ਹੈ ॥ ਮੋਮ ਦਿਲੁ ਪਾਕੁ ਹੈ ॥ ਹਿਰਸ⁶ ਬੇਰਾਹੁ ਹੈ ॥ ਬੇ ਹਿਰਸੁ
ਅਉਲੀਆਉ ਹੈ⁷ ॥ ਬੇ ਦਿਆਨਤ ਸੁਰਖਰੂ⁸ ਹੈ ॥ ਇਕ੍ਰਤਘਣ ਜਰਦਰੂ⁹ ਹੈ ॥ ਸਚੁ
ਭਿਸਤੁ¹⁰ ਹੈ ॥ ਦਰੋਗੁ¹¹ ਦੋਜਕੁ ਹੈ ॥ ਇਲਮੁ ਹਲੀਮੀ¹² ਹੈ ॥ ਜੋਰੁ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ॥
ਇਨਸਾਫ ਸਾਫੁ ਹੈ ॥ ਹਿਕਮਤਿ ਕਿਤਾਬੁ ਹੈ ॥ ਕਿਬਰ¹³ ਕਹਰ ਹੈ ॥ ਗੁਮਾਨੁ¹⁴ ਲਾਨਤੀ
ਹੈ ॥ ਬਦ ਜੁਬਾਨ ਫਿਕਾ ਹੈ ॥ ਦਰਦਵੰਦ¹⁵ ਦਰਿਵੇਸ¹⁶ ਹੈ ॥ ਬੇ ਦਰਦੁ ਕਸਾਈ ਹੈ ॥
ਖੈਰਵੰਦ¹⁷ ਸਤੀ ਹੈ ॥ ਬੇ ਖੈਰ ਬਖੀਲੁ¹⁸ ਹੈ ॥ ਸਿਫਤ ਉਜੂ¹⁹ ਹੈ ॥ ਬਾਗ ਬਲੇਲੁ²⁰ ਹੈ ॥
ਜੁਵਾਨੀ ਮਸਤੀ ਹੈ ॥ ਚੋਰੀ ਲਾਲਚ ਹੈ ॥ ਯਾਰੀ ਪਲੀਤੀ ਹੈ ॥ ਫਕੀਰੀ ਸਬੂਰੀ²¹ ਹੈ ॥
ਨਾ ਸਬੂਰੀ ਮਕਰੂ²² ਹੈ ॥ ਰਾਹੁ ਪੀਰਾ ਹੈ ॥ ਬੇ ਰਾਹੁ ਬੇ ਪੀਰਾ ਹੈ ॥ ਦੁਆਇ ਦੁਲਿਤਿ²³
ਹੈ ॥ ਬਦ ਦੁਆਇ ਸਿਤਮੁ²⁴ ਹੈ ॥ ਅਦਲੁ²⁵ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਹੈ ॥ ਤੇਗੁ²⁶ ਮਰਦਾ²⁷ ਹੈ ॥
ਏਤੇ ਟੋਲਿ / ਜੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਬੁਗੋ²⁸ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਨਕੁ ਤਿਸੁ ਦਾਨਸਮੰਦ ੫੭ (ੳ)
ਕਹੈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੬ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੧੫

ਕਮਾਲ, ਸੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

[ਗੋਸਟਿ] ਸੇਖੁ ਬ੍ਰਾਹਮ ਨਾਲਿ ਹੋਈ/ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਉਸਿ ਧਰਤੀ ਕਾ ਤਮਾਸਾ ਦੇਖ ੫੭ (ਅ)
ਕਰਿ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਸਾ । ਪਟਣੇ ਕਾ ਪੀਰੁ ਸੇਖ ਫਰੀਦੁ
ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਕੇ ਥਾਨ ਤੇ ਸੇਖ ਬਰਾਹਮੁ ਥਾ ॥ ਉਸ ਕਾ ਇਕੁ ਮੁਰੀਦੁ ਸੁਬਹ²⁹ ਕੇ
ਵੇਲੇ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਉ ਸੇਖੁ ਕਮਾਲੁ ਥਾ ॥ ਭਲਾ
ਫਕੀਰ ਥਾ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਖੁਬਰਦਾਰ ਥਾ ॥ ਪੀਰ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ³⁰ ਕੀਆ ਲਕੜੀਆ
ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ॥
ਸਬਦੁ ਲਗਾ ਗਾਵਣਿ ॥ ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕੁ ਆਖਿਉ[ਸੁ] ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥ ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥
੧ ॥ ਏਹ ਸਲੋਕੁ ਸੁਣਿਆ ਲਕੜੀਆ ਛਡਿ ਕੇ ਆਇ ਗਇਆ ॥ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ਕੈ
ਬਾ[ਬੇ] ਨੂੰ ਬੈਠਾ ॥ ਕਮਾਲ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਏ ਪੀਰ ਜੀ / ਸਲਾਮਤਿ ॥ ਏਹੁ ਬੈਤੁ³¹ ੫੮ (ੳ)

¹ਦਇਆ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । ²ਦਲੀਲ ਬਾਜ਼ੀ । ³ਨਾਸਤਿਕ । ⁴ਮਨ । ⁵ਪਿਠ ਪਿਛੇ ਚੁਗਲੀ ।
⁶ਲੋਭ, ਲਾਲਚ । ⁷ਰਬ ਦਾ ਦੋਸਤ, ਸੰਤ । ⁸ਲਾਲ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ, ਉੱਜਲ ਮੁਖ । ⁹ਪੀਲੇ ਚਿਹਰੇ
ਵਾਲਾ । ¹⁰ਬਹਿਸ਼ਤ । ¹¹ਝੂਠ । ¹²ਆਜਿਜੀ । ¹³ਗਰਬ, ਗਰੂਰ । ¹⁴ਸ਼ਕ ਕਰਨਾ ।
¹⁵ਦਇਆਵਾਨ । ¹⁶ਫਕੀਰ । ¹⁷ਨੇਕ, ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ¹⁸ਕੇਜੂਸ । ¹⁹ਹੱਥ, ਪੈਰਾਂ,
ਮੂੰਹ ਆਦਿ ਦਾ ਧੋਣਾ; ਸੋਚ । ²⁰ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮੁਵੱਜਿਨ । ²¹ਸੰਤੋਖ ।
²²ਫਰੇਬ । ²³ਧਨ । ²⁴ਜੁਲਮ । ²⁵ਨਿਆਂ, ਇਨਸਾਫ । ²⁶ਤਲਵਾਰ । ²⁷ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ
ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ । ²⁸ਕਹੋ । ²⁹ਸਵੇਰੇ । ³⁰ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਮਦਬਰਖਾਨਾ' (ਰਸੋਈ)
ਹੈ ਜੋ ਸੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ³¹ਸ਼ਿਅਰ, ਸ਼ਲੋਕ ।

ਫੇਰ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨਿਆ ਸਲੋਕੁ ਫੇਰ
ਆਖੁ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਸਲੋਕੁ ਫੇਰ ਆਖਿਆ ॥ ਕਮਾਲ ਸਿਖ ਲਇਆ ॥ ਕਛੁ ਲਕੜੀਆ
ਚੁਣੀਆ ਥੀਆ ॥ ਸੇਈ ਘਿੰਨ^੧ ਕਰਿ ਸਲਾਮੁ ਕਰਿ ਕੇ ਅਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਲਕੜੀਆ ਸਟਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਅਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮੁ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਪੀਰ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ
ਮੈਨੂੰ ਜੁ ਇਕੁ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਕਮਾਲ ਕਿਥੇ
ਮਿਲਿਉ ॥ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਮੈ ਲਕੜੀਆ ਚੁਣਨਿ ਗਇਆ ਥਾ ॥ ਅਗੋਂ
ਉਹੁ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਨਾਲੇ ਹਿਕੁ ਰਬਾਬੀ ਥਾ ਅਰੁ ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਹੈਸੁ ॥
ਅਪਣੇ ਬੈਤ^੨ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਕੋਈ ਬੈਤੁ ਤੁਹਿ ਭੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ॥

੫੮ (ਅ)

ਤਾ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਇਕ ਬੈਤੁ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਹਾਸਲੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪੀਰ
ਕਹਿਆ ਅਲਾਇ^੩ ਡਿਖਾ ਕੇਹਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਕਮਾਲ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਉਹੁ ਆਖਦਾ
ਹੈ ॥ ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮਿ ਆਪਿ ਉਪਰ ਲੇਖੁ ਭੀ ਤੂ ॥ ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ
ਕਾਹੈ ਕੂ ॥ ਤਾ ਪੀਰ ਆਖਿਆ ਕਛੁ ਸਮਝਿਉ ਇਸ ਕਾ ਬਿਆਨੁ ॥ ਕਮਾਲੁ ਕਹਿਆ
ਤੈਨੂੰ ਸਭੁ ਰੋਸਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪੀਰ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਬੈਤੁ ਹੈ ਤਿਸ ਦਾ
ਦੀਦਾਰੁ ਭੀ ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ॥ ਉਹੁ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥ ਉਸਿ ਪਾਸਿ
ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚਲੁ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾਂ ਕਰਾ ਹੇ ॥ ਤਬ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮੁ
ਸੁਖਵਾਸਣਿ^੪ ਵਿਚ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕੈ ਚਲਿਆ ॥ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਨਾਲਿ ਕੀਤੋਸੁ ॥

੫੯ (ੳ)

ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਕੋਹਾ ਤਿਹੁ ਉਪਰਿ ਆਇਆ ॥ ਅਗੈ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਸੇਖੁ ਬ੍ਰਹਮੁ
ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਨਾਨਕਾ ਸਲਾਮਾਲੇਕ[ਮ]^੫ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਆਲੇਕਮ ਸਲਾਮ^੬ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪੀਰ ਜੀ ਆਈਐ ਖੁਦਾਇ ਅਸਾਨੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਜੋ ਤੁਸਾਡਾ ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਇਨ ਉਨੋਂ ਦਸਤਿ ਬੋਸੀ^੭ ਕਰਿ ਕੈ
ਬਹਿ ਗਏ ॥ ਤਬ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੇਰਾ ਬੈਤੁ ਸੁਣਿ ਕੈ ਹੈਰਾਨੁ
ਹੋਇ ਹਾ ॥ ਅਸਾ ਆਖਿਆ ਜਿਸੁ ਏਹੁ ਬੈਤੁ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤਿਸੁ ਦਾ ਦੀਦਾਰੁ ਦੇਖਾ ਹੇ ॥
ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਅਸਾਨੂੰ ਨਿਵਾਜਸਿ^੮ ਹੋਈ ॥ ਤੁਸਾਡਾ ਦੀਦਾਰੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ
ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮੁ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਸ ਬੈਤ ਦਾ ਬਿਆਨੁ ਦੇਹਿ ॥ ਤੂੰ ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ
ਏਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੈ ਕੂ ॥ ਪਰੁ ਹਿਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇ ਦੁਇ ਹਦੀ^੯ ॥ ^{੧੦}ਕੇਹੜੀ
ਸੇਵੀ ਕੇਹੜੀ ਰਦੀ^{੧੦} ॥ ਤੂੰ ਤਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ਹਿਕੋ ਹਿਕੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ / ਹਿੰਦੂ ਆਖਦੇ ਹੈ
ਅਸਾਹਾ ਵਿਚ ਸਹੀ^{੧੧} ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿਦੇ ਹੈ ਅਸਾ ਹੀ ਵਿਚ ਸਹੀ ਹੈ ॥
ਆਖੁ ਡਿਖਾ ਕਿਸ ਵਿਚ ਸਹੀ ਕਰਾ ਹੇ ॥ ਅਰੁ ਕਿਸ ਵਿਚ ਅਣਸਹੀ ਕਰਾ ਹੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ
ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਜੀ ^{੧੨}ਇਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਇਕਾ ਹਦਿ ਇਕਸੇ ਨੂੰ ਸੇਵ ਦੂਜੇ ਕਉ ਰਦਿ^{੧੨} ॥

੫੯ (ਅ)

੧ਲੈ । ੨ਸ਼ਿਅਰ, ਸਲੋਕ । ੩ਬੋਲ । ੪ਪਾਲਕੀ । ੫ਅੱਲਾਮੁੱਲੇਕੁਮ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ
ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਦ । ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 'ਰਬ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਮਤੀ ਬਖਸ਼ੇ' ।
੬ਵ ਅਲੈਕਮ ਸਲਾਮ, ਸਲਾਮ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹਿਆ ਗਇਆ ਪਦ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ ।
੭ਹੱਥ ਚੁੰਮਣਾ । ੮ਕ੍ਰਿਪਾ । ੯ਹਿਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । ੧੦ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ
'ਕਿਹੜਾ ਸੇਵੀ ਕਿਹੜਾ ਰਦੀ' ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 'ਰਦੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਰੱਦ ਕਰਨਾ' ਜਾਂ
'ਛੱਡਣਾ' ਹੈ । ੧੧ਠੀਕ, ਪ੍ਰਤਖ । ੧੨ਇਹ ਤੁਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

[ਸਲੋਕ ॥] ^੧ਦੂਜਾ ਕਾਹੈ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੇ ਤੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥ ਏਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਨਕਾ ਜਲਿ
ਬਲਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ਜਬ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਪੀਰੁ ਫੇਰ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ॥
ਸਲੋਕੁ^੨ ॥ ਪਾੜਿ^੩ ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰੀ ਕਮਲੜੀ^੪ ਪਹਰੇਉ ॥ ਜਿਨੀ ਵੇਸੀ ਸਹੁ
ਪਾਈਐ^੫ ਸੇਈ ਵੇਸ ਕਰੇਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਫੇਰ ਆਖਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^੬ਕਾਇ ਪਾੜਿ
ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰਹੁ ਕਮਲੜੀ ਪਹਰਹੁ ਕਾਇ ॥ ਘਰਿ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਜੇ ਚਿਤੁ
ਰਾਖਹੁ ਠਾਇ ॥ [ਸਲੋਕ ॥] ਘਰ^੭ ਹੀ ਮੁੰਧ ਵਿਦੇਸ ਪਿਰੁ ਨਿਤ ਸਾਰ^੮ ਸਮਾਲੇ ॥
ਮਿ/ਲਦਿਆਂ ਢਿਲ ਨ ਲਗਈ^੯ ਜੇ ਨੀਯਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇ [॥] ਜਾ ਏਹੁ ਜਬਾਬੁ ਬਾਬੇ
ਦਿਤਾ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਬ੍ਰਿਹਮ ਫੇਰ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^{੧੦}ਨੰਦੀ ਥੀਈ ਨ ਰਾਵਿਆ
ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥ ਧਨੁ ਸਿਕੰਦੀ ਗੋਰ ਪਈ ਤਾ ਸਹਿ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਬਾਬੇ ਜਬਾਬੁ ਦਿਤਾ ॥ ਸਲੋਕੁ^{੧੧} ॥ ਮਹਲਿ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧੁ ॥ ਜੇ
ਗੁਣ ਹੋਵਣਿ ਤਾ ਪਿਰੁ ^{੧੨}ਮਿਲੈ ਲਾਹਿ ਤ^{੧੨} ਅਵਗੁਣ ਮੁੰਧੁ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਅਉਰਤਿ ਘਰਿ
ਹੋਵੈ ਅਤੈ ਮਰਦੁ ਵਿਦੇਸ ਗਇਆ ਹੋਵੈ । ਅਤੈ ਅਉਰਤਿ ਮਰਦੈ ਦੇ ਹਕ ਅਦਬ ਵਿਚ
ਬਹਿ ਰਹੈ । ਤਾ ਅਉਰਤਿ ਖਸਮੁ ਕੀ ਖਸਮੁ ਅਉਰਤਿ ਕਾ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਅਉਰਤਿ
ਅਉਗਣਹਾਰੀ ਹੋਵੈ ॥ ਖਸਮੁ ਨਾਲਿ ਸਿਦਕੁ ਨ ਹੋਵਸੁ ॥ ਅਤੈ ਖਸਮੁ ਕੀ ਸਾਰਿ ਨਾ
ਜਾਤੀਸੁ ॥ ਤਾ / ਉਹੁ ਅਉਰਤਿ ਅਵਰਾ ਦੀ ਹੋਈ ॥ ਜੇ ਸਬਰੁ ਕਰ ਕੈ ਸਿਦਕੁ ਵਿਚ
ਬਹਿ ਰਹੈ ਤਾ ਸਿਦਕੋ ਮੁਰਾਦ ਪਾਏ ॥ ਖਸਮੁ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਪਾਏ ॥ ਤਾ ਸੇਖ
ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ [ਸਲੋਕ ॥]^{੧੩}ਨੰਦੀ ਥੀਈ ਨ ਰਾਵਿਆ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥ ਧੰਨ
ਕੋਕਿੰਦੀ ਗੋਰ ਪਈ ਤੈ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ

੬੦ (ੳ)

੬੦ (ਅ)

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਪਹਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਨਹੀਂ; ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :—

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਭੁ ਮਹਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥

ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੇ ਤੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥

—ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ; ਪੰਨਾ ੫੦੯

^੨ਇਹ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਹਨ । ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ
ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : ^੩ਫਰੀਦਾ ਪਾੜਿ, ^੪ਕੰਬਲੜੀ, ^੫ਮਿਲੈ । ^੬ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :

ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾੜਤੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਹੀ ਬੈਠਿਆ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਜੇ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰੇਇ ॥

—ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੩

^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਤੇ ਪਹਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ
ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : ^੮ਝੂਰੇ, ^੯ਹੋਵਈ । ^{੧੦}ਠੀਕ ਪਾਠ ਇੰਝ ਚਲਦਾ ਹੈ :

ਫਰੀਦਾ ਨੰਦੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥

ਧਨੁ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥

—ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੦

^{੧੧}ਇਹ ਸਲੋਕ ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਤੇ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ
ਕੁਝ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : ^{੧੨}ਰਵੈ ਨਾਨਕ । ^{੧੩}ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਫਰੀਦਾ ਨੰਦੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸੁ ॥

ਧੰਨ ਕੂਕੇਂਦੀ ਗੋਰ ਮੇਂ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸੁ ॥

—ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੦

- ਅਉਰਤਿ ਕੁਚਜੀ ਹੋਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਸਮੁ ਹੁਸਨਾਕੁ ਹੋਦਾ ਹੈ ਤਾ ਉਸਿ ਪਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਕਿਉਕਰਿ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਅਉਰਤਿ ਸੁਚਜੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਖਸਮੁ ਥੀ ਡਰਦੀ ਰਹੈ ॥
ਅਤੇ ਅਮਲਾ ਥੀ ਭਲੀ ਵਾਸੁ ਆਵੈ ॥ ਤਉ ਉਸ ਨੂੰ ਖਸਮੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।
ਅਤੇ ਮਹਲਿ ਕੁਚਜੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਸੜੇਹਾਣਿ ਆਵੈ ਤਾ ਉਸ ਦੇ ਨਜੀਕੁ ਖਸਮੁ ਕਿਉਕਰਿ
੬੧ (ੳ) ਜਾਵੈ । ਕੁਚਜੀ ਏਤੁ ਜੁ ਖਸਮੁ ਕੀ ਸਾਰਿ ਨ ਜਾਤੀਸੁ / ਸੜੇਹਾਣਿ ਏਤੁ ਜੋ ਬਦ
ਅਮਲ ਕਰੇ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਿਚ ਰਹੈ ਆਪਾ ਜਣਾਵੈ । ਏਨੀ ਗਲੀ ਏਸ ਨੂੰ ਸੜੇਹਾਣਿ
ਆਵਦੀ ਹੈ । ਸੇਖ ਜੀ ਜਾ ਏਹੁ ਬਲਾਈ ਏਸ ਵਿਚੁ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਖਸਮੁ ਕਿਉਕਰਿ
ਮਿਲੈ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਏਸ ਨੂੰ ਗੁਣ ਹੋਵਣਿ ਤਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਬ੍ਰਾਹਮ ਕਹਿਆ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਵਣ ਸੁ ਅਖਰ ਕਵਣ ਗੁਣ ਕਵਣ ਸੁ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥ ^੧ਕਵਣ ਸੁ ਭੈਣੇ
ਵੇਸੁ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ^੧ । ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਹੁ ਕਵਣੁ ਅਖਰੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਅਖਰੁ
ਖਸਮੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਸਾਈ ਗਲਿ ਡਸਿ^੨ ॥ ਜਿਤੁ ਕੰਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ॥ ਉਹੁ
ਸੋ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ ਹੈ ਕਵਣੁ ਅਖਰੁ ਹੈ ਸੋ ਅਖਰੁ ਮੈਨੂੰ ਡਸਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ^੩ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਿਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ ॥ ਏ ਤੂੰ ਭੈਣੇ ਵੇਸੁ
੬੧ (ਅ) ਕਰਿ ਤਾ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤੁ ॥ ੧ ॥ ^੪ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੁ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥
ਗਾਰਬਿ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਉ ਹੋਇ^੪ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਸੇਖ ਜੀ ਨਿਵ ਚਲਣਾ ਹਰ ਕਿਸੀ ਕਉ ਭਲਾ ਹੈ । ਸੋ ਏਹੁ ਅਖਰੁ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਕੋਈ
ਭਲਾ ਕਹੈ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਹੈ ਦੁਖੁ ਦੇਉ ਸੁਖੁ ਦੇਉ ॥ ਏਸ ਨੂੰ ਖਿਵੈ^੫ ਸੋ ਏਹੁ ਗੁਣ ਹੈ ॥
ਜਿਹਬਾ^੬ ਤੇ ਸਬਦੁ ਭਲਾ ਬੋਲੈ ॥ ਅਪਣੇ ਖਸਮੁ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਏਹੁ ਮਣੀਆ^੭
ਮੰਤੁ^੮ ਹੈ ॥ ਜਾਂ ਇਵੇ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਤਾਂ ਖਸਮੁ ਨੂੰ ਭਾਵੈ ॥ ਤਾ ਸਭੈ ਸਹੀਆ ਛਡਿ ਕੈ
ਕੰਤੁ ਉਸੀ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥ ਉਸ ਦਾ ਆਖਿਆ ਮਨਿ ਲਏ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਫੇਰ ਰਲਾ ਪਾਇਉ ॥ ਦਿਖਾ ਨਦਰਿ^੯ ਪਿਛੇ ਸੇਵਾ ਹੈ ਕੇ ਸੇਵਾ ਪਿਛੇ
ਨਦਰਿ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੁ ਕੰਤ ਕੀ ਕੰਤੁ ਤਿਸੀ ਕਾ ਹੋਇ ॥
੬੨ (ੳ) ਗਾਰਬੇ ਕੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਭਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਆਲਿਉ ਹੋਇ ॥ ਸੇਖ ਜੀ / ਅਵਲਿ ਇਸ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਹੈ ਜਾ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਨਿਗਰਬੀ^{੧੦} ਹੋਇ ਤਾ ਇਸ ਉਪਰਿ ਸਹੁ ਦੀ ਨਦਰਿ ਹੋਵੈ ॥
ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਗਰਬੁ ਕਰੈ ਤਾ ਭਾਵੈ ਜੇਹੀ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੈ ਖਸਮੁ ਉਸ ਦੇ ਨਜੀਕ
ਆਵੈ ਨਾਹੀ । ਤਾ ਛੁਟੜਿ ਸਦੀਐ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਮੂਲੁ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ ॥ ਸੇਵਾ ਤੇ
ਖਸਮੁ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਬਾਬੇ ਦਿਆ ਪੈਰਾ ਉਤੇ ਢਹਿ ਪਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ
ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ॥ ਅਸਾ ਨੂੰ ਕਿਛੁ ਖੁਦਾਇ
ਦੇ ਰਾਹੇ ਦੀ ਖਬਰ ਹੋਈ ॥ ਅਸੀ ਅਜੁ ਜੀਵੈ ॥ ਅਸਾ ਕਉ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਕਾ
ਅਉਲੀਆ^{੧੧} ਮਿਲਿਆ ॥ ਅਸਾ ਕੂ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਮਿਲਣੇ ਵਿਚ ਸਕੁ ਕੁਛੁ ਨਾਹੀ
ਰਹਿਆ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ । ਗੁਸਤਾਕੀ^{੧੨} ਹੈ ॥ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ ਮਿਲਿਆ
੬੨ (ਅ) ਕਉ ਪੁਛਣਾ ॥ ਏਹੀ ਜੁ ਬਹੁਤੁ ਗੁਸ/ਤਾਕੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜੇ ਰਜਾਇ^{੧੩} ਥੀਵੈ ਤਾ

^੧ਠੀਕ ਪਾਠ 'ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਸੇ ਹਉ ਕਰੀ ਜਿਤੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਕੰਤ' ਹੈ — ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੧੩੮੪

^੨ਦਸ ।

^੩ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੩੮੪ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ^੪ਇਹ ਦੋ

ਤੁਕਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ । ^੫ਖਿਆ ਕਰੇ, ਜਰੇ । ^੬ਜੀਭ । ^੭ਰਤਨ ਜਵਾਹਿਰ ।

^੮ਮੰਤੁ ।

^੯ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ।

^{੧੦}ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ।

^{੧੧}ਵਲੀ, ਰੱਬ ਦਾ ਦੋਸਤ ।

^{੧੨}ਗੁਸਤਾਖੀ, ਬੇਅਦਬੀ ।

^{੧੩}ਮਰਜੀ, ਆਗਿਆ ।

ਪੁਛਾਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਗਲਾ ਉਇ ਸਿਕਾਰਬੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਖੁਦਾਇ
ਦੇ ਨਾਵੇ ਦੀਆ ਕੀਚਨਿ ॥ ਹੋਰੁ ਗਲਾ ਖੁਦਾਇ ਨਾ ਦੇਵੈ ਕਰਣੀਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ¹ਰੂਪੇ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੇ ਸੁਆਦੇ ਗੰਦੁ ॥ ਲਬੇ
ਮਾਲੇ ਘੁਲਮਲੀ ਮਿਚਲੁ ਉਘੇ ਸਉਣਿ ਪੰਲਘੁ ॥ ਭਉਕੇ ਕਰੋਧ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕੜ
ਪਿਟੇ ਧੰਧੁ ॥ ਚੁਪੈ ਚੰਗੀ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਖਿ ਗੰਧੁ ॥ ਸੇਖੁ ਜੀ ਜਿਉ ਕਾਮੇ ਅਤੇ
ਰੂਪੇ ਨੂੰ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ਜਿਉ ਉਘੇ² ਅਤੇ ਨਿਹਾਲੀਆ³ ਨੂੰ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ਜਿਉ ਲਬੁ⁴ ਅਤੇ
ਮਾਲ ਨੂੰ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ॥ ਤਿਉ ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਨੂੰ ਨਾਵੈ ਦੀ ਮੁਹਬਤਿ ਹੈ ॥
ਉਨਾ ਨੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਇਉ ਸੁਹਾਵਦੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਜਿਉ ਰੂਪੇ ਨੂੰ ਕਾਮੁ
ਸੁਖਾਵਦਾ ਹੈ / ਜਿਉ ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨੁ ॥ ਜਿਉ ਉਘੇ ਨੂੰ ਸੇਜ ਸੁਖਾਵਦੀ ਹੈ ॥ ਤਿਉ
ਖੁਦਾਇ ਦਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਨੂੰ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਸੁਹਾਵਦੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਸੇਖ ਜੀ
ਬਿਨਾ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਹੋਰੁ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿਤ ਬੋਲੇ ਇਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਲਿਖੀਐ
ਸੋ ਅਪਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਲਿਖਾਈਐ ॥ ਸਾਈ ਗਲਿ ਬੋਲੋ ਜਿਤ ਗਲਿ ਇਸ ਦਾ ਭਲਾ
ਲਿਖੀਐ ॥ ਬੁਰੇ ਬੋਲੇ ਨਾਲੋ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਪ ਭਲੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਬਿਰਾਹਮੁ ਕਹਿਆ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕਾਤੀ⁵ ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਕੇਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਠਾ⁶ ਆਦਮੀ
ਹਲਾਲ⁷ ਹੋਵੈ ॥ ਏਹੁ ਜੋ ਕਾਤੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾਤੀ ਜਨਾਵਰ ਕੁਸਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਅਤੇ ਆਦਮੀ
ਹਰਾਮੁ ਹੋਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਮੈਨੂੰ ਉਹੁ ਕਾਤੀ ਦੇਹਿ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਠਾ ਮਾਣੂ⁸ ਹਲਾਲੁ ਹੋਵੈ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ / ਪੀਰ ਜੀ ਲਈਐ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ⁹ਸਚੁ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰ ॥
ਘਾੜਿਤਿ ਤਿਸ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰੁ ॥ ¹⁰ਸਚਿ ਕੇ ਸਾਣਿ ਲਈ ਕਿਲਕਾਇ¹⁰ ॥ ਗੁਣ ਕੀ
ਬੇਕੈ ਮਾਹਿ¹¹ ਸਮਾਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਕੁਠਾ ਹੋਵੈ ਸੇਖੁ ॥ ਲੋਹੁ ਲਬੁ ਨਿਕਬਾ ਵੇਖੁ ॥ ਹੋਇ
ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰ ਦੀਦਾਰ ਸਮਾਇ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਲੋਹੁ ਕੀ
ਜਾਹਗਾ ਇਸ ਵਿਚ ਲਬੁ ਹੈ ॥ ਤਿਚਰੁ ਏਹੁ ਮਕਰੂਹ¹² ਹੈ । ਨਪਾਕੁ ਹੈ ॥ ਜਾ ਇਸ
ਵਿਚੋ ਲਬੁ¹³ ਜਾਇ ਤਾ ਹਲਾਲੁ ਥੀਵੈ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਖੁਸੀ ਥੀਆ ॥ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਕਰਿ
ਡਰਿ ਗਇਆ ॥ ਸੇਖੁ ਆਖਿਆ ਜੋ ਕੁਛੁ ਖੁਦਾਇ ਥਾਵਉ ਮੰਗਦੇ ਸੇ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਦਿਤਾ ॥
ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਇ ॥ / ਤਾ ਫੇਰ ਸੇਖ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੋ ਤਉ ਕਨੋ¹⁴ ਲੋੜੀਦਾ
ਥਾ ਸੋ ਪਾਇਆ ॥ ਪਰੁ ਬੇਈ¹⁵ ਭੀ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮੁ ਥੀਵੈ ਤਾ ਪੁਛਾ ਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਕਹੀਐ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕ¹⁶ ॥ ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨ ਛਲੈ ॥ ਨਹੀ
ਘਾਉ ਕਟਾਰੇ¹⁷ ਕਰਿ ਸਕੈ ॥ ਲੋਭੀ ਕਾ ਜੀਉ ਟਲਿਪੜੈ¹⁸ ॥ ਬਿਨੁ ਤੇਲੁ ਦੀਵਾ ਕਿਉ

੬੩ (ੳ)

੬੩ (ਅ)

੬੪ (ੳ)

¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁਧ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੨੮੮ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ :

ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੇ ਸਾਦੈ ਗੰਦੁ ॥ ਲਬੈ ਮਾਲੈ ਘੁਲਿ ਮਿਲਿ ਮਿਚਲਿ ਉਘੈ ਸਉਣਿ ਪੰਲਘੁ ॥

ਭਉਕੈ ਕੋਧ ਖੁਆਰੁ ਹੋਇ ਫਕੜੁ ਪਿਟੇ ਅੰਧ ॥ ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਖਿ ਗੰਧੁ ॥ ੧ ॥

²ਉਨੀਂਦੇ ਨੂੰ । ³ਲੋਭ । ⁴ਲਾਲਚ । ⁵ਫੁਰੀ । ⁶ਕੋਹਿਆ ਹੋਇਆ । ⁷ਜਾਇਜ਼, ਵਰਤਣ ਯੋਗ ।

⁸ਮਨੁੱਖ । ⁹ਇਹ ਸਲੋਕ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚੋਂ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ¹⁰ਸਬਦੇ ਸਾਣ ਰਖਾਈ ਲਾਇ, ¹¹ਵਿਚਿ । ¹²ਕੁਹਜਾ, ਭੋੜਾ । ¹³ਲੋਭ, ਲਾਲਚ ।

¹⁴ਪਾਸੋਂ । ¹⁵ਦੂਜੀ, ਹੋਰ । ¹⁶ਇਹ ਤੇ ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ਪ (ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੨੫) ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ¹⁷ਕਟਾਰਾ,

¹⁸ਟਲਪਲੈ ।

- ਜਲੈ ॥ ਸੇਖ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ॥ ਡਿਖਾ ਜੀ ਅਛਲੁ ਤਾ ਮਾਇਆ ਹੈ ਸੋ
 ਕਹੀ¹ ਦੇ ਬੁਤੇ² ਨਹੀ ਛਲੀ ਜਾਤੀ ॥ ਨਾ ਕੋ ਮਾਇਆ ਕਉ ਛਲੈ ਨਾ ਕੋ ਮਾਇਆ
 ਕਉ ਕਾਟੇ ॥ ਏਹ ਮਾਇਆ ਅਛਲੁ ਹੈ । ਛਲੀ ਕਿਸੈ ਪਾਸਹੁ ਨਾਹੀ ਜਾਦੀ ॥ ਏਹੁ
 ਜੀਉ ਲੋਭੀ ਮਾਇਆ ਕਉ ਨਹੀ ਕਟਿ ਸਕਤਾ ਭਲੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖਤਾ ਹੈ । ਦਿਖਾ
 ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਤੇਲ ਬਿਨਾ ਦੀਵਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਲੈ ॥ ਦੀਵੈ ਜਲੈ ਬਿਨਾ ਚਾਨਣ ਹੋਦਾ
 ੬੪ (ਅ) ਨਾਹੀ ॥ ਬਿਨਾ ਤੇਲ ਦੀਵਾ ਕਿਉਕਰਿ / ਜਲੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥
³ਕੁਰਾਣੁ ਕਤੇਬ³ ਕਮਾਈਐ [॥] ਭਉ ਬਾਣੀ⁴ ਇਤੁ ਤਨਿ ਧਾਈਐ ॥ ਬਿਨੁ⁵ ਤੇਲੁ⁶
 ਦੀਵਾ ਇਉ ਜਲੈ ॥ ਕਰਿ ਚਾਨਣੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤਉ ਮਿਲੈ ॥ ਇਤ ਸੰਜਮਿ ਤੇਲ ਬਿਨੁ
 ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ ॥ ਤਾ ਸਾਹਿਬੁ ਨੂ ਏਹੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸੇਖ ਜੀ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ॥ ਦੇਖਾ
 ਜੀ ਤੁ ਜੁ ਖੁਦਾਇ ਦੀਆ ਗਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਡਿਖਾ ਤਉ ਵਿਚ ਖੁਦਾਇ ਗਲਾ
 ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕੇ ਤੂ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥ ਤਬਿ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਸੇਖ ਜੀ ਤੂ
 ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਆ ॥ ਸੇਖ ਆਖਿਆ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਮੇਰੇ ਘਰੁ ਚਲੁ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸੇਖ ਜੀ
 ਤੁਹ ਨੂੰ ਘਰੁ ਅਜੇ ਦਿਸਟਿ ਨ ਆਇਉ ॥ ਪਰੁ ਤੂ ਮੁਕਤਾ ਹੋਆ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਅਰਜ
 ਕੀਤੀ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਇਕ ਅਸਾਨੂ ਵਾਰ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ਅਸਾ ਨੂੰ ਮਕਸੂਦ⁷ ਏਹੁ ਹੈ ਜੁ
 ੬੫ (ੳ) ਵਾਰ ਦੁਹ ਬਿਨਾ ਹੋਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਤੂ ਆਖਦਾ / ਹੈ ਏਕੋ ਏਕੁ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਡਿਖਾ
 ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਸਰੀਕੁ⁸ ਤੂ ਕਉਣ ਕਰਸੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ
 ਵਜਾਇ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਪਉੜੀ ਆਖੀ ॥ ॥ ⁹ਆਪੀਣੇ ਆਪ ਸਾਜਿਉ
 ਆਪੀਣੇ ਰਚਿਉ ਨਾਉ ॥ ਦੂਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਆ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥
 ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥ ਤੂ ਜਾਣੋਈ ਸਭ ਸੈ ਦੇ
 ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕੁਵਾਉ ॥ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਨਵੇ ਪਉੜੀਆ
 ਬਾਬੇ ਆਖੀਆ ॥ ਤਾ ਸੇਖੁ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਇ ਕਰਿ ਤਜੀਮ¹⁰ ਕੀਤੀਸੁ ॥
 ਆਖਿਉਸ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੁਧੁ ਅਰੁ ਖੁਦਾਇ [ਵਿਚ] ਭੇਤੁ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਤੂ ਅਸਾ ਤੇ
 ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖੁ ਜੀ ਤੇਰੀ ਖੇਪੁ¹¹ ਖੁਦਾਇ ਨਿਬਾਹੇਗਾ ॥
 ੬੫ (ਅ) ਤਾ ਸੇਖੁ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਚਨੁ ਦੇਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਵਚਨੁ / ਹੈ ॥

[ਕਿੜੀ ਪਠਾਣਾ ਦੀ ॥] ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਦਿਪਾਲਪੁਰ
 ਪਾਸਦੋ ਕੰਡਣਪੁਰ ਵਿਚਦੋ ਕਸੂਰ ਵਿਚਦੇ ਤਪੇ ਵਿਚਦੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵੈਰੋਵਾਲ
 ਜਲਾਲਾਵਾਦ ਵਿਚਦੇ ਪਠਾਣਾ ਦੀ ਕਿੜੀ¹² ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਪਠਾਣ ਮੁਰੀਦ
 ਕੀਤੇਸੁ [॥] ਫਿਰ ਵਿਠੰਡੇ ਵਿਚਦੇ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚਦੇ ਸਰੋਏ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥
 ਉਥੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਅਰ ਪਠਾਣ ਦੇ ਘਰਿ ਵੀਵਾਹੁ ਥਾ ਪਠਾਣ ਨਚਦੇ ਹੈਨਿ ॥
 ੬੬ (ੳ) ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੭॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਬਾਬਰੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਨਾਲਿ ਚਲੀ ॥ /

¹ਕਿਸੇ । ²ਕੋਲੋਂ । ³ਪਾਠਾਂਤਰ : ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ, ⁴ਵਟੀ, ⁵ਸਚੁ ਬੂਝਣੁ ਆਣਿ ਜਲਾਈਐ, ⁶ਇਹੁ
 ਤੇਲ । ⁷ਪ੍ਰਯੋਜਨ । ⁸ਭਯਾਲ । ਇਥੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਵਾਰ ਦੇ ਨਾਇਕ
 ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਚਮਕਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤਿਨਾਇਕ ਲਿਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੱਸਿਆ ਵਲ
 ਸੰਕੇਤ ਹੈ । ⁹ਇਹ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਲੀ ਪਉੜੀ ਹੈ । ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਵਿਖੇਪਤਾ ਤੋਂ
 ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਪਾਠ ਰਲਦਾ ਹੈ । ¹⁰ਆਦਰ, ਮਾਨ । ¹¹ਮਾਲ, ਸਾਖ । ¹²ਬਸਤੀ (?)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੬
ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੇ ਹਨ; ਹੇਠਾਂ ਪਠਾਣ
ਖਿੱਲੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

[ਸੈਦਪੁਰ ਦਾ ਕਤਲਾਮ] ॥ / ਗੋਸਟ ਬਾਬਰ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ॥ ਉਥੇ ਜਾਇ ੬੬ (ਅ)
ਬੈਠਾ ਅਗੇ ਪਠਾਣਾ ਦੇ ਘਰਿ ਵੀਵਾਹੁ ਥਾ ਪਠਾਣ ਨਚਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਅਰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਲਿ ਫਕੀਰੁ
ਖੁਧਿਆਰਥੀ^੧ [ਥੇ॥] ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਟਿਕਿਆ ॥ ਜਿਉ ਬਾਬਾ ਬੈਠਾ ਖਬਰਿ ਕਿਸੈ ਲਧੀਆ
ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਫਕੀਰ ਭੁਖਿ ਆਜਜੁ ਕੀਤੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨਾ
ਤੇ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ [ਲੈ] ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਸੁਆਲੁ ਪਾਇਆ ॥ ਜਿਤਨੀ ਘਰੀ ਫਿਰੇ
ਤਿਤਨੀ ਘਰੀ ਸੁਆਲੁ ਕਿਸੈ ਨਾ ਮੰਨਿਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬਹੁਤੁ ਕ੍ਰੋਧਮਾਨ^੨ ਹੋਆ ॥
ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਤਿਲੰਗੁ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਕੀਤਾ
ਕਹਰ ਵਿਚ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ॥ ^੩ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸਾ^੪
ਕਰਹੁ^੫ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਪਾਪੁ ਕੀ ਜੇਵ ਲੈ ਕਾਬਲੋ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੇ ਦਾਨੁ
ਵੇ ਲਾਲੋ / ਸਰਮੁ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪ ਖੜੋਏ^੬ ਕੂੜ ਫਿਰੇ ਪਰਧਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਕਾਦੀਆ ੬੭ (ੳ)
ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲਿ ਥਕੀ ^੭ਅਖਤੁ ਫਿਰੇ^੮ ਸੈਤਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਪੜਨਿ ਕਤੇਬਾ
ਕਸਟਿ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀਆ ਅਰੁ^੯ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਏਹ
ਭੀ ਲੇਖੇ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਇ
ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ੧ ॥ ਤਿਲੰਗ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ^{੧੦} ਮਾਸਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਖਿ
ਮਸੋਲਾ ॥ ਜਿਨ ਉਪਾਈ ਰੰਗੁ ਰਵਾਈ ਵੇਖੇ ਬੈਠਾ ਵਖਿ ਇਕੋਲਾ ॥ ਕਪੜਿ ਕਾਇਆ
ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥ ਸਚੜਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ ਤਪਾਸੁ^{੧੧} ਸਚੁਤਾ
ਨਿਆਉ ਕਰੇਗਾ ਮਸੋਲਾ ॥ ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੇ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੇ ਹੋਰ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ
ਕਾ ਚੋਲਾ ॥ ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੇ ਸਚੁ ਸੁਣੇਸੀ^{੧੨} / ਸਚਿ ਕੀ ਵੇਲਾ ॥ ੨ ॥ ੬੭ (ਅ)
ਜਾ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਬਾਬੇ ਕੀਤਾ ॥ ਇਕਸ ਬਾਮਣਿ ਸੁਣਿਆ ॥ ਜੁ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਗਜਬ
ਦਾ ਇਸ ਫਕੀਰ ਕੀਤਾ ॥ ਮੇਵੇ ਕੀ ਚੰਗੇਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ।
ਆਖਿਉਸੁ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਏਹੁ ਜੋ ਸਬਦੁ ਗਜਬ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹਈ ਸੋ ਫੇਰੀਐ ॥ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਸੁਆਮੀ ਹੁਣਿ ਫਿਰਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ ॥ ਵਗਿ ਗਈ ਪਰੁ ਤੂੰ ਆਇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ॥
ਇਥੋ ਬਾਰਹ ਕੋਹ ਇਕੁ ਟੋਭਾ ਹੈ ਤੂੰ ਉਥੇ ਆਪਣਾ ਟਬਰੁ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥ ਐਥੇ ਰਹਣਾ
ਨਾਹੀ ॥ ਜੇ ਐਥੇ ਰਹਿਉ ਤਾ ਮਾਰੀਐਗਾ ॥ ਤਬ ਉਥੋ ਬਾਮਣੁ ਟਬਰੁ ਲੈ ਗਇਆ ॥
ਬਾਬਾ ਭੀ ਚਲਦੇ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾਇ ਉਜਾੜਿ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ॥ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ
ਜਿਥੇ ਸੁਬਾਹ^{੧੩} ਹੋਈ ਤਿਥੇ ਮੀਰ ਬਾਬਰ ਪਤਿਸਾਹੁ ਪਇਆ ॥ ਜਿਉ ਪਇਆ ਤਿਉ
ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਉ/ਸੁ^{੧੪} ॥ ਆਸ ਪਾਸ ਗਿਰਾਉ ਪਿੰਡ ਸਭ ਮਾਰਿਉਸੁ ॥ ਹਿੰਦੂ ੬੮ (ੳ)

^੧ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ । ^੨ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ । ^੩ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ,
ਪੰਨਾ ੭੨੨-੨੩ । ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ : ^੪ਤੈਸੜਾ, ^੫ਕਰੀ, ^੬ਖਲੋਏ,
^੭ਅਗਦੁ ਪੜੈ, ^੮ਹੋਰਿ, ^੯ਗਾਵੈ, ^{੧੦}ਤਪਾਵਸ, ^{੧੧}ਸੁਣਾਇਸੀ । ^{੧੨}ਸਵੇਰ ।
^{੧੩}ਇਹ ਬਾਬਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ੧੫੨੧ ਈ. ਵਾਲੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ।

- ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਕਤਲਾਮ ਹੋਏ ॥ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਸਭ ਲੂਟੇ ਫਾਹੇ ਸਭ ਬੰਦ ਕਰਿ ਚਲਾਏ ॥
 ਇਜੇਹੀ ਮਾਰਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਬਦੁ ਕੀਤੀ ॥ ਪਠਾਣਾ ਨੂੰ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਗਜਬੁ ਹੋਆ ॥
 ਖੁਦਾਇ ਮੰਨੇ ਫਕੀਰਾ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਮੰਨਣਿ ਖੁਦਾ ਕੂ ॥ ਫਕੀਰਾ ਦਾ ਆਖਿਆ ਖੁਦਾਇ
 ਸੁਣਿਦਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਫਕੀਰਾ ਦੇ ਦਿਲ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਸੁਣਿਦਾ ਹੈ ॥
 ਪਰੁ ਸੇ ਫਕੀਰੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜਿਨਾ ਕਦੇ ਸੁਆਲੁ ਕੀਤਾ ਨਾਹੀ ॥ ਕਮੁ ਸੁਆਲੁ ਹੈਨਿ ॥
 ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਪੰਜਿ ਭੂ ਆਤਮਾ ਵਸਿ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਦੂਰਿ
 ਅੰਦੇਸੀ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਸਿਵਾਣਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਮਿਹਰ ਮੁਹਬਤਿ ਵਿਚ
 ੬੮ (ਅ) ਰਹਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਉਹੁ ਫਕੀਰ ਪਰੁ ਹੋਰ ਹੈਨਿ ॥ ਪ/ਰੁ ਇਸ ਗਿਰਹੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਭੀ
 ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਵਿਚ ਫਕੀਰੇ ਦਾ ਭੇਖੁ ਕਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੋਈ
 ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਕਰਮੁ ਨਾਹੀ ਵੀਚਾਰਣਾ ॥ ਸਰਦੇ ਦੀ ਕਿਰਿਆ
 ਹੈ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਸਰਿ ਆਵਸੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ॥ ਨਾਹੀ ਤਾ ਫਕੀਰ ਨੂ ਬੁਰਾ ਨ ਬੋਲੇ ਚੁਪ
 ਕਰਿ ਰਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨੁ ਫੇਰ ਸੈਦਪੁਰ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥
 ਜਾ ਨਜਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਗਿਰਾਇ ਵਲਿ ਤਾ ਕਿਆ ਵੇਖੇ ਸਭ ਕਤਲਾਮ ਪਈ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ
 ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹ ਕਿਆ ਵਰਤੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜੋ
 ਤੁਧੁ ਭਾਣਾ ਸੋ ਵਰਤੀ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਮਰਦਾਨੇ
 ੬੯ (ੳ) ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇਆ [॥] ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕੀਤਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਉਠਾਇਆ ॥ / ਆਸਾ ॥
¹ਕਹਾ ਸਿ ਖੇਲ ਤਬੈਲੇ ਘੋੜੇ ਕਹਾ ²ਸਿ ਭੇਰੀ ਸਰਣਾਈ² ॥ ਕਹਾ ਸਿ³ ਤੇਗਬੰਦ
 ਗਡੀਰਣ⁴ ਕਹਾ ਸਿ⁵ ਲਾਲ ਕਵਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸਿ⁶ ਆਰਸੀਆ ਮੁਖਿ ਬੰਕੇ ⁷ਏਥੇ
 ਦਿਸਣਿ⁷ ਨਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਏਹ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਗੁਸਾਈ ॥ ਏਕ ਘੜੀ ਮਹਿ ਥਾਪਿ
 ਉਥਾਪੇ ਜਰੁ ਵੰਡਿ ਦੇਵਹਿ ਭਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਹਾ ⁸ਸਿ ਦਰ ਘਰੁ⁸ ਮੰਡਪ ਮਹਿਲਾ
 ਕਹਾ ਸਿ⁹ ਬੰਕ ਸਰਾਈ ॥ ਕਹਾ ਸਿ¹⁰ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਕਾਮਣਿ ¹¹ਇਥੇ ਦਿਸਹਿ
 ਨਾਹੀ¹¹ ॥ ਕਹਾ ਸਿ ਪਾਨ ਤਮੋਲੀ¹² ਹਰਮਾ ਹੋਏ¹³ ਛਾਈ ਮਾਈ ॥ ੨ ॥ ਇਸ ਜਰ
 ਕਾਰਣਿ ਘਣੀ ਵਿਗੁਤੀ ਇਨ ਜਰ ਘਣੀ ਖੁਆਈ ਹੈ ॥ ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ
 ਮੁਇਆ ਸਾਬੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ¹⁴ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਖੁਆਏ¹⁴ ਖੁਸਿ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥
 ੬੯ (ਅ) ਕੋਟੀਹੂ ਪੀਰ ਵਰਜਿ ਰਹਾਏ ਜਾਂ ਮੀਰੁ / ਸੁਣਿਆ ਧਾਇਆ ॥ ਥਾਨ ਮੁਕਾਮ ਚਲੇ¹⁵
 ਬਿਜ ਮੰਦਰ ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਵਰੁ¹⁶ ਰੁਲਾਇਆ ॥ ਕੋਈ ਮੁਗਲੁ ਨ ਹੋਆ ਅੰਧਾ ਕਿਨੈ
 ਨ ਪਰਚਾ ਲਾਇਆ ॥ ੪ ॥ ਮੁਗਲ ਪਠਾਣਾ ਭਈ ਲੜਾਈ ਰਣਿ ਮਹਿ ਤੇਗ ਵਗਾਈ ॥
 ਉਥੇ¹⁷ ਤੁਪਕ ਤਾਨ ਚਲਾਈ ਉਨਾ ਹਸਤਿ ਚੜਾਈ ॥ ਜਿਸ¹⁸ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹ
 ਪਾਟੀ¹⁹ ਤਿਨਾ ਮਰਣਾ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ਹਿਕ ਹਿੰਦਵਾਣੀ ਅਵਰੁ ਤੁਰਕਾਣੀ ਪਠਾਣੀ

¹ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੪੧੭-੧੮ । ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ
 ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : ²ਭੇਰੀ ਸਹਨਾਈ, ³ਸੁ, ⁴ਗਾਡੇਰੜ, ⁵ਸੁ, ⁶ਸੁ,
⁷ਐਥੇ ਦਿਸਹਿ, ⁸ਸੁ ਘਰ ਦਰ, ⁹ਸੁ, ¹⁰ਸੁ, ¹¹ਜਿਸੁ ਵੇਖਿ ਨੀਦ ਨ ਪਾਈ,
¹²ਤੇਬੋਲੀ, ¹³ਹੋਈਆ, ¹⁴ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ, ¹⁵ਜਲੇ, ¹⁶ਕੁਇਰ,
¹⁷ਓਨੀ, ¹⁸ਜਿਨ, ¹⁹ਫਾਟੀ ।

ਠਕੁਰਾਣੀ ॥ ਇਕਨਾ ਫਿਰਨ¹ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੀ² ਇਕਨਾ ਵਾਸੁ ਮਸਾਣੀ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਬੰਕੇ
ਘਰੀ ਨਿ ਆਇਆ ਤਿਨ ਕਿਉ ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ ॥ ੬ ॥ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ਕਰਤਾ
ਕਿਸ ਨੂ ਆਖਿ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ³ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਇ ਵਿਗਸੈ ਨਾਨਕੁ ਲਿਖਿਆ
ਪਾਈਐ³ ॥ ੭ ॥ ਤਬ ਜਿਥੇ / ਕੋਈ ਪਠਾਣੁ ਥਾ ਸਭੁ ਕਤਲਾਮ ਕੀਤੇ ॥ ਬੰਦੀ⁴ ਪਠਾਣਾ ੭੦ (ੳ)
ਦੀਆ ਬੰਨਿ ਚਲਾਈਆ ॥ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਮੀਰ ਬਾਬਰੁ ਦੀ ਫਿਰੀ ॥ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਲੈ ਕੇ
ਖੁਰਾਸਾਨ⁵ ਨੂ ਹੋਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਪਿਛੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਲਸਕਰ⁶ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ॥
ਮੀਰੁ ਬਾਬਰ ਜੁ ਥਾ ਸੁ ਕਲੰਦਰ⁷ ਥਾ ॥ ਦਿਨ ਕਉ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਕਰਤਾ ਥਾ ॥ ਰਾਤਿ
ਕਉ ਪੈਰੀ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਕਰਿ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਹੋਇ ਕਰਿ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਤਾ
ਥਾ ॥ ਅਰੁ ਜਾ ਸੁਬਹ ਹੋਵੈ ਤਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰੇ ॥ ਤੀਹ ਸਿਪਾਹੇ⁸ ਕੁਰਾਣ
ਪੜੇ ॥ ਤਾ ਪਿਛੋ ਭੰਗੁ ਖਾਵੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥ ਤਾ ਲਗਾ
ਸਬਦੁ ਗਾਵਣਿ ॥ ਬੰਦੀਵਾਣ ਭੀ ਪਾਸੇ ਹੋਵਨਿ ॥ ਬੰਦੀਵਾਣਾ ਵਲੋ ਵੇਖ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ
ਆਜਜੁ ਹੋਦੇ ਹੈ ॥ / ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਸਬਦੁ ਕੀਤਾ ੭੦ (ਅ)
ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗੁ ਵਿਚ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗੁ ਵਿਚ ॥ ⁹ਕਹਾ ਦੇਖਿਆ ਖੁਰਾਸਾਨ ਮਾਹਿ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ ॥ ਆਪੁ ਤੇ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਵਹਿ ਕਰਤੇ ਜਮ ਕਰਿ ਮੁਗਲ ਚੜਾਇਆ ॥
ਐਸੀ ਮਾਰਿ ਹੋਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤਾ ਤੇ ਦਰਦ ਨ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਭਨਾ ਕਾ
ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਸਕਤੇ ਕਉ [ਸਕਤਾ]¹⁰ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਕਤਾ
ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੇ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥ ਰਤਨ ਵਿਗਾੜ ਲਏ ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ
ਸਾਥ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਦੁਨੀਆ ਵਡਾ ਹੋਵੈ ਚੋਜ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਖਸਮੇ ਨਦਰੀ
ਕੀੜੀ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੇ ਦਾਣੇ ॥ ਮਾਰੇ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਥਾਪੇ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ ੩ ॥
ਜਾ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਮੀਰ ਬਾ/ਬਰੁ ਸੁਣਿਆ ਤਾ ਕਹਿਉਸੁ ਯਾਰੇ ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੋ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ੭੧ (ੳ)
ਤਾ ਆਦਮੀ ਆਏ ਬਾਬੇ ਕਉ ਲੈ ਕਰਿ ਆਣਿ ਹਜੂਰ ਕੀਤਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰੁ ਕਹਿਆ
ਰੇ ਫਕੀਰੁ ਏਹ ਜੁ ਆਵਾਜੁ ਕੀਆ ਸੁ ਫੇਰ ਕਰੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਫੇਰ ਉਹੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥
ਤਬ ਬਾਬਰ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ ਯਾਰੇ ਏਹੁ ਫਕੀਰੁ ਭਲਾ ਹੈ ॥

ਪਾਠਾਂਤਰ : ¹ਪੋਰਣ, ²ਪਾਟੇ, ³ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਹੋਵੈ ਕਿਸ ਬੇ ਜਾਇ ਰੁਆਈਐ ॥ ⁴ਕੈਦੀ ।
⁵ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਦਾ ਇਕ ਦੇਸ਼ । ⁶ਫੌਜ । ⁷ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਰਗ ਜੋ
ਆਜ਼ਾਦ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਬੇਨਿਆਜ਼ ਤੇ ਨਿਡਰ ਫਕੀਰ । ⁸ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਤੀਹ
ਅਧਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ । ⁹ਇਹ ਸਬਦ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
ਮੂਲ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਅਸੁੱਧੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ ॥ ਆਪੇ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ
ਚੜਾਇਆ ॥ ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੋਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ੧ ॥ ਕਰਤਾ ਤੂ ਸਭਨਾ ਕਾ
ਸੋਈ ॥ ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ
ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੇ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥ ਰਤਨ ਵਿਗਾੜ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ਆਪੇ ਜੋੜਿ
ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਖਸਮੇ
ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੇ ਦਾਣੇ ॥ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ ੩ ॥

—ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੩੬੦

¹⁰ਇਹ ਪਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਗਇਆ ਹੈ ।

- ਤਬ ਹਮਾਚਾ ਭੰਗ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਬੋਲਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੇ ਆਗੇ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਉਸੁ ॥
 ਰੇ ਫਕੀਰ ਭੰਗ ਖਾਹਿ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮੀਰ ਜੀ ਮੈ ਭੰਗ ਖਾਈ ਹੈ ਮੈ ਐਸੀ ਭੰਗ
 ਖਾਈ ਹੈ ਤਿਸ ਦਾ ਅਮਲੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਉਤਰਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ
 ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ॥ ਬਾਬੇ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਕੀਤਾ ॥ ਤਿਲੰਗ ॥ ॥ ¹ਭਉ ਤੇਰਾ
 ੭੧ (ਅ) ਭੰਗ² ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ ॥ ਮੈ ਦੇਵਾਨਾ ਭਇਆ ਅਤੀਤੁ / ॥ ਕਰ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ
 ਕੀ ਭੂਖ ॥ ਤਉ³ ਦਰਿ ਮਾਗਉ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥ ੧ ॥ ਤਉ ਦਰਸਨ ਕੀ ਕਰਉ ਸਮਾਇ ॥
 ਮੈ ਦਰਿ ਮਾਗਉ ਭੀਖਿ[ਆ] ਪਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੇਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗ ਮਾਹਿ ਹਰਣਾ
 ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚਰਣਾ⁴ ॥ ਚੰਦਨ ਭਗਤਾ ਜੋਤਿ ਇਨੇਹੀ ਸਗਲੇ⁵ ਪਰਮਲ ਕਰਣਾ ॥ ੨ ॥
 ਘਿਅਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਵਰਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ॥ ਤੇਰੈ ਨਾਮ ਨਿਵੈ
 ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਉ⁶ ਦਰ ਭੀਖਿਆ ਪਾਇ ॥ ੩ ॥ ਜਾ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਬਾਬੇ
 ਕਹਿਆ ॥ ਤਾ ਮੀਰ ਬਾਬਰੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸਾਲੁ ਹੋਆ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਫਕੀਰ ਮੇਰੇ ਸਾਥਿ ਚਲੁ ॥
 ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਤਿਨ ਦਿਨ ਤੂ ਰਹੁ ॥ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ਰਹਾਗਾ ॥
 ਪਰੁ ਬਾਬਰ ਬੰਦੀਵਾਨਾ ਵਲੋਂ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਬਹੁਤੁ ਗਮੁ ਖਾਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ
 ੭੨ (ੳ) ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇ ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬੁ ਵਜਾਇਆ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਕੀਤਾ [॥] ਬਾਬੇ
 ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥ ॥ ⁷ਜਿਨ ਸਿਰ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਗੀ
 ਪਾਇ ਸੰਧੂਰਿ ॥ ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁਨੀਅਨਿ ਗਲਿ ਵਿਚ ⁸ਪਵਨਿ ਜੰਜੀਰ⁸ ॥ ਮਹਿਲਾ
 ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਨਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਜੂਰ ॥ ੧ ॥ ਆਦੇਸੁ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ ॥
 ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਦਹੁ
 ਸੀਆ ਵੀਵਾਹੀਆ ਲਾੜੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ਹੀਡੋਲੇ⁹ ਚੜਾਈਆ¹⁰ ਦੰਦਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥
 ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ਝਲੈ ਚਮਕਨਿ¹¹ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਬਹਨੀਆ
 ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਖੜੀਆ ॥ ਗਰੀ ਫੁਹਾਰੇ ਖਾਦੀਆ ਮਾਣਨਿ ਸੇਜੜੀਆ ॥ ਤਿਨ ਗਲਿ
 ੭੨ (ਅ) ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਅਨਿ¹² ਤੁਟਣਿ / ਮੌਤਸਰੀਆ ॥ ੩ ॥ ਧੰਨੁ ਜੋਬਨੁ ਦੋਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ
 ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ਦੂਤਾ ਨੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲੈ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ
 ਭਾਵੈ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਜੇ ਭਾਵੈ ਦੇ ਸਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਅਗੋ ਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾ ਕਾਇਤੁ
 ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਸਾਹਾ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਐ¹³ ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ ਚਾਉ¹⁴ ॥ ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰ
 ਗਈ ਕੋਇ¹⁵ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥ ੫ ॥ ਇਕਨਾ ਵਖਤੁ ਖੁਆਈਆਹਿ ਇਕਨਾ ਪੂਜਾ
 ਜਾਇ ॥ ਚਉਕੇ ਵਿਣੁ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਕਿਉ ਟਿਕੇ ਕਢਣਿ ਨਾਇ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ
 ਚੇਤਿਉ ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਇਕ ¹⁶ਆਵਹਿ ਘਰਿ¹⁶ ਆਪਣੇ ਇਕ
 ਹਸਿ ਹਸਿ ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ ॥ ਇਕਨਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ ਬਹਿ ¹⁷ਵਹਿ [ਰੋਵਹਿ]¹⁷ ਦੁਖ ॥
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ¹⁸ਕਿ ਹੋਆ¹⁸ ਮਨੁਖ ॥ ੭ ॥ ਜਾ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਆਖਿਆ
 ੭੩ (ੳ) ਤਾ ਬਾਬਾ ਹਾਲਿਤਿ¹⁹ ਵਿਚ ਆਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਪੈ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰੁ

¹ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ²ਭਾਂਗ, ³ਮੈਂ, ⁴ਚੜਣਾ,
⁵ਸਰਬੇ, ⁶ਤਿਨ । ⁷ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੧੭ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।
 ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੱਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿਤੇ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :
⁸ਆਵੈ ਧੂੜਿ, ⁹ਹੀਡੋਲੀ, ¹⁰ਚੜਿ ਆਈਆ, ¹¹ਝਿਮਕਨਿ, ¹²ਪਾਈਆ,
¹³ਗਵਾਈਆ, ¹⁴ਚਾਇ, ¹⁵ਕੋਇਰ, ¹⁶ਘਰਿ ਆਵਹਿ, ¹⁷ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ,
¹⁸ਕਿਆ । ¹⁹ਮਸਤੀ ।

ਉਪਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਿਉਸੁ ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੂ ਕਿਆ ਹੋਇ[ਆ] ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ
ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਹੁ ਫਕੀਰੁ ਦਰਦਵੰਦੁ ਹੈ । ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਗਜਬ ਦੇਖ ਕਰਿ ਹਾਲਿਤ ਵਿਚ
ਆਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ ਯਾਰੋ ਖੁਦਾਇ ਅਗੈ ਹਥਿ ਜੋੜਹੁ ॥ ਜੁ ਏਹੁ ਫਕੀਰੁ
ਖੜਾ ਹੋਵੇ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਉਠਿ ਬੈਠਣੇ ਨਾਲਿ ਐਸਾ ਚਾਨਣੁ
ਹੋਆ ॥ ਆਖੀਏ ਕਈ ਹਜਾਰ ਸੂਰਜੁ ਚੜੈ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰੁ ਸਲਾਮੁ ਕੀਆ [॥]
ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਤੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਮੀਰ ਜੀ ਮਿਹਰ ਚਾਹਦਾ ਹੈ
ਤਾ ਬੰਦੀਵਾਨ ਛੋਡਿ ਦੇਹ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰੁ ਕਹਿਆ ਜੀ ਇਕੁ ਅਰਜੁ ਹੈ ਜੇ ਆਖੋ ਤਾ ਕਹਾ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਹੁ ॥ ਜੋ ਜੀ ਇਕ ਵਚਨੁ ਦੇਵਹਿ ਤਾ ਛੋਡਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਕਛੁ
ਤੂੰ ਮੰਗੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਰ ਕਹਿਆ / ਮੈ ਇਹੀ ਮੰਗਤਾ ਹੋ ਜੁ ਮੇਰੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ^੧ਕੁਰਸੀ ੭੩ (ਅ)
ਬਕੁਰਸੀ^੧ ਚਲੀ ਜਾਇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਚਿਰ ਤਾਈ ਚਲੇਗੀ । ਤਾ
ਬਾਬਰ ਸਗਲੇ ਬੰਦੀਵਾਨ ਪਹਰਾਇ ਕੇ ਛੋਡਿ ਦੀਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਆ ॥
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਾਬਰੁ ਨਾਲੇ ਵਿਦਾ ਹੋਆ ॥ [ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੧੮ ॥]

[ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਚਕ ਬਧਾ ॥] ਰਾਵੀ ਚਨਾਉ ਤਪਾ ਜੰਗਲੁ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਪੰਜਾਬ ਕੀ
ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਟਿਕਣ ਕਉ ਆਤਮਾ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਇਕੁ ਠਉਰ
ਦਰਯਾਇ ਕੇ ਉਪਰ ਬਹਿ ਗਇਆ ਉਥੇ ਬਹੁਤੁ ਰਾਉਗਾ^੨ ਚਲਿਆ ॥ ਜੋ ਕੋਈ ਸੁਣੇ ਸੋ
ਸਭੁ ਆਵੈ [॥] ਲੋਕ ਆਖਣਿ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਫਕੀਰੁ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਨਾਉ ਹੈਸੁ ॥ ਅਪਣੇ ਖੁਦਾਇ ਨਾਲਿ ਰਤਾ ਹੈ ਲੋਕ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜਨਿ ਮੁਰੀਦ ਭੀ ਹੋਵਨਿ ॥
ਜੋ ਆਵੈ ਪਰਚਿ^੩ ਜਾਵੈ ॥ ਜੋ ਬਾਬਾ ਸਲੋਕੁ ਕਹੰਦਾ ਸਾ ਸੋ ਪਰਗਟਿ ਹੋ/ਏ [॥] ਏ ੭੪ (ੳ)
ਸਲੋਕੁ ਕੀਤੇ ਸੇ ॥ ਫਕੀਰਾ ਕਾਫੀਆ^੪ ਨਾਲਿ ਗਾਵਦੇ ਸੇ ॥ ^੫ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕ
ਸਚਿ ਰਹੀ^੫ ॥ ਤਬ ਨਾਨਕੁ ਕੇ ਘਰਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ [॥] ਬਹੁਤ ਉਸਤਤਿ ਹੋਵਣ
ਲਗੀ ॥ ਖਰਾ ਬਹੁਤੁ ਗੁਲਗੁਲਾ^੬ ਹੋਆ ॥ ਜੋ ਕੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਤਪੀ ਤਪੀਸਰੁ ਡਿਗੰਬਰ^੭ ਬੈਸਨੋ ਉਦਾਸੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬੈਰਾਗੀ ਖਾਨ ਖਨੀਨ^੮
ਉਮਰਾਉ^੯ ਕਰੋੜੀ ਜਿਮੀਦਾਰੁ ਭੂਮੀਆ ਜੋ ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੇ ਪਰਚੇ ਜਾਹਿ ॥ ਸਭੁ ਲੋਕੁ
ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰੁ ਚਲੀ [॥]/ ੭੪ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੭

ਮਰਦਾਨਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ । ਕਰੋੜੀਆ ਬਾਬੇ ਅਗੈ ਸਿਜਦਾ
ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ / ॥ ਤਬ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਰਹੰਦਾ ਥਾ ॥ ਉਸ ਗਿਰਾਉ ੭੫ (ੳ)
ਪਾਸਿ ਇਕ ਕਰੋੜੀਆ ਰਹੰਦਾ ਥਾ ॥ ਉਠਿ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਕਉਨੁ ਪੈਦਾ ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਜੋ
ਸਭ ਇਸ ਕਾ ਨਾਉ ਲੇਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਹਿੰਦੂਆ ਦੇ ਤਾਈ ਤਾ ਖਰਾਬੁ ਕੀਆ ਪਰੁ ਮੁਸਲਮਾਨਾ
ਦਾ ਭੀ ਈਮਾਨੁ ਖੋਇਆ ॥ ਕਿਆ ਈਮਾਨੁ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਾ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਉਪਰੁ ਸਿਦਕੁ

^੧ਪੀੜੀ ਦਰ ਪੀੜੀ ।

^੨ਸ਼ੇਰ ।

^੩ਰਾਜੀ ਹੋ ਕੇ, ਖੁਸ਼ ।

^੪ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਾਠ

'ਕਾਨਿਆ' ਹੈ ।

^੫ਇਹ ਤੁਕ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ।

^੬ਸ਼ੇਰ, ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ।

^੭ਦਿਗੰਬਰ,

ਨੰਗਾ ਰਹਣ ਵਾਲਾ, ਜੈਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਫਿਰਕਾ ।

^੮ਖੁਾਨੀਨ, ਖਾਨ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ।

^੯ਅਮੀਰ, ਧਨੀ ਲੋਗ ।

- ਰਖਦੇ ਹੋਨਿ ॥ ਪਰੁ ਚਲਹੁ ਅਸੀ ਭੀ ਬੰਨਿ ਲੈ ਆਵਹਿ ॥ ਮਨਸਾ^੧ ਕਰਿ ਕਰੋੜੀਆ ਚਲਿਆ ॥ ਜੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਸੁ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਬੰਨਿ ਲੈ ਆਵਹੇ ॥ ਜਾ ਚੜਿਆ ਘੋੜੇ ਉਪਰਿ ਤਾ ਹੇਠੋ ਘੋੜਾ ਫਰਕਿ^੨ ਪਇਆ ॥ ਉਸਿ ਦਿਨ ਤਾ ਨ ਗਇਆ ॥ ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੜਿਆ ॥ ਤਾ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੰਨਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਬਹਿ ਗਇਆ ਸੁਝਸੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ / ਜੀ ਅਸੀ ਤਾ ਡਰਦੇ ਆਖਿ ਨਹੀ ਸਕਤੇ ॥ ਪਰੁ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਪੀਰ ਹੈ ॥ ਤੁਸੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨਿ ਕਰਹੁ ॥ ਤਬ ਕਰੋੜੀਆ ਲਗਾ ਸਿਫਤ ਨਾਨਕੁ ਦੀ ਕਰਨਿ ॥ ਪਾਸਲੇ ਲੋਕ ਭੀ ਲਗੇ ਬਾਬੇ ਵਲਿ ਸਿਜਦਾ^੩ ਕਰਨਿ ॥ ਤਾ ਕਰੋੜੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਮਰਦੁ ਹੈ ॥ ਕਰੋੜੀਆ ਫੇਰ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਪਟ ਘੋੜੇ ਉਪਰਹੁ ਲਹਿ ਪਇਆ ॥ ਦਿਸਸੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਤੂੰ ਭੁਲਦਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜਿ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵਡਾ ਪੀਰ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਚਲ ਜੋ ਤੂੰ ਬਖਸੀਏ ॥ ਤਾ ਕਰੋੜੀ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਚਲਿਆ ॥ ਜਿਥੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦਿਸ ਆਈ ਤਿਥਾਉ ਖੜਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਲਗਾ ਸਲਾਮ ਕਰਣਿ ॥ ਜਾ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ
- ੨੫ (ਅ)
- ੨੬ (ੳ) ਬਾਬੇ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀ/ਤੀ ਬਾਬੇ ਤਿਨ ਦਿਨ ਰਖਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਕਰੋੜੀਏ ਅਰਜੁ ਕੀਤੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾ ਮੈ ਇਕੁ ਚਕੁ ਬਨਾਵਾ ਤੇਰੇ ਨਾਵ ਕਾ ਨਾਉ ਕਰਤਾਰਪੁਰੁ ਰਖੀਐ ॥ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ ਆਣਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਪਾਈਐ ॥ ਕਰੋੜੀਆ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਰੁ ਪਿਛੋ ਕਾਲੂ ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਨਾਨਕੁ ਚਕੁ ਬਧਾ ਹੈ ਅਰੁ ਟਿਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਕਾਲੂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਲੈ ਕਰਿ ਸਭੇ ਆਇਆ [॥] ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਕਾਰ ਭੇਟ ਮੰਨਤ^੪ ਚਲੀ ਆਵੈ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਮੰਜੀ ਪਿਪਲੇ ਹੇਠਿ ਵਿਛਦੀ ਆਹੀ ॥ ਬਹੁਤੁ ਮੁਦਤਿ ਹੋਈ ॥ ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਤੁ ਜੁੜੈ ॥ ਜਿਥੇ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ਭੀ ਨਾਲੇ ਰਹੈ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੧੯ ॥]
- ੨੬ (ਅ) ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਤਪੁ ਅਰੰਭਿਆ ॥/

ਚਿਕੁ ੧੮

ਦੋ ਢੇਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਬਾਬਾ ਚਕੁ ਲਾ ਰਹਿਆ ਹੈ ।
ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

- ੨੭ (ੳ) [ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ ॥] / ਤਾ ਬਾਬੇ ਤਪੁ ਅਰੰਭਿਆ ॥ ਦੋਹਾ ਕੋਹਾ ਵਿਚ ਦੋਇ ਢੇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆ ॥ ਨੀਸਾਨੀਆ ਕੀਤੀਆ । ਇਕਤ ਸਿਰੇ ਜਪ ਲਗੇ ਪੜਣਿ ॥ ਪੜਦੇ ਪੜਦੇ ਉਤ ਸਿਰੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕਰਿ ਫੇਰ ਫਿਰਨਿ ਉਤ ਸਿਰੇ ਆਵੈ ॥ ਇਸੀ ਜੁਗਤਿ ਬਰਸ ਦਿਨ ਗੁਦਰਿਆ ॥ ਅਹਾਰੁ^੫ ਅਕ ਦੀ ਖਖੜੀ ਇਕਾ ਖਾਣੀ [॥] ਇਕੇ ਤਲੀ ਰੇਤੁ ਕੀ ਮਾਰਣੀ ॥ ਏਹੁ ਅਹਾਰੁ ਹੋਇਆ [॥] ਕਿਤਣਿਆ ਕੁ ਬਰਸਾ ਤੀਕ ਇਤ ਜੁਗਤਿ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ

^੧ਇਰਾਦਾ ।

^੨ਫੜਕ ।

^੩ਝੁਕਣਾ, ਡੰਡੋਤ ਕਰਨਾ ।

^੪ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲਈ

ਮੰਨੀ ਗਈ ਭੇਟਾ, ਸੁਖ ।

^੫ਆਹਾਰ, ਭੋਜਨ ।

ਤੇਰੀ ਤਪਸਿਆ ਮੈ ਥਾਇ ਪਾਈ ॥ ਤੁਧ ਨੋ ਆਗਿਆ ਹੈ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਸਭੁ
ਘਾਲਿ ਥਾਇ ਨਹੀ ਪਉਦੀ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਤੀਰਥਾ ਕਉ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੀਰਥਾ ਨੂੰ ਚਲਿਆ / ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ੭੭ (ਅ)
ਤੀਰਥਾ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ॥ ਜਦਿ ਆਗਿਆ ਆਈ ਜੋ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਜੋ ਤੀਰਥਾ ਉਤੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਅਤੀਤ^੧ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਹੈਨਿ ॥ ਮਤੁ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਸਾਧੂ
ਭੇਟੀਐ ਤਿਸ ਨੋ ਹਉ ਗੁਰੂ ਕਰੀ ॥ ਇਤ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੀਰਥਾ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ॥
ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੰਗਾ ਉਤੇ ਆਇਆ ॥ ਲੋਕ ਗੰਗਾ ਨਾਵਣਿ ਨੂ ਬਹੁਤੁ ਆਇਆ ਥਾ ॥
ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੇਖੇ ਮਤੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਨਜਰਿ
ਆਵੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਨਾਵਣਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਵੇਖੇ ਤਾ ਕਈ
ਲਖ ਮਨੁਖ ਨਾਵਦੇ ਹੈਨ ॥ ਅਤੇ ਨਾਇ ਕਰਿ ਪਾਣੀ ਪਿਤ੍ਰੀ^੨ ਨੂੰ ਦੇਦੇ ਹੈਨ । ਪਰੁ ਨਾਵਦਾ
ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਬ^੩ ਦਿਸਟ ਅਤੇ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਚਰਮ^੪ ਦਿਸਟ ॥ ਲੋਕ ਦੇਖਣਿ
ਨਾਵਣੁ ਨਿਰਮਲ ਲਗਾ ਹੈ ॥ ਲੋਕ ਨਾਵਣਿ ॥ ਪਰੁ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦ੍ਰਿ/ਸਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ੭੮ (ੳ)
ਨਾਤੋ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਨਾਵਣਿ ਵੜਿਆ ॥ ਲੋਕ ਤਾ ਸੇਵਦੇ ਉਗਣਿ^੫ ਦੀ
ਤਰਫ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋ^੬ ਦੀ ਤਰਫ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਕੇ ਨਾਵਣਿ ॥ ਹੋਰ ਲੋਕੁ
ਪਾਣੀ ਸੂਰਜ ਕੀ ਧਿਰ^੭ ਦੇਦੇ ਸੇ ॥ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਆਥੋ ਦੀ ਧਿਰ ਪਾਣੀ ਦੇਨਿ ॥ ਲੋਕੁ
ਲਗੇ ਪੁਛਣਿ ਜੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਹਉ ਹਿੰਦੂ ਹਾ ॥ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਇਧਰਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਤੁਸੀ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਦੇ ਹੋ ॥ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਅਸੀ ਪਾਣੀ ਦੇਦੇ ਹਾ
ਪਿਤਰੀ ਨੂੰ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸਾਡੀਆ ਪਿਤਰੀ ਕਿਥੇ ਹੈਨਿ ॥ ਉਨੀ ਆਖਿਆ
ਅਸਾਡੀਆ ਪਿਤਰੀ ਦੇਵ ਲੋਕ ਹੈਨਿ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਇਥੋ ਕਿਤਣੀ ਕੁ ਦੂਰਿ
ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਦੇਵ ਲੋਕੁ ਇਥੋ ਸਾਢੇ ਉਣਵੰਜਾ ਕਰੋੜ / ਹੈ ॥ ਉਥੇ ਮਿਰਤ^੮ ਲੋਕ ੭੮ (ਅ)
ਹੈ ॥ ਉਥੇ ਨੂ ਪਾਣੀ ਦੇਦੇ ਅਸਾ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਉਥੇ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ
ਆਖਿਆ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਜਾ ਉਨਾ ਏਹ ਗਲਿ ਆਖੀ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ
ਦੇਦਾ ਸਾ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਲਗਾ ਬਹੁਤਾ ਦੇਣਿ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੂੰ
ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਇਤਣਾ ਪਾਣੀ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮੇਰੇ ਘਰਿ ਇਕੁ ਖੇਤੁ ਹੈ ਸੋ ਹਰਿ
ਫਸਲਿ ਸੁਕਿ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਪਾਣੀ ਉਸੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਦੇਦਾ ਹਾ ॥ ਵਡੇ ਵਡੇ ਮੀਹ ਪਉਦੇ
ਹੈਨਿ ਪਰੁ ਉਸਿ ਖੇਤ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ਟਿਕਦਾ ॥ ਹਉ ਉਸੇ ਨੂ ਪਾਣੀ ਦੇਦਾ ਹਾ ॥ ਤਾ
ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਦਯਾ ਦੇ ਸਵਾਰਿਆ ਤੇਰੇ ਖੇਤ ਨੂ ਕਿਉਕਰਿ ਪਾਣੀ ਜਾਗੁ^੯ ॥ ਤੂੰ ਜੁ
ਈਵੈ ਪਾਣੀ ਪਇਆ ਸੁਟਦਾ ਹੈ ॥ ਸੁ ਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਪਿਆਰਿਅਹੁ ਜਾ / ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਪਾਣੀ ਨ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਤੁਸਾਡੀਆ ਪਿਤਰੀ ੭੯ (ੳ)
ਨੂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਕਰਿ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਤੁਸਾਡੀਆ ਪਿਤ੍ਰੀ ਦੇਵ ਲੋਕ ਹੈਨ ਉਚੀਆ ਉਥੇ ਪਾਣੀ
ਕਿਉ ਕਰਿ ਅਪੜੇਗਾ ॥ ਜਾ ਬਾਬੇ ਏਹੁ ਗਲੁ ਆਖੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਵੇ
ਏਹੁ ਕਮੀਨਾ^{੧੦} ਨਹੀ ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਸਭ ਆਇ ਪੈਰੀ ਲਗੇ (॥) ਨਾਇ

^੧ਵਿਰਕਤ, ਤਿਆਗੀ, ਫਕੀਰ ।

^੨ਗੁਜਰ ਚੁਕੇ ਬਾਪ ਦਾਦਾ ।

^੩ਦਿਵ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤੇਜਸ਼ੀ ।

^੪ਚਮ, ਓਪਰੀ ਓਪਰੀ ।

^੫ਪੂਰਬ ।

^੬ਪੱਛਮ ।

^੭ਤਰਫ ।

^੮ਮਰ ਚੁਕੇ ।

^੯ਜਾਵੇਗਾ ।

^{੧੦}ਨੀਚ; 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਮਲਾ' ਹੈ ।

- ਕਰਿ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਲਗੇ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਣਿ ॥ ਜਾ ਸਿਮਰਨੁ ਲਗੇ ਕਰਣਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਹਾਇ ਹਾਇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਨਰਕ ਜਾਦੇ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਲਇਆ ਨਰਕ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰ
ਦਾ ਨਾਉ ਲੇਹੁ ਤਾ ਨਰਕ ਕਿਉ ਜਾਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ
੨੬ (ਅ) ਲੈਦੇ ਹਾ ਕਿਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਕਿ/ਉ ਕਰਿ ਲੈਦੇ ਹੋਹੁ ॥ ਤੇਰਾ ਆਤਮਾ
ਕਾਬਲ ਤੇਲ ਵੇਚਣਿ ਗਇਆ ਤਾ ਨਾਉ ਕਿਉਕਰਿ ਲੈਦਾ ਸੇ [॥] ਕਿਸੇ ਨੂ ਆਖਿਉਸੁ
ਜੁ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਘਰੀ ਰੰਨਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਾ ਗਲਾ ਕਰਦਾ ਸੀ [॥] ਕਿਸੇ ਨੂ ਆਖਿਆ
ਜੋ ਤੂੰ ਫਲਾਣੀ ਬਾਇ ਫਿਰਦਾ ਸਹਿ ॥ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਉਨਾ ਦਾ ਆਤਮਾ ਗਇਆ ਥਾ ॥
ਤਿਥੇ ਤਿਥੇ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈ ਦਿਤਾ ॥ ਬਾਬੇ ਤਾਈ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੇ ਭਾਵੈ ਏਹ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਹੈ ਅਸੀ ਏਵੇ ਭੁਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਹਿ ॥ ਏਹ ਅਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ॥ ਸਭ ਜੋ ਪੂਜਾ ਜਪਮਾਲੀਆ^੧
ਕਰਦੇ ਸੇ ਸਭਨੀ ਛਡਿ ਦਿਤੀਆ ਆਇ ਪੈਰੀ ਲਗੈ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੁ ਤੂ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਹੈ ॥ ਅਸਾਨੂ ਅਪਣੀ ਚਰਨੀ ਲਾਇ ॥ ਅਸਾਨੂ ਅਪਣਾ ਸਿਖੁ ਕਰਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
੨੭ (ੳ) ਆਖਿਆ ਹਉ ਆਪਿ ਸਿਖੁ ਨਾਹੀ ਹੋਇਆ ॥ / ਹਉ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਦਾ ਹੋਵਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ
ਆਖਿਆ ਅਸੀ ਤੁਧੁ ਨੂ ਛਡਣੇ ਚੁਕੇ ਹਹਿ ॥ ਤੂ ਭਾਵੈ ਸੋ ਆਖੁ ॥ ਅਸਾਡਾ ਤੂ ਗੁਰੂ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪੈਰੀ ਪਾਏ ॥ ਉਹਨਾ ਨੂ ਸੰਤੋਖਣਿ ਲਗਾ [॥] ਤਿਚਰ ਤੀਕੁ
ਰਸੋਈ ਹੋਇ ਆਹੀ [॥] ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਉਨੀਐ ਪਰਸਾਦੁ ਲੀਜੈ ॥ ਬਾਬੇ
ਆਖਿਆ ਅਸੀ ਪਰਸਾਦੁ ਨਾਹੀ ਲੈਦੇ [॥] ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਅਰਥਿ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਈਐ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਠਿ ਖਲਾ ਹੋਇਆ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਸੁਣਦੇ ਜਾਇ
ਜੇਵਣਿ^੨ ਬੈਠੇ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਚਉਕੇ ਵਿਚ ਕਾਰਾ^੩ ਕਢੀਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਚਉਕਾ ਤਾ ਭਿਟਾ ਤੁਸਾ ਕਾਰਾ ਕਿਉ ਕਢੀਆ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਅਸਾ ਅਪਣੇ
ਅਗੇ ਅੰਨੁ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ॥ ਚਉਕਾ ਭਿਟਣਿ ਨਾਹੀ ਦਿਤਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿਚਰੁ
੨੮ (ਅ) ਤੁਸੀ ਨਾ ਸੇ ਚੜੇ / ਤਿਚਰ ਤੀਕ ਨਾਹਾ ਭਿਟਾ ॥ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ ਨੀਚ ਚੜੇ ਹੈ ਤਾ ਤੇ
ਚਉਕਾ ਭਿਟਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਅਸਾ ਦਿਸ ਨ ਆਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਲੋਕ
ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ॥ ^੪ਕੁਮਤਿ^੫ ਡੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣ ਪਰ ਨਿੰਦਾ
ਘਟਿ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲ ॥ ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਏ ਜਾ ਚਾਰੇ ਬੈਠਣਿ^੬
ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਇਨੀ ਚੜੀ ਚਉਕਾ ਭਿਟਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਿਉਕਰਿ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਫੇਰ ਸਲੋਕੁ ਆਖਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^੭ਸਚੁ ਸੰਜਮ
ਕਰਣੀ ਕਾਰ^੮ ਨਾਵਣ ਨਾਉ ਜਪੇਹੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ^੯ਸੇ ਦਰ ਉਤਮ ਕਹੀਐ^੯ ਜਿ ਪਾਪਾ
ਪੰਦ ਨ ਦੇਹੀ ॥ ੧ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਖਿਆ ਭਲਿਉ^{੧੦} ਇਤ ਸੰਜਮੁ ਚਉਕਾ ਸੁਚਾ
੨੯ (ੳ) ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਉਤੇ ਬਾਇ ਜਪਮਾਲੀਆ ਸੁਟਿ / ਪਾਈਆ [॥] ਬਾਬੇ ਦੀ ਆਇ
ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜਿਉ ਜਾਣੇ ਅਸਾਡੀ ਗਤਿ^{੧੧} ਕਰਿ ॥ ਅਸਾ ਜੀਉ ਤੇਰੇ ਹਥਿ

^੧ਮਾਲਾ, ਸਿਮਰਨੀ । ^੨ਖਾਣ । ^੩ਲਕੀਰਾਂ । ^੪ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ. ਵਿਚੋਂ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੯੧) ।
ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ^੫ਕੁਬੁਧਿ, ^੬ਬੈਠੀਆਂ, ^੭ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਪਹਲੇ ਸਲੋਕ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : ^੮ਕਾਰਾਂ । ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਕਰ' ਹੈ
ਜੋ, ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਭੁੱਲ ਹੈ । ^੯ਅਗੈ ਉਤਮ ਸੇਈ, ^{੧੦}ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਭੁਲੁਉ' ਹੈ ਜੋ
ਸਪਸ਼ਟ ਭਾਂਤ ਅਸੁੱਧ ਹੈ । ^{੧੧}ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ ।

ਵੇਚਿਆ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਗਤਿ ਕਰਿ ਅਸਾਨੁ ਉਧਾਰੁ¹ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹੁ ਪੈਰੀ
ਲਾਏ ॥ ਉਨਾ ਦੀ ਜੋ ਬਿਸਾਤ² ਸੀ ਸੋ ਲੁਟਾਇ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ॥ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਾਤ ਸੀ ਘੋੜੇ
ਵਾਹਣੀਆ ਡੇਰੇ ਖਰਚੀਆ ਸਭ ਲੁਟਾਇ ਦਿਤੀਆ ॥ ਉਹ ਬੈਰਾਗੁ³ ਰੂਪ ਹੋਇ ਖੜੋਤੇ ॥
ਬਾਬੇ ਜੀ ਐਸੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜਰਿ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਹੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਨਾਵੇ ਨਾਲਿ ਮਸਤ ਹੋਇ
ਗਏ ॥ ਬਾਬੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਏਹੀ ਕੀਤੇ [॥] ਉਨਾ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਬਖਸ਼⁴ ਕਰਿ ਕੇ ਬਾਬਾ
ਅਗੇ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ਵਿਚ ਅਸਟਪਦੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਤਿਲੰਗ ॥
॥ ⁵ਅਜਬ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਫਕਰ ਕੀ ਨਿਰਦਾਵੇ ਮਾਹੀ ॥ ਤਲਬ ਖਾਲਕ⁶ ਕੀ ਦਿਲ
ਵ/ਸੈ ਦਿਗਰ⁷ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੁਲਕੁ ਸਾਧਿਆ ਹਿਰਸ⁸ ਖੁਦੀ⁹ ਕਾ ਸੁਲਹ ਕੁਲ
ਯਕ¹⁰ ਸਾਨੀ¹¹ ॥ ਚਾਰਿ ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਦਿਲ ਮਿਲੇ ਫਿਰਿਆ ਦਉਰੁ¹² ਹਕਾਨੀ¹³ ॥ ੧ ॥
ਫਕਰ ਕਾ ਸੈਲੁ ਹੈ ਦਰ ਮੁਕਾਮ ਜਹਾ ਜਾਤਿ ਰਹਮਾਨੀ¹⁴ ॥ ਨਉ ਮੁਕਾਮ ਆਗੇ ਅਰਸੁ¹⁵
ਹੈ ਤਹਾ ਤਖਤੁ ਸੁਭਆਨੀ¹⁶ ॥ ੨ ॥ ਹਰ ਦੂ ਆਲਮ ਕੀ ਸਲਤਨਤ¹⁷ ਉਹਾ ਕਾਮ ਨਾ
ਆਵੈ ॥ ਰਾਹ ਕਾ ਮਹਰਮੁ¹⁸ ਯਉ ਕਹੈ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥ ਫਕਰ ਕੇ ਤਖਤ
ਪਰ ਵਖਤੁ ਹੈ ਉਹਾ ਜਾਇ ਸੋ ਜਾਨੇ ॥ ਜੋਰੁ ਜੁਲਮੁ ਤਹਾ ਕਛੁ ਨਹੀ ਮੁਲਕੁ ਜਾਬਤਾ¹⁹
ਮਾਨੇ ॥ ੪ ॥ ਫਕਰ ਤੇ ਫਿਕਰੁ ਭਾਗਾ ਫਿਰੇ ਸਭੁ ਖਲਕ ਖੁਦਾਈ ॥ ਖੈਰ ਕੇ ਮਹਲਿ ਮੇ
ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਹਾ ਗੈਰ ਕਿਆ ਭਾਈ ॥ ੫ ॥ ਗਰਕ ਦਰਯਾਉ ਲਾਹੂਤ²⁰ ਮੈ ਦੁਈ
ਦਰਮੀਆ²¹ ਨਾ ਹੀ ॥ ਅਚਰਜ ਮਉਜ ਦਰਯਾਇ ਕੀ ਭੀ ਦਰ/ਯਾਇ ਹੀ ਮਾਹੀ ॥ ੬ ॥
ਤੁਹੀ ਆਲਮੁ ਤੁਹੀ ਆਲਮੀ ਮਨ ਦਿਗਰ ਚਿ ਬੀਨਾ ॥ ਅਜਬੁ ਦੇਵਾਨਾ ਬੇ ਖਿਰਦ²²
ਦਰਸੀ²³ ਨ ਦਰਸੀਨਾ ॥ ੭ ॥ ਅਲਫ ਦਰ ਐਨ ਕਉ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ ਤਹਾ ਗੈਨੁ ਕਿਆ
ਗਾਵੈ ॥ ਗੁਫਤ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੇ ਸਿਜਦੇ²⁴ ਸੀਸੁ ਨਿਵਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ
ਤੀਰਥੀ ਗਇਆ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗਲਿਆ ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚਲਿਆ [॥] ਗੰਗਾ ਗੋਮਤੀ
ਗੁਦਾਵਰੀ ਗਇਆ ਪਿਰਾਗੁ ਬਨਾਰਸ ਅਜੁਧਿਆ ਦੁਆਰੁਕਾ ਜਗਨ ਨਾਥ ਉਡੇਸਾ ਅਠਿ ਸਠਿ
ਤੀਰਥਿ ਕੀਏ [॥] ਸਭਨਾ ਕਾ ਫਲੁ ਲਇਆ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ ਸਭ ਧਰਤੀ ਦੇਖੀ
ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨੁ ਬਿਖੈ [॥] ਕੋਈ ਨ ਦੇਖਨਿ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੁੰਦ ਕੇ ਸਿਰੇ
ਉਸ ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੦] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੮੧ (ਅ)

੮੨ (ੳ)

੮੨ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੧੯

ਪੰਜ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਬਾ । ਕੋਲ ਇਕ ਭੇਡੁ ਬੱਧਾ ਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਿਰੀਆ²⁵ ਰਾਜ ਗਇਆ ॥ / ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੁੰਦ ਕੇ ਸਿਰੇ ਉਸ
ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ਜਹਾ ਪੁਰਖੁ ਨਾਹੀ ਥਾ ਪਾਈਤਾ ॥ ਤ੍ਰੀਆ ਰਾਜ ਹੈ ॥

੮੩ (ੳ)

¹ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ । ²ਮੁੜ੍ਹੀ, ਜਾਇਦਾਦ । ³ਉਦਾਸੀ । ⁴ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਮਿਹਰ । ⁵ਇਹ ਸ਼ਬਦ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ । ⁶ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾ । ⁷ਹੋਰ, ਦੂਜਾ । ⁸ਲਾਲਚ ।
⁹ਹਉਮੈ, ਅਹੰਕਾਰ । ¹⁰ਇਕ । ¹¹ਦੂਜਾ । ¹²ਜਮਾਨਾ, ਕਾਲ । ¹³ਰੱਬ ਦਾ । ¹⁴ਅੱਲਾਹ
ਦੀ । ¹⁵ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਸਮਾਨ । ¹⁶ਪਾਕ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਅੱਲਾਹ ਦਾ । ¹⁷ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ
ਪਾਠ 'ਸਲਤਨਾ' ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ । ¹⁸ਰਾਜਦਾਨ, ਭੇਤੀ । ¹⁹ਕਾਨੂੰਨ । ²⁰ਰੱਬ ਤੋਂ
ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ । ²¹ਦਰਮਿਆਨ, ਵਿਚਕਾਰ । ²²ਬੁਧੀਹੀਨ ।
²³ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ । ²⁴ਪ੍ਰਣਾਮ ਲਈ । ²⁵ਤ੍ਰੀਆ, ਇਸਤ੍ਰੀ ।

- ਸਭੁ ਦੇਸ ਗਿਰਾਇ^੧ ਤ੍ਰੀਮਤੀਆਂ ਹੀ ਕਮਾਵਤੀਆ ਹੈ ਪੁਰਖੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਦੇਸ ਕਉ ਦੇਖੀਐ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹੁ ਦੇਸੁ ਰੰਨਾ^੨ ਦਾ
ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇਸ ਜਾਣਾ ਭਲਾ ਨਾਹੀ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਦੇਖੀਐ ਫੇਰ ਕਉਣੁ
ਆਵਦਾ ਹੈ ਇਤਣੀ ਦੂਰ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਾਹਿ ਤੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਤਾ ਤੂੰ
ਦੇਖਿ ਆਉ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਮੰਗਣਿ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹਥਿ ਰਬਾਬੁ ਲੈ ਕੇ ਗਇਆ [॥] ਨਗਰੀ
ਸਿਧਾ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਜਾ ਮਰਦਾਨਾ ਉਨਾ ਨਾਰਾ^੩ ਨੂ ਦਿਸ ਆਇਆ ਤਾ ਜਿਤਣੀਆ
ਤ੍ਰਮਤੀਆ ਸੀਆ ਸਭੁ ਬਲਿ ਬਲਿ ਕਰਿ ਕੇ ਝੁਬ^੪ ਗਈਆ ॥ ਪੁਰਖੁ ਉਥੇ ਅਲੁਭ
੮੩ (ਅ) ਸੇ [॥] ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੁ ਤੂੰ ਅੰਦਰਿ ਆਉ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਮਾਈ ਮੈ
ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਡਿਠਾ ਜੁ ਅੰਦਰਿ ਨਾਹੀ ਵੜਦਾ ॥ ਤਾ ਧਕਿ ਅੰਦਰਿ
ਵਾੜਿਉ ਨੇ ਹਥਿ ਧਾਗਾ ਬੰਧ ਗਈਆ ॥ ਧਾਗਾ ਉਨਾ ਦਾ ਕਰੜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾ [॥]
ਜੋ ਕੀਤਾ ਲੋੜਨਿ ਸੋ ਕਰਣਿ ॥ ਧਾਗੇ ਦੇ ਬਲਿ ॥ ਜਾ ਮਰਦਾਨੇ ਹਥਿ ਧਾਗਾ ਬਧੋ ਨੇ
ਤਾ ਛਤਰਾ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਰਬਾਬੁ ਅੰਦਰਿ ਸਟਿ ਪਾਇਉਨੇ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਛਤ੍ਰਾ ਕਰਿ ਕੇ
ਬਧੋ ਨੇ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਟ ਦੇਖੇ ਪਇਆ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਆਉ^੫ ਨਾਹੀ [॥] ਤਾ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਧਨੁ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾਰ ਸੁਣਾਇਦਾ ਸੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਲੈਦਾ ਸੀ
ਸੋ ਭੀ ਕਿਤੇ ਗਇਆ ॥ ਇਕੁ ਆਪਣਾ ਦੂਜਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਨ ਆਇਆ ॥
੮੪ (ੳ) ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਉਠਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਆਇਆ ॥ ਆਵਦਾ ਆਵਦਾ ਜਿਥੇ ਮਰਦਾ/ਨਾ ਸੀ
ਉਤੇ ਵੇੜੇ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥ ਉਨਾ ਰੰਨਾ ਜੁ ਡਿਠਾ ਬਾਬੇ ਨੂ ਸਭੁ ਆਇ ਝੁਬੀਆ ॥
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਤੁਸਾ ਪਾਸੁ ਹੈ ਤੁਸੀ ਦੇਹੁ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੋ ਇਥੇ
ਨਾਹੀ ॥ ਮਰਦਾਨਾ ਜੁ ਛਤਰਾ ਹੋਆ ਬਧਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੋ ਨਦਰੀ ਆਇਉਸੁ ਲਗਾ
ਖਉਰੂ^੬ ਕਰਣਿ ਬੋਲਿ ਨ ਸਕੇ ਛਤਰੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪਇਆ ਭਿਕਾਵੇ ॥ ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜੁ
ਏਹੁ ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਅਗੇ ਹਥੁ ਕੀਤਾ ਜੁ ਧੀਰਾ ਹੋ ਇਤਣੇ ਬਾਝਹੁ ਨਾਹ ਸੇ
ਰਹੰਦਾ ॥ ਤ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਰੰਨਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜੇ ਭਲਾ ਕਰਹੁ ਤਾ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਦੇਹੁ ॥
ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਆਦਮੀ ਕੇਹਾ ਤੂੰ ਅੰਦਰਿ ਚਲੁ ॥ ਖਾਹਿ ਪੀਉ ਤੂੰ ਹੁਣਿ ਕਿਥੈ
੮੪ (ਅ) ਜਾਹਿਗਾ ॥ ਇਤਣਾ ਆਖ ਕੇ ਤੜਿ^੭ ਧਾਗਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਹਥਿ ਭੀ ਬੰਨਿ ਗ/ਈਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਆ ਆਵੈ ॥ ਜਾ ਉਨਾ ਧਾਗਾ ਬਧਾ ਤਾ ਕੁਝ ਨ ਹੋਇਆ ॥
ਤਾ ਉਨ ਹੋਰੁ ਸਿਆਣੀਆ ਸਦੀਆ ॥ ਉਹੁ ਜੁ ਆਈ ਸੋ ਸਿਰ ਮਾਰ ਰਹੀਆ ॥

[ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਸੂਰਤ ਲਈ ਖਾਲੀ ਛੱਡੀ ਥਾਂ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਟੁਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ :]
ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਪੋਥੀ ਲਿਖਵਾਈ ਦਿਸਵੰਧੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਟੈਹਲੀਏ ਸੰਗਤ ਦੇ ॥
ਲਿਖੀ ਦਏ ਖਤਰੇਟੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ॥ ਸੂਰਤਾ ਲਿਖੀਆਂ
ਆਲਮਚੰਦ ਰਾਜ [॥] ਸੰਗਤ ਦੇ ਟੈਹਲੀਏ ॥

- ੮੫ (ੳ) / ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਉਇ ਆਪ ਵਿਚ ਗਲਾ ਲਗੀਆ
ਕਰਣਿ ਕਿ ਏਹੁ ਜੋ ਹੈ ਕੋਈ ਮਹਾ ਜੋਧਾ ਮਹਾ ਬਲੀ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਨੂ ਅਸਾਡਾ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀ
ਚਲਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੇ ਭਲਾ ਕਰਹੁ ਤਾ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨਾ

^੧ਪਿੰਡ । ^੨ਔਰਤਾਂ । ^੩ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ । ^੪ਆ ਦੁਆਲੇ ਹੋਈਆਂ/ਲਟਕੀਆਂ । ^੫ਇਥੇ ਪਾਠ ਵਿਚ
ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। 'ਆਉਂਦਾ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ 'ਆਉ' । ^੬ਖਰ੍ਹਦ । ^੭ਝਟ ।

ਆਖਿਆ ਜਿਥੇ ਤੇਰਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤਿਥੇ ਸਿਵਾਣਿ ਲੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਲੈ ਤੁਸੀ ਨਾਹੀ ਦੇਦੀਆ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਲਈਐ ਜੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਹਥੇ ਧਾਗਾ ਬੋਲਿ ਸਟਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਫੇਰ ਆਦਮੀ ਹੋਇ ਖਲੋਤਾ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਏ ਮਾਣੂ^੧ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਜੋ ਹੈ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਡਾ ਮੰਤਰੁ ਨਾਹੀ ਚਲਦਾ ਏਹੁ ਐਨ^੨ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥ ਉਹ ਤ੍ਰੀਮਤੀ ਸਭੇ ਆਇ ਪੈਰਾ ਉਪਰਿ ਢਹਿ ਪਈਆਂ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਉਨੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ਜੀ ਅਸੀ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦੀ/ਆ ਹਹਿ ਅਸਾਡਾ ਏਹੁ ਦੁਖੁ ਨਿਵਾਰਹੁ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਏਹੁ ਅਰਦਾਸੁ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਉਨਾ ਨੂੰ ਅਸੀਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਤਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਸਾਂਤਿ ਆਇ ਗਈ ਲਗੀਆ^੩ ਪਰਮੇਸਰੁ ਭਜਣਿ ॥ ੧ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੧] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੮੫ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੦
ਇਕ ਟਿੱਲੇ ਉਪਰ ਸਤ ਅੱਠ ਸਿੱਧ ਬੈਠੇ ਹਨ,
ਕੋਲ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੋਤੇ ਹਨ

ਸਿਧਿ ਗੋਸਟਿ ਹੋਈ ॥ / ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ॥ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤਿ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹੈ ॥ ਤਾ ਅਗੇ ਸਿਧ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਰਾਜਾ ਭਰਬਰੀ ਈਸਰ ਨਾਥੁ ॥ ਚਰਪਟ ਨਾਥੁ ॥ ਰਾਜਾ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਸਭ ਬੈਠੇ ਥੇ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਹਾ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ॥ ਉਹੁ ਜਾਹਗਾ ਐਸੀ ਥੀ ਆਦਮੀ ਕਾ ਗਮਨੁ^੪ ਨਹੀ ਥਾ ਜਾਨੇ ਕਾ [॥] ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਹਾ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਜਾਇ ਚੜ੍ਹਿਆ ॥ ਤਾ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੁ ਏਹੁ ਕਵਨੁ ਜੁ ਈਹਾ ਆਇ ਪਹੁਚਿਆ ॥ ਸੁ ਏਹੁ ਕਵਨੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਚੇਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਏਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਹੈ ਭਗਤੁ ਹੈ ॥ ਵਿਆਹੁ^੫ ਨਦੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੇਠਿ ਵਹਦੀ ਹੈ ਉਹਾ ਇਸ ਦੇ ਘਰਿ ਹੈ ਏਹੁ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਏਹੁ ਸਿਧ ਹੈਨ ਪਰੁ ਏਹੁ ਜੋ ਸਿਧ ਹੈ ਇਸ ਏਹੁ ਗਲਿ ਆਖਣੀ ਨਾ ਸੀਆ ॥ ਤਾ ਗੋਰਖੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੇਰਾ ਕਾਮੁ ਨਾਹੀ ਇਸ/ ਕਉ ਪੂਛਣੇ ਕਾ ॥ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀਉ ਸਾਥਿ ॥ ਬਾਲਾ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ^੬ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ^੬ ਵਿਚਹੁ ਆਇਆ ॥ ਫੇਰ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਰ ਰਹੰਦਾ ਸੇ [॥] ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਵਿਚ ਇਉਂ ਰਹਦਾ ਜਿਉਂ ਜਲਿ ਉਪਰ ਮੁਰਗਾਈ^੭ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਆ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ॥ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^੮ਸਚੁ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ ਕਲ ਕਾਲਖ ਬੈਤਾਲ ॥ ਬੀਉ ਬੀਜ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਆ ਉਗਵੈ ਦਾਲ ॥ ਜੇ ਇਕੁ ਹੋਇ ਤਉ ਉਗਵੈ ਰੁਤੀ ਹੀ ਰੁਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਾਰੇ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੇ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ ॥ ਭੈ ਵਿਚ ਖੁੰਬ ਚੜਾਈਐ ਸੂਮ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ ॥ ^੯ਨਾਨਕ ਭਗਤੀ ਜੇ ਰਪੈ ਕੂੜੇ ਸੋਇ/ ਨ ਕੋਇ^੯

੮੬ (ੳ)

੮੬ (ਅ)

੮੭ (ੳ)

^੧ਮਨੁਖ । ^੨ਠੀਕ । ^੩ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ 'ਲਗੀਆ' ਪਦ ਦੇ ਦਫਾ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਭੁੱਲ ਹੈ ।
^੪ਪਹੁੰਚ । ^੫ਵੇਈ । ^੬ਆਸਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਦਾ ਦੇਸ, ਮਾਤ ਲੋਕ । ^੭ਮੁਰਗਾਈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਣ ਵਾਲਾ ਪੰਥੀ । ^੮ਇਹ ਸਲੋਕ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਦੂਜੀ ਪੰਗਤੀ ਦਾ ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ । ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ : ^੯ਬੀਉ ਬੀਜ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉਂ ਉਗਵੈ ਦਾਲ ।

- ॥ ੧ ॥ [ਸਲੋਕ] ^੧ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥ ਕੂੜੁ
ਅਮਾਵਸੁ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਿਸੈ^੨ ਨਾਹੀ ਕਹਾ^੩ ਚੜਿਆ ॥ ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ
ਅੰਧੇਰੇ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਵਿਚੁ ਹਉਮੈ ਦੁਖੁ^੪ ਕਰਿ^੪ ਰੋਈ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ^੫ਤਾਰੇ ਸੋਈ^੫
॥ ੨ ॥ [ਸਲੋਕ ॥] ^੬ਸੁ ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤਿ ਕਮਾਇ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰੁ ਦੇਵਣੁ
ਜਾਇ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਖਟੈ ਭਾਉ ॥ ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਮਾਨੇ
ਕੋਇ ॥ ਆਪੋ ਆਪੀ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥ ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕੰਨ ਰਿਦੇ ਸਮਾਇ ॥ ਲੋਕੁ ਮੁਹਾਵੈ
ਚਾੜੀ ਖਾਇ ॥ ਦੇ ਕੇ ਚਉਕਾ ਸੂਚਾ ਹੋਇ ॥ ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਦੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥ ਕਾਜੀ ਹੋਇ
ਕਰਿ ਬਹੈ ਨਿਆਇ ॥ ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਲੈ ਕੇ ਵਢੀ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥ ਜੇ ਕੋ
੮੭ (ਅ) ਪੂਛੇ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ਜੋਗੀ ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਬਿਭੂਤ ॥ ਆਗੇ ਪਾਛੇ / ਰੋਵਹਿ ਪੂਤ ॥
ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਜੀ ਐਸੀ ਕਲਿ
ਆਈ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਸਭ ਕਛੁ ਜਾਣਤਾ ਹੈ ਤੂੰਹੋ ਕਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ਕਿਸ ਕਉ ਪੂਛਦਾ ਹੈ ॥
ਤੂੰਹੋ ਸਮਝਾਵਣਿ ਵਾਲਾ ਹੈ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਆਤਮ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ ਕੇ ਰਾਜੇ
ਭਰਥਰੀ ਕਉ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਜੋ ਤੂ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਉਪਦੇਸ ਕੇ ਦਰਸੁ^੭ ਦੇਵਾਇ ॥ ਐਸਾ
ਪੁਰਖੁ ਮੇਰੇ ਜੋਗ ਮੈ ਹੋਇ ਤਉ ਮੇਰੇ ਜੋਗ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਅਧਕਿ ਹੋਇ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ
ਸਿਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਉ ਪੂਛਤਾ ਹੈ ॥ ਹੋ ਨਾਨਕੁ
੮੮ (ੳ) ਈਸਰ ਨਾਥ ਭਰਥਰੀ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਚਰਪਟੁ ਨਾਥ ਮਛਿੰਦ੍ਰ ਨਾਥ ਜੈ/ਸੇ ਏਹ ਸਿਧ ਪਦਵੀ
ਕਉ ਪਹੁਚੇ ਹੈ ਤੈਸੇ ਤੂ ਭੀ ਪਹੁਚੁ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥ ਸਾ ਗੁਰੂ ਨ ਹੋਇਗਾ ॥
ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਹੋ ਨਾਨਕੁ ਤੂ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖਨਾਥੁ ਕੇ ਹਾਥ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਲੇਹੁ ॥ ਤਾ
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਹੋ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਜਿਤੁ ਸੇਵਾ ਜਿਤੁ ਧਿਆਨੁ ਜਿਤੁ
ਭਗਤਿ ਜਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਤੁਮ ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ਹੋ ॥ ਉਹੁ ਉਪਦੇਸ ਤੁਮ ਮੇਰੇ ਤਾਈ
ਸੁਣਾਵਹੁ ॥ ਜੋ ਕਵਣ ਜੁਗਤਿ ਸਿਉ ਤੁਮ ਜੋਗ ਪਦਵੀ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਤਬ ਬਡਾ
ਚੇਲਾ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖਨਾਥੁ ਕਾ ਈਸਰਨਾਥੁ ਥਾ ॥ ਸਿਰੀ ਈਸਰਨਾਥੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ
ਥਾ ॥ ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਜੋਗੁ ਕਮਾਵਤਾ ਥਾ ॥ ਸੋ ਮਾਰਗੁ ਕਹਿਤਾ ਹੈ ॥

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚੋਂ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਹੈ ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਸਿਰ ਹਨ : ^੨ਦੀਸੈ, ^੩ਕਹ, ^੪ਕਰਿ ਦੁਖ, ^੫ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ
ਹੋਈ । ^੬ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ ॥
ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਖਟਿਐ ਭਾਉ ॥ ਭਾਵੈ ਆਵਉ ਭਾਵੈ ਜਾਉ ॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ ॥ ਆਪੋ ਆਪੇ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥
ਕਾਜੀ ਹੋਇ ਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ ॥ ਫੇਰੇ ਤਸਬੀ ਕਰੈ ਖੁਦਾਇ ॥
ਵਢੀ ਲੈ ਕੈ ਹਕੁ ਗਵਾਏ ॥ ਜੇ ਕੋ ਪੂਛੇ ਤਾ ਪੜਿ ਸੁਣਾਏ ॥
ਤੁਰਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਨਿ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ ॥ ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਹਿ ॥
ਚਉਕਾ ਦੋ ਕੈ ਸੂਚਾ ਹੋਇ ॥ ਐਸਾ ਹਿੰਦੂ ਦੇਖਹੁ ਕੋਇ ॥
ਜੋਗੀ ਗਿਰਹੀ ਜਟਾ ਭਿਭੂਤ ॥ ਆਗੇ ਪਾਛੇ ਰੋਵਹਿ ਪੂਤ ॥
ਜੋਗ ਨ ਪਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਕਿਤੁ ਕਾਰਣਿ ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਕਾ ਏਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਆਪੇ ਆਖਣੁ ਆਪੇ ਜਾਣੁ ॥

^੭ਦਰਸਨ, ਜੋਗ ਮਤਿ ਦੀ ਦੀਖਿਆ ।

ਸਲੋਕ ॥ ¹ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਿਹੁ ਕਰੇ ॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੇ ॥ ²ਦਾਨ ਪੁੰਨ²
 ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ / ਕਾ ਨੀਰੁ ॥ ਬੋਲੇ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ॥ ਪਰਮ ੮੮ (ਅ)
 ਤਤ³ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੧ ॥ ਅਬ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਅਵਧੂਤੀ ਥਾ ॥ ਅਵਧੂਤੁ ਮਾਰਗੁ
 ਬਤਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪਿ ॥ ਭੀਖਿਆ ਭੋਜਨੁ ਕਰੇ ਸੰਤਾਪੁ ॥
⁴ਉਹੁ ਹਟ⁴ ਪਟਣੁ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੇ ॥ ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ ਸਿਵਪੁਰੀ ਚੜੈ ॥ ਬੋਲੇ ਗੋਰਖੁ
 ਸਤਿ ਸਰੂਪਿ ॥ ਪਰਮ ਤਤ⁵ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੨ ॥ ਇਹ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ
 ਜੋ ਇਸ ਮਾਰਗੁ ਅਵਧੂਤੀ ਹੋਇ ਸੋ ਇਸ ਜੋਗੁ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਅਬ ਚਰਪਟ ਨਾਥੁ ਪਖੰਡ
 ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਰਹਿਤਾ ਥਾ ॥ ਅਬ ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ ਪਖੰਡੀ⁶ ਜੋ
 ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੈ ॥ ਅਹਨਿਸ⁷ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰ ਜਾਲੇ ॥ ਸੁਪਨੇ ਬਿੰਦੁ ਨ ਦੇਈ ਝਰਨਾ ॥
 ਤਿਸ ਪਾਖੰਡੀ ਕਉ ਜਰਾ ਨ ਮਰਨਾ ॥ ਬੋਲੇ ਚਰ/ਪਟ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤਤ⁸ ਮਹਿ ੮੯ (ਓ)
 ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੩ ॥ ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਇਸ ਮਾਰਗੁ ਪਾਖੰਡ ਮਾਰਗੁ ਕਮਾਇ ਸੋ
 ਜੋਗੁ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਅਬ ਰਾਜਾ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਬੋਲਿਆ ॥ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਉਦਾਸੀ ਥਾ ॥
 ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜੋ ਪਾਲੇ⁹ ਉਦਾਸੁ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧਿ ਰਖੇ ਨਿਰੰਜਨਿ ਵਾਸੁ ॥
¹⁰ਸੁੰਨੁ ਮੰਡਲ¹⁰ ਕੀ ਪਾਵੈ ਗੰਠਿ¹¹ ॥ ਤਿਸ ਉਦਾਸੀ ਕਉ¹² ਪੜੈ ਕਾ ਕੰਧੁ ॥ ਬੋਲੇ
 ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤਤ¹³ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੪ ॥ ਅਬ ਰਾਜਾ ਭਰਬਰੀ
 ਬੈਰਾਗੀ ਥਾ ਉਹੁ ਕਿਤੁ ਜੁਗਤਿ ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁਚਾ ਸੋ ਕਹਤਾ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਸੋ
 ਬੈਰਾਗੀ ਜੋ ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਸੁੰਨ¹⁴ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੇ ਬੰਮ ॥ ਅਹਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਧਰੇ¹⁵
 ਧਿਆਨੁ ॥ ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਸਤਿ ਸਮਾਨ ॥ ਬੋਲੇ ਭਰਬਰ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮੁ ਤਤ¹⁶ ਮਹਿ ੮੯ (ਅ)
 ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥ ੫ ॥ ਰਾ/ਜੇ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਜੋ ਇਸ ਮਾਰਗੁ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਸੋ ਬੈਰਾਗ
 ਜੋਗ ਕਉ ਪਹੁਚੇ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਿਉ ਮਰੇ
 ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਕੰਨਿ ਪੜਾਇ ਕਿਆ ਪਾਈਐ¹⁷ ਭੁਗਤਿ ॥ ¹⁸ਆਸਾ ਤਿਸਨਾ
 ਸਤਿ¹⁸ ਏਕੋ ਨਾਉ ॥ ਕਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਰਹੇ ਹਿਆਉ ॥ ਧੂਪ ਛਾਉ ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ
 ਰਹੈ¹⁹ ॥ ਨਾਨਕੁ²⁰ ਆਖੇ ਗੁਰ ਕਉ ਕਹੇ ॥ ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਵਰਤਹਿ ਪੂਤਾ²¹ ॥ ਨਾ
 ਸੰਸਾਰੀ ਨ ਅਵਧੂਤਾ²² ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੋ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਸੋ ਕਾਹੈ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਣਿ
 ਜਾਇ ॥ ਬੋਲੇ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮੁ ਤਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪ ॥ ੬ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਬੋਲਿਆ ਤਾ ਸਿਧਾ ਨੂੰ ਪਤੀਆਰਾ ਆਇ ਗਇਆ ॥ ਏਹੁ ਜੋ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਸੋ ਉਚੇ
 ਘਰਿ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥ ਹਮਾਰੀ/ ਈਹਾ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀ ॥ ਜਹਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਤਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ੯੦ (ਓ)
 ਰਾਜੇ ਭਰਬਰੀ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਾ ਪੰਥੁ ਵਡਾ ਹੈ ॥
 ਤੂੰ ਦਰਸਨੁ ਲੇਹੁ ॥ ਤਾ ਸਿਰੀ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਮੈ ਦਰਸਨੁ ਲੀਆ ਹੈ ॥
 [ਤਬ ਉਨ ਕਹਿਆ ਜੁ ਕਿਆ ਦਰਸਨ ਲੀਆ ਹੈ ॥]²³ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ
 ਕਹਿਆ ਸੁਣਾਵਨਾ ਹਾਂ ॥ ਸਬਦੁ ਹੂਆ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚੁ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥
²⁴ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੇ ਮਹਿ ਮੁੰਦਾ ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹੰਢਾਵਉ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਕਰੇ ਭਲਾ
 ਕਰਿ ਮਾਨੋ ਸਹਿਜਿ ਜੋਗੁ ਨਿਧ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ

¹ਇਹ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹਨ । ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਅਗੇ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ : ²ਪੁੰਨ ਦਾਨ, ³ਤੰਤ, ⁴ਅਉਹਨ, ⁵ਤੰਤ, ⁶ਪਾਖੰਡੀ, ⁷ਕਾਇਆ ਕੀ, ⁸ਤੰਤ, ⁹ਕਰੇ, ¹⁰ਚੰਦ ਸੂਰਜ, ¹¹ਗੰਢਿ, ¹²ਕਾ, ¹³ਤੰਤ, ¹⁴ਗਗਨ, ¹⁵ਰਹੈ, ¹⁶ਤੰਤ, ¹⁷ਖਾਜੇ, ¹⁸ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ, ¹⁹ਸਹੈ, ²⁰ਤਾਂ ਨਾਨਕ, ²¹ਪੂਤ, ²²ਅਵਧੂਤ । ²³ਉਤਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਰਹੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਏ ਹਨ । ²⁴ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੩੫੯—੬੦.

- ਜੋਗੀ ਪਰਮੁ ਤਤ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕੀਆ¹ ਰਸੁ
 ੮੦ (ਅ) ਭੋਗੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਿਧ² ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣ ਬੈਸਣ³ ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ ਬਾਂਦਗੀ/ ॥ ਸਿੰਝੀ
 ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੇ ਅਹਨਿਸ ਪੂਰੇ ਨਾਦੇ ॥ ੨ ॥ ਪੜ੍ਹ⁴ ਬੀਚਾਰ ਗਿਆਨ ਮਤਿ
 ਡੰਡਾ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤ ਰਹਰਾਸੁ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥ ਅਤੀਤੰ ॥ ੩ ॥
 ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਨਾਨਾ ਬਰਨ⁵ ਅਨੇਕੰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰ
 ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ ॥ ੪ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬੇ ਜੀਉ ਏਹੁ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ॥ ਤਬ
 ਸਿਧਾ ਕਹਿਆ ਜੋ ਏਹੁ ਪੂਰਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ॥ ਇਸ ਕਉ ਕਛੁ ਕਹਣਿ ਕੀ ਬਾਤਿ ਨਾਹੀ ॥
 ਏਹੁ ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ ॥ ਜਦਿ ਏਹ ਗੋਸਟ ਹੋਇ ਪਹੁਚੀ ਤਬ ਸਿਧਾ ਮਹਿ ਪਿਆਲਾ ਆਇ
 ਚਲਣੁ ਲਾਗਾ ॥ ਸੁਰਾਪਾਨ⁶ ਕਾ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਆਗੇ ਲੈ ਰਾਖਿਆ
 ਕਹਣ ਲਾਗਾ ਜੋ ਜੀ ਏਹ ਪੀਜੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਮੈ ਪੀਆ ਹੈ ॥ ਤਬ
 ੮੧ (ੳ) ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਕਹਿਆ ਨਾ/ਨਕੁ ਤੂ ਤੋ ਬਹੁਤੁ ਦਿਨਾ ਕਾ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਿ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥
 ਤੈ ਕਹਾ ਤੇ ਪੀਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਬੋਲਿਆ ਰਾਜੇ ਭਰਥਰੀ ਸਾਥਿ ਹੋ ਰਾਜਾ ਮੈ
 ਜੋ ਪਿਆਲਾ ਪੀਆ ਹੈ ਤਿਸ ਕਾ ਖੁਮਾਰੁ⁷ ਕਦੇ ਨਹੀ ਉਤਰਤਾ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ
 ਬੋਲਿਆ ਸੋ ਉਹੁ ਸੁਰਾਪਾਨੁ ਕਉਨੁ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਖੁਮਾਰੁ ਨਹੀ ਉਤਰਤਾ ਉਸ ਮੈ
 ਕਿਆ ਪੜਤਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੁਰਦੇਉ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ਸੁਰਾਪਾਨ ਕੀ ਆਦਿ
 ਬਤਾਵਤਾ ਹਉ [॥] ਸਬਦੁ ਹੂਆ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ ॥ ਆਸਾ ॥ ⁸ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ
 ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ਕਰ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ ॥ ⁹ਭਠੀ ਭਾਉ⁹ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ ਇਤ
 ਬਿਧਿ ਅਮਿਉ ਚੁਆਈਐ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਲਾ¹⁰ ਰਾਮੁ¹¹ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਸਾਚੁ¹² ਰੰਗੁ
 ੮੧ (ਅ) ਰਚਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਹਨਿਸਿ ਬਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦੁ/ ਗਹਿਆ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪੂਰਾ ਆਪਿ¹³ ਪਿਆਲਾ ਸਾਚਾ¹⁴ ਜਿਸੈ¹⁵ ਪਿਆਵੈ¹⁶ ਨਦਰਿ ਕਰੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ
 ਬਿਉਪਾਰੀ¹⁷ ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਮਧ¹⁸ ਹੋਛੇ¹⁹ ਭਾਉ ਧਰੇ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ
 ਪੀਵਦੜੇ²⁰ ਪਰਵਾਨੁ ਭਇਆ ॥ ਦਰ ਦਰਸਨੁ ਕਾ ਸੇਵਕੁ²¹ ਹੋਵੈ ਸੁ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੀ²²
 ਕਰੈ ਕਿਇਆ ॥ ੩ ॥ ਸਿਫਤੀ ਰਾਤਾ²³ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਏ ਜਨਮ ਨ ਹਾਰੇ ॥ ਕਹੁ
 ਨਾਨਕੁ ਸੁਣ ਭਰਥਰ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੇ ॥ ੪ ॥ ਜਦਿ ਏਹ ਸਬਦੁ ਹੂਆ ਤਾ ਸਿਧਾ
 ਆਦੇਸ ਕੀਆ ॥ ਕਹਣਿ ਲਾਗੇ ਧੰਨੁ ਨਾਨਕੁ ਆਦੇਸ ਹੈ ਤੁਝ ਕਉ ਜਿਸ ਕਉ ਏਹ
 ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੂਆ ਧੰਨੁ ਤੂ ॥ ਅਰੁ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਹੋ ਨਾਨਕ ਕੁਛੁ ਤੂੰ
 ਮਾਗੁ ਚਾਹੀਤਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਗ ਲੇਹ ॥ ਤਾ ਸਿਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗਤਾ ਹੈ ॥
 ੮੨ (ੳ) ਪਉੜੀ ॥ ²⁴ਬਾਪਿਆ/ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਆਪੇ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ ॥ ਜਿਨਿ
 ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਪਾਇਆ ਮਾਨੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗਾਵੀਈ²⁵ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ਗਾਵੀਐ ਸੁਣੀਐ
 ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ ॥ ਦੁਖੁ ਪਰਹਰ ਸੁਖੁ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਉ²⁶ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਵੇਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬ੍ਰਹਮਾ²⁷ ਗੁਰ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ॥
 ਜੇ ਹਉ ਜਾਣਾ ਆਖਾ ਨਾਹੀ ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ ॥

ਪਾਠਾਂਤਰ : ¹ਕਾਇਆ, ²ਸਿਵ, ³ਬੈਸਉ, ⁴ਪੜ੍ਹ, ⁵ਵਰਨ । ⁶ਸੁਰਾਬ, ਮਦ । ⁷ਮਸਤੀ ।
⁸ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੬੧ । ਪਾਠਾਂਤਰ : ⁹ਭਠੀ ਭਵਨੁ, ¹⁰ਮਤਵਾਰੋ, ¹¹ਨਾਮ,
¹²ਸਹਜ, ¹³ਸਾਚੁ, ¹⁴ਸਹਜੇ, ¹⁵ਤਿਸਹਿ, ¹⁶ਪੀਆਏ ਜਾ ਕਉ, ¹⁷ਵਾਪਾਰੀ,
¹⁸ਮਦਿ, ¹⁹ਛੁਛੇ, ²⁰ਪੀਵਤ ਹੀ, ²¹ਪ੍ਰੀਤਮੁ, ²²ਬੈਕੁੰਠੇ, ²³ਰਤਾ । ²⁴ਇਹ
 ਪਉੜੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ : ²⁵ਗਾਵੀਐ, ²⁶ਜਾਇ, ²⁷ਬਰਮਾ ।

ਸਭਣਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੀ
ਹਉ ਇਹੁ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਿਧ
ਮਿਲੇ ਕਾ ਅਰੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲੇ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ਜੁ ਭਾਵੈ ਕੈ/ਸਾ ਪਾਪੀ ਹੋਇ ਸੁ ੯੨ (ਅ)
ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਚਾਹੀਐ ਸੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅਕੈ ਆਰਜਾ^੧ ਬਡੀ
ਹੋਇ ॥ ਸਿਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਏਹੁ ਫਲੁ ਹੈ ਜੁ ਇਤਨੀਆ ਵਸਤੁ ਮਾਹਿ ਤੇ ਕਛੁ ਲੇ [ਜੋ] ਤੇਰੇ
ਜੀਅ ਆਵੈ ਸੋ ਤੂੰ ਲੇਹੁ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਮੈ ਤੁਝ ਕਉ
ਮਿਲਿਆ ਹਾ ਜੋ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਹੈ ਸੋ ਤੂੰ ਲੇਹੁ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਛੁ ਨਾਹੀ
ਚਾਹੀਤਾ ॥ ਅਰੁ ਮਾਗਤਾ ਹਾ ਸੁ ਦੇਹ ॥ ਪਉੜੀ ॥ ^੨ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੂਣੀ
ਹੋਇ ॥ ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚੁ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਚੰਗਾ ਨਾਉ ਰਖਾਇ ਕੈ
ਜਸੁ ਕੀਰਤ ਜਗਿ ਲੇ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ [ਤ] ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੇ ਕੇ ॥ ਕੀਟਾ
ਅੰਦਰਿ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ ਗੁਣਵੰਤੀ^੩ ਗੁਣ
ਦੇ ॥ ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ ਜਿ / ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ੯੩ (ੳ)
ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਜੀ ਮੈ ਇਹੁ ਵਸਤੁ ਮੰਗਦਾ ਹਾ ॥ ਜੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨ ਵਿਸਰੇ ਅਰੁ
ਰਾਜੁ ਪਾਟੁ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਸਭੁ [ਮਿਥਿਆ ਹੈਨ]^੪ ॥ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੇਹੁ ਕਿ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਨ ਵਿਸਰੇ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲੈ ॥ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥੁ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ
ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਆ ਜੁ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਅਖੰਡ ਹੋਇਗੀ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਤੇਰੇ ਸਮਾਨ ਗੁਰੂ
ਕੋਈ ਨ ਹੋਇਗਾ ॥ ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਜਿ ਹੋਇਗਾ ਸੁ ਤੇਰੇ ਹੀ ਘਰਿ ਤੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜਨਮੈਗਾ ॥
ਜਬ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਅਰ ਸਭਨਾ ਸਿਧਾ ਅਸੀਰਬਾਦੁ ਦੀਆ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਇ ਬੈਠਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ
ਆਤਮੇ ਆਈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਥੀ ਪੈਦਾ ਕੀਚੈ ॥ ਅਰੁ ਤਿਸ ਕੇ ਅਗੇ ਪੰਜ ਪੈ/ਸੇ ਭੇਟ ਇਕੁ ੯੩ (ਅ)
ਨਲਯੋਰੁ ਰਖਿ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਈਐ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੨੧

ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਯਾਤ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਅੰਗਦ ਜੀ ਭਉਣਿ^੫ ਚਲਿਆ ॥ / ਤਬ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਈ ਅੰਗਦ ੯੪ (ੳ)
ਜੇਗੁ ॥ ^੬ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ^੬ ਰਹੰਦਾ ਹਰੀ ਕੇ ॥ ਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥
ਲੋਕੁ ਹਰੀ ਕੇ ਵਿਲਾਇਤ ਦੁਰਗਾ ਭਵਣ ਚਲੈ ਦੁਰਗਾ ਪਰਸਣਿ^੭ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕਾ
ਨਾਉ ਲਹਣਾ ਸਾ ॥ ਲਹਣੇ ਦਾ ਨੇਮੁ ਸਾ ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਭਉਣ ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਜਾਦਾ
ਸਭੁ ਲੋਕ ਜਿਤਣੇ ਹਰੀ ਕੇ ਸੇ ਦੁਰਗਾ ਪਰਸਣਿ ਚਲੈ ॥ ਆਵਦੇ ਆਵਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਾਸਿ
ਆਏ ॥ ਤਾ ਪੁਛਿਆ ਲੋਕੀ ਕਿ ਏਹੁ ਗਿਰਾਉ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਏਹੁ ਕਰਤਾਰਪੁਰ

^੧ਆਯੂ । ^੨ਇਹ ਪਉੜੀ ਵੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਵੇਂ ਹੈ : ^੩ਗੁਣਵੰਤੀਆ ।
^੪ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ^੫ਭਵਨ, ਘਰ, ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਥਾਨ । ^੬ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ,
ਤਹਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਚ, ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਵਲ ਇਕ ਪਿੰਡ । ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ 'ਨਾਗੇ
ਕੀ ਸਰਾਇ' ਆਖਦੇ ਹਨ । ^੭ਫੋਹਣ, ਪੂਜਣ ।

ਹੈ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਦਾ ॥ ^੧[ਸੁ ਅਗੈ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਾ ਨਾ]ਉ ਮਸੂਰ^੨ ਸਾ ਜੁ ਬਡਾ ਭਗਤ ਹੈ ॥
 ਸਭ ਕੋ ਜਾਣਦੇ ਸੇ ਸੁਣਿ ਕੇ ਪਰੁ ਡਿਠਾ ਕਿਨੇ ਨਾਹਾ ॥ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ
 ੯੪ (ਅ) ਉਹੁ ਜਿ ਭਗਤਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਉਹੋ ॥ ਤਾ ਲੋਕੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉ/

ਚਿਤ੍ਰ ੨੨

ਲਹਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਾਮ ।
 ਕੋਲ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

- ੯੫ (ੳ) ਸੁ/ਣਿਦੇ ਸੇ ॥ ਉਸ ਦੇ ਘਰਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਆਦੇ ਹਾ ॥ ਤਾ ਹੋਇ ਜਿ ਦਰਸਨੁ ਕੀਜੈ
 ਸਭਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਤਣਾ ਸੰਗੁ ਸਾ ਸਭ ਘੁਮ ਘੁਮਾਇ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ॥
 ਆਇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਜਿਥੈ ਆਇ ਪਏ ਤਿਥੈ ਹੋਰੁ ਲੋਕੁ ਥੇ ਤਿਤਣਿਆ
 ਵਿਚੋ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਿਸਟ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦਿਸਟ ਇਕਾ ਹੋਇ ਗਈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
 ਪੁਛਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੂੰ ਕਉਣੁ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਖਤਰੀ [॥] ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
 ਜਿ ਕਉਣੁ ਖਤਰੀ ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਤ੍ਰਿਹਣੁ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਉ [॥] ਆਖੈ ਜੀ ਲਹਣਾ ॥
 ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਅੰਗਦ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਆਦਿ ਅੰਤ ਮੇਰਾ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੇ
 ਅੰਗ ਥੀ ਜੁਦਾ ਨ ਹੋਹਿਗਾ ॥ ਮੇਰਿਅਹੁ ਅੰਗਹੁ ਤੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ
 ੯੫ (ਅ) ਅੰਗਦ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਕਿਉਕਰ [ਜੀਉ ਹਈ]^੩ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
 ਆਖਿਆ ਜੋ ਜੀ ਅਸਾ ਨੂ ਸਾਂਤਿ ਆਇ ਗਈ ਹੈ ॥ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨਿ ਡਿਠਿਆ ॥
 ਆਗਿਆ ਹੋਵੈ ਤਾ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਿ ਆਵਾ ॥ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਜਾਹਿ ਬਚਾ ਵਿਦਾ
 ਕਰਿ ਆਉ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਆਇ ਕਰਿ ਸਭਨਾ ਨਾਲਹੁ ਵਿਦਾ ਕੀਤੀ ਜਿ ਭਾਈ ਮੇਰੀ
 ਸਭਨਾ ਨਾਲਹੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਹੈ ॥ ਸੰਗੁ ਜਿਤਣਾ ਸੀ ਸੋ ਸਭੁ ਮੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਜੋ ਜੀ
 ਸੰਗ ਦਾ ਵਾਲੀ ਤੂੰ ਤੇਰੇ ਪਿਛੈ ਸੰਗ ਚਲਿਆ ॥ ਤੂੰ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥ ਇਉ ਬਣਦੀ
 ਹੈ ਜਿ ਵਿਣ ਪਰਸੇ ਮਾਈ ਦੇ ਭਵਣ ਤੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਆਖਿਆ ਜਿਸੁ
 ਕਾਰਣਿ ਭਉਣ ਜਾਦਾ ਸਾ ਸੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਥਾਉ ਨਿਸਾ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਲੋਕੀ ਆਖਿਆ
 ੯੬ (ੳ) ਤੇਰੀ ਤਾ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਜੀ ਪਰੁ ਅਸਾਡਾ ਕਿ ਹਾਲੁ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਆਖਿਆ ਜਿ /
 ਹੁਣ ਤੁਸੀ ਜਾਹੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਤੁਸਾ ਨੂ ਸੁਖੀ ਸਾਂਦੀ ਲੈ ਆਵੇਗਾ ॥ ਤੁਸਾਡੀ ਭੀ ਆਸਾ
 ਪੂਰੀ ਹੋਗੁ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸੰਗ ਨੂ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ
 ਆਇਆ ॥ ਸੰਗੁ ਭਉਣੁ ਪਰਸਿ ਕੇ ਫੇਰ ਉਥਾਉ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਉਇ ਲੋਕ
 ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤੋਖੇ^੪ ॥ ਸੰਤੋਖ ਕਰ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ॥
 ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ॥ ਜੇਹਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
 ਹੋਇਆ ॥ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਈ ॥
 ਕਲਾ ਭਰਪੂਰ ਹੋਈ ॥ ਜੇਹਾ ਆਪ ਸਾ ਸੁ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
 ਕੀਤਾ ॥ ਭਾਡਾ ਜਾ ਭਰਪੂਰ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥
 ਤਿਯੇ ਵਰੈ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਆਇਆ ॥ ਅਗੇ ਹਰੀ ਕਿਆ ਵਿਚ ਗਲਿ ਵਜ ਪਈ ਸੀ ॥
 ੯੬ (ਅ) ਜਿ / ਲਹਣਾ ਤਿਹਣੁ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਥੇ ਰਹਿਆ ॥ ਭਉਣ ਨ ਗਇਉ ਕਿਹੁ ਜਿ ਹੋਇਉ

^੧ਨਕਲ ਵਿਚ ਰਹਿਆ ਇਹ ਪਦ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ।

^੨ਮਸੂਰਹੁ ।

^੩ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

^੪ਰਾਜੀ ਕੀਤਾ ।

ਸੁ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਛਡਦੇ ਉਸੇ ਨਾਲਿ ਗਇਆ ਤਿਯੇ ਵਰੇ ਆਇਆ [॥] ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਹੁ ॥
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਵਿਦਾ ਹੋਦੇ ਘਰੀ ਆਇਆ ॥ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਜਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਆਇਆ
ਤਾ ਕੁਲ ਹਰੀ ਕੀ ਮਤਾ ਕੀਤਾ ॥ ਜਿ ਅਸਾਡੇ ਲਹਣਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕ ਬਾਵਹੁ
ਪਰੁ ਕੇਹੀ ਵਡੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਚਲਹੁ ਤੋ ਜਾਇ ਕੇ ਮਿਲ ਆਵਾਹੇ ॥
ਤਾ ਸਭ ਹਰੀ ਕੇ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮਿਲਣਿ ਆਏ ॥ ਅਗੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਉਠੀ
ਮਿਲਿਆ [॥] ਹੋਰੁ ਕੇ ਗਲਿ ਮਿਲੇ ਤਖਤ ਮਲੁ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ
ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਾਈ ਤਖਤ ਮਲ ਤੂ ਮੈਨੂੰ ਗਲਿ ਮਿਲੁ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਤੂੰ ਵਡੇ ਪੁਰਖ
ਬਾਵਹੁ ਆਇਆ ਹੈ ਅਸਾ/ਨੂ ਪੈਰੀ ਹੀ ਪਏ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ॥ ਤੂ ਵਡਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਖੁਸੀ / ਕੀਤੀ ਤਖਤ ਮਲ ਨੂੰ ਜਿ ਜਾਹਿ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਦਾ ਏਹੋ ਵਸੇਖੁ¹ ਜਿ
ਤੂੰ ਸਭਦੂ ਵਡਾ ਹੋਵਹਿਗਾ ਤੋਟ ਕਿਸੇ ਬੋਕ² ਦੀ ਨ ਹੋਸੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਰੇ ॥ ਜਾ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦੁ ਇਵ ਬੋਲਿਆ ਤਾ ਸਭਨਾ ਕੰਨ ਹੋਏ ਜਿ ਜੀ ਕਿਆ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਖੁਸੀ ਹੋਵੇ ਤਾ
ਸਭਸੇ ਨੂੰ ਭਾਉ ਹੋਦਾ ਹੈ [॥] ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਬੋਲਿਆ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ॥ [ਰਾਗ]
ਸੂਹੀ ॥ ॥ ³ਜਿਨ ਕੇ⁴ ਭਾਡੇ ਭਾਉ ਤਿਨਾ ਸਵਾਰਸੀ ॥ ⁵ਸਹਸਾ ਨਾਹੀ ਮੂਲ
ਸਰਪਰ ਤਾਰਸੀ⁵ ॥ ਸੁਖੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਸੀ ॥ ੧ ॥ ਤਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰ
ਆਇ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ⁶ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਚਾ⁷ ਨਾਉ ਦੇਵੇ ਦੀਖਿਆ ॥ ਚਲਹਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ਭਵਹਿ ਨ ਭੀਖਿਆ ॥ ੨ ॥ ਜਿਨ⁸ ਕਉ ਮਹਲੁ ਹਦੂਰ ਦੂਜੇ ਨਿਵੈ
ਕਿਸੁ ॥ ਦਰ ਦਰਵਾਣੀ ਨਾਹਿ ਨ ਮੂਲੇ ਪੁਛਿ ਤਿਸੁ ॥ ਛੂਟੇ ਤਾ ਕੇ ਬੋਲਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਜਰ⁹
ਜਿਸੁ ॥ ੩ ॥ ਘਲੇ / ਆਣਿ¹⁰ ਆਪਿ ਜਿਸੁ ¹¹ਦੂਜਾ ਨਹੀ¹¹ ਕੋਇ ॥ ¹²ਢਾਇ ਬਖਸੀਸ
ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ¹² ॥ ੪ ॥ ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ॥
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਤੂ ਉਹੁ ਥਾਉ ਛਡਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਜੀਕ ਆਇ
ਰਹੁ ॥ ਉਤ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਖਡੂਰ ਆਇ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਖਡੂਰ ਆਇ ਕਰ
ਟਬਰ ਬਹਾਲੇ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਥੇ ਆਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਗੇ ਧਾਈਆ ਦਾ ਨਦੀਨੁ¹³
ਕਢਾਇਦਾ ਸਾ ॥ ਉਥਾਉ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤੁ ਹਿਤੁ
ਕਰਕੇ ਸਿਰੁ ਹਥਾ ਵਿਚ ਲੀਤਾ ॥ ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਸਿਉ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਤਿਉ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਆਇ ਸਮਾਣਾ ॥ ਜਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਦੀਨੁ ਕਢਾਇ ਕੇ
ਚਲਿਆ ਘਰਾ ਨੂ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਦੇ / ਉਪਰ ਜੋੜਾ ਕਪੜਿਆ ਦਾ ਮਹੀਨ¹⁴ ਖਰਾ
ਸੁਪੈਦ ਸਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹ ਭਰੀ ਨਦੀਨੁ ਦੀ ਉਚਕਿ
ਲੈ ॥ ਜਿਉ ਧਾਈਆ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਵਹੰਦੇ ਪਾਣੀ ਚਿਕੜ ਨਿਕਲਿਆ ਸਾ ਭਰੀ ਵਹੰਦੀ
ਚਿਕੜ ॥ ਤਦਹੁ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਉਚੁਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਦੇ ਸਿਰ ਦਿਤੀ ॥ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਘਰਿ ਆਇ ਵੜਿਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਭਰੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੈਰੀ ਜਾਇ
ਪਇਆ ॥ ਜਾ ਮਾਤਾ ਦੇਖੇ ਕਪੜੇ ਚਿਕੜ ਨਾਲਿ ਸਭੇ ਭਰੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਮਾਤਾ ਬਾਬੇ
ਜੀ ਕਉ ਆਖਿਆ ਜਿ ਜੀ ਤੇਰੀ ਕੇਹੀ ਬਾਣਿ¹⁵ ਹੈ ਜਿ ਕੋਈ ਭਲਾ ਮਾਣੂ¹⁶ ਤੇਰੇ ਆਵੈ ॥

੮੭ (ੳ)

੮੭ (ਅ)

੮੮ (ੳ)

¹ਵਸੇਖੁ ਗੁਣ, ਲਾਭ । ²ਵਸਤੂ । ³ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਪਾਠਾਂਤਰ : ⁴ਕਉ ।

⁵ਇਹ ਤੁਕ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਭੇਦ 'ਨਾਹੀ ਮੂਲ'
ਦੀ ਥਾਂ 'ਮੂਲੇ ਨਾਹਿ' ਹੈ । ਹੋਰ ਪਾਠਾਂਤਰ : ⁶ਲੀਖਿਆ, ⁷ਹਰਿ ਕਾ, ⁸ਜਾ, ⁹ਨਦਰਿ,

¹⁰ਆਣੇ, ¹¹ਨਾਹੀ ਦੂਜਾ ਮਤੇ, ¹²ਢਾਹਿ ਉਸਾਰੇ ਸਾਜਿ ਜਾਣੈ ਸਭ ਸੋਇ ॥ ਨਾਉ ਨਾਨਕ ਬਖਸੀਸ

ਨਦਰੀ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ॥ ¹³ਘਾਹ ਬੂਟ । ¹⁴ਬਾਰੀਕ, ਵਧੀਆ । ¹⁵ਆਦਤ । ¹⁶ਮਨੁੱਖ ।

- ਤਿਸ ਨੂ ਚਿਕੜ ਵਹੰਦੀ ਭਰੀ ਘਾਹ ਦੀ ਸਿਰ ਦੇਹਿ [॥] ਫਿਰ ਤੁਧੁ ਥੇ ਕਿਉਂਕਰਿ ਕੋਈ
 ਆਵੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਭੋਲੀਐ ਏਹੁ ਘਾਹ ਦੀ ਭਰੀ ਨਾਹੀ ॥
- ੯੮ (ਅ) ਜੇ ਮੈ ਅੰਗਦੁ ਦੇ / ਸਿਰ ਛਤ੍ਰ^੧ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਛਿਟਾ ਚਿਕੜ ਦੀਆ ਨ ਜਾਣੁ ॥
 ਏਹ ਕੇਸਰ ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਪਲਟੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਫਿਰ ਸਿਰੀ
 ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਪਣੀ ਜੋਤਿ ਸਭੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ॥ ਭਾਡਾ ਭਰਪੂਰ
 ਕਰਿ ਕੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਇਕੁ ਨਲਯੋਰੁ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਕਉ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਉਸੁ ॥ ਗੁਰ
 ਅੰਗਦੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਅਗੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰੀ ਤੁਹੇ ਜਾਣੈ ॥
 ਤਾ ਫਿਰ ਸਭ ਸੰਗਤਿ ਪੈਰੀ ਪਈ ॥ ਤਾ ਜਾਣੀਐ ਸਿਖ ਦੇ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ॥ ਏਸੁ ਉਪਰ
 ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖਿਆਲੁ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਦੇਣਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੋ ਗੁਰੂ ਰਾਗੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ
 ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ॥ ^੨ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ^੩ਰਸੁ ਪਿਆਰਾ^੩ ਆਪੇ
- ੯੯ (ੳ) ਰਾਵਣਹਾਰੁ ॥ ਆਪੇ ਬੀਏ^੪ ਚੋਲੜਾ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰੰਗੁ ਰਤਾ / ਮੇਰਾ
 ਪਿਆਰਾ^੫ ਰਵ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲ ॥
 ਆਪੇ ਜਾਲੁ ਮਨਕੜਾ ਆਪੇ ਅੰਤਰਿ^੬ ਲਾਲ ॥ ੨ ॥ ਆਪੇ ਬਹੁ ਬਿਧ ਰੰਗੁਲਾ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ
 ਲਾਲੁ ॥ ਨਿਤ ਰਾਵਣਿ^੭ ਸੁਹਾਗਣੀ ^੮ਮੇਰਾ ਕਵਨ ਹਵਾਲੁ^੮ ॥ ੩ ॥ ^੯ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ^੯
 ਬੇਨਤੀ ਤੂੰ ਸਰਵਰੁ ਤੂੰ ਹੰਸੁ ॥ ^{੧੦}ਕਵਲੁ ਤੂੰ ਕਵੀਆ ਤੁਹੀ^{੧੦} ਆਪੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗੰਸ ॥ ੪ ॥
- ੯੯ (ਅ) ੧ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੩ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ /

ਚਿਤ੍ਰ ੨੩

ਮੂਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜੀ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ,
 ਮਰਦਾਨਾ ਅਤੇ ਦੋ ਲੰਗੋਟਬੰਧ ਸਾਧ ਖੜੇ ਉਸ ਨਾਲ
 ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

- ੧੦੦ (ੳ) ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖਤਰੀ ਨਾਲਿ ॥ / ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੈਰਾਗੀਅਹੁ ਕੇ ਰੂਪ
 ਅਰੁ ਫਕੀਰਹੁ ਕੇ ਰੂਪੁ ਫਿਰੇ ॥ ਇਕ ਪੈਰ ਕਉਸ^{੧੧} ਇਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉ ॥ ਏਕੁ ਬੰਦੁ
 ਨੀਲਾ ਤੇੜਿ ਏਕੁ ਭਗਵੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਪਹਰੀ [॥] ਸਿਰ ਟੋਪੁ ਲੀਆ ਮਥੇ ਤਿਲਕੁ
 ਦੀਆ ॥ ਨ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਨ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ॥ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਉ ਹਿੰਦੂਆ ਕਾ
 ਜਬਾਬੁ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਉ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਕਾ ਜਬਾਬੁ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਕਉ ਲਗਾ ਪਰਮੇਸਰੁ
 ਦਿੜਾਵਣਿ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਦਰਸਨੁ ਲਗੇ ਸੁ ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਵਿਚ ਸੁਬੁਧਿ
 ਬਬੇਕ^{੧੨} ਮਤਿ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ॥ ਕੁਲ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲਾ
 ਕਰੀਆ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨ ਦੀਆ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਬਚਾ ਜਿ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ
- ੧੦੦ (ਅ) ਹੈ ਤੂੰ ਵਸਤੂ ਦਿੜਤਾ ਰਹੁ ॥ ਕਿਆ ਤੂੰ ਵਸਤੂ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਵਿਚ
 ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਜਪੀਐ ਵਾਹੁ ਨਾਨਕੁ ਕਹਣਿ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਪਇਆ ਹੋਵੇ ॥
 ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਇਕ ਮੇਰਾ ਮੇਲੀ ਹੈ ॥ ਸੰਸਾਰੀ ਜਿ ਦਿਹੁ
 ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ॥ ਤਬ ਏਕੁ ਏਹ ਮੂਲਾ ਖਤਰੀ ਮੇਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ ॥ ਇਵ ਭੀ
 ਹੋਇ ਜਿ ਮਿਲਹਿ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਹੈ ਮਿਲੀਐ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਫਕੀਰਾ ਕੇ ਰੂਪੁ

^੧ਛਤ੍ਰ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ । ^੨ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ^੩ਰਸੁ, ^੪ਹੋਵੇ,
^੫ਸਾਹਿਬੁ, ^੬ਅੰਦਰਿ, ^੭ਰਵੈ, ^੮ਦੇਖੁ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ, ^੯ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕ, ^{੧੦}ਕਉਲੁ ਤੂ
 ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ । ^{੧੧}ਛਾ ਕਛਸ, ਜੁੱਤੀ । ^{੧੨}ਗਿਆਨ ।

ਲੰਗੋਟਬੰਦ ਸਾਥਿ ਸੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਲਿ ਮੂਲੇ ਖਤੀ ਦੀ ਦਹਲੀਜ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਖਲੇ
ਹੋਏ ॥ ਤਾ ਪਹਿਲਾ ਬਾਬਾ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ॥ ਮੂਲੇ ਦੀ ਜੋਰੂ^੧ ਨੂ ਉਨਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਸਿਵਾਤਾ ॥ ਸਿਵਾਣਿ ਕਰਿ ਅੰਦਰਿ ਵੜਿ ਗਈ ॥ ਅਗੈ ਮੂਲਾ ਬੈਠਾ ਸਾ ॥ ਸਾਈ ਦਿਆ
ਜਿ ਤੇਰਾ ਦੋਸਤੁ ਸਾ ਸੋ ਕਿਨੇ ਮਾ/ਰਿ ਮੁਹਿ ਲਾਇਆ ਹੈ ਬੁਰੇ ਜੇਹੇ ਹਾਲ ਆਵਦਾ ਹੈ ॥ ੧੦੧ (ੳ)
ਇਹ ਅਗੈ ਬਹਲੁ^੨ ਚੜਿ ਆਵਦਾ ਹੁਣਿ ਲੁਟਾ ਖੁਥਾ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਤੈ ਥੀ ਕਛੁ ਮੰਗਣਿ
ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਹੁਣਿ ਤੂੰ ਛਪਿ ਰਹ ॥ ਤਾ ਤੋੜੀ ਬਾਬਾ ਦਰਿ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥
ਉਹੁ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਜਾਇ ਛਪਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਮੂਲੇ ਦੀ ਜੋਰੂ ਪੁਛੀ ਜੁ ਮੂਲਾ ਕਿਥੇ
ਹੈ [॥] ਆਖੈ ਜੀ ਘਰਿ ਨਾਹੀ ਕਿਤੇ ਗਿਰਾ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ
ਘਰਿ ਨਾਹੀ [॥] ਆਖੈ ਜੀ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹਾਇ ਸਈਯਾਦਾ^੩ ਕਿਰਾੜਾ ਅਸੀ
ਆਏ ਤੇਰੇ ਮਿਲਣੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਅਗੈ ਛਪਿ ਪਇਉ [॥] ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਲੋਕੁ ਕੀਤਾ ॥
ਸਲੋਕੁ ॥ ^੪ਨਾਲਿ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ^੫ਏਵੇ ਕਰੇ ਗੁਆਉ^੬ ॥ ਮਰਣੁ ਨ ਜਾਪੀ^੭ ਮੂਲਿਆ
ਆਵੈ ਕਿਤੇ ਠਾਇ^੮ ॥ ਆਖਦੋ ਰਵਿਆ ਜਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਾਹਰਿ ਗਇਆ ਤਾ ਉਹੁ
ਕਿਰਾੜ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਿਰਾੜ ਆਖਿਆ / ਗਇਆ [॥] ਆਖੈ ੧੦੧ (ਅ)
ਗਇਆ ॥ ਹਾਇ ਆਖੈ ਸਈਯਾਦਣੀਏ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਚੜੀ ਐ ॥ ਹਉਲਾ ਪਾਇਉ [॥]
ਆਖੈ ਕਿਤ ਵਲਿ ਗਇਆ ॥ ਸਾਥਿ ਫਕੀਰ ਸੇ ਸੁ ਲੰਗੋਟਬੰਦ ॥ ਉਤੇ ਬਾਇ ਢਠਾ
ਮੰਜੀ ਘਤਿ [॥] ਲੋਕੁ ਮਿਲ ਗਇਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ ਏਹੁ ਮਿਲਿਉ
ਨਾਹੀ ॥ ਛਪਿ ਪਇਆ ਹੁਣਿ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹੇਠਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥
ਮੰਜੀ ਘਤਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਲੋਕ ਹਥਿ ਬਨਿ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜੋ ਜੀ ਏਹੁ
ਭੁਲਾ ਹੈ ॥ ਤੁਧੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਹੁਣਿ ਤੂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ
ਏਹੁ ਜੀਵਣੇ ਚੁਕਾ^੯ ਹੈ ॥ ਸਕਤੀ^{੧੦} ਮਾਰਿ ਹੇਠਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਇਨ ਅੰਤ ਕੇ ਸਮੇ
ਦਰਸਨੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਆ ॥ ਲੈ ਜਾਹੋ ਚਕ ਕੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ਚਲੈਗਾ ॥
ਉਸ ਥਾਵਹੁ ਚਕਿ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਘਰਿ ਜਾਦੋ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੪] ॥
ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ / ੧੦੨ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੪
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ । ਬਾਬਾ ਇਕ ਖੁੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ;
ਬਾਹਰ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

[ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ] / ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਥੜਾ ਬਨਾਇਆ ॥ ਅਤੇ ਖੁਡੀ^{੧੦}
ਉਸਾਰੀ ਸੂਰਜ ਕੁੰਡ^{੧੧} ਦਰੁ ਰਖਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਉਹ ਦਰੁ ਚੁਣਾਇਆ ਚੁਣਾਇ
ਕਰਿ ਦਖਣ ਕੁੰਡ ਦਰੁ ਰਖਾਇਆ ॥ ਜਿਤਣੇ ਵਿਚ ਨਿਵ ਕਰਿ ਇਕੁ ਆਦਮੀ ਵੜੈ ॥
ਬਾਬੇ ਦੀ ਬੈਠਕ ਰੋੜਾ ਦੀ ਚਉਤਰਾ ਮੰਜੇ ਜਿਤਣੇ ਉਪਰ ਪੂਲਾ ਕਖਾ ਦਾ ਵਿਛਾਇ ਕਰਿ
ਬਾਬਾ ਬੈਠੇ [॥] ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥] ਜਿਚਰ ਤੀਕੁ ਬਾਬਾ
ਬੈਠਾ ਰਹੈ ਤਿਚਰ ਤੀਕੁ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ॥ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥] ਜਿਚਰ ਤੀਕੁ
੧੦੨ (ਅ)

^੧ਇਸਤ੍ਰੀ । ^੨ਬਹਲੀ, ਸਵਾਰੀ । ^੩ਦੁਸਟਾ, ਪਾਪੀਆ । ^੪ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੪੧੨ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ^੫ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ, ^੬ਜਾਪੇ, ^੭ਬਾਇ,
^੮ਰਹਿਆ ^੯ਸਖਤ, ਕਰੜੀ ^{੧੦}ਘੁਰਣਾ । ^{੧੧}ਦੀ ਤਰਫ ।

- ਰਬਾਬੀ ਬੈਠਾ ਰਹੈ ਤਿਚਰ ਤੀਕੁ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰੇ ॥ ਸੰਗਤਿ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥]
ਤਾ ਬਾਬਾ ਛੁੰ ਕਰਣੇ ਥੀ ਰਹੈ [॥] ਰਾਤ ਰਬਾਬੀ ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਕਰੇ [॥]
ਆਰਤੀ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਵ ਕਰਿ ਆਗਿਆ ਹੋਵੈ ਸਵਹੁ¹ ਬਚਾ ਸਿਖੋ ਇਕਸ ਤਰਫ ਹੋਇ
੧੦੩ (ੳ) ਕਰਿ ॥ ਤਾ ਸਿਖ ਸਵਿ ਜਾਨਿ ਦੂਰਿ ਦੂਰ ਤਕਿ [॥] / ਤਾ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਉਠਿ ਦਰਯਾਇ
ਜਾਇ [॥] ਹੋਰੁ ਸਵਿ ਜਾਨਿ ਇਕੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਨਾਲਿ ਹੋਇ ॥ ਜਾ ਇਕਰਿ ਗੁਰੂ
ਬਾਬਾ ਦਰਯਾਇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਰਹੈ ਛਡਿ ਕਰਿ ਡੰਡਾ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਅੰਗੋਛਾ²
ਉਪਰ ਰਖਿ ਕਰਿ ਜਾਇ ਦਰਯਾਇ ਮਹਿ ਟੁਬੀ ਮਾਰੇ ॥ ਫਿਰ ਜਿਥੇ ਲੈ ਪਾਣੀ ਆਵੈ
ਤਿਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਖੜਾ ਰਹੈ ॥ ਜਬ ਸੰਪੂਰਣ ਸੂਰਜ ਚੜੇ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰਿ ਆਵੈ ॥
ਬਾਹਰਿ ਆਇ ਕੇ ਅੰਗੋਛਾ ਸਿਰ ਬਨੈ ਕੁਪੀਨ³ ਸੁਕੀ ਤੇੜ ਕਰੇ ॥ ਫਿਰ ਇਕ ਡੰਡਉਤ
ਸੂਰਜ ਕੀ ਤਰਫ ਕਰੇ ਪਿ[ਛ]ਲੀ ਚੋਟੀ ਅਡੀ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਰਖੈ ॥ ਇਕ ਡੰਡਉਤ ਕਰੇ
ਪਛਮ ਕੀ ਤਰਫ ਸਿਰੁ ਅਡੀਆ ਉਪਰਿ ਲੈ ਜਾਇ ਰਖੈ ਹਿਕ ਦੀ ਕੰਘੀ ਨਿਕਲਿ ਆਵੈ ॥
ਇਕੁ ਡੰਡਉਤ ਦਖਣ ਕੀ ਤਰਫ ਕਰੇ ਚਾਰੇ ਡੰਡਉਤਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਤੇੜ ਚਾਦਰ ਕਰੇ
੧੦੩ (ਅ) ਇਕੁ ਚਾਦਰ ਉਪ/ਰ ਕਰੇ ॥ ਜਦਿ ਬਸਤ੍ਰ ਓਢੇ⁴ ਤਬ ਅੰਗਦੁ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਾਇ⁵ [॥]
ਤਾ ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਬਸਿ ਪੁਰਖਾ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਗੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥਾਉ ਕਿਸੇ ਬਿਰਖ
ਹੇਠਿ ਟਿਕੇ ਕਿਥਾਉ ਰੋੜਾ ਉਤੇ ਆਇ ਬੈਠੇ ॥ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਖਬਰੁ ਹੋਵੈ ਸਿਖ ਆਇ ਪੈਰੀ
ਪਵਨਿ [॥] ਜਦਿ ਰਸੋਈ ਹੋਇ ਤਾ ਰਸੋਈਆ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ਚੁਪ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ਜਦਿ
ਬਾਬਾ ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਭਰ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਆਪੇ ਕਹੇ ਜਿ ਪੁਰਖਾ ਰਸੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਰਸੋਈਆ ਪਿਛੋ ਦੀ ਕਹੇ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਰਸੋਈ ਬਹਿ ਕਰਿ
ਆਗਿਆ ਕਰੇ ਜਾਹਿ ਬਚਾ ਜੇਵਹੁ⁶ ॥ ਬਾਬਾ ਰਸੋਈ ਨ ਬੈਠਦਾ [॥] ਬਾਬੇ ਇਕੁ ਅਹਾਰੁ
ਥਾ [॥] ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹੁ ਲੈਦਾ ਇਕੁ ਤਲੀ ਰੇਤੁ ਦੀ ਫਕ ਰਹਦਾ ਇਕੇ ਅਕ
ਦੀ ਖਖੜੀ [॥] ਏਹੁ ਬਾਬੇ ਦਾ ਅਹਾਰੁ ॥ ਦੁਇ ਵਖਤ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਹੋਈ ॥ ਜਿਹੀ
੧੦੪ (ੳ) ਜਿਨ/ਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰੀ ਸਿਖੁ ਆਵੈ ਤੇਹਾ ਤੇਹਾ ਪਰਸਾਦਿ ਮਿਲਦਾ ॥ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ
ਝੁਬ ਪਇਆ ॥ ਨਾਨੁਕ ਨਾਨਕੁ ਜਲ ਥਲ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਟੁਟ ਸੰਸਾਰੁ ਪਇਆ
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ [ਸੰ]ਤੋਖ⁷ ਲਗਾ ਜਾਣਿ ॥ ਵਾਹ ਨਾਨਕੁ ਵਾਹ ਨਾਨਕੁ ਸਭ ਕੋ ਲਗਾ
ਧਿਆਵਣਿ ॥ ਜਾ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਤਾ ਕਈ ਹਜਾਰ ਸਿਖ ਜੁੜਿ ਜਾਨਿ ॥ ਜੇ ਘਰਿ
ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਈ ਹਜਾਰ ਸਿਖ ਜੁੜਿ ਜਾਨ ॥

- [ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਸਰ ਗਈ] ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਨਾਉਦਾ⁸
ਆਹਾ ਅਤੇ ਅੰਗਦੁ ਪਾਸਿ ਨਾਇ ਕਰ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਤੇ ਦਰਯਾਉ ਵਿਚੁ
ਬਾਬਾ ਖੜਾ ਆਹਾ ਸਿਆਲ ਮਾਹੁ ਝਖੜ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਜੁ ਆਇਆ ਬਹੁਤੁ ਪਾਲਾ
ਪਇਆ [॥] ਠੰਢ ਅਤੇ ਮੀਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਝਾਗਿਆ ॥ ਗਲਿ ਦੇ ਕਪੜੇ ਮੀਹੁ
੧੦੪ (ਅ) ਨਾਲਿ ਭਿਜ ਗਏ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੋਗੁ ਠੰਢ ਪਸਰ ਗਈ ॥ / ਬੇਸੁਰਤ ਹੋਇ ਕਰ ਡਿਗ
ਪਇਆ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬਾ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਰੇ ਡੰਡਉਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਪਹੁਚਿਆ ॥
ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਪਾਸੁ ਗਇਆ ॥ ਆਇ ਕਰਿ ਲਤ ਮਾਰੀਉਸੁ । ਬਾਬੇ ਦੀ ਲਤਿ ਮਾਰਣੇ
ਸਾਥਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਨੂੰ ਸੁਰਤਿ ਆਇ ਪਈ ॥ ਘੜਿ ਘੜਿ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਠੰਢ

¹ਸੋਂ ਜਾਓ । ²ਅੰਗ ਪੁਝਣ ਦਾ ਬਸਤ੍ਰ, ਪਰਣਾ । ³ਲੰਗੋਟੀ । ⁴ਪਹਣੇ । ⁵ਸੁੱਧ ਪਾਠ 'ਪਏ' ਹੈ ।

⁶ਛਕੋ । ⁷ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ । ⁸ਨਹਾਉਂਦਾ ।

ਲਹਿ ਗਈ ਗਰਮੀ ਹੋਇ ਆਈ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ
ਅੰਗਦਾ ਕਿਹ ਹੋਇਆ ਸਾ ਤੁਧੁ ਨੂੰ ॥ ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਭ
ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਰੁ ਬਚਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇ ਜਿ ਕਿ ਹੋਆ ਸਾ
ਤੁਧੁ ਨੂੰ ॥ ਜੀ ਮੀਹ ਨਾਲਿ ਕਵਾਇ¹ ਭਿਜ ਗਈ ਸੀ ਦੇਹ ਬਿਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਗਈ ॥
ਕਛੁ ਜਾਣਾ ਨਾਹੀ ਕਿ ਵਾਪਰਿਆ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਕਾਈ ਨਾ ਸੀਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ
ਹੁਣਿ / ਕਿ ਗਲ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ ਹੁਣਿ ਜਾਣਦਾ ਹਾ ਕਿ ਕੋਟ ਸੂਰਜਾ ਦਾ ੧੦੫ (ੳ)
ਬਲੁ ਆਤਮੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇਰਾ ਸਦਕਾ ਗਰਮੀ ਆਈ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਬਚਾ
ਹੁਣਿ ਸੁਖੀ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਹਉ ਜਿ ਏਹ
ਘਾਲ ਕਰਦਾ ਹਾ ਸਿਖਾ ਹੀ ਦੇ ਲੀਏ ਕਰਦਾ ਹਾ ॥ ਬਚਾ ਤੁਸਾਡੇ ਥਾਇ ਹਉ ਸੇਵਾ
ਕਰਦਾ ਹਾ ॥ ਤੁਸਾਡੇ ਬੁਤੇ² ਏਹ ਸੇਵਾ ਨਾਹੀ ਹੋਦੀ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਨਕੁ ਪੰਥੀ ਕਹਾਵੈਗਾ
ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਗੀ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਪਸਿਆ ਲਗਾ ਕਰਣਿ ਗੋਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੫ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ / ੧੦੫ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੫

ਬਾਬਾ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਠੰਡ ਖਾ ਕੇ
ਲੇਟਿਆ ਪਇਆ ਹੈ । ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਮਰਦਾਨਾ
ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

[ਬਾਬੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ॥] / ਤਬੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਇ ਬੈਠਾ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭੀ ॥ [ਲਕ] ੧੦੬ (ੳ)
ਵਿਚ ਰਖੇ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਏਹੋ ਆਖਦਾ ਫਿਰੈ ਜਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਸੁਹਾਵਾ ਮੁਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਵਖਤੁ
ਸੁਹਾਵਾ [॥] ਮੁਖ ਆਖੇ ਅਰੁ ਨਚੇ ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਫਿਰ ਆਵੈ
ਧਰਮਸਾਲਾ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਮਹਾ ਪਰਸਾਦੁ ਭੁੰਚਾਈਐ³ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਕਿਛੁ ਲੈ ਆਵੈ ਸੁ
ਲਏ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਗਿਆਨੀ ਬੈਰਾਗੀ ਉਦਾਸੀ ਅਤੀਤੁ
ਭਗਵਾਨੁ ਮੁੰਡੀਆ⁴ ਬੈਸਨੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੋਗੀ ਡਿਗੰਬਰ ਸਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀ ਦੂਧਾਧਾਰੀ
ਭਗਤੀਆ⁵ ਰਬਾਬੀ ਬਿਰਹੀ ਭੇਖਧਾਰੀ ਸਿਧ ਸਾਧਕ⁶ ਫਕੀਰ ਕਾਮਲ ਦਰਵੇਸ ਸਬਰ ਗਉਸ⁷
ਅਉਲੀਆ⁸ ਅੰਬੀਆ⁹ ਉਲਮਾਉ¹⁰ ਫਾਜਲੂ¹¹ ਖੋਜੋ ਵਾਦੀ¹² ॥ ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ ਹਿੰਦੂ
ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਉਦਾਸੀ ਰਾਜਾ ਰੰਕ¹³ ਜਤੀ ਸਤੀ ਹਠੀ ਤਪਸੀ ਖਤਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ
ਮਣਸੂਦ ਵੰਸੁ ਪੰਡਤ ਕਵਤੇ ਕਵੀਸਰ ਗੁਨ ਜਨ ਜਿ ਕੋਈ ਸਾ ਸਭੁ/ ਲਗਾ ਆਵਣਿ ਜਿ ੧੦੬ (ਅ)
ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਆਵੈ ਤੇਹੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਜਿਤੁ ਇਡਿਆ ਆਵੈ
ਤਿਸ ਕੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ॥ ਜਲ ਥਲ ਨਾਨਕੁ ਨਾਨਕੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਸੰਸਾਰੁ ਲਗਾ
ਮਿਲਦਾ ਜਾਣਿ ॥ ਇਕੁ ਦਿਨ ਬਾਬੇ ਦਾ ਜੀਉ ਉਦਾਸ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਸੰਸਾਰ ਤਾਈ
ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਕਹਣਿ ਜਿ ਏਹ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲ ਚਲੈ ਹੈਨਿ ॥ ਇਨਾ ਨੂੰ ਛਡਿ
ਇਕੰਤ ਹੋਇ ਬਹੀਐ ॥ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕਾ ਡੰਡ ਪਾਈ ਹੈ ॥ ਅਸਾ ਕਿਆ ਲਹਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ
ਵਿਚ [॥] ਇਕੰਤੁ ਗੋਸੇ¹⁴ ਸੰਸਾਰੁ ਥਾਵਹੁ ਬਹਿ ਕਰਿ ਛਪ ਕੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬੈਠੇ ਜਪਹਿ ॥

¹ਕਬਾ, ਚੋਗਾ । ²ਕੋਲੋਂ । ³ਛਕਾਉਣਾ । ⁴ਮੁੰਨਿਆ ਸਾਧੂ । ⁵ਨਚ ਗਾ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
⁶ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ⁷ਫਰਯਾਦ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ ।
⁸ਵਲੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਰਬ ਦਾ ਦੇਸਤ । ⁹ਨਬੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਰਬ ਦਾ ਘਲਿਆ ਹੋਇਆ
ਪੈਗੰਬਰ । ¹⁰ਵਿਦਵਾਨ । ¹¹ਸਿਆਣਾ । ¹²ਝਗੜਾਲੂ । ¹³ਗਰੀਬ । ¹⁴ਕੋਨਾ ।

ਜਿਧਰ ਬਾਬਾ ਛਪ ਨਿਕਲੇ ਤਿਧਰ ਕਈ ਹਜਾਰ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਜਾਨ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਤ੍ਰਿਹੀ ਲੋਕੀ ਨਾਉ ਮਸਹੂਰ ਸਾ ॥ ਇਕੁ ਬਿੰਦੁ^੧ ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਾਇ ਜਾਇ ਟਿਕੈ ਤਿਥੈ ਕਈ ਲਖ ਮਿਲ ਜਾਨ ॥

- [ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਭੇਂਟ] ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਲੋਕਾ ਸੁਤਿਆ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ॥ ਜਾ
- ੧੦੭ (ੳ) ਦੇਖੇ ਤਾ ਸਿ/ਰੀ ਗੋਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਇਕੇਲਾ [॥] ਸਾਥਿ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਥਿ ਅੰਗਦੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਤੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ॥ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਤੂੰ ਜਾਣਾਹਿ ਤਾ ਜਾਪੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾ ਬਚਾ ਏਹੁ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਬਚਾ ਤੂ ਬਹੁ ਏਹੁ ਤਾ ਗੋਰਖੁ ਅਉਧੂਤੁ^੨ ਹੈ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਨਾਹੀ ਉਸ ਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ॥ ਤਾ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਆਖਿਆ ਹੋ ਸਿਰੀ ਨਾਨਕ ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਕਉ ਆਵਣਿ ਦੇਹਿ ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਹੈ ਏਹੁ ਭੀ ਆਵਣੇ ਦੇਹ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਅਦੇਸ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਆਦੇਸ ॥ ਆਦਿ ਨਿਰੰਜਨ ਪੁਰਖ ਕਉ ਆਦੇਸ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖੁ ਬੋਲਿਆ ਹੋ ਸਿਰੀ ਨਾਨਕੁ ਤੁਮ ਕਉ ਤਾ ਪੁਰਖਾਈਆ ਵਡੀਆ ਪਈਆ ਹੈ ਪਰੁ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਭੀ ਕਰਿ ਸਕਿਉ [॥] ਜੀ ਚਉਰਸੀਹਾ ਜੁਗਾ ਕਾ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੈ ਕੋਈ ਨ ਕੀਤੇ ਹਉ ਮਲ ਮੂ[ਤ] ਧਾਰੀ
- ੧੦੭ (ਅ) ਕਿਥਹੁ ਕਰੀ ॥ ਤਾ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਆਖਿਆ ॥ ਜਿ ਹਉ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਭਾਲ ਥਕਾ ਹਾ ਮੈ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਨ ਲਧੋ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੁ ਜੀ ਸੋ ਸਾਥੀ ਕਿਤੁ ਸੇਵਾ ਕਿਤੁ ਗਤਿ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ਪੜਿਉਸੁ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਮਨਿ ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਮਿਲੈ ਨ ਸਾਥੀ ਗੁਰ ਸਮਾਨਿ ਨ ਚੇਲਾ ॥ ਸਬਦੁ ਸਾਰਖਾ^੩ ਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਸੂਰਾ ਇਉ ਗੋਰਖੁ ਫਿਰੇ ਇਕੇਲਾ ॥ ੧ ॥ ਨਾਨਕੁ ਜੈਸਾ ਮਨੁ ਹੋਇ ਤੈਸਾ ਤੈਸਾ ਸੰਗੀ ਹੋਇ ਜਿ ਮਨ ਕੀ ਬੂਝੈ ਉਸ ਕੇ ਮਨੁ ਕੀ ਉਹੁ ਬੂਝੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਸੰਗੀ ਬੋਲੀਐ ॥ ਜੈਸਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਤੈਸਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇ ॥ ਤਉ ਚੇਲਾ ਬੋਲੀਐ ਜੈਸਾ ਸਬਦੁ ਮਹਿ ਜੁਗਤਿ ਸਾਧੂਅਹਿ ਬਰਨੀ ਹੈ ਐਸਾ ਸੂਰਤਣ ਕਮਾਇ ਤਉ ਸੂਰਾ ਬੋਲੀਐ ॥ ਨਾਨਕੁ ਐਸਾ ਹੋਇ ਤਉ ਸੰਗੀ ਰਖੀਐ ॥ ਨਾਤਰ^੪ ਜੇ ਸਿਖ ਕੀ ਗੁਰੂ ਨ ਜਾਣੇ ਉਹੁ ਚੇਲਾ ਰਖਣਾ ਦੋਖੁ ਹੈ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਏਕਾ ਏਕੀ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਦੇ
- ੧੦੮ (ੳ) ਤਾਈ/ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਤੂੰ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਉ ਅਦੇਸੁ ਕਰਿ ਕੇ ਚਲੁ ॥ ਮੈ ਆਵਤਾ ਹੋ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖਨਾਥ ਕਉ ਅੰਗਦੁ ਅਦੇਸੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਸੁਖੀ ਰਹੁ ਬਾਲਕਾ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਇਗਾ ॥ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਅਦੇਸ ਕਰਿਦੇ ਅਸੀਰਬਾਦ ਲੈਦੇ ਅੰਗਦੁ ਚਲਿਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਪ੍ਰਸਨੁ ਕੀਆ ਜਿ ਜੀ ਜਿਤ ਵਲਿ ਨਿਕਲਤਾ ਹੋ ਤਿਤ ਵਲ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ॥ ਮੇਰਾ ਪੀਛਾ ਛੋਡਤੇ ਨਾਹੀ ਤਿਸ ਕਾ ਕਿਆ ਕਰੀਐ ਉਨ ਤੇ ਕਿਉਕਰਿ ਛੁਟਿਆ ਜਾਇ ॥ ਤਬ ਸਿਰੀ ਗੋਰਖੁ ਨਾਥੁ ਕਹਿਆ ਏਕ ਉਪਾਵ ਕਰੁ ਸਭ ਹਟਿ ਜਾਹਿਗੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਰਾਤੀ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਿਖਾ ਦੀ ਹਥੀ ਹਲ ਦਿਤੇ ॥ ਜਿ ਬਚਾ ਏਹੁ ਭੁਇ ਵਾਹੋ ॥ ਅਤੇ ਰਸੋ/ਈ ਮਨਹ^੫ ਕੀਤੀ ਜਿ ਇਕੁ ਡੰਗੁ ਰਸੋਈ ਖਾਹੁ ॥ ਤਾ ਕਈ ਸਿਖ ਗਏ ਕਈ ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਜੇ ਬਹੁਤੁ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਇਕੁ ਡੰਗੁ ਭੀ ਰੋਟੀਆ ਨਾਹੀ ਦੇਣੀਆ ॥ ਇਕੁ ਸਿਰਸਾਹੀ ਜਵਾ ਦੀ ਅੰਨੁ ਦਿਤਾ ਕਰੋ ॥ ਅਤੇ ਭੁਇ ਗੋਡਹੁ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ॥ ਜਾ ਰਸੋਈ ਮਨਹ ਹੋਈ ਤਾ ਹੋਰ ਭੀ

^੧ਝਟ ਕੁ ।^੨ਅਵਧੂਤ, ਤਿਆਗੀ ।^੩ਵਰਗਾ ।^੪ਨਹੀਂ ਤਾਂ ।^੫ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ।

ਸਿਖ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਨਸਿ ਗਏ ॥ ਇਕ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਆਇ ਰਹੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਏਹੁ
ਮਰਣੁ ਕਬੂਲ ਕਰਿ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥ ਬਚਾ ਤੁਸੀ ਜਿਮੀ ਗੱਡ ਕੇ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ॥ ਹੁਕਮੁ
ਹੋਇਆ ਰਸੋਈਆ ਨੂੰ ਜੁ ਫਿਰ ਛਤ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਕਰਹੁ ਜਿ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਜੇਵਨਿ ॥
ਫਿਰ ਇਤਣੇ ਵਿਚ ਸਾਖ¹ ਪਕੀ ਵਢਣ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥ ਜਿ ਬਚਾ ਵਢ ਕਰ
ਖਲਹਾਣਿ² ਕਰਹੋ ॥ /ਤਾ ਉਨੀ ਸਿਖੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲਿ ਖੇਤ੍ਰੀ ਕੇ ਖਲਵਾੜੇ ਕੀਤੇ ॥ ੧੦੯ (ੳ)
ਗੁਰੂ ਪਾਸਿ ਆਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਜੀ ਖਲਵਾੜੇ ਪਏ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਆਖਿਆ ਚਲਹੁ
ਖਲਵਾੜੇ ਵੇਖਿ ਆਵਹਿ ॥ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਸਿਖ ਆਏ ॥ ਗੁਰੂ ਖਲਵਾੜਿਆ ਉਤੇ ਆਇ
ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਖਲਵਾੜੇ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਸਾਬਾਸਿ
ਮੇਰਿਉ ਬਚਿਅਹੁ ਤੁਸਾਡੀ ਘਾਲ ਬਾਇ ਪਈ ॥ ਭਲੀ ਕਰਹੁ ਅੰਨੁ ਹੋਇਆ ਭਲੇ ਖਲਵਾੜੇ
ਪਏ ਹੈਨਿ ॥ ਪਰੁ ਬਚਾ ਇਕੁ ਹਉ ਗਲਿ ਆਖਾ ਜੇ ਕਰਹੁ ॥ ਆਖੈ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਜੇ ਤੁਧੁ
ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਹਿਗੇ ॥ ਅਸਾਡੇ ਕਿ ਹਥਿ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਇਸ ਲਾਲਚਿ
ਨਾਲਿ ਅਸਾ ਕਿ ਹੈ ਫੂਕ ਅਗ ਦੇਹੁ ਖਲਵਾੜੀ ॥ ਤਾ ਕੋਈ/ ਆਖਣਿ ਦੁਖੁ ਲੈ ਲੈ ਅਸਾ ੧੦੯ (ਅ)
ਖੇਤ੍ਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਆਪਣੀ ਹਥੀ ਅਗ ਕਿਉਂਕਰਿ ਦੇਹੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਅਗ ਫੂਕ
ਦਿਤੀ [॥] ਉਠਿ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ॥ ਉਥੋ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਸਿਖ ਆਇ ਰਹੈ ਹੈਨ ॥

[ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ] ਤਾ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਂਗ ਕੀਤਾ ਬਾਕੀ ਦਿਆ
ਸਿਖਾ ਦੇ ਲੀਏ ॥ ਸੂਰੀਆਂ ਅਗੇ ਲੀਤੀਆ ਲਕਿ ਛੁਰਾ ਬਧਾ ਦੁਇ ਕੋਹ ਲੀਤੇ ਗਇਆ ॥
ਜੋ ਕੋਈ ਸਾ ਸੋ ਭੀ ਭਜਿ ਗਇਆ ॥ ਕੋਈ ਠਹਰਾਇ ਨ ਸਕਿਉ ॥ ਤਾ ਸਭੁ ਕੋਈ
ਆਖੈ ਨਾਨਕੁ ਭਲਾ ਫਕੀਰ ਥਾ ਪਰ ਦੇਵਾਨਾ ਮਜੂਬ³ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਭਲਾ ਫਕੀਰੁ
ਕਾਮਲੁ⁴ ਦਰਵੇਸੁ ਥਾ [ਧਾਣਕਉ ਰਲਿਆ]⁵ ॥ ਬਾਬਾ ਵਡਹੰਸੁ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਬੋਲਿਆ ॥
ਰਾਗੁ ਵਡਹੰਸ ॥ /⁶ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥ ਨਿਤ ਉਠਿ ਭਾਲਹਿ ਸਦਾ ਬਿਆਲ ॥ ੧੧੦ (ੳ)
ਕੂੜ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਧਨਕ੍ਰੋਪ ਰਹੈ ਕਰਤਾਰ ॥ ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਡ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ
ਕਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥ ਏਹਾ ਆਸਾ ਏਹਾ ਅਧਾਰੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੁਖਿ
ਨਿੰਦਾ ਆਖ ਦੇਖ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਜਾਤਿ ਸਨਾਤਿ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਸੈ ਚੰਡਾਲੁ ॥
ਧਨਕ੍ਰੋਪ ਰਹੈ ਕਰਿਤਾਰੁ ॥ ੨ ॥ ਕੀਆ ਨ ਜਾਤੋ ਹਰਾਮਖੋਰ ॥ ਕਿਆ ਮੁਹਿ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟ
ਚੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਡਨ ਕਰਣੀ ਕੀ [ਕਾਰ] ॥ ੩ ॥

¹ਖੇਤ੍ਰੀ, ਫਸਲ । ²ਵੇਰ (ਲਾਓ) । ³ਮਜ਼ਬੂਤ, ਸੁਧ-ਬੁੱਧ ਹੀਨ । ⁴ਪੂਰਾ । ⁵ਉਤਾਰੇ
ਵਿਚ ਰਹੇ ਇਹ ਪਦ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਏ ਹਨ । ⁶ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿਚ
ਨਹੀਂ, ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ ॥ ਭਲਕੇ ਭਉਕਹਿ ਸਦਾ ਬਇਆਲਿ ॥
ਕੂੜ ਛੁਰਾ ਮੁਠਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੧ ॥
ਮੈ ਪਤਿ ਕੀ ਪੰਦਿ ਨ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਾਰ ॥ ਹਉ ਬਿਗੜੈ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਬਿਕਰਾਲ ॥
ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੈ ਏਹਾ ਆਸ ਏਹੇ ਅਧਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਾ ਆਖਾ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥ ਪਰ ਘਰੁ ਜੋਹੀ ਨੀਚ ਸਨਾਤਿ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਚੰਡਾਲ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੨ ॥
ਵਾਹੀ ਸੁਰਤਿ ਮਲੂਕੀ ਵੇਸੁ ॥ ਹਉ ਠਗਵਾੜਾ ਠਗੀ ਦੇਸੁ ॥
ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੩ ॥
ਮੈ ਕੀਤਾ ਨ ਜਾਤਾ ਹਰਾਮਖੋਰ ॥ ਹਉ ਕਿਆ ਮੁਹਿ ਦੇਸਾ ਦੁਸਟ ਚੋਰ ॥
ਨਾਨਕ ਨੀਚ ਕਹੈ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਧਾਣਕ ਰੂਪਿ ਰਹਾ ਕਰਤਾਰ ॥ ੪ ॥

ਤੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਤਾਰੇ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਮੈ ਏਹੋ ਆਸ ਏਹੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਰਹਾਉ ॥ = ॥

੧੧੦ (ਅ) [ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੨੬ ॥]

ਚਿਤ੍ਰ ੨੬

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

੧੧੧ (ੳ)

ਗੋਸਟ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਨਾਲਿ ॥ /ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ ¹ਵਰਨੁ
ਚਿਹਨੁ¹ ਏਹੋ ਹੈ ਕੇ ਹੋਰੁ ਵਰਨੁ ਚਿਹਨਿ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬੋਲਿਣਾ ਹੋਆ ਗੁਰੂ ਭਾਣੇ ਕਾ
ਖਸਮੁ ਹੈ ॥ ਮਨੁਖਾ ਕਾ ਜਾਮਾ ਜੁਗਾ ਵਿਚ ਪੈਨ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਰਹੇਗਾ ਸਾਂਗ ਵਿਚ ॥
ਸਲੋਕ ॥ ਜਾਮਾ ਪਹਰਿ ਜੁਗਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸਗਲ ਪਰੋਈ ਸੂਤ ॥ ਅੰਧਕਾਰੁ ਦੀਪਕ
ਪਰਗਾਸਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮਰਮੁ² ਨ ਜਾਨਹਿ ਦੂਤ ॥ ੧ ॥ ਫੇਰ ਬੋਲਿਣਾ ਹੂਆ ਜੁ
ਏਹੁ ਜਾਮਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ॥
ਕਹਣਿ ਸੁਣਨਿ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ ਕਾਹੂ ਸੰਗਿ ਨ ਭੀਨਾ ॥ ੨ ॥ ਤਾ ਕੀ ਜਾਤਿ ਨ
ਜਨਮ ਵਰਨੁ ਨ ਚਿਹਨੁ ਹੈ ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦਿ ਕਾ ॥ ਹਾਜਰ ਹੁਜਤ³ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਤਾ ॥ ੩ ॥ ਗਗਨਿ ਨਿਰੰਤਰੁ ਮਹਲ ਨਿਵਾਸੀ ਕੂੰਜ ਅਵਾਜਾ ਬੋਲੇ ।

੧੧੧ (ਅ)

ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਅਬ ਭਈ ਹੈਰਾਨੀ ਕੋਈ ਸਾਧੂ /ਤਤ⁴ ਵਿਰੋਲੇ ॥ ੪ ॥ ਭਾਈ ਅਜਿਤਿਆ
⁵ਨਾਵੇ ਜਾਮੇ⁵ ਸਾਂਗ ਭਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਦਸਤ ਮੁਹਾਰ⁶ ਆਪਣੇ ਵਸਿ ਰਖੀ ਜਾ
ਤੁਣਕੇ ਤਾ ਬੋਲੇ ॥ ਭਰਮੁ ਭੀਤ ਕਉ ਸਭ ਜਗੁ ਭੇਟਿਆ ਆਪੁ ਅਤੁਲ⁷ ਨ ਡੋਲੇ ॥ ੫ ॥
ਪੈਨਣਹਾਰਾ ਸਦਾ ਅਬਨਾਸੀ ਤਾ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਕੋਟਿ ਜੁਗ ਬੀਤੈ
ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥ ੬ ॥ ਮੁਖਆਗਰ⁸ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਹਿ ਸੈ ਗੁਰ ਹੀ ਭਰਮ
ਭੁਲਾਣੇ ॥ ਸਬਦ ਨਿਰੰਤਰ ਜੋ ਜਨ ਖੋਜੇ ਸਾਚੇ ਸਬਦ ਸਮਾਨੇ ॥ ੭ ॥ ⁹ਬਾਦਰ ਪੂਅਰ/
ਧਵਲਹਰ ਨਿਜ ਪਉੜੀ ਨਿਜ ਥਾਉ ॥ ਨਾਵੈ ਮਹਲ ਨਾਨਕਾ ਚੁਗਲ ਅਪਾਰ ਕਾ
ਨਾਉ ॥ ੮ ॥ ਫੇਰ ਬੋਲਿਣਾ ਹੂਆ ॥ ਹਰਿ ਉਪਜੇ ਹਰਿ ਖਪ ਗਏ ਕਈ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ॥

੧੧੨ (ੳ)

ਬ੍ਰਹਮ ਅਸੰਖ ਕਈ ਜੁਗ ਬੀਤੈ ਮਾਧੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰ ॥ ੯ ॥ ਦਰ ਦਰਵਾਣ ਕਰਹਿ ਬ/ਹੁ¹⁰
ਖੜੇ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭੋ ਜਗੁ ਡੂਬਾ ਝੂਠੇ ਮੋਹਿ
ਪਿਆਰ ॥ ੧੦ ॥ ਤਿਸਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ॥ ਹਰਿ ਉਪਜੇ ਹਰਿ ਖਪ ਗਏ ਸੋ ਏਹ ਕੀ ਹੈ ॥
ਓਹੁ ਹਰਿ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਖਪਾਏ ॥ ਜੋ ਕਈ ਬਾਰ ਰਾਮ ਹੀ ਨਾਉ
ਧਰਾਇਆ ॥ ਕਈ ਜੁਗ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਇਆ ॥ ਕਈ ਜੁਗ ਮਾਧੋ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰ
ਹੀ ਸਦਾਇਆ ॥ ਅਰੁ ਸਾਂਗ ਕੀਆ ॥ ਅਤੈ ਦਰ ਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹੋਨਿ ਸੋ ਕਉਣੁ

¹ਰੰਗ ਰੂਪ, ਅਸਲੀ ਰੂਪ ।

²ਭੇਦ ।

³ਦਲੀਲ ।

⁴ਅਸਲੀਅਤ ।

⁵ਨੌਵਾਂ ਸਰੀਰ,

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ (?)

⁶ਲਗਾਮ ।

⁷ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਅਡੋਲ' ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

⁸ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ।

⁹ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ : "ਸੰਸਾਰ ਮਾਨਿੰਦ ਬਾਦਲ ਧੂਏਂ ਕੇ ਹੈ ॥ ਜਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਜਾਮਾ ਪਹਰੇਗਾ ਉਤ

ਵੇਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਤ ਤੇ ਚਲਸਣ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਚੁਗਲ ਰਖਸਨ ਤਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਫੁਟ ਜਾਨਗੇ

ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਨਿਰਾਲਾ ਹੋਇ ਬੈਠੇਗਾ" ॥

¹⁰ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਦਾ ਪੰਨਾ (੧੧੨ ਓ ਅਤੇ

੧੧੨ ਅ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੱਥ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਵਾਧੂ ਹਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪੰਨਾ ੧੧੩ ਓ ਉਤੇ ਸਲੋਕ ਦਾ

ਅੰਕ ਮੁੜ ੧੦ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਹੈਨਿ ॥ ਕਈ ਭਗਤਿ ਕਈ ਸੇਵਕ ਕਈ ਪੀਰ ਕਈ ਅਉਲੀਏ^੧ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਨ
 ਹੈਨਿ । ਉਹੁ ਦਰੁ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਕਉਣੁ ਹੈ ਉਹੁ ਦਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦਰ ਓਇ ਲਗਿ ਰਹੈ
 ਹੈਨਿ ॥ ਅਠ ਪਹਰ ਖੜੇ ਕੂਕਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋ ਕਿਤੇ ਸਮੈ ਉਤਿ ਦਰਿ ਆਵੈ ਦਰਸਨ ਦੇਇ
 ਤਾ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਪਰੁ ਉਨਾ ਨੋ ਭੀ ਖਬਰ ਨਾਹੀ ॥ ^੨ਬੇ ਸੁਮਾਰ^੨ ਦੀ ॥ ਜੋ ਕਿਤਿ ਵਖ/ਤ ੧੧੨ (ਅ)
 ਆਵਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਏਹ ਜਗਤੁ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਝੂਠਾ ਹੈ ਸੋ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਹੈ । ਤਿਸ ਹੀ
 ਨਾਲ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਇਤ ਬਿਧਿ ਡੁਬੋ ਡੁਬਾ ਹੈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭੇ ਜਗੁ ਡੁਬਾ
 ਝੂਠੇ ਮੋਹੁ ਪਿਆਰ ॥ ੧੦ ॥ ਸਲੋਕ [॥] ਪਦ ਨਿਰਬਾਨ ਰਹੇ ਬਿਹੰਗਮੁ^੩ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ
 ਬਿਗਸਾਈ ॥ ਬਾਧੇ ਮੋਹੁ ਮਾਇਆ ਕੇ ਫਾਥੇ ਬਹੁ ਲਾਗੇ ਗੁਰਹਾਈ ॥ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਕਰੇ
 ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਤਾ ਕਾ ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਹਿ ਸਚੇ ਕੀ
 ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਧੰਧੂਕਾਰ ਵਰਤੇ ਅਲਖ ਅਗੰਮ ਖੁਦਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਤਿਸ ਕਾ
 ਪਰਮਾਰਥ ॥ ਪਦ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰੁ ਹੈ ਬਿਹੰਗਮੁ ਹੈ ਸੋ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਹੈ ਸੋ ਗ੍ਰਿਹਤ
 ਕੁਟੰਬ ਦੁਨੀਆ ਕਾ ਬਿਉਹਾਰ ਹੈ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਆਰਾ ਹੋਇ ਰਹੈ ॥ ਕਿਸੀ ਸਿਉ ਮੋਹੁ
 ਲਗਾਵੈ ਨਹੀ ॥ ੧੦ ॥ ^੪ਪਦ ਨਿਰਬਾਨ ਰਹੈ ਬਿਹੰਗਮੁ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਾਈ ॥ ਬਾਧੇ ਮੋਹੁ ੧੧੩ (ੳ)
 ਮਾਇਆ ਕੇ ਫਾਥੇ ਉਬਰੇ ਗੁਰੁ ਗੁਰਹਾਈ ॥ ੧੧ ॥ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ
 ਲੇਖੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤ ਸਰੀਅਤਿ^੫ ਸਚੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ
 ਧੰਧੂਕਾਰ ਵਰਤੇ ਅਲਹ ਅਗਮੁ ਖੁਦਾਈ ॥ ੧੨ ॥ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾ ਕੀ
 ਤਾ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਨ ਕੋਈ ਜਾਈ ॥ ਨਉ ਦੁਆਰ ਚਲਤ ਕਰਿ ਰਾਖਿਆ ਰਹੈ ਅਲਪਤ
 ਗੁਸਾਈ ॥ ੧੩ ॥ ਦਸਵਾਂ ਦੁਵਾਰੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਤਾ ਮਹਿ ਬਹੁ ਹੈਰਾਨੇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ
 ਪ੍ਰਭ ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸਾਧੁ ਪਛਾਨੇ ॥ ੧੪ ॥ ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੈ ਅਰਦਾਸ
 ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਜਾ ਤੂੰ ਜਾਮਹ^੬ ਬਦਲਹਿਗਾ ॥ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਛੈ ਸਿਖ ਭਦ੍ਰ
 ਕਰਾਇਨਗੇ ਏਹੁ ਰੂਪੁ ਕਿਥੈ ਹੋਗੁ ॥ ਤਾਂ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥ ਮੇਰੇ ਮੁ/ਹ ਕਾ ਬੋਲਣਾ ਕਹਣਾ ੧੧੩ (ਅ)
 ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਮੇਰਾ ਵਾਕੁ ਸਬਦੁ ਹੈ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਮਰਿ ਜਨਮੇ ਜੂਨੀ ਫਿਰ ਆਵੈ ਜੋ
 ਗੁਰ ਜਾਣੈ ਦੂਆ ॥ ਕਰਮੁ ਕਰਤੂਤ ਬੇਲ ਬਿਸਥਾਰੀ ਮਿਲਿਆ ਨ ਫਲ ਹੂਆ ॥
 ੧੫ ॥ ਮੁਖਆਗਰ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨੇ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥ ਸਬਦੁ ਨਿਰੰਤਰ
 ਜੋ ਜਨ ਖੋਜੈ ਸਾਚੈ ਸਬਦੁ ਸਮਾਨਾ ॥ ੧੬ ॥ ਉਦੇ^੭ ਬਿਹੰਗਮ ਚੀਟੀ ਕਾ ਪਗੁ ਹਸਤ ਉਪਰ
 ਅਸਵਾਰੀ ਜਾ ਕੇ ਕਰਮੁ ਨ ਧਰਮ ਨ ਮਾਇਆ ਮਾਖੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਆਠਿ ਪਹਰਿ
 ਲਿਵਤਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥ ਭਗ ਤੇ ਨਿਕਸਿਆ ਸੋ ਸਭੁ ਬਿਨਸਿਆ ਪਗ ਬੇੜੀ ਪਗ ਬੰਧ ॥
 ਭਏ ਗੁਸਾਈ ਸੁਆਗ ਮਹਿ ਦੀਪਕ ਜਲੈ ਬਿਹੰਗ ॥ ਕੋਕਲ^੮ ਅੰਬ ਪਰੀਤ ਜਿਉ ਉਤ
 ਅਉਸਰ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ॥ ੧੮ ॥ ਤੂਟੀ ਤੰਤ ਰਬਾਬੁ ਕੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਾਜਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ
 ਐਸੇ ਸੁਆਗ ਮਹਿ ਕਿਸੈ ਮਿਲਾਵੈ ਸੋਇ ॥ ੧੯ ॥ ਬਾਬਾ ਪ/ਹਲਾ ਮਹਿਲੁ ਹੈ ਸੋ ਨਾਵਾ ੧੧੪ (ੳ)
 ਪ੍ਰਗਟਿਉ ਆਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੈ ਨਾਨਕਾ ਤਿਸਨੋ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥ ੨੦ ॥ ਫੇਰ
 ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਕਛੁ ਖਾਦਾ ਪੀਦਾ ਹਹਿ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ
 ਬਚਾ ਜਿਥੈ ਗੁਰੁ ਕਾ ਆਸਣੁ ਹੈ ਉਥੇ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਆਪਾ ਮੰਧੇ

^੧ਵਲੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ, ਰਬ ਦੇ ਦੋਸਤ । ^੨ਬੇਅੰਤ (ਪ੍ਰਭੂ) । ^੩ਪੰਡੀ । ^੪ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਪਰ
 ਭੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਪਿਛੇ, ਪੰਨਾ ੯੨, ਫੁ. ਨੋ. ੧੦ । ^੫ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ-
 ਮਰਯਾਦਾ; ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਉਪਰ ਆਏ ਪਾਠ ਵਿਚ 'ਸਰੀਅਤਿ' ਦੀ ਥਾਂ ਪਦ 'ਸਲਾਹਹਿ' ਆਇਆ ਹੈ ।
^੬ਕਪੜਾ; ਸਰੀਰ । ^੭ਗੋ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਉਡੇ' ਹੈ । ^੮ਕੋਇਲ ।

- ਘਰੁ ਕਰੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੀਏ ਨ ਖਾਇ ॥ ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹੈ
ਬਿਲਾਇ ॥ ੨੧ ॥ ਸੁਆਗੀ^੧ ਸੁਆਗੁ ਰਚਾਇਸੀ ਫੀਟੈ ਸਗਲ ਜਹਾਨ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਮੁਖੁ
ਉਬਰੇ ਕੋ ਸਬਦੁ ਰਤਾ ਮਨ ਗਿਆਨ ॥ ੨੨ ॥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਸ ਹੈ ਅੰਤਰਿ ਦੇਖੈ
ਟੋਹਿ ॥ ਸੁਆਗੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਹੋਇਆ ਨਾਹਿ ਮਿਲਾਵੈ ਤੋਹਿ ॥ ੨੩ ॥ ਫਿਰ ਅਜਿਤੇ
ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕਛੁ ਫਿਰ ਇਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਹੋਵੈਗਾ ਕਿ ਨਾ ॥
- ੧੧੪ (ਅ) ਤਾ ਫਿ/ਰ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਲਾਖ ਕਰੋੜੀ ਛਿਨਵੈ ਬੀਸ ਕਰੋੜੀ
ਜੀਉ ॥ ਤਾ ਕਉ ਨਰਕ ਭੁੰਚਾਈਐ ਲਾਗੇ ਅੰਕ ਕਾ ਸੀਉ ॥ ੨੪ ॥ ਹੁਕਮੁ ਹੋਆ
ਧਰਮੁ ਰਾਇ ਕਉ ਕਾਢਹੁ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਏਨਾ ਜੀਆ ਸਤਿਗੁਰ ਨਹੀ ਭੇਟਿਆ ਕਰਹਿ
ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਆਸ ॥ ੨੫ ॥ ਤਾ ਕਉ ^੨ਖੇਲੁ ਖਿਲਾਈਐ^੩ ਏਹ ਦਾਣੇ ਪਾਣੀ ਕਾ ਜੀਉ ॥
ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਤਾ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਲੀਉ^੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਆਸ ਨ ਪੂਰੀਆ ਫਿਰ
ਨਰਕ ਸਿਧਾਰਹਿਗੇ ਜੀਉ ॥ ੨੬ ॥ ਭਗਤਾ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਭਈ ਲਾਹਾ ਲੇਹੁ ਅਮੋਲੁ ॥
ਆਏ ਜਗ ਮਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ਤੋਲੁ ॥ ੨੭ ॥ ਦੀਵਾ ਸਬਦੁ ਜਲਾਇਆ
ਖਰਪੈ ਖਰਪੈ ਬੰਧ ॥ ਗੁਰੂ ਸਬਦੁ ਤੇ ਬੀਛੜੈ ਕੂੜ ਕਮਾਵਹਿ ਅੰਧ ॥ ੨੮ ॥ ਕਾਮ ਕਸਉਟੀ
ਹਥਿ ਕਰਿ ਸੰਗਿ/ਤ੍ਰਿਆ ਸਿਉ ਮੋਹੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕੂਕ ਸੁਣਾਇਆ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭ ਉਹ ॥
੨੯ ॥ ਫੇਰ ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ ਕਾ ਬੀਜੁ
ਜਿਥੋਂ ਕਢਿਆ ਸਾ ਤਿਥਾਉ ਪਾਇਆ ॥ ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਸਾਖੀ ਪੜਦੇ ਸੇ ਗਾਵਦੇ ਸੁਣਦੇ ਸੇ
ਕਛੁ ਇਨਾ ਹਥਿ ਆਇਆ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਹੈ
ਬਬੇਕੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਦੀਸੈ ਦੀਸੈ ਕਪਟ ਭਗਤਿ ॥ ਰਾਗੁ ਪਾਇ ਰਾਗਨੀ ਗਾਵਹਿ ਕਿਸੈ ਨ
ਆਵੈ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ॥ ਸਰਮੁ ਪਾਹ ਅੰਤਰਿ ਲੈ ਧਾਰੇ ਜੀਵਨ ਕੀ ਇਹਿ ਗਤਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਪ੍ਰਭ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪਹੁਚੈ ਕਵਨਿ ਸਕਤੁ ॥ ੩੦ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ
ਬਚਾ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੰਜੀਆ ਪਾਇ ਬਹਨਿਗੇ ਪਰੁ ਜੀਆ ਕੇ ਬਾਬੁ ਏਹੁ ਹੋਣੀ ਹੈ ॥
- ੧੧੫ (ਅ) ਸਲੋਕ ॥ ॥ ਪਦ ਨਿਰਬਾਣ ਭਏ ਬਿਹੰਗਮ ਦੇਖ ਦੇਖ ਬਿਗ/ਸਾਈ ॥ ਬਾਧੇ ਮੋ
ਮਾਇਆ ਕੀ ਫਾਧੀ ਰਖੈ ਗੁਰ ਗੁਰਹਾਈ ॥ ੩੧ ॥ ਚਕਨਾ ਚੂਰ ਕਰੇ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਲੇਖੁ ਨ
ਮੋਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤ ਸਰੀਅਤਿ ਸਚੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ
ਪੁੰਧੂਕਾਰ ਵਰਤੈ ਅਲਹੁ ਅਗਮ ਖੁਦਾਈ ॥ ੩੨ ॥ ਸਚੈ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਸਾਧੂ
ਆਖੀਦਾ ਕਛੁ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬੋਲਣਾ ਹੂਆ ॥
ਸਲੋਕ ॥ ॥ ਉਪਜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੀਤ ਮਨਿ ਉਪਜੀ ਭਏ ਦਿਆਲ ਗੁਸਾਈ ॥ ਸਾਗਰ
ਮਹਿ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ਜਲ ਉਪਜੇ ਜਲਹਿ ਸਮਾਈ ॥ ੩੩ ॥ ਤੂਟੇ ਪੰਖ ਪਾਤਿ
ਜਿਉ ਤੂਟੈ ਤੂਟੈ ਤਰਵਰ ਛਾਲੀ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਜਦਿ ਜੁਗੁ ਉਲਟਾਨਾ ਸਾਧੂ ਭਏ
ਸੁਆਲੀ ॥ ੩੪ ॥ ਪਰੁ ਬਚਾ ਇਨਾ ਜੀਆ ਦਾ ਆਵਾਗਉਣੁ ਨਾਹੀ ਮਿਟਦਾ ॥ ॥
- ੧੧੬ (ੳ) ਸਲੋਕੁ ॥ ॥ ਐਸਾ ਪਾਸਾ/ਢਾਲਸੀ ਦਰ ਦੀਵਾਨ ਅਭਗ ॥ ਨਉ ਤਨ ਜਾਮੇ ਪਹਰ ਕੇ
ਭਏ ਅਲਖ ਅਲਗੁ ॥ ੩੫ ॥ ਇਕੁ ਕਚੇ ਇਕ ਪਕਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥
ਤੂਟਣਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿ ਤੋੜੈ ਆਪਿ ਦਇਆਲ ॥ ੩੬ ॥ ^੪ਪਲੁ ਉਪਜੈ ਪਲ^੪ ਖਿਸੈ
ਤਾ ਕੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਭੇਜੇ ਆਏ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਮਤੁ ਕੋ ਹੋਵੈ ਤੁਮਰਾ
ਦਾਸੁ ॥ ੩੭ ॥ ਪਾਹਿ ਲਗਾਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰੰਗ ਚਲੂਲੇ ਜਗਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪਕੜੀ ਓਟ ਜਨ

^੧ਸੁਆਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।^੨ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ ਲੇਖ ਲਿਖਾਈਐ ਹੈ ।^੩ਲਿਵ ।^੪ਗੰ. ਸਿੰ. ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਬਲ ਉਪਜੈ ਨਹ ਬਲ' ਹੈ ।

ਨਾ ਪੋਹੇ ਜਮੁ ਮਗ ॥ ੩੮ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸਚੈ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ ਬੋਲਣਾ
ਹੁਆ ॥ ਸਾਧੂ ਕੀ ਉਟ ਪਕੜੀ ਤੇ ਜਮੁ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਦੂਰ ਹੋਈ ॥ ਫੇਰ ਬੋਲਣਾ ਹੁਆ ॥
ਜਿ ਏਉ ਸਾਧੂ ਹੈ ਜੇ ਸਾਧ ਕੇ ਕਹੈ ਉਪਰ ਚਲੈ ਕਾਮ ਤੈ ਰਹਤ ਹੋਇ ਝੂਠੁ ਨ ਬੋਲੇ ਪਰ
ਨਿੰਦਾ ਨ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਸਾਧੂ ਅਪਨਾ ਬਚਨੁ ਖੁਸਿ ਲੈਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ਅਮਰ
ਬਚਨ ਗੁਰਦੇਵ ਕੇ ਜਿਹ ਜਨ ਰਿਦੈ ਸਮਾਹਿ ॥ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਹਰਿ ਮਾਲ ਧਨ ਜੁਗਾ
ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹਿ ॥ ੩੯ ॥ ਸਚੈ ਪਾਤਿਸਾਹ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ਗਲਾ ਬਹੁਤੁ ਕੀਤੀਆ ਹੈਨ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਏਹ ਗਲਾ ਨਾਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ਜੋ ਜੀਆ ਕਰਿ ਕੇ ਪੜੈ ਸੁਣੈਗਾ
ਸੋ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਫੇਰ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਬਾਤ ਵਿਚ ॥ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥
॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ ੨੭ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੧੧੬ (ਅ)

ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਸਿਵਰਾਤਿ ਆਈ ਤਬ ਸਿਧਾ ਕਾ ਮੇਲਾ ਅਚਲ
ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿ ਉਠਿਆ ॥ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਚਉਰਾਸੀ ਸਿਧਾ
ਕਾ ਮੇਲਾ ਹੈ ॥ ਅਚਲ ਚਲਹੁ ਸਿਧਾ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਕਰਹੁ ॥ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਭਲਾ
ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਆਇਆ ॥ ਅਗੇ ਭਗਤੀਏ ਭਗਤਿ ਕਰਦੇ ਸੇ ॥ ਉਨਾ
ਦਾ ਲੋਟਾ ਕਿਨੈ ਛਪਾਇ ਘਤਿਆ ਸੀ ॥ ਏਥੇ ਸਾ ਲੋਟਾ ਏਥੇ ਸਾ ਲੋਟਾ ਪਏ ਕਰਨਿ ॥ ਤਾ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਦੇ ਮੁਹਹੁ ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਸਿਧ ਏਵੇ ਅਖਾਇਦੇ ਹਹੁ ਜਿ ਲੋਟਾ
ਭੀ ਨਾਹੀ ਲਹਿ ਹੰਘਦੇ^੧ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਸਿਧੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਅਸੀ ਤਾ ਨਾਹੀ ਲਹਿ
ਸੰਘਦੇ ਪਰੁ ਨਾਨਕੁ ਪੰਥੀਹਉ ਤੁਸੀ ਹੀ ਲਹਿ ਦੇਹੁ ॥ ਉਹ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸਿਖੁ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਤਰਫ ਝਾਕਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਵੇਖ ਬਚਾ ਦੇਖ ਦੇਹ ਗਡਵਾ ॥

੧੧੭ (ੳ)

੧੧੭ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੨੭

ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਇਕ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੁਝ ਸਿੱਧ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
ਕੋਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ;
ਗੋਸਟ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ।

/ਉਹੁ ਜਿ ਪਇਆ ਜਿਥੈ ਧਰਿਆ ਸਾ ਲੋਟਾ ਉਥਉ ਉਣਿ ਗਡਵਾ ਆਣਿ ਦਿਤਾ ॥
ਸਿਧ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਤਾ ਭਾਗਰ^੨ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਘਿਉ ਸਾ ਪਰੁ ਫੁਲੁ
ਸੜਿ ਗਇਅਉਸੁ ॥ ਵਿਗੜ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਭਾਗਰ ਨਾਥ ਤੇਰੀ
ਮਾਉ^੩ ਕੁਚਜੀ ਸੀ ਜਿਸੁ ਥਾਵਹੁ ਫੁਲੁ ਸੜਿ ਗਇਆ ॥ ਭਾਡਾ ਹਛਾ ਕਰਿ ਨ ਜਾਤੋਨੁ ॥
ਤਾ ਘਿਉ ਦਾ ਫੁਲੁ ਸੜਿ ਗਇਆ ॥ ਜੇ ਸੰਜਮ^੪ ਕਰਹੁ ਤਾ ਘਿਉ ਸਵਾਰਹੁ ॥ ਸੰਜਮ
ਬਾਝਹੁ ਘਿਉ ਸੜੇ ਕਿ ਨਾ ॥ ਤਾ ਭਾਗਰ ਨਾਥੁ ਆਖਿਆ ਜਿ ਨਿਕਾਲਿਆ ਚਾਹੀਐ ਘਿਉ
ਜਿ ਨਿਕਾਲੇ ਸੋ ਕਿਸੁ ਸੰਜਮਿ ਨਿਕਾਲੇ ॥ ਮਖਣ ਕਉ ਮਧਾਣਾ ਚਾਹੀਐ ਨੇਤ੍ਰੇ ਕੇ ਸਾਥਿ
ਲਕੜੀ ਕੀ ਈਟੀ ਚਾਹੀਐ ॥ ਮਥਨਿਹਾਰਾ ਚਾਹੀਐ ॥ ਮਥਨਿਹਾਰਾ ਮਨੁਖੁ ਮਥੈ ਸੋ ਕਿਤ
ਸੰਜਮਿ ਮਥੇ ॥ / ^੫ਇਹੁ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰੈ ਫੁਨ ਨੇਤ੍ਰੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਰਸਨਾ
ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਤਬ ਮਥੀਅਲੈ ਇਤ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ॥ ਈਟੀ
ਕੀ ਨਿਆਈ ਮਨੁ ਪਕੜ ਰਾਖੈ ਹਥਿ ਮਹਿ ਲਿਆਵੈ ਛੁਟਕਣੇ ਨ ਦੇਇ ॥ ਨੇਤ੍ਰਾ ਕੀ

੧੧੮ (ੳ)

੧੧੮ (ਅ)

^੧ਸੰਘਦੇ, ਸਕਦੇ । ^੨ਸੁੱਧ ਪਾਠ 'ਭੰਗਰ' ਹੈ । ^੩ਮਾਂ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ । ^੪ਵਿਧੀ । ^੫ਇਹ ਤੁਕ
ਰਾਗ ਸੂਹੀ, ਮਹਲਾ ੧, ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਗੇ, ਪੰਨਾ ੯੬ ।

- ਨਿਆਈ ਜਸੁ ਸੁਨੇ...ਨੇਤ੍ਰਾ ਕਾ ਕਰੈ ॥ ਇਨਹੁ ਨੇਤ੍ਰਾ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਮਾਧਾਣੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਜਿਹਵਾ ਕਰੈ ਮਟਕੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਮੁਖੁ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜਿਹਵਾ¹ ਮਾਧਾਣੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਫੇਰਦਾ ਰਹੈ ॥ ਫੇਰੇ ਕਿਸੁ ਵਸਤੁ ਪਰ ॥ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਦਿਨੁ ਰੈਨ² ਕਰਤਾ ਰਹੈ ॥ ਤਉ ਇਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਿਕਸੈ ਜਿਉ ਉਤ ਸੰਜਮੁ ਮਖਣੁ ਦਹੀ ਤੇ ਨਿਕਸਿਆ ॥ ਤਿਉ ਇਸ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਨਿਕਸਿਆ ॥ ਇਤ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਦਿ ਇਤਨੇ ਸੰਜਮਿ ਹੋਹਿ ਤਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਇ ॥ ਪ੍ਰਾ/ਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਤਰ³ ਨ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਸਿਮਰਨੁ ਬੈਠਾ ਕਰੈ ਮਨੁ ਚਲਿ ਨ ਜਾਇ ਈਟੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਪਕੜਿ ਰਾਖੈ ਨੇਤ੍ਰੀ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਤੀ ਜਿਹਵਾ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਤੀ ਪੜਤੀ ਰਹੈ ਤਉ ਮਖਣੁ ਨਿਕਸੈ ਇਤ ਸੰਜਮੁ ਕਰਕੇ ॥ ਬਾਬੇ ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ॥ ⁴ਭਾਡਾ ਪੋਇ ਬੈਸ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਦੂਧੇ ਕਉ ਜਾਵਹੁ ॥ ਦੂਧ ਕਰਮੁ ਫੁਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸੁ ਜਮਾਵਹੁ ॥ ੧ ॥ ⁵ਮੇਰੇ ਜੀਆ ⁶ਜਪਹੁ ਤ ਏਕੋ ਨਾਮਾ ॥ ਅਵਰ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਏਹ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ⁷ਕਰੇ ਵਹੁ ਨੇਤ੍ਰੀ⁸ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ⁹ ਜਪੈ¹⁰ ਤਦਿ¹¹ ਮਥੀਐ ਇਤ¹² ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ¹³ ॥ ੨ ॥ ¹⁴ਇਹ ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ¹⁵ ਸਤਿਸਰਿ ਨਾਵਣੁ ਭਾਵਣੁ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰੈ ॥ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਸੇਵੇ ਇ/ਤ¹⁶ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬ ਰਮਤ¹⁷ ਰਹੈ ॥ ੩ ॥ ਕੇਤੈ¹⁸ ਕਹੈ ਕਹੈ ਕਹਿ ਜਾਵਹਿ ਤੁਮ ਸਿਰ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਭਗਤਿਹੀਣ ਨਾਨਕੁ ਜਨ ਜੰਪੈ ਹਉ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚਾ ਸੋਈ ॥ ੪ ॥ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥੁ ॥ ਏਹੁ ਜੋ ਮਾਨੁਖੁ ਠਾਕੁਰੁ ਪੂਜਤਾ ਅਰੁ ਪੂਜਾ ਸਾਲਗਿਰਾਮ¹⁹ ਕੀ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਲਿਆ ਸੰਪਟ ਮਹਿ ਰਾਖਿਆ ਅਰੁ ਨਾਵਾਇਆ ਬੈਠਾਇਆ ॥ ਅਰੁ ਆਗੈ ਪਾਤੀ²⁰ ਫੂਲ ਚੜਾਏ ॥ ਇਸ ਤੇ ਠਾਕੁਰੁ ਪਾਇਆ ਚਾਹਤੇ ਹੈ ॥ ਧੰਨੇ ਅਰੁ ਨਾਮੇ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥ ਜੋ ਉਨਹੁ ਭੀ ਇਸ ਹੀ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ॥ ਹਮ ਭੀ ਪਾਵਹਿ ॥ ਉਨਾ ਤਉ ਏਕ ਦਿਨ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਥਾ ॥ ਅਰੁ ਏਹੁ ਜੋ ਹੈ ਸੰਸਾਰੁ ਜੁਗ ਜੀਵਨ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤੇ ਹੈ ॥ ਜਿ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤੇ ਸੋ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਪਾਵਤੇ ਕਹੈ ਉਇ ਸੰਜਮਿ ਨਾਹੀ ਜਿਤ ਸੰਜਮ ਉਨਾ ਪਾਇਆ ਥਾ ॥ ਕਹੈ ਉਹੁ ਸੰਜਮੁ ਕ/ਉਣੁ ਹੈ ਜਿਤ ਉਨਾ ਪਾਇਆ ਥਾ ॥ ਕਹੈ ਏਹੁ ਸੰਜਮਿ ਹੈ ॥ ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਕਰੈ ਇਸ ਮਹਿ ਚਾਕਰੁ ਰਾਖੈ ਸਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਰਹੈ ਸਚੁ ਬੋਲੈ ਇਸੁ ਸਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਇਸਨਾਨ ਕਰੈ ਅਰੁ ਜਿ ਪਾਤੀ ਫੂਲ ਚੜਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਇਸ ਪਾਤੀ ਕੀ ਠਉਰ ਭਾਵਣੀ ਭਲੀ ਕਰੈ ॥ ਏਹੁ ਪਾਤੀ ਚੜਾਵੈ [॥] ਤਬ ਪੂਜਾ ਜਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੁ ਏਹੁ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਰਪੈ ਏਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ਪੂਜਾ ਚੜਾਵੈ ॥ ਤਉ ਜੋ ਸਰਬ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਆਗੈ ਅਧੀਨੁ ਹੋਵੈ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੰਗੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੈ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਛੁ ਜਿ ਤੁਮ ਅਵਰ ਨਾਮੁ ਬਿਨ ਸਿਮਰਤੇ ਹੋ ਸੋ ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਹੈ ॥ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ॥ ਅਵਰ ਜੋ ਕਰਮੁ ਹੈ ਸੋ ਸਭ ਬਿਰਥੇ ਬਿਨਾ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਤੇ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਭੰਗਰ ਨਾਥੁ ਬੋਲਿਆ [॥] ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਫਿਟੁ ਵੇ ਨਾਨਕੁ
- ¹ਜੀਭ, ਰਸਨਾ । ²ਰਾਤ । ³ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ⁴ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੭੨੮ ਉਤੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ⁵ਜਪਹੁ, ⁶ਕਰਹੁ ਫੁਨਿ ਨੇਤ੍ਰੀ, ⁷ਨਾਮੁ, ⁸ਜਪਹੁ, ⁹ਤਬ, ¹⁰ਇਨ, ¹¹ਪਾਵਹੁ, ¹²ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਜਿਤੁ, ¹³ਇਨ, ¹⁴ਰਵਤੁ, ¹⁵ਕਹਦੇ । ¹⁶ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋਲੋਂ ਗੰਡਕੀ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਗੋਲ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦੂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ¹⁷ਪਤ੍ਰ ।

ਵੇਦੀ ਖੇਦੀ[ਆ]¹ ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਫੇਰ ਹੰਘਦਾ/ ਹੈ ਸੋ ਫੇਰਹੁ ॥ ਗੋਇ² ਮਾਰਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਸਿਧ ਸਾਧਕੁ ਜੋਗੀ ਡਿਗੰਬਰ ਜਿ ਕੋਈ ਨਾਥ ਪੰਥੀ ਬਾਰਹੁ ਪੰਥੁ ਨਵ ਨਾਥ ਛਿਆ ਜਤੀਆ ਵਿਚਹੁ [ਫੇਰ ਹੰਘਦੇ ਹੋ] ਤਾ ਫੇਰਹੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਵੇਦੀ ਖੇਦੀ[ਆ] ਹੈ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਫੇਰ ਹੰਘਦਾ ਨਾਹੀ ਤਾ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਬ ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਨਾਲਿ ਚਉਰਾਸੀ ਸਿਧੀ ਨਵੀ ਨਾਥੀ ਛਿਈ ਜਤੀ ਗੁਪਤੀ ਪਰਗਟੀ ਖੇਚਰੀ³ ਭੂਚਰੀ⁴ ਬਾਵੰਜੀ ਬੀਰੀ ਚਉਸਠ ਜੋਗਨੀ ਘੂਮਾ⁵ ਖਾਧਾ ॥ ਘੂਮਾ ਖਾਇ ਕਰਿ ਸਿਰੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਸਿਧਾ ਦੇ ਆਖੇ ਤੇ ਆਇ ਮਿਲਦੇ ਹੈਨਿ [॥] ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ [॥] ਹਥੀਆਰੁ ਗਿਆਨ ਕੇ ਸਮਾਲਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜੋਗੁ ਉਪਰ ਲੜਾਈ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਜੋਗ ਕੇ ਹਥੀਆਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਲੀਏ ਹੈ ॥ ਸੂਰਾ ਹੋਇ ਸੋ ਜਿਣ ਨਿਕਲੇ ॥ / ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਾਬਿ ਹਥੀਆਰ ਪਕੜਦੇ ਹੈਨ ਸਿਧ ਕੈਸੇ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸੂਰਾ ਕੇ ਸਿਧ ਸੂਰੇ ॥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਬਲ ਲਗੇ ਵੇਖਾਲਣਿ [॥] ਕੋਈ ਕਚੀ ਕੰਧ ਦਉੜਾਏ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਖੜਾ ਵਾਉ ਨਾਲਿ ਖੜਾ ਰਹੈ ਚਲਿਆ ਜਾਇ ॥ ਕੋਈ ਮਿਰਗਾਣੀ⁶ ਉਪਰ ਘਤਿ ਬਹੈ ਕੋਈ ਮਿਰਗਾਣੀ ਚੜਿ ਉਡੈ ਕੋਈ ਤਾਰੇ ਤੋੜੇ ॥ ਅਪੁਣਾ ਅਪੁਣਾ ਬਲਿ ਲਗੇ ਵੇਖਾਲਣਿ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ 'ਸਾਬਿ ਸਵਹੇ'⁷ ਹੋਏ ॥ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਅਸਾਨੂੰ ਕਿਛੁ ਵੇਖਾਲ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਵੇਖਾਲਣਿ ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਹੀ ਹੋਏ ਹੋ ਅਸੀ ਗਰੀਬ ਹਾ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਛੁਪਹੁ ਮੈ ਦੂਢ ਕਢਾ ਕੈ⁸ ਮੈ ਛਪਦਾ ਹਾ ਤੁਸੀ ਦੂਢ ਕਢਹੁ ॥ ਪਹਿਲੇ ਸਿਧ ਛਪੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿ ਧਿਆਨੁ ਹੋਇ ਕੈ ਕੋਈ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਤਾਲ ਤੇ/ ਕੋਈ ਪੂਰਬ ਤੇ ਕੋਈ ਪਸਚਮ ਤੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਤੇ ਕੋਈ ਦਫਣਿ ਤੇ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਛਪੈ ਆਹੇ ਚੋਟੀਅਹੁ ਪਕੜਿ ਆਣਿ ਖੜੇ ਕੀਤੇ [॥] ਬਲੁ ਉਨਾ ਦਾ ਹੀਣੁ⁹ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ ਮੈ ਛਪਦਾ ਅਸਾ¹⁰ ਤੁਸੀ ਦੂਢਹੁ ॥ ਜੇ ਤੁਸਾ ਲਧਾ ਤਾ ਅਤਿ ਭਲਾ ਨਾਤਰ ਟਕਾ ਇਕੁ ਅਰਦਾਸੁ ਰਖਿ ਕੈ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ ਮੇਰਾ ਵਚਨੁ ਹੈ ਮੈ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਵਾਂਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਹੁ ਚੀਜਾ ਦਾ ਜੁ ਇਸ ਕਾ ਖੰਮੀਰੁ ਹੈ ॥ ¹¹ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਬ ਆਤਸ¹¹ ॥ ਚਉਹਾ ਚੀਜਾ ਵਿਚ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ॥ ਉਹੁ ਸਿਧ ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਬਹੁਤੇਰੇ ਉਭ¹² ਪਤਾਲ ਅਕਾਸ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆ ਵਿਚ ਸਿਰ ਮਾਰਿ ਰਹੈ ਲਭਿ ਨ ਸਕਿਉ ਨੇ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਟਕਾ ਇਕੁ ਅਰਦਾਸੁ ਰਖਿ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ ਆਇ ਹਾਜਰੁ ਹੋਇਆ ॥ / ਸਲੋਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ¹³ਪਹਿਰਾ ਅਗਨ ਹਿਵੈ ਘਰੁ ਬਾਧਾ ਭੋਜਨੁ ਸਾਰ ਕਰਾਈ ॥ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ ਧਰਤੀ ਹਕ¹⁴ ਚਲਾਈ ॥ ਧਰਿ ਤਾਰਾਜੂ¹⁵ ਅੰਬਰੁ ਤੋਲੀ ਪਿਛੈ ਟੰਕੁ ਚੜਾਈ ॥ ਏਵਡ ਵਧਾ ਮਾਵਾ ਨਾਹੀ ਸਭਸੈ ਨਥ ਚਲਾਈ ॥ ਏਤਾ ਤਾਣੁ ਜਰੀ¹⁶ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਕਰੀ ਭਿ ਆਖਿ ਕਰਾਈ ॥ ਜੇਵਡੁ ਸਾਹਿਬੁ ਤੇਵਡੁ ਦਾਤੀ ¹⁷ਜਿਉ ਜਿਉ¹⁷ ਕਰੇ ਰਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਦਰਿ ਹੋਵੈ¹⁸ ਜਿਸੁ ਉਪਰ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਵਡਿਆਈ ॥ ੧ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਸਿਧੀ ਆਖਿਆ ਤੇਰੇ ਆਖੇ ਹੀ ਪਤੀਣੇ¹⁹ [ਹਾਂ] ਪਰੁ ਅਸਾਨੂੰ

੧੨੦ (ਅ)

੧੨੧ (ੳ)

੧੨੧ (ਅ)

੧੨੨ (ੳ)

¹ਖੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (?); ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ²ਗੋਂਦ; ਗੋਂਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਖੇਡ ਵਿਚ ਗੋਂਦ ਖੋਹ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ । ³ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ; ਪੰਛੀ, ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ । ⁴ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ । ⁵ਗੁੱਸਾ । ⁶ਹਿਰਨ ਦੀ ਖਲ । ⁷ਸਾਮ੍ਹਣੇ । ⁸ਜਾਂ । ⁹ਨਸ਼ਟ । ¹⁰ਹਾਂ । ¹¹ਮਿੱਟੀ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅੱਗ । ¹²ਆਕਾਸ਼ । ¹³ਇਹ ਸਲੋਕ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੪੭ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ¹⁴ਹਾਕ, ¹⁵ਤਾਰਾਜੀ, ¹⁶ਹੋਵੇ, ¹⁷ਦੇ ਦੇ, ¹⁸ਕਰੇ । ¹⁹ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਣਾ ।

- ਜੋਗ ਦੀਆ ਖਬਰੀ ਦੇਹੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ ਤੂੰ ਕਿਉਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹਹਿ ॥ ਅਸਾ ਨੂ
 ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਜਸੁ ਸੁਣਾਇ ॥ ਰਾਗ ਰਾਮੁਕਲੀ ਵਿਚ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਬਾਬੇ ਕੀਤੀ ॥ ਉਥੋਂ
 ੧੨੨ (ਅ) ਗੋਸਟ ਕਰਕੇ ਘਰਿ/ ਆਇਆ [॥] ਉਹ ਸਲੋਕੁ ਆਖ ਕੇ ਪਰੁ ਬਹੁਤੁ ਪਛਤਾਣਾ ॥ ਕਿਤਨੀ
 ਮੁਦਤ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਇਕੁ ਦਿਨ ਅਵਾਜ਼ ਗੈਬ¹ ਥੀ
 ਆਈ ॥ ਜਿ ਨਾਨਕੁ ਤੂੰ ਵਿਸਵਾਸੁ² ਮਤੁ ਕਰਿ ਕਾਈ ਮੈ ਭਾਣੀ ਸੋ ਮੈ ਤੇਰੇ ਵਿਚ
 ਬੋਲਿਆ ਹਾ ਅਰੁ ਬੋਲਾਗਾ ਤੂੰ ਵਿਸਵਾਸ ਮਤਿ ਕਰਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੨੮॥]
 ੧੨੩ (ੳ) ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ /

ਚਿਤ੍ਰ ੨੮

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਕੋਲ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

- ੧੨੩ (ਅ) [ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ ॥] / ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ
 ਬਾਣੀ ਆਈ ਨਾਨਕੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਉ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਮੈ
 ਜਿ ਆਵਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਤੁਧੁ ਮੈਨੂੰ ਇਤਣੀ ਪਹੁਚਿ ਨਾਹੀ ਦਿਤੀ ॥ ਮੈ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਵਾ
 ਆਇ ਨਹੀ ਸਕਤਾ ॥ ਫੇਰ ਬਾਣੀ ਆਈ ਤੂੰ ਅਖੀ ਮੀਟੁ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਮੈ ਅਪਣੇ ਪਾਸਿ
 ਲਈ ॥ ਬਾਬੇ ਅਖੀ ਮੀਟੀਆ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲਿ ਜਾਇ ਖੜਾ ਕੀਤਾ [॥] ਤਾ
 ਫੇਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਅਖੀ ਉਘਾੜ [॥] ਬਾਬੇ ਅਖੀ ਉਘਾੜੀਆ [॥] ਦੇਖੇ ਤਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ
 ਬੈਠਾ ਹੈ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ॥ ਤਾ [ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ]³ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ ਵਾਹ
 ਵਾਹ ਵਾਹ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਮੈ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੁ ਨਾਮੁ ਲੈਣ
 ੧੨੪ (ੳ) ਕਉ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਲੈ ਸਕੋ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਮਿਹਰਵਾ/ਨ
 ਉਹੁ ਮੁਖੁ ਉਹੁ ਜਿਹਬਾ ਨਾਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਿ ਸਕਾ ॥ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
 ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਲੈ ਉਠਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਵਿਚ ਸਬਦ
 ਕਹਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ॥ ⁴ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਪਿਆਉ ॥
 ਚੰਦੁ ਸੂਰਜ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖੀ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਠਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ
 ਤੇਰਾ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਸਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜ ਥਾਉ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਨਿਰੰਜਨ
 ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਤੈ ਮੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਛੁ ਨ ਪਾਈ ਕਛੁ ਨ ਸਲਾਹਿਉ
 ਕਛੁ ਨ ਆਖਿਉ ॥ ਬਾਬਾ ਪਉੜੀ ਸਬਦੁ ਦੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣਿ ਆਖਣਾ
 ਜੇ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰਹਿ ਤਮਾਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਕਾਈ ਗਲਿ
 ੧੨੪ (ਅ) ਆਖ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਉਹੁ ਗਲਿ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਮੈ ਕਿ/ਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਸਾਲਾਹ
 ਜੋ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਦੀ ਮਤਿ ਕਿਤਣੀ ਕੁ ਆਖੀ ਤੈ
 ਮੇਰੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਪੰਖੀ ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥ ਜਾਦਾ ਨਦਰਿ ਨ
 ਆਵਹੂ ਨਾ ਕਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤੇਰੇ ਨਾਵੇ ਦੀ ਮੇਰੇ ਬੁਤੇ ਸਾਲਾਹ ਕੀਤੀ
 ਜਾਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਐਸਾ ਹੈ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਉਡੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਵੇ

¹ਗੁਪਤ (ਖੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ) ।²ਚਿੰਤਾ ।³ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ।⁴ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਗੇ ਸਾਖੀ ੯ (ਗੋਸਟ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨਾਲ) ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੩) ।

ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਪਉਦੀ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਕੁਸਾ¹ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ
 ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ [ਭੀ ਤੇਰੀ
 ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥]² ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਕੁਸੇ
 ਕਟੀਏ ਮੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਪਉਦੀ ਹੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਾਗਦ ਮਣਾ
 ਲਿਖ ਪੜਿ ਬਝਨਿ ਭਾਰ ॥ ਮਸੂ ਤੋਟ ਨ ਆਵਈ ਲਿਖਣ ਪਉਣੁ ਚਲਾਇ ॥/ ਭੀ ਤੇਰੀ ੧੨੫ (ੳ)
 ਕੀਮਤਿ ਨ ਪਵੈ ਤੇਰਾ ਕੇ ਵਡ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਤੁਧ ਨੂੰ ਮੇਰਾ
 ਕਰਮੁ³ ਹੈ ਮਿਹਰ ਦੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੁਧੁ ਕਰਮੁ ਕੀਤੇ ਹੈਨ ॥ ਜਾਹ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਸਾ ਤੁਧੁ
 ਉਪਰ ਤਾ ਮੈ ਕਰਮੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਗਲਾ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰਮ ਸੋਈ ਕਰਦਾ
 ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਐਸਾ ਕਰਿ ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਜਾਹਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸੁ ਤੇਰਾ
 ਨਾਉ ॥ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜਗਤਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ॥ ਜਾਹਿ ਨਾਨਕੁ ਮੈ ਤੇਰਾ
 ਏਕੁ ਪੰਥੁ ਕੀਆ ਕਲਿ ਕੈ ਬਿਖੇ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ਕੀਆ ॥ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹ
 ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਗੁਰੂ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹਿਆ ਮਿਹਰਵਾਨ ਏਹ ਬਾਤਿ ਮੈ ਸਹਿ ਨਾਹੀ ਸਕਤਾ
 ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਤੂੰ ਅਪਣਿਆ ਸੇਵਕਾ ਦੀ ਰੇਣੁ⁴ ਕਰਿ [॥] ਜਿ ਤੇਰੇ ਨਾ/ਇ ਰਚੈ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ੧੨੫ (ਅ)
 ਮੈਨੂੰ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਾਹਿ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਚਲੈਗਾ ਉਨ ਕਾ ਕਹਣਾ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ॥ ਬੈਸਨੋ ਪੰਥ ਕੀ ਬੋਲੀ ਰਾਮੁ ਕਿਸਨ ॥ ਸੰਨਆਸਿ ਪੰਥ ਕੀ ਬੋਲੀ
 ਇਨਮੋ ਨਰਾਇਣ ॥ ਜੋਗੀਸਰ ਕੀ ਬੋਲੀ ਆਦੇਸ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਕਉ ॥ ਮਹਮਦੀ ਕੀ
 ਬੋਲੀ ਸਲਾਮਾਲੇਕ ॥ ਤੂੰ ਨਾਨਕ ਹੈ ਤੇਰਾ ਪੰਥੁ ਚਲੈਗਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹੋਹਿਗੇ [॥]
 ਉਨ ਕੀ ਬੋਲੀ ਪੈਰੀ ਪਉਣਾ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਇਗਾ ॥ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਕਉ ਹਉ ਬਖਸੋਗਾ
 ਮੇਰੀ ਭਗਤਿ ਦਿੜਾਵਣੀ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਵਣਾ ॥ ਬੈਸਨੋ ਕੀ ਰਾਮਸਾਲਾ ॥ ਜੋਗੀ ਕਾ ਆਸਣੁ ॥
 ਮਹਮਦੀਉ ਕੀ ਮਸੀਤ ॥ ਤੇਰੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਇਗੀ [॥] ਤੂੰ ਵਸਤੂ ਦਿੜਾਵਣੀਆ ਅਪਨੇ
 ਪੰਥ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਅਲੇਪੁ ਰਹ/ਣਾ ॥ ਨਾਨਕਾ ਗਲਿ ੧੨੬ (ੳ)
 ਮੇਰੇ ਮਾਰਗੁ ਕੀ ਏਹੋ ਹੈ ਦੁਖਾਵਣਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਧਰਮ ਮਹਿ ਰਹਣਾ ਬੁਰਾ ਕਿਸੈ ਕਾ
 ਚਿਤਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਅਪਨਾ ਆਪੁ⁵ ਬੁਝਾਵਣਾ ਲਖਾਵਣਾ⁶ ਨਾਹੀ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਕਉ
 ਨੀਚੁ ਸਦਾਵਣਾ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਨਾ ॥ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣਾ ਘਾਲਿ ਕਮਾਇ
 ਖਾਣਾ ਮੇਰੇ ਅਰਥੁ ਦੇਣਾ ਸਤਿਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ॥ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀ ਝੂਠੀ ਭਗਤਿ ਹਉ
 ਗੀਝਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਸਚਿ ਕਉ ਮਾਨਤਾ ਹਉ ॥ ਕਪਟ⁷ ਘਰਿ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ਬਿਖਿਆ
 ਸੰਚਣੀ⁸ ਨਾਹੀ ਆਇਆ ਚਲਾਇਆ [॥] ਏਕ ਮੇਰੀ ਟੇਕ ਰਖਣੀ ਅਵਰ ਟੇਕ ਦੂਰ
 ਕਰਣੀ ਤੁਝ ਉਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਸੋ ਹਉ ਹਉ ਸੋ ਤੂੰ ॥ ਜਾਹਿ ਅਪਣਿਆ
 ਸੇਵਕਾ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਦਿੜਾਵਣੀ ॥ ਮੇਰੇ ਨਾਮੁ ਬਿਨਾ ਅਵਰ ਬੀਚਾਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ॥/ ਬਾਬਾ ੧੨੬ (ਅ)
 ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ॥ ਮੇਰੇ ਪਾਵ⁹ ਲਾਗੁ [॥] ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਚਰਨਬੰਦਨਾ ਕਰਿਕੇ
 ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਇਸ ਜੁਗ ਕੇ ਮਾਨੁਖ ਤਾਰਣਿ ਕੀ ਨਮਿਤ ਈਹਾ ਆਇਆ ॥ ਈਹਾ
 ਆਇ ਕੈ ਏਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਰਨਕਾਰਨੁ ਸਮਰਥੁ ਗੁਰੂ ॥
 ਜਿਸ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਿਆ ॥ ਜਗੁ ਤਾਰਣਿ ਕੀ ਨਮਿਤ ਈਹਾ ਆਇਆ ॥
 ਸਗਲ ਸਾਧਾ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
 ਹੋਈ ॥ ੨੯ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/ ੧੨੭ (ੳ)

¹ਦੱਭ, ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾਹ । ²ਸੁਧਾਈ 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ' ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ³ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । ⁴ਧੂੜ ।
⁵ਜਿਤਾਣਾ, ਮਾਨ ਕਰਨਾ । ⁶ਫਰੋਬ, ਛਲ । ⁷ਇਕਤੂ ਕਰਨੀ । ⁸ਪੈਰ ।

ਚਿਤ੍ਰ ੨੯

ਮੀਂਹ ਦਾ ਢੂੰਡਾਉ ਇਕ ਕਿਸਾਨ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ।
(ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ ਸਾਖੀ)

੧੨੭ (ਅ)

ਸਾਖੀ ਇਕੁ ਰਾਜੇ ਨਾਲਿ ਹੋਈ [ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ] / ਸਾਖੀ ਇਕੁ ਰਾਜੇ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚਾਲ ਮਨਸਾ^੧ ਕੀ [॥] ਜਿਧਰ ਗਇਆ ਚਾਹੀਐ ਤਿਸ ਵਲ ਕੀ ਮਨਸਾ ਕੀਚੈ ਧਿਆਨੁ ਜੋ ਕੀਚੈ ਉਥੈ ਥਾਇ ਜਾਇ ਖਲੋਈਐ ॥ ਤੇਹੀ ਜੁਗਤਿ ਮਰਦਾਨਾ ਡੂਮੁ ਨਾਲੇ ਰਖੀਐ [॥] ਜਿਥੈ ਆਵਣਿ ਕਿਤੇ ਦੇਸ ॥ ਤਿਥੈ ਜੋ ਕੋਈ ਫਕੀਰੁ ਕੇ^੨ ਡੂਮੁ ਕੇ^੩ ਮੰਗਤਾ ਜੋ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਛੁ ਮੰਗਣਿ ਆਇ ਖੜੋਵੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਗਿਆ ਕਰੇ ਜਾਹਿ ਫਲਾਣੇ ਰੁਖ ਹੇਠਿ ਕਿਹੁ ਧਰਿਆ ਹਈ ਸੁ ਜਾਇ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਉਹੁ ਜਿ ਲੈਨ ਜਾਹਿ ਸੇ ਆਖਣਿ ਜੁ ਬਾਬਾ ਬਡਾ ਬਜਰਗੁਵਾਰੁ^੪ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਦਰਗਹੁ ਕਾ ਮਲੁ^੫ ਹੈ ॥ ਨਉ ਨਿਧਿ ਅਰੁ ਕਰਮਾਤਿ ਉਸ ਕੇ ਆਗੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੈ ਖੜੀ ਹੈ ॥ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਕਬੂਲੁ ਪੜੀ ਹੈ ॥

੧੨੮ (ੳ)

ਦੁਆਈ ਦੇਦੇ ਜਾਨਿ ॥ ਸਭ ਲੋਕੁ ਹੈਰਾਨ ਰਹਨਿ ਵਡਾ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ਵਡਾ ਭਗਤਿ ਹੈ ॥ ਵਡਾ ਤਪੀਸਰ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਦਰਗਹੁ ਕਬੂਲੁ ਪੜਾ ਹੈ [॥] ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਐਸਾ ਭਗਤੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਹੂਆ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਬਾਬਾ ਮੁਹ ਤੇ ਕਹੈ ਸੋ ਹੋਵੈ ॥ ਜੁ ਕੋਈ ਕਿਤੇ ਅਰਥੁ ਆਵੈ ਤਿਸ ਦੀ ਉਤੇ ਜੁਗਤਿ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀ ਕੀਚੈ ॥ ਸਹਰ ਵਿਚ ਵਡਾ ਗੁਲਗੁਲਾ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਕਿ ਨਾਨਕੁ ਵੈਦੀ ਐਸਾ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਲੋਕ ਜੁੜਿ ਗਇਆ ॥ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤੁ ਲਗੀ ਹੋਵਣਿ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਉਥੋਂ ਟੁਬਕੀ ਮਾਰੀ ਹੋਰਤ ਵਿਲਾਇਤ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ [॥] ਜਿਧਰ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਤਿਧਰ ਜਾਨਿ [॥] ਇਕੁ ਵਿਲਾਇਤ ਜੋ ਗਏ ॥ ਉਧਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦਾ ਨਾਉ ਕੋਈ ਨ ਜਾਣੈ

੧੨੯ (ਅ)

ਜੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਮੁਨਾਫਕ^੬ ਦੇਸ ਉਥੈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਥੇ ਮੀਹਾ ਉਤੇ ਖੇਤੀ ਸੀ ॥ ਜਾ ਮੀਹੁ ਪਵੈ ਤਾ ਖੇਤੀ ਜਮਦੀ [॥] ਉਥੋਂ ਦੀ ਰਈਯਤ^੭ ਜੋ ਆਹੀ ਜਾ ਮੀਹੁ ਲੋੜੀਐ ਤਾ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੈ ਹੋਵਨਿ ॥ ਜੀ ਮੀਹੁ ਮਿਲੈ ॥ ਰਾਜਾ ਆਖੈ ਜਾਹਿ ਮੀਹੁ ਦਿਤਾ ॥ ਤਦੋ ਮੀਹੁ ਵਸੇ [॥] ਇਤੁ ਜੁਗਤਿ ਉਹੁ ਦੇਸੁ ਵਸਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੇਖੇ ਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ਰਾਜੇ ਹੀ ਨੂ ਜਾਣਦੇ ਹੈਨ ॥ ਬਾਬਾ ਉਥੈ ਜਾਇ ਬੈਠਾ [॥] ਵਸਦੀ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕੋਹਾ ਦੁਹ ਤੇ ਇਕੁ ਖੇਤੁ ਸੀ ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਧੂਆ ਪਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਨਾਲਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਫਕੀਰ ਦਸ ਬਾਰਹੁ ਲੰਗੋਟੀਬੰਦ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ॥ ਉਜਾੜੀ ਧੂਆ ਪਾਇ ਬੈਠਾ [॥] ਫਕੀਰ ਮੁਰੀਦ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਰਹਨਿ ॥ ਜਦਿ

੧੩੦ (ੳ)

ਉ/ਸ ਦੇਸ ਆਏ ਤਾ ਮੀਹ ਵਸਣਿ ਤੇ ਰਹਿ ਗਏ ॥ ਤਾ ਰਈਯਤ ਖਲਕ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ॥ ਜੀ ਮੀਹੁ ਤਾ ਨਾਹੀ ਵਸਦਾ [॥] ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਵਸੇਗਾ ॥ ਉਹੁ ਫਿਰ ਗਏ [॥] ਜਾ ਦਿਨ ਪੰਜ ਸਤਿ ਗੁਦਰੇ ਤਾ ਰਈਯਤ ਜਾਇ ਫੇਰ ਖੜੀ ਹੋਈ ਜੀ ਮੀਹੁ ਨਾਹੀ ਵਰਸਦਾ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਾਹੁ ਵਰਸੇਗਾ ॥ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦਸ ਬਾਰਹੁ ਗੁਦਰ ਗਏ ਮੀਹੁ ਨ ਵੁਠਾ ॥ ਰਈਯਤਿ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਖੜੀ ਹੋਈ ਜੀ ਮੀਹੁ ਨਾਹੀ ਵਸਦਾ ॥

^੧ਇੱਛਾ, ਖਾਹਸ਼ ।^੨ਕਿ ।^੩ਕਿ ।^੪ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ।^੫ਘੁਲਾਟੀ, ਪਹਲਵਾਨ ।^੬ਰਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨ ਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸਤਿਕ ।^੭ਪ੍ਰਜਾ ।

ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਲੋਕੋ ਮੈ ਅਪਣੇ ਜੇਹਾ ਬਹੁਤੇਰਾ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਹੈ ਮੀਹੁ ਨਾਹੀ ਵਰਸਤਾ
ਹਉ ਕਿਆ ਕਰਾ ॥ ਜਦਿ ਰਾਜੇ ਏਹੁ ਜਬਾਬੁ ਕਹਿਆ ਤਾ ਰਈਯਤਿ ਨਾ ਉਮੈਦ ਹੋਇ
ਬੈਠੀ ॥ ਨ ਕੋਈ ਜੋਤੇ ਨ ਕੋਈ ਬੀਜੈ ਸਭ ਨਿ/ਰਾਸ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ॥ ਇਕੁ ਕਿਰਸਾਣੁ ਜੁ ਥਾ ੧੨੯ (ਅ)
ਸੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਆਇ ਝੂਰਿਆ ॥ ਜਿਸ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਧੂਆ ਪਾਇ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥
ਉਹੁ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਨਿਤੁ ਆਇ ਬੈਠਦਾ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਪਾਸਹੁ ਗਲਿ ਪੁਛਣਿ ਜੁ ਆਖਿ
ਵਿਖਾ ਕਿਉਕਰਿ ਗੁਜਰਦੀ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਜੀ ਉਧਰਾਏ ॥
ਉਸ ਪਾਸਹੁ ਰਾਜੇ ਕੀ ਖਬਰੁ ਪੁਛੀਐ ਇਕੁ ਦਿਨੁ ਉਹੁ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਬਹਿ ਕਰਿ ਝੂਰਿਆ [॥]
ਕਹਣਿ ਲਗਾ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਡਾ ਕਹਰੁ^੧ ਧੂਆ ਜੀ ਨਗਰੀ ਸਾਰੀ ਉਜਾੜਿ ਹੋਇ
ਗਈ ਮੀਹ ਨਾਹੀ ਬਰਸਤਾ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਕਹਿਆ ਇਤੇ ਰਾਜੁ ਮੀਹੁ ਰਹਿਆ ॥ ਅਗਲੀ
ਫਸਲੀ ਕਉਣ ਵਰਸਾਇਦਾ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜੀ ਰਾਜਾ ਵਰਸਾਇਦਾ ॥ ਬਾਬੇ
ਕ/ਹਿਆ ਹੁਣਿ ਫੇਰ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਹੇ ॥ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜੀ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਰਹੇ ੧੩੦ (ੳ)
ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਹੋਦਾ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣੀਐ ਕਿਆ ਹੂਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੇ ਹੁਣਿ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ਤਾ ਮੀਹੁ ਵਸੇ ॥ ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਿਤ ਜਾਹਿਗਾ
ਹੈ ਰਹਿਦਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹਸਿ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਸਭੁ ਸ੍ਰਿਸਟ^੨ ਹੈ ॥ ਰਹੰਦਾ
ਸਭਨੀ ਬਾਈ ਹੈ ਸਭ ਘਟਾ ਵਿਚ ਹੈ ਸਭਨੀ ਲੋਆ^੩ ਵਿਚ ਰਹੰਦਾ ਹੈ ॥ ਜਿਥੈ ਜਿਥੈ
ਅਰਾਧੀਐ ਤਿਥੈ ਹਾਜਰੁ ਹੈ [॥] ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜੀ ਈਹਾ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਜਾਣਦਾ ॥
ਜੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਹੁਣਿ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਸਹੁ ਮੀਹ ਮੰਗੈ
ਤਾ ਬਰਸੈ ॥ ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜੀ ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ ਤੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਾਣੀਐ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਕੋਈ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਦੇਖਣੇ ਗੋਚਰਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਕਿਉਕਰਿ ੧੩੦ (ਅ)
ਜਾਣੀਐ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੁ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇ ਜਾਣੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਿਆ
ਹੋਦੀ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਕੁਦਰਤਿ ਏਹੁ ਹੋਈ ਹੈ ਜੁ ਏਹੁ ਤੇਰਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਤੁ
ਹਲੁ ਫੇਰੁ ਜਿਮੀ ਬੀਜੁ ਪਾਇ ॥ ਦਿਖਾ ਉਗਵੇਗੀ ਕੇ ਨ ਉਗਵੇਗੀ ॥ ਜੇ ਉਗਵ ਪਈ ਤਾ
ਤੂੰ ਜਾਣਹਿ ਕਿਉਜੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੋਈ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਨ ਉਗਵੇਗੀ ਤਾ ਤੂੰ ਬੀਜੁ ਕਢਿ
ਲਈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਬਿਨਾ ਜਿਮੀ ਭਿੰਨੀ^੪ ਤੇ ਹਲੁ ਕਿਉਕਰਿ ਲਗੇਗਾ ॥
ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਲਗੇਗਾ ਤੁ ਹਲੁ ਤਾ ਆਣਿ ਵਾਹੁ ॥ ਉਹੁ ਪੈਰੀ ਪਉਦੋ ਘਰਿ ਆਇਆ [॥]
ਘਰਿ ਆਇ ਕੇ ਵਸਤੀ ਥੇ ਗਲਿ ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਲੋਕੋ ਏਕੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਕਹਤਾ
ਹੈ ਤੁਮ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਉ ਲੈ ਕਰਿ ਹਲੁ ਫੇਰ/ਹੁ ਬੀਜੁ ਬੋਵਹੁ ਖੇਤੀ ਜੰਮੇਗੀ ਜਦਿ ਉਨ ੧੩੧ (ੳ)
ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਹੀ ਤਾ ਵਸਤੀ ਦੇ ਲੋਕੁ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਛੁ ਹਾਛੁ ਕਰਿ ਪਏ [॥] ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਰੇ
ਬਾਵਰੇ ਕਹੀ ਮੀਹੁ ਬਗੈਰ ਭੀ ਖੇਤੀ ਹੋਦੀ ਹੈ ॥ ਉਹੁ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਕਹਣਿ
ਲਗਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਲੋਕੁ ਕਹੰਦਾ ਹੈ ਜੁ ਕਦੀ ਮੀਹੁ ਬਗੈਰ ਖੇਤੀ ਹੋਦੀ ਹੈ [॥] ਜੇ ਕਰਿ
ਖੇਤੀ ਨ ਜੰਮੇ ਤਾ ਬੁਰੀ ਬਾਤਿ ਹੋਵੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਦਉੜ ਕੇ ਹਲੁ ਲੈ ਆਉ ॥
ਤੇਰੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਅਸੀ ਜਾਮਨ^੫ ਅਸਾ ॥ ਉਹੁ ਜੋ ਗਇਆ ਸੋ ਹਲੁ ਲੈ ਆਇਆ ॥
ਬਾਬੇ ਜੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਬਚਾ ਇਕੁ ਜਣਾ ਆਗੇ ਬੀਜਤੇ ਜਾਹੁ ਇਕੁ ਜਣਾ ਪੀਛੈ
ਹਲੁ ਫੇਰਤੇ ਜਾਹੁ ॥ ਉਨੁ ਏਵੈ ਕੀਤਾ ਜਿਉ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥ ਉਸ ਕੀ ਰੀਸ ਹੋਰ
ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਬਚਾ ਤੂੰ ਭੀ ਪਰਮੇ/ਸਰ ਦਾ ੧੩੧ (ਅ)

^੧ਗਜਬ, ਚੁਲਮ ।

^੨ਰਚਨਾ ।

^੩ਲੋਕ, ਖੰਡ ।

^੪ਗਿੱਲੀ ।

^੫ਜਿੱਮੇਦਾਰ ।

ਨਾਉ ਲੈ ਕਰਿ ਹਲੁ ਜੋਤਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੁ ॥ ਜੋ ਆਵੈ ਬਾਬੇ ਪਾਸੁ ਤਿਸ ਨੂ ਈਵੈ ਆਗਿਆ
ਹੋਵੈ ॥ ਜਿਤਨਾ ਪਿੰਡ ਗਿਰਾਉ ਥਾ ॥ ਤਿਤਣਿਆ ਹੀ ਹਲੁ ਫੇਰੇ ਖੇਤੀ ਬੋਈ ਫਾਰਗ
ਹੋਇ ਖੜੇ ਹੋਏ ॥ ਲਗੈ ਸੇਵਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਕਰਣਿ ॥ ਬਾਬੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਬਚਾ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਨੂ ਸਿਮਰਹੁ ॥ ਸਭ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਹਨਿ ॥ ਜਾ ਕਿਤੜੇ ਕੁ ਦਿਨ ਗੁਜਰੇ ਤਾ ਖੇਤੀ
ਉਗਵਿ ਆਈ [॥] ਰਾਜੇ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਸੁਣਿ ਪਾਈ [॥] ਰਾਜਾ ਭੀ ਅਤੈ ਪਰਜਾ ਭੀ
ਸਭੁ ਆਇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਸਭਨਾ ਨੂ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਜੁ ਬਚਾ ਖੇਤੀ
ਬੀਜਹੁ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਖੇਤ ਭਲੇ ਜੰਮੇ ਅਤੇ
ਪਕੇ [॥] ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਬਚਾ ਖੇਤ ਵਢੇ ॥ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਹੋਏ ਪਟਿ ਵੇਖੇ
੧੩੨ (ੳ) ਦਿਖਾ ਹੇਠਿ ਕਿ ਹੈ ॥ ਜਾ ਬੂਟੇ ਪਟਿ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਹੇਠਿ ਜਿਮੀ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਅੰਗਿਆਰ

ਚਿਤ੍ਰ ੩੦

ਉਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

ਹੇਠਾਂ ਤਿੰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਖੜੇ ਹਨ ।

(ਬਾਬਾ ਮੱਕੇ ਚਲਿਆ)

੧੩੨ (ਅ) /ਹੈਨ ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹੈ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ [॥] ਰਾਜਾ ਭੀ ਆਇ ਪੈਰੀ
ਪਇਆ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਸਭ ਨਗਰੀ ਸਿਖੁ ਹੋਈ ॥ ਗਿਰਾਇ ਗਿਰਾਇ ਧਰਮਸਾਲਾ
ਬਸੀਆ ॥ ਸਭਨਾ ਨੂ ਬਾਣੀ ਦਾਨੁ ਕੀਤੀ ਸਭ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਰਨਿ ॥ ਉਸ ਦੇਸ ਕਾ
ਨਾਉ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸੁਆਲਉ ਦੇਸ ਰਖਿਆ ॥ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਜਦਿ
ਬਾਬੇ ਏਹ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਤਦਿ ਸਭ ਨਗਰੀ ਅਚਰਜੁ ਰੂਪ ਹੋਇ ਰਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਚਿਤ੍ਰ ਲਾਇ ਕੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਅਰਾਧੁ ॥ ਇਕੁ ਮੀਹੁ ਕਿਆ ਜੋ ਕਛੁ ਤੁਸਾਡੀ ਮਨਸਾ
ਹੋਸੀ ਸੋ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋਂ ਰਵਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਵਦਾ ਰਹਿਆ ॥

੧੩੩ (ੳ) ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੦ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ/

[ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ] ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਕੇ ਕੀ ਉਰ ਜਾਇ
ਨਿਕਲੇ [॥] ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਤਣੇ ਕੁ ਫਕੀਰ ਮਿਲੇ ਤਾ ਉਨਾ ਪੁਛਿਆ ਇਨ ਕਉ
ਜੀ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਕਹਿਆ ਹਿੰਦੂ
ਹੈ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ॥ ਜੀ ਹਉ ਹਿੰਦੂ ਹਾ ॥ ਜਬ ਬਾਬੇ ਏਵ ਕਹਿਆ ਤਾ ਉਇ ਹਟਿ
ਖੜੇ ਹੋਏ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਬੋਲੇ ਏ ਨਾਨਕੁ ਏਹੁ ਰਾਹੁ ਹਿੰਦੂਆ ਕਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਕਹਿਆ ਕਿਉ ਜੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਕਹਿਆ ਇਸ ਦੇਸ ਮਹਿ ਸਯਦਾ^੨ ਕੀ ਪਤਿਸਾਹੀ ਹੈ ॥
ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਮਾਰਿ ਡਾਲਤੇ ਹੈ ਜਾਣਿ ਦੇਦੇ ਨਾਹੀ ਹਮ ਡਰਤੇ ਹੈ ਤੂ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥਿ ਨ
ਚਲੁ ॥ ਜੁਦਾ ਜਾਹਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ਹਮ ਮਕੇ ਕੀ ਜਾਰਤਿ^੩ ਕਉ
ਚਲੈ ਬੇ [॥] ਜਉ ਖੁਦਾਇ ਲੈ ਜਾਇਗਾ ਤਉ ਜਾਹਿਗੇ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ॥ ਜਦਿ ਬਾਬੇ ਜੀਉ
੧੩੩ (ਅ) ਏਵ ਕਹਿਆ ਤਦਿ ਉਹੁ ਚਲੈ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਛਡਿ ਕਰਿ ਉਹੁ ਚਲਦੇ ਰਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ ॥ ਬਰਸ ਦਿਨ ਕਾ ਪੈਡਾ ਥਾ ਬਰਸ ਦਿਨਾ ਪਿਛੈ ਉਹੁ ਫਕੀਰ ਜਾਇ
ਪਹੁਚੇ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਫਕੀਰ ਜਾਇ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਉਹੁ
ਫਕੀਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹੈ [॥] ਉਇ ਲਗੇ ਕਹਣਿ ਏ ਖੁਦਾਇ ਹਮ ਪੀਛੈ ਛੋਡਿਆ ਥਾ

^੧ਕਿ । ^੨ਬੀਬੀ ਫਾਤਿਮਾ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਦ;
ਨਬੀ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕ । ^੩ਜ਼ਿਆਰਤ, ਯਾਤਰਾ ।

ਏਹੁ ਆਗੇ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਏਹੁ ਕਿਆ ਤਮਾਸਾ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਉਨਾ ਫਕੀਰਾ
ਮਕੇ ਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ਬੇ ਉਨਾ ਨੋ ਪੁਛਿਆ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ॥ ਕੇ^੧ ਯਾਰੋ ਏਹੁ
ਜੋ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ਸੁ ਕੇਤੇ ਕੁ ਦਿਨਾ ਕਾ ਈਹਾ ਆਇ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਥੋ ਦੇ ਲੋਕੋ ਕਹਿਆ
ਇਸ ਫਕੀਰ ਕਉ ਬੈਠੇ ਬਰਸ ਦਿਨ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਫਕੀਰਾ ਕਹਿਆ ਏ ਖੁਦਾਇ
ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਇਤ/ਣੀ ਪਹੁਚਿ ਹੈ ॥ ਬਲਿਹਾਰ ਕੀਤੇ ਤੇਰੀ ਇਨਾਇਤ^੨ ਕਉ ਜੁ ਇਤਣੀ ੧੩੪ (ੳ)
ਪਹੁਚਿ ਹੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਦੀਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਰਾਹ ਕੀਆ ਗਲਾ ਕਰਿ ਸੁਣਾਈਆ ॥
ਤਾ ਮਕੇ ਕੇ ਜੋ ਲੋਕ ਬੇ ਤਿਨੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਏਹੁ ਹਿੰਦੂ ਨਾਹੀ ਏਹ ਦਾਨਸਮੰਦੁ^੩ ਹੈ
ਨਿਮਾਜ ਪੋਸੁ ਹੈ [॥] ਈਹਾ ਜਿਤਣੇ ਲੋਕ ਹੈ ਸਭ ਇਸ ਕੇ ਪਿਛੈ ਨਿਮਾਜ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥
ਸਭਨੋ ਕੇ ਆਗੇ ਏਹ ਨਿਵਾਜ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨ ਫਕੀਰਾ ਕਹਿਆ ਹਮ ਕਉ ਇਵ
ਹੀ ਕਹਤਾ ਬਾ ॥ ਜੋ ਹਉ ਹਿੰਦੂ ਹਾ [॥] ਏਹ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਹੈ ਤਉ ਐ ਪਹੁਚਿ ਹੈ ਇਸ
ਕੀ ॥ ਹਮ ਹੈਰਾਨ ਬੀਏ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਕਉ ਐਸੀ ਪਹੁਚਿ ਕਹਾ ਤੇ ਹੋਈ ॥ ਬਰਸ ਦਿਨ ਬਾਬਾ
ਮਕੇ ਰਹਿਆ ॥ ਉਹਾ ਸਬਦਿ ਹੂਆ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤ ਵਿਚ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤ ॥^੪ ਨਉ
ਸਤ ਚਉਦਹੁ ਤੀਨ ਚਾਰ ਕਰਿ ਮੂਰਤਿ^੫ ਚਾਰਿ ਬ/ਹਾਲੀ ॥ ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ ੧੩੪ (ਅ)
ਏਕਾ ਏਕੀ ਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧਸੂਦਨ ਮਾਧੋ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰ ਪਾਵਕ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੇ
ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਾਸਾਬੂਰ ਹੋਵੈ ਫਿਰ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦ ਕਰੇ
ਖੁਆਰੀ ॥ ਲਬੁ ਅੰਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਅਵਗਣ^੬ ਪੈਰ ਲੋਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਪੁੰਜੀ ਮਾਰਿ
ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਗਦਰ^੭ ਪਾਪੁ ਕਰੈ ਕੁਟਵਾਰੀ^੮ ॥ ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਐਸੀ ਨਦਰਿ
ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥ ਦੇਵੀ^੯
ਦੇਵਤਿਆ ਕਰੁ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥ ੫ ॥ ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਨੀਲ
ਬਸਤ੍ਰ^{੧੦} ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆਂ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੬ ॥
ਜੇ ਤੂੰ ਮੀਰੁ ਮਹੀਪਤਿ/ ਸਾਹਿਬ ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਨੁ^{੧੧} ਹਮਾਰੀ ॥ ਚਾਰੇ ਕੂਟ ਸਲਾਮ ਕਰਹਿਗੇ ੧੩੫ (ੳ)
ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੭ ॥ ਤੀਰਥ ਨਾਵਣਿ^{੧੨} ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ
ਦਿਹਾੜੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੈਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ ॥ ੮ ॥ ਤਾ ਉਥੋ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਰਵਦਾ ਰਹਿਆ ॥ = ॥ = ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੧ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥]/ ੧੩੫ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩੧
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਭਗਤ । ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ
ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਕੰਬੀਰ ਭਗਤੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ /ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋ ੧੩੬ (ੳ)
ਚਲੈ ॥ ਕੰਬੀਰ ਭਗਤੁ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ ਕੰਬੀਰ ਵਾਚ^{੧੩} [॥] ਚਰਨਿ ਲਾਗ ਕਰਉ
^੧ਕਿ । ^੨ਕ੍ਰਿਪਾ । ^੩ਸਿਆਣਾ : ^੪ਇਹ ਸਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੧੯੦-੯੧ ਉਤੇ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ : ^੫ਮੁਹਲਤਿ, ^੬ਅਉਗਣ, ^੭ਮੁਦਗਰ,
^੮ਕੋਟਵਾਰੀ, ^੯ਦੇਵਲ ^{੧੦}ਰੂਪ ^{੧੧}ਕਉਣ । ^{੧੨}ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ । ^{੧੩}ਉਵਾਚ, ਬਚਨ । ਇਹ
ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤ੍ਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।

- ਬੇਨਤੀ ਕੋਪੁ¹ ਨ ਕਰੀਐ ਦੇਵਾ ॥ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਬਿਖਮ ਪਦੁ ਕਹੀਐ ਸੋ ਪਾਈਐ
ਕਿਤ ਸੇਵਾ ॥ ਮੋਹ ਸਮਝਾਇ ਕਹੋ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਭਿਨਿ ਭਿਨ ਅਰਥੁ ਦਿਖਾਵੇ ॥ ਜਿਸ ਬਿਧ
ਪ੍ਰੇਮ ਅਭੇਦ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ਸਾ ਬਿਧ ਦੇਹੁ ਬਤਾਵੇ ॥ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ
ਸਬਦ ਅਚਾਰੇ ॥ ਕਹਤ ਕੰਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਰੇ ॥ ੧ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਵਾਚ ॥ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਚੇਲਾ ਸਿਖਿਆ ਏਕ ਹਮਾਰੀ ॥ ਮਨ ਤਨ ਪਵਨੁ ਕਰਹੁ
ਜਬ ਏਕੋ ਸੁਨੇ² ਲਾਵਹੁ ਤਾੜੀ ॥ ³ਕਰਮ ਅਕਰਮ³ ਦੋਊ ਪਖਿ ਤਿਆਗਹੁ ⁴ਸੁਰਤਿ
ਨਿਰਤੁ⁴ ਬਿਧ ਮੇਲੋ ॥ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਕਲਾ ਰਹੋ ਤੁਮ ਨਿਸ⁵ ਦਿਨ ਸਹਜਿ ਕਲਾ/ ਮਹਿ ਖੇਲੋ ॥
ਤਜਿ ਮਾਇਆ ਨਿਰਮਾਇਲ⁶ ਹੋਵਹੁ ਮਨ ਕੇ ਤਜਹੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ
ਕੰਬੀਰਾ ਇਤਿ ਬਿਧਿ ਮਿਲੋ ਅਪਾਰਾ ॥ ੨ ॥ ਸੁਆਮੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ਕਿਵ
ਮਨੁ ਅਸਥਿਰੁ ਹੋਈ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਆਪਤਿ ਹੈ ਮੋ ਕਉ ਸੁਰਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬਿਧਿ ਖੋਈ ॥
ਮਨ ਰਾਖੋ ਤਉ ਪਉਨੁ ਸਿਧਾਰੇ ਪਉਨੁ ਰਹੈ ਮਨੁ ਜਾਈ ॥ ਸੁਆਮੀ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪਉਨੁ
ਹੋਇ ਜਬ ਏਕੋ ਸਾ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ॥ ੩ ॥ ਆਸਣਿ ਥਿਰੁ ਕਰਿ ਬੈਠਹੁ ਪੂਤਾ
ਉਨਮਨ⁷ ਧਿਆਨ ਲਗਾਵਹੁ ॥ ਭੋਜਨ ਅਲਖ ਖੰਡਤਿ ਕਰ ਨਿੰਦਾ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਜਲਾਵਹੁ ॥
ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵਤ ਇਕਤ ਘਰਿ ਰਾਖਹੁ ਸੁਰਤਿ ਨਿਰਤ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਜੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ
ਬਾਹਰਿ ਦੇਖਹੁ ਇਸ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਬਸਿ ਕੀਜੈ ॥ ੪ ॥ ਕਿਆ ਲੈ ਸੋਵਉ ਕਿਆ ਲੈ
ਜਾ/ਗਉ ਕਿਆ ਲੈ ਰਹਉ ਉਦਾਸਾ ॥ ਕਵਨ ਅਗਨਿ ਕੀ ਧੂਈ ਤਾਪੋ ਕਵਨੁ ਮੜੀ
ਮਹਿ ਬਾਸਾ ॥ ੫ ॥ ਸੁਰਤਿ ਲੈ ਜਾਗਹੁ ਕਰਮੁ ਲੈ ਸੋਵਹੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਗਨਿ ਤੁਮ ਤਾਪੋ ॥
ਨਿਸਿ ਬਾਸਰ ਤੁਮ ਖੋਜ ਖੋਜਾਵਹੁ ਇਉ ਕਰਿ ਰਹੋ ਉਦਾਸੋ ॥ ਇਹੁ ਬੀਚਾਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ
ਚੇਲਾ ਇਹੁ ਲਛਣ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁਰਤਿ ਜੀਆ ਰਾਖਹੁ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲ
ਮਹਿ ਧਾਪਹੁ ॥ ੬ ॥ ਉਹਾ ਜਾਇ ਨ ਕਹੋ ਸੰਦੇਸਾ ਕਿਆ ਅਚਰਜੁ ਹੋਇ ਜਾਈ ॥
ਮਮ ਭੈ ਹੋਇ ਕਹਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਸਾ ਬਿਧਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ॥ ੭ ॥ ਸਸੀਅਰੁ ਚੜਿ ਦੇਖੇ
ਤਬ ਲੋਕਾ ਤਹਾ ਚੀਟੀ ਫੇਰ ਨ ਹੋਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਕੰਬੀਰਾ ਇਉ ਮਿਲੈ
ਪਰਮੁ ਤਤ ਜੋਤਾ ॥ ੮ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਹ ਸੰਗਿ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰੋ ॥ ਮੁਕਤਿ
ਮਿਲਾਵਣਿ ਹਾਰੋ ॥ ਸਬਦੁ ਕੰਬੀਰ ਭਗਤੁ ਕਾ/ ਜਬ ਹਮ ਭਗਤਿ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ ॥
ਜਨਕ ਬਿਦੇਹ ਕੀਆ ਗੁਰਦੇਉ ਕਲਿ ਮਹਿ ਜੁਲਾਹਾ ਨਾਉਂ ਕੰਬੀਰੁ ॥ ਥਕ ਥਕਾ ਚਿਤ
ਰਹੈ ਨ ਧੀਰੁ ॥ ਬਹੁਤੁ ਭਾਤਿ ਜਬ ਸਿਮਰਨੁ ਕੀਨਾ ॥ ਤਉ ਭੀ ਏਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਨਾਹੀ
ਭੀਨਾ ॥ ਹਾਰਿ ਪਰਿਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਦੁਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਦੇ ਲੀਏ ਉਬਾਰੁ ॥
ਕਰ ਗਿਆਨ ਜਬ ਭਏ ਉਦਾਸੀ ॥ ਤਬ ਕਾਟੀ ਜਮੁ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ
ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਜਾਤਾ ਗਏ ਸੁ ਸਹੇਸਾ ਪੀਰ ॥ ਜੁਗੋ ਜੁਗੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕੁ ਜਪਿਆ ਕੀਟ
ਮੁਰੀਦੁ ਕਬੀਰ ॥ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦੁ ॥
ਮੁਕਤਿ ਕਾ ਦਾਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਰੰਚਕ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਾ
ਸਰੂਪੁ ਉਥੋ ਜੋ ਅੰਤਰਿਧਿਆਨੁ ਧਰਿਉ ਨੇ । ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਇ/ ਨਿਕਲੇ ॥ ਕੀਰਤਨੁ
ਹੋਵੈ ਸਬਦੁ ਗਾਵੀਐ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਸਾਖੀ [॥]

¹ਗੁੱਸਾ ।²ਸੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ।³ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ।⁴ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਨ; ਨਿਰਤ = ਨਾਚ ਭਾਵ ਚੰਚਲਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ।⁵ਰਾਤ ।⁶ਅਟੱਕ, ਲਗਾਉ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ।⁷ਦੁਨੀਆ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮਤਾ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਵਸਥਾ ।

ਗੋਸਟ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਸਾਥਿ ਹੋਈ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੨

ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।
ਪਿਛੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

[ਭਗੀਰਥ ਤੇ ਬਾਣੀਆ ॥] ਤਬ ਇਕੁ ਖਤਰੀ ਗਰੀਬ ਖਰਾ ਯਤੀਮ^੧ ਥਾ ॥ ਉਸ ਕੇ ੧੩੮ (ਅ)
ਘਰਿ ਇਕੁ ਕੰਨਿਆ ਬੀ ॥ ਘਰੇ ਖਰਾ ਨਿਰਧਨੁ ਥਾ ॥ ਸਰਿ ਕਛੁ ਨ ਥਾ ਆਵਦਾ ॥ ਉਨ
ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ॥ ਜੀ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ^੨ ਮੈ ਤੇ ਸਰਿ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਆਵਦਾ
ਬੇਟੀ ਕੁਆਰੀ ਹੈ ॥ ਕਛੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਇ ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕਰੀਐ ਖਸਮਾਨਾ^੩ ਕਰੀਐ ਜੀ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਛੁ ਵਸਤੁ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜੀਦੀ ਹੈ ਸੋ ਤੂੰ ਲਿਖਾਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਅਸੀ
ਅਣਾਇ^੪ ਦੇ[ਦੇ] ਹਾ ॥ ਉਨ ਖਤਰੀ ਵੀਵਾਹ ਦੀ ਵਸਤੁ ਸਭੁ ਲਿਖਾਇ ਆਦੀ ॥ ਜਿਤਣੀ
ਲੋੜੀਦੀ ਆਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤਾ ਭਗੀਰਥ ਅਣਦ ਨੂੰ ਭਗੀਰਥਾ ਤੂ ਲਹੋਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਜਿਤਣੀਆ ਵਸਤੂ ਲੋੜੀਦੀਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖੀਆ ਹੈ ਸੋ ਸਭੇ ਲੈ ਕੇ ਤੁਧੁ ਆਵਣੀਆ ॥ ਜੇ ੧੩੯ (ੳ)
ਭਲਕੇ ਰਹਿ/ਉ ਤਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੀਗਾ ॥ ਉਹੁ ਭੈਮਾਨੁ ਹੋਇ ਕੇ ਉਠਿ ਦਉੜਿਆ ॥
ਲਹੋਰ ਇਕ ਸਾਹ ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ॥ ਆਖਿਅਉਸੁ ਜੁ ਮੈਨੂੰ ਏਹੁ ਇਤਣੀਆ ਵਸਤੂ
ਲੋੜੀਦੀਆ ਹੈਨ ॥ ਮੈਨੂੰ ਆਣਿ ਦੇਹ ॥ ਤਬ ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਤੂੰ ਅਜੁ ਰਹੁ ਭਲਕੇ
ਨੂੰ ਸਭ ਵਸਤੂ ਹੋਇ ਆਵਨਿਗੀਆ ॥ ਭਗੀਰਥ ਆਖਿਆ ਮੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਰਹਣਾ ਨਾਹੀ ॥
ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਹੋਰੁ ਵਸਤੂ ਸਭੁ ਹੋਵਨਿਗੀਆ ਪਰੁ ਇਕੁ ਚੂੜਾ ਨ ਹੋਸੀ ॥
ਅਜੁ ਚੂੜੇ ਚੀਰੀਦੇ ਰੰਗੀਦੇ ਰਾਤਿ ਪਵੇਗੀ ॥ ਅਜੁ ਤੂੰ ਰਹੁ ਭਗੀਰਥਾ ॥ ਭਗੀਰਥ
ਆਖਿਆ ਮੈ ਤੁਏ ਕਾਲ ਰਹਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਣੀਐ ਆਖਿਆ ਜੋ ਅਜੁ ਰਹਿਆ ਬਾਝਹੁ
ਕੰਮੁ ਹੋਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਤੂੰ ਸਾਮ ਸਾਮ ਰਹੁ ਜੇ ਤੈ ਕੰਮੁ ਚੂੜੇ ਦਾ ੧੩੯ (ਅ)
ਕਰਣਾ/ਹੈ ॥ ਭਗੀਰਥ ਆਖਿਆ ਜੇ ਅਜੁ ਕੰਮੁ ਨਾਹੀ ਹੋਦਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰ ਨ ਜਾਵਾ
ਤਾ ਮੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਕਿਸੈ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਤਾ ਹੈ
ਕਰੜਾ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਚਾਕਰੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਪੁਛੈਗਾ ਮੇਰਾ ਵਜਹੁ^੫ ਕਟੀਐਗਾ
ਮਾਰੇਗਾ ॥ ਤੂੰ ਜੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰ ਨ ਜਾਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੇਗਾ ॥
ਸੁ ਤੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ^੬ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ
ਕਹਿਆ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਕੇ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰ ਨ ਜਾਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਜਨਮੁ
ਵਿਗੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਭਾਈ ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ
ਕਹੇ ਤੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮੁ ਵਿਗੜੇਗਾ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ ਕਹਿਆ ਜੁ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਰੂ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ੧੪੦ (ੳ)
ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਹੇ ਘਰ ਬੂ/ਡੇ ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਹਿ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਹਾ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ ਕਹਿਆ ਜੁ ਨਾ ਜੀ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ
ਸਰੂਪ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਚਲੁ ਪਿਸੁ^੭ ॥ ਮੈ ਤੇਰੇ ਸਾਥਿ ਚਲਤਾ ਹਾ ਇਕੁ
ਚੂੜਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਘਰਿ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸਿ ਗੰਢਿ ਬਨਿ ਰਖੁ ॥ ਜੁ ਤੇਰਾ
ਗੁਰੂ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੋਇਗਾ ਤੇਰਾ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਮੇਰਾ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਰੁ ਜੇ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਨ

^੧ਭਾਵ ਨਿਰਧਨ । ^੨ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ^੩ਅਪਣਾਉਣਾ । ^੪ਮੰਗਵਾ ਦੇਣਾ ।
^੫ਤਨਖਾਹ, ਮਿਹਨਤਾਨਾ । ^੬ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ । ^੭ਤਾਂ ਫਿਰ (?) ।

ਹੋਇਆ ਤਾ ਵਸਤੂ ਦੇ ਆਵਾਂਗਾ ਅਰੁ ਮੁਲੁ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ ॥ ਤਾ ਭਗੀਰਥ ਅਤੇ ਉਹੁ
ਬਾਣੀਆ ਦੋਵੇ ਚਲੈ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਬਾਬੇ ਅਗੇ ਤੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਭਗੀਰਥਾ
ਜਿਧਰ ਜਾਹਿ ਤਿਧਰ ਹੀ ਬਹਿ ਰਹੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਲਿਆਵੈ ॥ ਜੇ ਉਹੁ ਆਵਦੇ ਹੀ ਬੇ ਰਾਹ
੧੪੦ (ਅ) ਵਿਚ ਉਨੀ ਵਾਕ ਸੁਣਿਆ ॥ ਤਾ ਉਨੁ ਬਾਣੀ/ਏ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲਿ ਗਏ ॥ ਜੁ ਏਹੁ
ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਹੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਬ ਉਸ ਬਾਣੀਐ ਕੀ
ਨਿਸਾ^੧ ਭਈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਦੇ ਨਾਲਿ ਪੈਰੀ ਪਉਦੇ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਤੀਨ
ਬਰਸ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ॥ ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ
ਲਿਖ ਲੀਤੀਉਸੁ ॥ ਪੋਥੀਆ ਲੀਤੀਉਸੁ ॥ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਵਿਦਾ ਹੋਇ
ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ਲਾਹੌਰ [॥] ਉਨ ਵਾਪਾਰੀ ਸਾਹ ਲੋਕ ਬੁਲਾਏ ॥ ਹਟ ਦੀ ਵਸਤੂ
ਸਭ ਸਉਪੀਆ ॥ ਆਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂ ਜਹਾਜੁ ਭਰਿ ਕਰਿ ਚਲਿਆ ॥

[ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਚਲੀ ॥] ਜਹਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਰਹਤਾ ਥਾ ॥
ਉਸ ਨਗਰੀ ਜਾਇ ਰਹਿਆ ॥ ਬਿਉਹਾਰੁ ਲਗਾ ਕਰਣੇ ॥ ਵਡੀ ਰਾਤਿ ਤਾਈ ਕੀਰਤਨੁ
੧੪੧ (ੳ) ਕਰੈ ਜਿਥੈ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ/ ਆਇ ਰਹੈ ਤਿਥੈ ਉਠਿ ਕਰਿ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਵੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਆਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਵੈਗਾ ਪਹਰਿ ਰਾਤਿ ਰਹੰਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮੁ
ਜਪਹਿਗੇ ॥ ਉਨ ਕਉ ਪਰਮੇਸਰੁ ਦੇ ਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਆਈਏਗਾ ॥ ਅਜੋਨੀ ਸੰਭੋ^੨ ਸੰਗਿ
ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥ ਜਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ਤਹਾ ਉਹੁ ਸਿਖ ਰਖੀਅਹਿਗੇ ॥ ਅਰੁ
ਬੇਦੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਕੋ ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕਉ ਸਵਾ ਮਣਿ ਸੁਇਨੇ ਕਾ
ਪੁੰਨ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜਿ ਚਾਰ ਘੜੀਆ ਰਾਤਿ ਰਹੰਦੀ ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕਉ ਸਵਾ ਮਣ ਰੁਪੈ
ਕਾ ਦਾਨੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜੋ ਘੜੀ ਝਲਾਘ^੩ ਦੀ ਨਾਵੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾ ਮਣ ਦੁਧੈ ਕਾ ਪੁੰਨ
ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਜੋ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲਿ^੪ ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾ ਮਣ ਪਾਣੀ ਕਾ ਪੁੰਨੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥
੧੪੧ (ਅ) ਜੋ ਨਰੁ ਦਿਨ ਚੜੈ ਨਾਵੈਗਾ ਤਿਸੁ ਨੂ ਪੁੰ/ਨ ਨ ਪਾਪੁ ॥ ਏਹੁ ਤਾ ਬੇਦੁ ਕਹਿਆ ਹੈ ॥
ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲਿ ਕਉ ਨਾਵੈਗਾ ਸਿਰ ਠੰਢਾ
ਪਾਣੀ ਪਾਵੈਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਪਰਮੁ ਗਤਿ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਜੀਵਦਾ ਭੀ ਮੁਕਤਾ ਅਰੁ ਮੁਆ ਭੀ
ਮੁਕਤਾ ॥ ਅਰੁ ਉਹ ਬਾਣੀਆ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਰਹੰਦੀ ਨਾਵ ਕਰਿ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਜਪੁ ਪੜਿ
ਕਰਿ ਸਬਦੁ ਪੋਥੀ ਪੜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ ਹੋਵੈ ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੇਵ^੫ ਕਰਿ ਜਾਇ ਸੰਸਾਰ
ਕੀ ਪਰਕਿਰਤ^੬ ਕਰੈ ॥ ਰਾਤਿ ਆਵੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਬਦੁ ਗਾਵੈ ॥ ਗਾਵ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ
ਕਰਕੇ ਸਵੈ ॥ ਅਰੁ ਉਸੁ ਵਲ ਕੇ ਲੋਕੁ ਦਿਨ ਚੜੈ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਹਿ ਦੁਆਦਸ ਟਿਕੇ
੧੪੨ (ੳ) ਚੜਾਵਹਿ ਅਰੁ ਆਇਤਵਾਰ ਅਮਾਵਸੁ ਇਕਾਦਸੀ ਬਰਤ ਰਹਹਿ ॥ ਦੇਹਰੇ ਕੀ ਪੂਜਾ
ਕਰਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਦੁਆਰੇ ਜਾਇ ॥ ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਨ ਵਰਤ ਨ ਪੂਜਾ/ ਨ ਅਮਾਵਸੁ ਨ
ਆਇਤਵਾਰ ਉਨ ਕੀ ਕਾਈ ਪਰਕਿਰਤ ਨ ਕਰੈ ॥ ਇਤ ਵਲ ਕੇ ਜੋ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਜਾਹਿ
ਤਿਨ ਕਉ ਉਹੁ ਭ੍ਰਿਸਟੁ ਕਰਿ ਸੁਟਣਿ ॥ ਤਬ ਉਨ ਲੋਕਹੁ ਉਸੀ ਬਾਣੀਏ ਕੀ ਚਰਚਾ
ਚਲਾਈ ॥ ਤਬ ਚਲੀ ਚਲੀ ਬਾਤਿ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸਿ ਚਲਿ ਪਈ ॥ ਜੁ ਜੀ ਏਹੁ
ਜੋ ਬਾਣੀਆ ਹੈ ਕਰਮੁ ਭ੍ਰਿਸਟਿ ਹੈ [॥] ਨ ਬਰਤ ਨ ਨੇਮ ਨ ਆਇਤਵਾਰੁ ਨ ਇਕਾਦਸੀ
ਨ ਅਮਾਵਸੁ ਨ ਬਰਤ ਕੋਈ ਰਖਤਾ ਹੈ ॥ ਦੇਹਰੇ ਠਾਕੁਰੁ ਦੁਆਰੇ ਜਾਤਾ ਨਾਹੀ ॥ ਐਸਾ

^੧ਤਸੱਲੀ ।^੨ਸੁਭੋ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੈ ।^੩ਤੜਕੇ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ।^੪ਦਿਨ

ਚੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ।

^੫ਛਕ ਕੇ ।^੬ਸੁਭਾਉ, ਕਾਰ ।

ਕਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਾਹੁ ਰੇ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ
ਆਵਹੁ ॥ ਦਿਖਾ ਉਸੈ ਮੈ ਪ੍ਰਛਉ ਜੋ ਵਹੁ ਐਸੀ ਬਾਤਿ ਕਿਉ/ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ
ਹੋਇ ਕੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕੇ ਦੂਤ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਕਉ ਬੁਲਾਇ ਲੈ ਆਏ ॥ ਤਬ ਉਹੁ
ਬਾਣੀਆ ਆਇਆ ॥ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਰਿ ਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕੇ ਨਲਯੇਰੁ ਇਕੁ ਦੇ
ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਪੁਛਿਆ ॥ ਜੁ ਰੇ ਬਾਣੀਏ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮੁ ਜਿ ਬਰਤ ਨੇਮੁ ਪੂਜਾ
ਨਹੀ ਕਰਤਾ ਸੋ ਕਿਉ ਨਾਹੀ ਕਰਤਾ ॥ ਤਬ ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਜੀ ਜਿਸ ਕਾਰਣਿ
ਤੁਮ ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਕਰਤੇ ਹਹੁ ਸੋ ਵਸਤੁ ਮੈ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿਆ ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰਉ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਪੁਛਿਆ ਸੁ ਕਵਨੁ ਵਸਤੁ ਹੈ ਤੈ ਪਾਈ ॥ ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਇਆ ॥
ਕਹੈ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਦਰਸਨ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸਨਿ ਮੁਕਤ ਪਾਈਐ ॥
ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉ/ਸ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ॥ ਤਬ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਜੀ
ਜਬ ਪਰਮੇਸਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਬ ਨਿਸਾ ਕੀ ਕਿਆ ਚਲੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰੇ
ਬਾਣੀਐ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਐਸਾ ਕਵਨੁ ਹੈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਜਿਸ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਮੁਕਤਿ ਪਾਈ ॥
ਕਹੈ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਨਾਮੁ ਲਏ ਮੁਕਤੁ ਪਾਈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ
ਜੁ ਉਸ ਕੇ ਵਾਕ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਸੁਣਾਵਹੁ [॥] ਜੈਸਾ ਉਹੁ ਹੋਵੈਗਾ ਤੈਸਾ ਵਾਕ ਹੀ ਤੋ
ਪਹਚਾਣੀਐਗਾ ॥ ਤਬ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ [॥] ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ
ਸਿਵਨਾਭੁ ਬਾਣੀ ਸੁਣਿ ਕੈ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿ ਰਾਜੇ
ਸਮਝੀ ॥ ਰੇ ਭਾਈ ਬਾਣੀਆ ਜਿਸ ਕੇ ਏਹੁ ਵਾਕ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ [॥] ਤਬ
ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਸਬਦੁ ਕਾ ਸਿਖੁ ਹੋਆ ॥ [ਰਾ]/ਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਹੋ
ਭਾਈ ਬਾਣੀਆ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤਾਈ ਅਪਣੇ ਸਾਥਿ ਲੈ ਚਲੁ ॥ ਜਹਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ
ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਉ ॥ ਤਬ ਉਨ ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੀ ਇਉ ਚਲਿ ਕੇ ਕਿਆ ਜਾਣੀਐ ਤੂੰ
ਪਹਚਿ ਸਕਹਿ ਕਿ ਨਾ ॥ ਪਰੁ ਤੂੰ ਜੀਅ ਅਰਾਧ^੧ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਈਹਾ ਮਿਲੈਗਾ ॥ ਤਬ
ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭੁ ਕਹਿਆ ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਹਤਾ ਹੈ ਸੋ ਤੂੰ ਕਹੁ ॥ ਕਹੈ ਜੀ
ਲਹੋਰ ਤੇ ਕੋਸ ਪੰਦਰਹ ਸੋਲਹ ਪਾਸਿ ਦਰਿਯਾ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੁ ਕਰਿ ਬੰਧਿਆ ਹੈ
ਉਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥ ਸੁ. ਤਹਾ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਭਟੀ ਦੀ ਰਾਵੀ ਦੇ ਪਾਰ
ਜਨਮੁ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਉਰਵਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਕਰਿ ਬੰਧਿਆ ਹੈ ॥ ਉਹਾ ਮਹਾ
ਪੁਰਖ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥ ਸਭਨੀ ਬਾਈ ਏਹੁ ਹੈ ਜਹਾ ਜਹਾ ਅਰਾਧੀਐ/ਤਹਾ ਤਹਾ ਹਾਜਰ ਹੈ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਤਉ ਲਹੋਰ ਕਉ ਚਲਹੁ ਜੋ ਜਾਇ ਦਰਸਨੁ ਕਰਉ ॥ ਤਬ ਉਨਿ
ਬਾਣੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਜੀ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ ਚਲਿ ਕੈ ਕੋਈ ਨ ਅਪੜਿ ਸਕਿਆ ॥
ਪਰੁ ਤੂੰ ਆਤਮੇ ਅਰਾਧਿ [॥] ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ਤੁਝ ਕਉ ਈਹਾ ਹੀ ਮਿਲੈਗਾ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭੁ ਏਹੁ ਬਾਤਿ ਮਨਿ ਲਈ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥
ਉਨਿ ਬਾਣੀਏ ਚਲਤੀ ਵੇਰਾ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰਾਜਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੈਗਾ ਪਰੁ ਤੂੰ
ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿਗਾ ॥ ਕਿ ਜਾਪੈ ਕਿਤ ਰੂਪੁ ਤੁਝ ਕਉ ਆਇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਵੈਗਾ ॥
ਜੋਗੀ ਕੇ ਰੂਪੁ ॥ ਕੇ^੨ ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਕੇ ਰੂਪੁ ॥ ਕੇ ਡੰਡਧਾਰੀ ਕੇ ਡਿਗੰਬਰ ਕੇ ਬੈਰਾਗੀ
ਕੇ ਖਤਰੀ ਕੇ ਪੰਡਤ ਕੇ ਬੇਕੈਦ^੩ ਕੇ ਰੂਪ ॥/ ਇਉ ਨ ਜਾਣੀਐ ਜਿ ਕਿਤ ਰੂਪ ਤੇਰੇ ਤਾਈ
ਦਰਸਨੁ ਦੇਵੈਗਾ ॥ ਅਬਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਪਰ ਤੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹੈ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਬਾਣੀਆ ਉਹਾ
ਥੀ ਜਹਾਜੁ ਭਰਿ ਪਛਮ ਕਉ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਜੇ ਕਉ ਪਿਛੈ ਬਹੁਤੁ ਉਦਾਸੀ ਹੋਈ ॥ ਗੁਰੂ

^੧ਧਿਆਇ, ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ । ^੨ਕਿ । ^੩ਸੁਤੰਤਰ, ਆਜਾਦ ।

- ਬਾਬੇ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਕੀ ਹੋਈ ॥ ਤਿਤ ਦਿਨਸੁ ਤੇ ਉਠਤੇ ਬੈਠਤੇ ਸੋਵਤੇ ਜਾਗਤੇ ਆਨ
ਪਹਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੀ ਕੀ ਚਾਹ ਵਿਚ ਰਹੈ ॥ ਅਵਰ ਠਉਰੁ ਮਨੁ ਠਹਰਾਵੈ ਨਾਹੀ ॥
ਨਿਤਾਪ੍ਰਤ ਬਾਬੇ ਹੀ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਰਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਭਲੇ ਭਲੇ ਸਰੂਪ ਚੇਰੀਆ¹
ਬੁਲਾਈਆ ਉਨ ਕੁ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਤੁਮੁ ਖਬਰ ਲੇਵਹੁ ॥
ਅਰੁ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਕੋਈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੋਗੀ ਡਿਗੰਬਰ ਬੈਸਨੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨੁ
੧੪੫ (ੳ) ਹੋ/ਵੈ ਫਕੀਰੁ ਅਤੀਤੁ ਦਰਵੇਸੁ ਕੋਈ ਰੂਪੁ ਵਿਚ ਹੋਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਐਸੀ
ਸੇਵਾ ਕਰਹੁ ਜੋ ਉਸ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਛੁਟਕਿ ਜਾਇ ॥ ਰਾਜੇ ਕੇ ਜੀ ਮਹਿ ਏਹ ਬਸੀ ਜੇ
ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੋਇਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਧਰਮ ਰਹੈਗਾ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਹੈ
ਇਸ ਉਪਾਵ² ਕਰਿ ਪਾਈਐ ॥ ਨਾਤਰੁ ਅਵਰ ਉਪਾਵ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਪਾਵਣੇ ਕਾ ॥
ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ॥ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਰਾਜੇ ਕੇ ਅਰਾਧੇ ਤੇ ਉਹਾ ਜਾਇ
ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਇਕੁ ਜੁ ਬਾਗੁ ਥਾ ਕਈ ਬਰਸਾ ਕਾ ਸੂਕਾ ਥਾ ॥ ਉਸੁ ਕੇ
ਚਉਗਿਰਦ ਕੋਟੁ ਥਾ ॥ ਦਰਵਾਜਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾ ॥ ਨਾ ਉਸ ਮਹਿ ਕੋਈ
ਆਵੈ ਨ ਕੋਈ ਜਾਵੈ ॥ ਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਹੀ ਬਾਗੁ ਮਹਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥
੧੪੫ (ਅ) ਸੁ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਦਮ ਪਾਵਣੇ ਤੇ ਬਾਗ [ਹਰਿਆ] ਹੋ/ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਜੋ ਕੋਈ
ਲੋਕੁ ਕਲੀਆ³ ਦੇਖੈ ਸੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ॥ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬਾਗੁ ਸੁਕੇ
ਥੀ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ ਏਹ ਕਿਆ ਅਚਰਜੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਉਸ ਬਾਗੁ ਕਉ ਬਾਗਵਾਨੁ
ਦੇਖਣੇ ਆਇਆ ॥ ਦਉੜਿਆ ਜਦੁ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖੈ ਜੁ ⁴ਚੁਹੁ ਚੁਹੁ⁴
ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਬਾਗਵਾਨ ਦਰਵਾਜਾ ਚੁਣਿਆ ਥਾ ਸੋ ਖੋਲਿ ਕਰ ਅੰਦਰਿ ਗਇਆ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੩

ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਨਗਰੀ । ਬਾਗਵਾਨ, ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

- ੧੪੬ (ੳ) /ਸੋ ਅੰਦਰਿ ਜਾਇ ਤਉ ਏਕ ਫਕੀਰੁ ਮਸਤਾਨਾ ਗੋਠਿ⁵ ਮਾਰੀ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਬੈਠਾ
ਹੈ । ਦੇਖ ਕਰਿ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਗਇਆ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਉਨ ਬਾਗਵਾਨ ਕਉ
ਹੂਆ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਜਿ ਭਾਈ ਏਹੁ ਬਾਗੁ ਬਨੁ ਕੋਈ ਬਰਸਾ ਕਾ ਸੂਕਾ ਹਰਿਆ ਹੂਆ ॥
ਧੰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਗੁ ਜੋ ਮੈ ਕੋ ਦੀਦਾਰੁ ਹੂਆ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਬਾਗਵਾਨੁ ਪਿਛਲੀ ਪੈਰੀ ਹਟਿਆ ॥
ਦਉੜਿ ਕਰਿ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਰਾਜਾ ਸੀ ਸਲਾਮਤਿ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ
ਸੂਕੇ ਬਾਗੁ ਮਹਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਜੋ ਕੁਛ ਦਰਸਨੁ ਹੈ ਜਾਣੀਦਾ ਐਨ⁶ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥
ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਚੇਰੀਆ ਕਉ ਅਰੀ ਤੁਮੁ ਜਾਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਉਸ ਅਤੀਤ ਕਉ ਦੇਖਿ
ਆਵਹੁ ਦੇਖਾ ਅਤੀਤ ਕੈਸਾ ਹੈ ॥ ਉਇ ਚੇਰੀਆ ਜਿ ਕੋਈ ਆਵਤਾ ॥ ਤਪਾ ਤਪੀਸੁਰ
੧੪੬ (ਅ) ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਜਾਇ ਕ/ਰਿ ਉਇ ਫਿਰ ਆਵਤੀਆ ॥ ਉਨਹਿ ਜਾਣਿਆ ਜੁ ਉਹੁ ਭੀ
ਫਕੀਰੁ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਗਾ ॥ ਚੇਰੀਆ ਚਲੀਆ ਗਈਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਕੇ
ਆਸਿ ਪਾਸਿ ਬੈਸਿ ਗਈਆ [॥] ਲਗੀਆ ਬੁਲਾਵਣੇ ॥ ਨੈਨ ਮਿਟਕਾਵਣੇ [॥] ਭਲੇ ਭਲੇ

¹ਚੇਲੀਆਂ, ਮੋਹਿਨੀਆਂ । ²ਢੰਗ । ³ਫੁੱਲ । ⁴ਟਹਕਣਾ । ⁵ਦੋਕੜੀ । ⁶ਬਿਲਪੁਲ ।

ਮੀਠੇ ਰਸੀਲੇ ਬੈਨ¹ ਸੁਣਾਵਣੇ ॥ ਭਲੇ ਭਲੇ ਪਰਕਾਰ ਕੇ ਭੋਜਨ ਲੈ ਆਗੇ ਰਾਖੇ ॥
 ਭਲੇ ਭਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਭਲੇ ਭਲੇ ਮੇਵੇ ਜਾਇ ਆਗੇ ਰਾਖੇ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸਿ ॥ ਲਗੀਆ
 ਸੇਵਾ ਕਰਣਿ ॥ ਕੋਈ ਬਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ਕੋਈ ਸੌਲਹ ਬਰਸ ਕੀ ਕੋਈ ਪੰਦ੍ਰਹੁ ਬਰਸ ਕੀ ॥
 ਕੋਈ ਅਠਾਰਹ ਬਰਸ ਕੀ ਮਾਨੋ ਕਾਮੁਕੰਦਲਾ² ਕੇ ਸਰੂਪ ਪਰ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਮੋਹਣੀਆ ॥
 ਮਾਨੋ ਬੈਕੁੰਠਪੁਰੀ ਕੀ ਚਤਰ ਨਾਇਕਾ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ਸੁਰ³ ਨਰੁ ਮੁਨਿ⁴ ਜਨ
 ਸਨਕਾਦਕ⁵ ਜਨਕਾਦਕ⁶ ਤਪੀ ਤਪੀਸਰ ਸਿੰਝੀ⁷/ ਰਿਖ ਜੈਸੇ ਕਾ ਧਿਆਨੁ ਛੁਟਕਿ ਜਾਇ ॥ ੧੪੭ (ੳ)
 ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਕਹਿਨੁ ਜੋ ਜੀ ਕਛੁ ਖਾਹੁ ਕਛੁ ਪਹਰਹੁ ਕਛੁ ਮਨ ਕਾ ਬਿਲਾਸੁ ਕਰਹੁ ॥ ਜੋ
 ਕਛੁ ਇਛਿਆ ਹੈ ਸੋ ਹਮ ਕਉ ਕਹੀਐ ॥ ਹਮਰੀ ਸਰਧਾ ਪੂਰੀ ਕੀਐ ਜੀ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ
 ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤ ਵਿਚ ਸਬਦ ਕੀਤਾ ॥ ॥ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ॥
 ॥ ^੯ਜਗੁ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰ ਗ੍ਰਿਹ¹⁰ ਦੇਖਹਿ ਭੀਤ ॥ ਮਨੁਆ
 ਡੂਬੇ¹¹ ਚੀਤ ਅਨੀਤ ॥ ਜਗੁ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਟੀ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ੧ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖ ਬਜਰ
 ਭਾਰ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰੁ ਬਾਰੂ ਕਾ ਘ੍ਰਮਣਿ ਘੇਰ ॥
¹³ਬਰਸਤ ਪਾਣੀ ਬੂੰਦ ਬਗੋਰ¹³ ॥ ¹⁴ਮਾਤਾ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰ ਚਕਰ ਫੇਰ¹⁴ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ
 ਨਾਵੈ¹⁵ ਕੀ ਚੇਰ ॥ ੨ ॥ ਸਰਬ ਉਪਾਵ¹⁶ ਗੁਰੂ ਸਿਰਮੋਰ ॥ ਭਗਤੁ ਕਰਉ ¹⁷ਲਾਗੋ/ਪਗਿ¹⁷ ੧੪੭ (ਅ)
 ਤੋਰ ॥ ਨਾਮੁ ¹⁸ਰਤੇ ਚਾਹਹਿ ਤਨੁ ਉਰ¹⁸ ॥ ਨਾਮੁ ਦੁਰਾਇ ਚਲੇ ਸੋ ਚੋਰ ॥ ੩ ॥
 ਕਾਮਣਿ ਚਾਹੇ ਸੁਦ੍ਰੋ ਭੋਗ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ/ ਰਸੁ ਰੋਗ ॥ ਖੇਲੇ¹⁹ ਬਿਗਸੇ ਤੇਈ²⁰ ਸਭ
 ਸੋਗ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਨਾਗਤਿ ²¹ਕੀਆ ਸੁ²¹ ਹੋਗੁ ॥ ੪ ॥ ਪਤਿ ਖੋਈ ਬਿਖ ਅੰਚਲੁ ਪਾਇ ॥
²²ਸਚਿ ਰਤਾ²² ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਉ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ²³ਕੀਨਾ ਸੋ²³ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ ॥ ਭਈ²⁴
 ਮਨਾਹਿ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੫ ॥ ²⁵ਕਪੜਿ ਪਹਿਰੇ²⁵ ਅਧਕਿ ਸੀਗਾਰ ॥ ਮਾਟੀ
 ਫਲੀ ਰੂਪ ਬਿਕਾਰ ॥ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਚੀਤ²⁶ ਅਪਾਰ²⁶ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ
 ਬਾਰੁ ॥ ੬ ॥ ਕਾਛਹੁ²⁷ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜੁ ਕੁਆਰ ॥ ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ²⁸ ਚਉਦੋਤ ਸਵਾਰ²⁸ ॥
 ਪਿਰੁ²⁹ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ³⁰ ॥ ³¹ਗੁਰੂ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਤਿਖਾ ਨਿਵਾਰ³¹ ॥ ੭ ॥
 ਮੋਹਨ ਮੋਹ ਲੀਆ ਮਨ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਨੋ³² ਤੋਹ ॥ ਨਾਨਕ ³³ਚਾ/ਹੋ³³ ਪ੍ਰਭੁ ੧੪੮ (ੳ)
 ਦੁਆਰ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ³⁴ਰਤੇ ਸੰਤੋਖੀਆ³⁴ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ ॥ ੮ ॥ ਤਬ ਇਹ ਅਸਟਪਦੀ
 ਉਨ ਚੇਰੀਆ ਕੇ ਪਰਥਾਇ ਕੀਤੀ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਭਜਨਿ ਸਭੁ
 ਮਿਥਿਆ ਹੈ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਿਮਰਹੁ ਇਕ ਸਬਦੁ ਹੋਰੁ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ॥ ਉਨ

¹ਵਚਨ, ਗੱਲਾਂ । ²ਇਕ ਗਨਕਾ ਜੋ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਅਤਿ ਪ੍ਰਵੀਣ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਧਵਾਨਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀਤੀ; ਇਥੇ ਭਾਵ ਕਾਮ ਉਤੇਜਕ ਮੋਹਿਨੀ ਤੋਂ ਹੈ । ³ਦੇਵਤੇ । ⁴ਮੁਨੀ, ਸਾਧੂ, ਦਰਵੇਸ਼ । ⁵ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਪੁਤ੍ਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਡਾ ਸਨਕ ਸੀ । ⁶ਜਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ । ⁷ਸ਼ਿੰਗੀ ਰਿਖੀ । ਇਹ ਰਿਖੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿਚ ਰਹ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਪਾਲਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ । ⁸ਖੇਡ, ਕ੍ਰੀੜਾ, ਆਨੰਦ । ⁹ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੧੮੭ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ¹⁰ਗਿਰੇ ਦੇਖ, ¹¹ਡੋਲੇ, ¹²ਬਾਲੂ, ¹³ਬਰਖਸਿ ਪਾਣੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੇਰਿ, ¹⁴ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕ੍ਰ ਫੇਰਿ, ¹⁵ਨਾਮੈ, ¹⁶ਉਪਾਇ, ¹⁷ਪਗਿ ਲਾਗਉ, ¹⁸ਨਾਮੁ ਰਤੇ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰੁ, ¹⁹ਖੀਲੇ, ²⁰ਤੇ ਤੇ, ²¹ਕੀਨ ਸਿ, ²²ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਰਤੇ, ²³ਕੀਨ ਸਿ, ²⁴ਭੈ, ²⁵ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ, ²⁶ਬਾਧੋ ਬਾਰੁ, ²⁷ਗਾਛਹੁ, ²⁸ਸਚੁ ਦੋਤੁ ਸਵਾਰ, ²⁹ਪ੍ਰਿਉ, ³⁰ਅਧਾਰਿ, ³¹ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰਿ, ³²ਪਛਾਨਾ, ³³ਠਾਢੇ ਚਾਹਹਿ । ³⁴ਸੰਤੋਖੇ ।

- ਕਉ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਸੀਗਾਰ ਭੂਖਨਿ¹ ਚੀਰ² ਬਖਸੀਤੇ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਈਤਾ ਹੈ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ॥ ॥ ³ਮਨ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਨੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤਧਾਰੀ ॥ ਖਿਆ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥ ੧ ॥ ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਉਰੀ⁴ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਨਿ ਲੈ ਪਹਿਰੇ ਦਾਮੋਦਰ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੰਡਨ ਪਹਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥ ੨ ॥ ਮਧਸੂਦਨ ਕਰ ਮੁੰ[ਦਰੀ/ ਪਹਿਰੈ] ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥ ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮੁਣਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥ ੩ ॥ ਮਨ ਮੰਦਰ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥ ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੇ ਆਵੈ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ ॥ ੪ ॥ ਤਬ ਉਨ ਕਉ ਬਹੁਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਹੂਆ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਅਗਨਿ ਨਿਵਰਤ⁵ ਹੋਇ ਗਈ ॥ ਬਾਬੇ ਕੇ ਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਦਰਸਨਿ ਲਾਗਤੀਆ ਹੀ ਸੀਤਲ ਭਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਉਪਜਿਆ ॥ ਅਗਿਆਨ ਉਚਰਨੁ ਤੇ ਕੁਬੁਧਿ ਛੁਟਿਕਿ ਗਈ ॥ ਸਿਵ⁶ ਕੇ ਘਰਿ ਆਇ ਖੜੀਆ ਹੋਈਆ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੀਆ ਜਪੁਨਿ । ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕੇ ਉਪਦੇਸ ਕਰ ਖੁਸੀ ਕਰ ਸਾਧ ਕੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਿਸਟ ਬੀਚ ਜੋ ਆਈਆ ਭ੍ਰਿੰਗੀ⁷ ਕੀ ਰੀਤ ਰੰਗੀਆ ਹੋਇ ਗਈ[ਆਂ] ॥
- ੧੪੮ (ਅ) ਜੈਸੇ ਚਕੋਰ ਚੰਦ ਸਾਥਿ ਉ/ਰਝਾਇ ਰਹਤਾ ਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਉਰਝਾਇ ਰਹੀਆ ॥ ਅਲਮਸਤ⁸ ਦਿਵਾਨੀਆ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪਿਆਲੇ ਪੀਵਣੇ ਸਾਥਿ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥ ਜੈਸੇ ਜਲਿ ਕਉ ਜਲੁ ਮਿਲ ਜਾਤਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿ ਲੀਨ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥
- ੧੪੯ (ੳ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩੪

ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀਆਂ ਮੋਹਣੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ।

- ੧੪੯ (ਅ) /ਤਬ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਆਈਆ ॥ ਰਾਜਾ ਜੁ ਆਗੇ ਬੁਲਾਵਤਾ ਥਾ ਤਿਵ ਹੀ ਲਗਾ ਬੁਲਾਵਣੇ ॥ ਤਬ ਉਨੁ ਚੇਰੀਆ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰਾਜਾ ਜੀ ਤੁਮ ਹਮੁ ਕਉ ਆਜੁ ਤੇ ਲੇ ਕੇ ਹਾਸੀ ਕੀ ਬਾਤਿ ਮਤਿ ਕਰੀਓ ॥ ਅਬ ਤੂੰ ਹਮਾਰਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਹੁ ਮੁਝ ਕਉ ਏਕ ਘੜੀ ਛੋਡਤੀਆ ਨ ਥੀਆ ॥ ਆਜ ਪਿਤਾ ਕਹਿਣੇ ਲਾਗੀਆ ਸੋ ਇਨ ਕਉ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਉਹੁ ਚੇਰੀਆ ਪੁਛੀਆ ॥ ਜੁ ਰੀ ਤੁਮ ਕਉ ਕਿਆ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨਹੁ ਕਹਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ਹਮ ਕਉ ਸੋ ਹੂਆ ਹੈ ॥ ਜੋ ਹਮੁ ਨਰਕ ਮਹਿ ਤੇ ਕਾਢਿ ਕਰਿ ਨਿਹਾਲ ਕੀਆ ॥
- ੧੫੦ (ੳ) ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਾ ਜੁ ਹਮੋ ਦਰਸਨ ਕੀਆ ਹੈ ਹਮਾਰੇ ਕਈ ਅੰਕੂਰ⁹ ਨਿਸਤਰੇ ॥ ਹਮ ਕਉ ਸਾਧ ਭੋਟਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਬੁਝਿਆ ਜੁ ਸਹੀ ਉਹੋ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਆਇਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਉਹਾ ਤੇ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਰਾਜਾ ਆਵੈ ਤਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਆਗੇ ਖੜਾ ਹੈ ਪਿਠ ਦੀਏ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਭੀ ਜਾਇ ਖੜਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਬੂਟੇ ਤੇ ਹੋਰਸ ਬੂਟੇ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ॥ ਪੀਛੇ ਲਾਗਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਖੜਾ ਹੋਵੈ ॥ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਆਗੇ ਫਿਰਿਆ ॥

¹ਗਹਣੇ । ²ਕਪੜੇ । ³ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੩੫੯ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।ਮੁਖ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ⁴ਅਵਰੀ । ⁵ਮਿਟ/ਬੁਝ ਗਈ । ⁶ਭਲਾਈ, ਨੇਕੀ ।⁷ਭੋਰੀ, ਭੰਬੀਰੀ । ⁸ਲੀਨ, ਮਸਤ । ⁹ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ (?)

ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪੀਛੇ ਲਾਗਾ ਫਿਰਿਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਕਈ ਦਿਨ ਹੁਏ ਤਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਉਸੀ ਆਸਣਿ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਜਿ ਰਾਜਾ ਭਲੇ ਹਹੁ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਜੀ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਲੇ ਹਹਿ ॥ ਬਾਬੇ ਫਿਰ ਕਹਿਆ ਰਾਜਾ ਕੁਸਲ^੧ ਅਰੋਗੁ ਹਹੁ ਅਨੰਦੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਜੁ ਭਲੇ ਹਹਿ ॥ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨ ਕੀਆ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਉ ਰਾਜਾ ਕਛੁ ਸਹੀ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ ਬਾਬਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ [ਹੋ]ਰੁ ਹੈ ॥ ਅਗੇ ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਤੇ ਲਿਖ ਲੀਆ ਥਾ ॥ ਜਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੂ ਜਾਤਿ ਖਤਰੀ ਗੋਤੁ ਵੇਦੀ ਘਰੁ ਕਰਤਾਰੁਪੁਰ ॥ ਜਨਮੁ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ ਭਟੀ ਕੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕੇ ਜੀਅ ਮਹਿ ਵਸੀ ਜਿ ਹਉ ਪੁਛਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਪੁਛਤਾ ਹੈ ॥ ^੨ਗੁਸਾਈ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਜਾਤੀ [॥] ਜਾ ਕਉ ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹੁ ਪੁਛਉ ਬਾਤਿ ਨਿਰੰਤੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਜੋਗੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਸਬਦੁ ਕਹਿਆ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ॥ ^੩ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲ ਤਾ ਕਉ^੪ ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਥੁ ਸਦਾ ^੫ਸਤਿ ਸੰਗੀ^੬ ਜਨਮ ਮ/ਰਨ ਗਤਿ ਬੀਤੀ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਤੁਮ ਬ੍ਰਹਮਣ ਹੋ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ਇਸਨਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣੁ ਪੂਜਹੁ ਪਾਤੀ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਏਕੋ ਨਾਰਾਇਣ ਤਿਭਵਣਿ ਏਕਾ ਜੋਤੀ ॥ ੨ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਤੁਮੁ ਖਤਰੀ ਹੋ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਛਾਬਾ ਤੋਲਹੁ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ॥ ਏਕੋ ਹਾਟੁ ਸਾਹੁ ਸਭਨਾ ਸਿਰ ਵਣਜਾਰੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ॥ ੩ ॥ ਤਬ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਹਮ ਕਉ ਏਕ ਸਿਰਾ ਬਤਾਵਹੁ ਹਉ ਸਮਝਿ ਸਕਉ ॥ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਕਰਿ ਬੋਲੀ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਕਰਿ ਜਾਨਉ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਬੇੜੇ ਸੋ ਬੂਝੇ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਜੀਅ/ਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ ॥ ਸਬਦਿ ਵਸਾਏ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ਸਦਾ ਸੇਵਕੁ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ॥ ੪ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਮੈ ਤਾਈ ਤੂ ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹੀ ਬਤਾਇਦਾ ਜਿ ਮੈ ਕਛੁ ਸਮਝੋ ॥ ਪਰ ਤੂ ਅਪਨਾ ਘਰੁ ਦਸ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਤੂੰ ਨਾਉ ਲਏ ਤਾ ਮੈ ਸਮਝਾ ਜਿਵ ਹੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਤੇਰਾ ਘਰੁ ਕਿਸ ਧਰਤੀ ਹੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿ ਉਪਰ ਗਗਨੁ ਗਗਨੁ ਪਰ ਗੋਰਖੁ ਤਾ ਕਾ ਅਗਮ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ ॥ ਗੁਰ ਵਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥ ੫ ॥ ਜਬ ਕਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਸਹੀ^੬ ਨਾਨਕੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਹਰਖੁਮਾਨੁ^੭ ਹੋਆ ॥ ਜੇ ਮੇਰੇ ਧੰਨੁ ਭਾਗ ਜਿ ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ॥ ਦਰਸਨੁ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਆ ॥/ ਰਾਜਾ ਪੜਦਖਣਾ ਦੇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਜੋ ਕਛੁ ਹੈ ਸੁ ਤੁਮ ਕਉ ਮਲੂਮੁ ਹੈ ॥ ਮੇਰੇ ਆਖਣ ਕੀ ਬਾਤਿ ਨਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ॥ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਏਹ ਸਮਾਲਿ ਨਹੀ ਜਿ ਕਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਰਉ ਜਿਹਬਾ ਕੇ ਬਿਖੇ ਏਹ ਪਹੁਚਿ ਨਹੀ ਜਿ ਕਛੁ ਉਸਤਤਿ ਕਰੋ ॥ ਸ੍ਰਵਨ^੮ ਕੈ ਬਿਖੇ ਏਹ ਸੁਰਤੁ ਨਹੀ ਜਿ ਕਛੁ ਅਵਰ ਸੁਨੋ ਸੁਨਾਵਉ ॥ ਨੇਤ੍ਰ ਕੈ ਬਿਖੇ ਏਹ ਪਹੁਚਿ ਨਹੀ ਰਹੀ ਜਿ ਅਵਰੁ ਕਛੁ ਦੇਖਉ ॥ ਚਰਨ ਕੈ ਬਿਖੇ ਏਹ ਜੋਰ ਨਹੀ ਰਹਾ ਜਿ ਕਹੀ ਅਵਰੁ

੧੫੦ (ਅ)

੧੫੧ (ੳ)

੧੫੧ (ਅ)

੧੫੨ (ੳ)

^੧ਰਾਜੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ । ^੨ਇਹ ਤੁਕ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿਚ ਮਹਲਾ ੧ ਵਿਚੋਂ ਹੈ । ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਅਤੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰ ਕੇ ਇਥੇ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਪਹਲੇ ਬੰਦ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ । ^੩ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ. ਗੁ. ਗ੍ਰੰ. ਸਾ., ਪੰਨਾ ੯੯੨ । ਕੁਝ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : ^੪ਕੈ, ^੫ਸਚੁ ਸੰਗੇ । ^੬ਠੀਕ । ^੭ਖੁਸ਼ । ^੮ਕੰਨ ।

- ਠਵਰੁ^੧ ਚਲਿ ਜਾਉ ॥ ਤਨਿ ਕੈ ਬਿਖੈ ਏਹੁ ਸੁਧਿ ਨਹੀ ਜਿ ਕਹੀ ਅਵਰ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਕਰਉ ॥ ਜੀ ਮਹਰਿਵਾਨ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਅਨਾਥਾ ਕੇ ਨਾਥ ਮਨਸਾ ਕੇ
੧੫੨ (ਅ) ਦਾਤੇ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਰਪਾਲ / ਹੋਏ ਅਪਨੇ ਚੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਜੀ ਸਚੇ
ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਦਿਆਲੁ ਹੋਇ ਕੇ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਜੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਆਗਿਆ
ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਜਾ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਜਾਇ ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਕੀ ਠਵਰ ਰਾਸਿ ਕਰਕੇ ਆਈਓ ।

ਚਿਤ੍ਰ ੩੫

ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

- ੧੫੩ (ੳ) /ਤਬ ਹਮ ਜਾਹਿਗੇ [॥] ਰਾਜੇ ਕਉ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ॥ ਰਾਜੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ
ਤਯਾਰ ਕਰਵਾਈ [॥] ਖਰੀ ਗੁਹਜੀ^੨ ਠਉਰ ਬਣੀ ਅਰ ਗਚ ਸਾਥਿ ਲੇਪਣ ਕਰਿਆ
ਨੀਕੇ ਨੀਕੇ^੩ ਵਿਛਾਵਣੇ ਵਿਛਾਏ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਚਲਿਆ ਜਿ ਜਾਇ
ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਉ ਲੈ ਆਵਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਆਇ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਤਉ ਬਾਬਾ ਉਹਾ ਹੈ
ਨਾਹੀ [॥] ਜਿਉ ਰਾਜਾ ਖੜਾ ਥਾ ਤਿਉ ਆਇ ਕੇ ਅਨਾਲੀ ਡਿਗ ਪਇਆ ਬਿਸੁਰਤਿ ਹੋਇ
ਗਇਆ ॥ ਰਾਜੇ ਕੇ ਖਵਾਸ^੪ ਦਉੜ ਕਰ ਗਇਆ ਜਿ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ ਰਾਜੇ ਕਉ ਕਿਆ
ਹੂਆ ਜਿ ਈਹਾ ਆਵਤਾ ਹੀ ਗਿਰ ਪਰਾ ॥ ਤਬ ਉਨੋਂ ਪਕੜਿ ਕਰਿ ਬੈਠਾਇਆ ॥ ਤਬ
ਪੀਛੈ ਤੇ ਲੋਕ ਦਉੜੇ ਆਏ ਜਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਘਰਿ ਹੀ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ਹੈ ॥ ਤੁਮ
੧੫੩ (ਅ) ਆਵਹੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੁਲਾ/ਵਤੇ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਵਾਹ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਹੀ ਮਹਿ
ਅਬ ਸੁਧਿ ਆਇ ਪੜੀ ਹੈ ਜੈਸੇ ਮਛਲੀ ਜਲਿ ਬਿਨ ਤੜਫੜਾਵਤੀ ਕਉ ਜਲੁ ਮਿਲਤਾ
ਹੈ । ਜੈਸੇ ਚਾਤ੍ਰਕ^੫ ਪੀਅ ਪੀਅ ਕਰਤੇ ਕਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਬਰਖਾ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਤੈਸੇ ਹੀ
ਜਾਨਤਾ ਹੋ ਕਿ ਰੋਮ ਰੋਮ ਹਰਿਆਵਲ ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਹਮੇ ਜਾਨਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਰਮਤੇ^੬ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ਰਾਜੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੜਦਖਣਾ ਦੇ ਕਰਿ ਚਰਨਬੰਦਨਾ ਕਰੀ ਬਲਿਹਾਰੇ
ਜਾਉ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਉ ॥ ਹਾ ਹਾ ਬਿਲਾਪੁ ਰਾਜਾ ਲਾਗਾ ਕਰਨਿ ਜਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਿਹਰਵਾਨੁ
ਹੂਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤੁ ਦਿਨ ਉਹਾ ਰਹਿਆ ॥ ਬਹੁਤੁ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟਿ ਕਰੀ [॥] ਪ੍ਰਾਨ
੧੫੪ (ੳ) ਸੰਗਲੀ ਉਹਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਿ ਕਰੀ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੁ ਸਿਖੁ ਕੀਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਜਿਤਨੀ ਧਰ/ਤੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ
ਕੇ ਉਰੇ ਹੈ ਐਸੀ ਧਰਤੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਪਰੇ ਹੈ ॥ ਉਸ ਨਗਰੀ ਕਾ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ ਬਾ...
ਪਿਆ [॥] ਉਹੁ ਮੁਲਕੁ ਸਗਲਾ ਵਾਹ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਉਠਿਆ ॥ ਜਿ ਵਾਹ ਵਾਹ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ
ਵਾਹ[॥]ਉਹਾ ਉਸ ਹੀ ਧਰਤੀ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕਉ ਵਡਾਈ ਦਈ ॥ ਉਸ ਰਾਜੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬੰਧੀ ॥
ਸਬਦੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਨਉ ਮਣ ਲੂਣੁ ਉਸੁ ਰਾਜੇ ਕੀ ਰਸੋਈ ਪੜਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਧਰਤੀ
੧੫੪ (ਅ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੩ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਕਾਬਲ ਗਇਆ ॥/

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾਬਲ ਗਏ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੇਲਤੇ ਖੇਲਤੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਕਾਬਲ
ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਤੁਰਕੁ ਗਲਾ ਕਹਣਿ ਲਗੇ

^੧ਜਗ੍ਹਾ । ^੨ਗੁਝੀ । ^੩ਸੁੰਦਰ । ^੪ਖਾਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਚੋਣਵੇਂ ਸੇਵਕ । ^੫ਪੀਪੀਹਾ ।
^੬ਚਲੇ ਗਏ ।

ਜੋ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤੂ ਏਥਹੁ ਨਿਕਲ ਤੇਰਾ ਏਥੇ ਕੰਮੁ ਨਾਹੀ ਏਹੁ ਮਸੀਤ ਕਾਜੀ ਦੀ ਹੈ । ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਉਹੁ ਮੁਲਾ ਬੈਠਣਿ ਦੇਇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਮੁਲਾ ਤੂੰ ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਰਖਹਿਗਾ ॥ ਮੁਲਾ ਕਹਿਆ ਜਿ ਹਉ ਰਖਾਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਮਸੀਤ ਉਪਰਿ ਚੜਿਆ ਚੜਿ ਕੇ ਮਸੀਤ ਦਉੜਾਈ ਕਾਬਲਿ ਕੇ ਦੁਆਲੇ ਲਗੇ ਫਿਰਨ ॥ ਤਾ ਸਭ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ॥ ਜਿ ਏਹ ਵਡਾ ਪੀਰੁ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਨਜੀਕੀ ਹੈ ॥ ਤਾਂ ਸਭੈ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ॥ ਜਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਿਨ ਖੁਦਾਇ ਪੈਦੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸ ਕੀ ਦੋਸਤੀ ਮਸੀਤ ਖੜੀ ਕਰੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਮਸੀਤ ਖੜੀ ਕੀ/ਤੀ [॥] ਸਭੈ ਪੈਰੀ ਪਵਨ ਚਲੈ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਤੁਸੀ ਬਾਵਾਂ ਪੈਰੁ ਪੂਜਹ ॥ ਅਰੁ ਦਹਣਾ ਪੈਰੁ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਹਿ ॥ ਤਾ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਗੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ॥ ਉਥੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਅਪਣਾ ਨਾਉ ਬਾਬਾ ਅਉਘੜੁ ਰਖਾਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਥੇ ਅਪਣੇ ਸਿਖ ਕੀਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਕਾਬਲ ਤੇ ਬਾਬਾ ਮਹਾ ਲੋਕ ਕੇ ਦੇਸ ਮਹਿ ਆਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਦੇਖੇ ਤਾ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤੁ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹਥਹੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦੇ ਹੈਨ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪਰਬਤ ਕੇ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਕਾ ਤਾਲੁ ਕੀਤਾ ॥ ਧਰਮਸਾਲ ਬਧੀ ॥ ਤਾ ਉਹ ਰਾਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ਪਰਜਾ ਸਮੇਤ ॥ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਿ ॥ ਲਗੇ ਬਾਣੀ ਗਾਵਨਿ ਸਿਖਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੪] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

੧੫੫ (ੳ)

੧੫੫ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੩੬

ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਮਰਦਾਨਾ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ।

ਸਾਖੀ ਭੁਟੰਤ ਕੇ ਦੇਸ ਕੀ ਚਲੀ ॥/ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਭੁਟੰਤ ਦੇ ਦੇਸ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਬੈਠਾ [॥] ਜਿ ਕੋਈ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਕਰੇ ਸੋ ਬਹਿ ਰਹੈ । ਉਠਿ ਨ ਸਕੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨ ਸਕੈ ॥ ਤਾ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਲਗੀਆ ਗਲਾ ਹੋਵਨਿ ॥ ਜੁ ਇਕੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਮੁਲਕੁ ਵਿਚ ਪਰੁ ਨਾ ਕਛੁ ਖਾਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਛੁ ਪੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾ ਕਛੁ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਛੁ ਲੈਦਾ ਹੈ ਬਡਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹੁ ਫਕੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਸ ਥਾਵੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਣਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ । ਭਲੀਆ ਭਲੀਆ ਵਸਤੂੰ ਖਾਣ ਦੀਆ ਪੈਨਣ ਦੀਆ ਨਾਲਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ । ਜਾ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਉਸ ਦੇਸ ਦੀ ਰਉਸਿ^੧ ਉਨਾ ਦੀ ॥ ਜੋ ਰਾਜਾ ਘਾਹ ਖੋਤਣ ਜਾਇ ॥ ਪਹਰਾਵਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਜਤਿ^੨ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪੈਨਣਿ ਨੂੰ ॥ ਅਤੇ ਜਿਸ/ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਵੀਆਹੁ ਹੋਵੈ ਸੋ ਪਹਲੀ ਰਾਤਿ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਜਾਇ ਤਾ ਪਿਛੋ ਦੀ ਅਪਣੇ ਭਰਤੇ ਨਾਲਿ ਵਸੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਜੋ ਰਾਜਾ ਇਹੁ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਤੂਤ ਕਰਦਾ ਹਹਿ ਸੋ ਤੂੰ ਛਡਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਤੂੰ ਮੰਗੁ ॥ ਗੁਰੂ ਤੁਧੁ ਉਪਰ ਦਇਆਲੂ ਹੈ । ਤਾ ਉਨ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਾਬਾ ਮੇਰੇ ਦੇਸ ਚਾਵਲ ਤੇ ਪਸਮ ਬਹੁਤੁ ਹੋਈ ਹੈ । ਹੋਰੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਦਾ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ ਖਾਣੀ^੩

੧੫੬ (ੳ)

੧੫੬ (ਅ)

^੧ਫਾ. ਰਵਿਸ਼, ਚਾਲ, ਵਰਤਾਰਾ ।

^੨ਲੂਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਖੱਲਾਂ, furs ।

^੩ਕਾਨਾਂ ।

- ਸਭੈ ਦਿਤੀਆ ॥ ਖਸਬੋਈ ਦਿਤੀਆਸੁ ਕਪੜਾ ਦਿਤੋਸੁ ਖਾਣਿ ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਰੁਪੇ^੧ ਦੀ ਤਾਬੇ
ਦੀ ਕਲੀ ਦੀ ਸਿਕੇ ਦੀ ਜਸਤ ਦੀ ਖਾਣੀ ਸਭ ਦਿਤੀਆ ॥ ਕਸਤੂਰੀ ਪਟੁ ਬਹੁਤੁ ਮੇਵੇ
੧੫੭ (ੳ) ਹੋਰ ਕਿਤਣੀਆਂ ਵਸਤੂ ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਪੈਦੇ ਕੀਤੀਉਸੁ ॥ ਤਾ ਰਾ/ਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ
ਪਰਜਾ ਸਮੇਤ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਧਰਮੁਸਾਲਾ
ਬਧੀ ਅਤੇ ਨਾਮੁ ਰਖਾਇਉਨੁ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਉਥੇ ਚਲਣੇ ਦੇ
ਸਮਾਨ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਪਰਜਾ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੋ ਜੀ ਧੰਨੁ ਏਹ ਦੇਸੁ ਜਿਥੈ
ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨਿ ਫਿਰੈ ਹੈਨ ॥ ਵਡੇ ਹਾਲ ਵਡੇ ਜਤਨਿ ਰਖਣਿ ਨੂੰ ਕਰਨਿ [॥] ਬਾਬੇ
ਡਿਠਾ ਜਿ ਏਹੁ ਲੋਕੁ ਖਿਆਲੁ ਨਾਹੀ ਛਡਦੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂ ਖੁਸੀ ਦੇ ਕੇ ਉਨਾ
ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸਾ ਕੋਈ ਜਿ ਚੁੰਭੀ ਮਾਰੀਉਸੁ ਹੋਰਤ ਮੁਲਕ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਹੁ
ਜਿ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਸੇ ਸੋ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹੈ ॥ ਜਿ ਰਾਮੁ ਜੀ ਏਹੁ ਹੁਣਿ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ
੧੫੭ (ਅ) ਸਾ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥ ਜਿ ਦਿਸਣੇ ਰਹਿ ਗਇਆ ॥ ਏਹੁ ਕਿਆ ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਈ ਜੁ ਅਲਪਤੁ^੨
ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਏਹੁ ਕੋਈ ਛਲੁ ਥਾ ॥ ਅਸਾ ਰਜਿ ਕੇ ਦਰਸਨੁ ਭੀ ਕੀਤੋ ਨਾਹੀ [॥] ਵਡਾ
ਭਗਤਿ ਥਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾ ਨਜੀਕੀ ਥਾ ਪਰੁ ਅਸਾ ਲਖਿ ਸਕਿਉ ਨਾਹੀ ॥ ਜੁ ਏਡਾ ਦਾਤਾ ਹੈ
ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ ॥ ਉਹੁ ਪਛਤਾਦੇ ਹੀ ਰਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿਆ ॥ ਉਹੁ
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੋਚਾਰ^੩ ਵਸਤੂ ਕਰਦੇ ਰਹਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੫ ॥]

ਚਿਕੁ ੩੭

ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ।

- ੧੫੮ (ੳ) / ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ॥

- ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕੁ ਮੁਲਕੁ ਗਇਆ ॥ ਉਨਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅੰਨੁ
ਆਟਾ ਕਚਾ ਕੋਰਾ ਦਿਤੋ ਨੇ ॥ ਪਰੁ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅਗਿ ਵਰਜਿ^੪ ਛਡੀਆ ਨੇ [॥] ਦੇ
ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕਤ ਥਾਇ ਜਾਇ ਬੈਠੇ ॥ ਅਤੇ ਉਥੇ ਕੁਦਰਤਿ
ਨਾਲਿ ਇਕੁ ਕੁੰਡ^੫ ਹੋਇ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਇਸ ਕੁੰਡ ਵਿਚ
ਰੋਟੀਆ ਘੜਿ ਪਾਇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੈ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੈ ਰੋਟੀਆ
ਉਸ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਘੜਿ ਪਾਈਆ ॥ ਅਤੇ ਅੰਨੁ ਕੋਰੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਬੰਨਿ ਕੈ ਏਹੁ ਭੀ ਵਿਚ
ਪਾਇ ਦੇਹ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਅੰਨੁ ਭੀ ਕੋਰੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਬੰਨਿ ਕੈ ਕੁੰਡੇ ਵਿਚ ਸੁਟਿ
੧੫੮ (ਅ) ਪਾਇਆ ॥ ਪਉਦਿਆ ਹੀ ਡੁਬ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ਏਹੁ
ਆਟਾ ਚਾਵਲ ਦਾਲ ਅਸਾ ਏਵੇ ਗਵਾਏ ॥ ਏਹੁ ਤਾ ਡੁਬ ਗਏ ਨਿਕਲਿਆ ਨਾਹੀ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੂੰ ਆਖੁ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਇਕੁ ਰੋਟੀ ਤੇਰੇ ਅਰਥੁ^੬
ਦਿਤੀ ਤਾ ਸਭ ਕਛੁ ਨਿਕਲੇਗਾ ॥ ਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ਇਕੁ ਰੋਟੀ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਅਰਥੁ ਦਿਤੀ ॥ ਤਾ ਏਹੁ ਆਖਿਦਿਆ ਹੀ ਰੋਟੀਆ ਪਕਿ ਕੇ ਤਰਿ ਆਈਆ ॥ ਅਤੇ
ਅੰਨੁ ਰਿਝ ਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਮੁਲਕੁ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਜੋ ਏ ਪਰਮੇਸਰੁ
ਇਨ ਫਕੀਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆ ਪਕਾਈਆ ॥ ਅਸਾ ਅਗਿ ਪਾਣੀ ਨਾਹੀ ਸਾ ਦਿਤਾ ॥

^੧ਚਾਂਦੀ । ^੨ਗਾਇਬ । ^੩ਸੱਚ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ । ^੪ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨਾ । ^੫ਤਾਲਾਬ । ^੬ਨਾਂ ਤੇ ।

ਪਰੁ ਇਨ ਕੁਦਰਤਿ ਨਾਲਿ ਅੰਨੁ ਪਕਾਇਆ ॥ ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਲਗਾ ਲੋਕੁ
ਪੈਰੀ ਪਵਨਿ ਲਗੇ ਸਿਖੁ ਹੋਵਨਿ ॥ ਲਗੀਆ ਧਰਮੁਸਾਲਾ ਹੋਵਨਿ ॥ ਸਭੁ / ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੈ ੧੫੯ (ੳ)
ਜਪਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਲਗਾ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਵਣਿ ਤਾ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੬ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੮
ਕਸਮੀਰ ਦਿਆਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਦੀ ਵਿਚ
ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸਮੀਰ ਗਏ ॥/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸਮੀਰ ਆਇਆ ॥ ੧੫੯ (ਅ)
ਕਸਮੀਰ ਆਇ ਕੈ ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਧਰਮੁ ਬਹੁਤੁ ਪਰੁ ਵਸਦੀ ਵਿਚ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ
ਇਕਤ ਪਰਬਤਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆ ਬਾਰਹ ਦਿਨ ਹੋਏ ॥ ਇਕੁ ਦੁੱਬੇ ਚਾਰਦਾ
ਕਸਮੀਰੀ ਦੇਖੇ ਤਾ ਦੁਇ ਜਣੇ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਸਮੀਰੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ
ਏਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਕਉਣੁ ਹਹੁ ਬੈਠੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੁਧ ਨੂੰ ਕਉਣੁ ਦਿਸਦੇ ਹਾ ॥
ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ॥ ਜਿ ਤੁਸੀ ਭਲੇ ਨਾਹੀ ਜਿ ਇਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਆਇ ਬੈਠੇ ਹੋ ॥
ਕਿ ਜਾਪੇ ਤੁਸੀ ਚੋਰ ਹਹੁ ਕਿ ਵਾਟਪਾੜੇ^੧ ਹਹੁ ॥ ਜੇ ਤੁਸੀ ਫਕੀਰ ਹੋਵਹੁ ਤਾ ਵਸਦੀ
ਚਲਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਕਸਮੀਰੀ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਅਸਾਨੂੰ ਕਿ
ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਹੋਤਾ ਤਾ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਫਕੀਰ ਦੀ / ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਅਸਾ ਨੂੰ ੧੬੦ (ੳ)
ਤੂੰ ਕਿਆ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ਜੀ ਹਉ ਏਥੇ ਖੁਦਾਇ ਆਦਾ ਸਾ ॥
ਨਾਹੀ ਤਾ ਮਨੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਾਈ ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਤਾ
ਉਹੁ ਸਲਾਮੁ ਕਰਿਦਾ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਅਯੜੁ^੨ ਜਿਥੇ ਦੁੱਬੇ ਚਰਦੇ ਛਡਿ
ਗਇਆ ਸਾ ॥ ਉਥੇ ਦੁੱਬੇ ਸਭ ਅਯੜੁ ਮੁਆ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਏਵੇ ਸਥਰ^੩ ਪਏ ਹੋਏ ਹੈਨਿ ॥
ਉਹੁ ਕਸਮੀਰੀ ਦੇਖ ਕੈ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਗਇਆ ਜਿ ਏ ਖੁਦਾਇ ਏ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥
ਜਿ ਅਯੜੁ ਸਭੋ ਹੀ ਮਰਿ ਗਇਆ ॥ ਹਉ ਕਿ ਜਬਾਬੁ ਕਰਾਗਾ ਖਸਮ^੪ ਆਗੇ ॥ ਉਹੁ
ਤਾ ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਸਭੋ ਹੀ ਘਾਣੀ^੫ ਪੀੜਨਿਗੇ ਏਹ ਵਡੀ / ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਹਉ ੧੬੦ (ਅ)
ਕਿ ਕਰੀ ਤਾ ਉਨਿ ਜੀਅ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਜੋ ਕਛੁ ਹੋਆ ਹੈ ਸੋ ਉਸ ਫਕੀਰ ਹੀ ਪਾਸਹੁ
ਹੋਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਹਉ ਉਸ ਫਕੀਰੇ ਦੀ ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪਵਾ ਤਾ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ
ਉਹੁ ਕਸਮੀਰੀ ਦੁੱਬੇ ਮੁਏ ਹੋਏ ਛਡਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ
ਪਇਆ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਇਕੁ ਵਡੀ ਕੁਦਰਤਿ ਹੋਈ ਜਿ ਹਉ ਕਿਆ ਆਖਾ ਹੈਰਾਨ
ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਾਈ ਕਿ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖੈ ਜੀ ਮੈ ਪਰਾਏ
ਦੁੱਬੇ ਚਾਰਦਾ ਸਾ ਤਾ ਮੇਰੀ ਅਉਕਾਤ^੬ ਕਛੁ ਚਲਦੀ ਸੀ ॥ ਜਾ ਹਉ ਤੁਸਾਡੇ ਪਾਸਿ
ਆਇਆ ਸਾ ਅਯੜੁ ਸਭੋ ਹੀ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਚਰਦਾ ਖਾਦਾ ਪੀਦਾ ਛਡਿ ਆਇਆ ਸਾ ॥ ੧੬੧ (ੳ)
ਹੁਣਿ ਜਾ ਹਉ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਖਾ ਤਾ ਸਭੋ ਅਯੜੁ ਮੁਆ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਹਉ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ
ਰਹਿਆ ਹਾ ॥ ਜੀ [ਹ]ਉ ਕਿ ਕਰੀ ਜੀ ਜੇ ਹਉ ਘਰਿ ਜਾਦਾ ਹਾਂ ਤਾ ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਸਮੇਤ
ਮੈ ਘਾਣੀ ਪੀੜੀਦਾ ਹੈ ਹਉ ਕਿਆ ਕਰੀ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਰਿ ਸਕਦਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇ

^੧ਡਾਕੂ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲੁਟ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ।
ਮਾਲਿਕ ।

^੨ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਵਗ ।

^੩ਚੌਡਾਲ ।

^੪ਸਾਈਂ,

^੬ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ ।

^੬ਅ. ਕੂਤ, ਰੋਜ਼ੀ ।

- ਮਨ ਦੀ ਬੁਝੀ ਜੁ ਬਹੁਤੁ ਸਹਮ¹ ਗਇਆ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਬਹੁਤੁ ਆਜਜੁ² ਹੋਇਆ ਹੈ ॥
 ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜਿ ਜਾਹੁ ਸਿਖਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੇ ਜਾਇ ਉਠਾਲ ॥ ਸਭੇ ਜੀਵਨਗੇ ॥
 ਤਾ ਉਹੁ ਪੈਰੀ ਪੈਇ ਕੇ ਚਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਆਖਿਉਸੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰਾ
 ਸਦਕਾ ਏਹੁ ਅਯਤੁ ਜੀਵੈ ॥ ਤਾ ਕੁਦਰਤਿ ਖਸਮ ਦੀ ਨਾਲਿ ਉਹੁ ਅਯਤੁ ਜੀਵ ਉਠਿਆ ॥
- ੧੬੧ (ਅ) ਤਾ ਏਹ ਗਲਿ ਆਖਦੋ ਹੀ ਅਯਤੁ ਛਡਦੋ ਹੀ ਆਇ ਕੈ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥
 ਤਾ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਉ ਘਰਿ ਨਾਹੀ ਜਾਦਾ ਤੇਰੇ ਹੀ ਨਾਲ ਲਗਾ
 ਫਿਰਾਗਾ ॥ ਪਰੁ ਹਉ ਜਾਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਖਿ ਰਹਿਆ ਜਿ ਤੂੰ ਜਾਹਿ
 ਘਰਿ [॥] ਉਹੁ ਜਾਇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰਾਤਿ ਬਾਬੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅਗਲੇ
 ਭਲਕ ਅਯਤੁ ਦੇ ਖਸਮ ਢੂਢਣਿ ਚੜੈ ਜਿ ਭਾਈ ਦੁਬੇ ਘਰਿ ਨਿ ਆਇਆ ॥ ਸੁ ਕਿ
 ਹੋਇਆ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਅਯਤੁ ਸੁਵਾ³ ਹੀ ਚਰਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਅਯਾਲੁ
 ਫਕੀਰੇ ਪਾਸਿ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਭੀ ਆਇ ਫਕੀਰ ਪਾਸਿ ਬੈਠੇ [॥] ਜਾ ਵੇਖਣਿ ਤਾ
 ਫਕੀਰੁ ਖਰਾ ਮਸਤੁ ਹੈ ਬੈਠਾ [॥] ਉਹੁ ਭੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਜਾ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਉਹੁ ਅਯਾਲੁ⁴
 ਨਾਹੀ ਅਯਾਲ ਦੀ ਨਜਰ ਕਛੁ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ॥ ਜੁ ਜੀ ਏਹੁ ਅਯਾਲੁ
- ੧੬੨ (ੳ) ਨਿਤੁ ਦੁਬੇ ਚਾਰ ਕੇ ਘਰਿ ਆਵਦਾ ਸਾ ॥ ਕਲਿ ਘਰਿ ਆਇਉ/ ਨਾਹੀ ਤਾ ਅਸੀ ਦੇਖਣਿ ਨੂ
 ਚਲੈ ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਨ ਅਯਾਲ ਆਖਿਆ ਜਿ
 ਭਾਈ ਇਸ ਮੈ ਖੁਦਾਇ ਅਸੈ⁵ ਮਤੁ ਤੁਸੀ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਕਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵਹੁ ॥ ਏਹ ਜੋ
 ਅਯਤੁ ਦੁਬੇ ਦੇਖਦੇ ਹਉ ਸੋ ਹੁਣਿ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਖਾਦੇ ਪੀਦੇ ਛਡਿ ਕੈ ਏਥੇ ਆਇਆ ਸਾ
 ਏਥੇ ਆਇ ਕੇ ਮੈ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਜਿ ਹਉ ਬਰਾਬਰ ਬੋਲਿਆ [॥] ਜਾ ਹਉ ਘਰਿ ਨੂੰ
 ਚਲਿਆ ਜਿ ਅਯਤੁ ਦੁਬੇ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਈ ॥ ਜਾ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖਾ ਤਾ ਸਾਰਾ ਅਯਤੁ ਮੁਆ
 ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਹਉ ਹੈਰਾਨੁ ਹੀ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਫੇਰ ਹਉ ਐਥੇ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ
 ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਸੁਪਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਅਯਤੁ ਦੁਬੇ ਜੀਵ ਉਠੇ ॥ ਏਹ ਐਨ
- ੧੬੨ (ਅ) ਖੁਦਾਇ/ ਅਸੇ ਮੇਰੇ ਭਾਣੇ ਹੋਰੁ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਸੁਝਦਾ ॥ ਅਪਣੇ ਦੁਬੇ ਤੁਸੀ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥
 ਮੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਬੈਠਹੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਏਹ ਸਚੁ ਆਖਦਾ ਹੈ [॥] ਤਾ
 ਉਹੁ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਸਿਖ ਹੂਏ [॥] ਉਨਾ ਅਯਤੁ ਘਰਿ ਆਦਾ ਅਤੇ ਵਸਦੀ ਵਿਚ ਆਇ ਕੇ
 ਪੁੰਮਿ ਪਾਈ ॥ ਜਿ ਭਾਈ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਜੁ ਹੈ ਸੁ ਐਨੁ ਖੁਦਾਇ ਹੈ ॥ ਏਹ ਗਲਿ ਸੁਣਦਿਆ
 ਹੀ ਹੁੰਮ ਹੁਮਾਇ ਕੇ ਖਲਕ⁶ ਚਲੀ [॥] ਜਾਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਲੋਕ ਸਿਖ ਹੋਏ ॥
 ਰਾਜਾ ਗਇਆ ਜਾਇ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ [॥] ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥
 ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁ ਕਮਾਵਣਿ ਤਾ ਧਰਮੁਸਾਲਾ ਉਸ ਅਯਾਲ ਕੇ ਘਰਿ ਕੀਤੀ ॥
- ੧੬੩ (ੳ) ਸਭੇ ਮੁਲਕੁ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ॥ ਲਗੀਆ ਸੰਗਤੀ/ ਬਹਨਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਨਿ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
 ਹੋਈ ॥ [੩੭ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੩੯

ਬਾਬਾ ਇਕ ਟਿੱਲੇ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ
 ਹੈ ॥ ਕੋਲ ਖੜਾ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ॥

੧੬੩ (ਅ)

ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੁਹੇਲੇ ਪਠਾਣਾ ਦੇ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ

¹ਡਰ ॥ ²ਆਤੁਰ, ਨਮ੍ਹ ॥ ³ਖਾਲੀ, ਲਾਵਾਰਿਸ ⁴ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ॥ ⁵ਹੈ ॥ ⁶ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟੀ, ਲੋਕ ॥

ਕਸਮੀਰ ਤੇ ਚਲਿਆ ਤਿਸ ਮੁਲਕੁ ਗਇਆ ਜਿਥੇ ਆਦਮੀ ਪਕੜਿ ਖੜਦੇ ਸੀ [॥] ਉਤ
 ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਇਕੁ ਰੋੜੀ ਉਪਰਿ ਬੈਠਾ ॥ ਤਾ ਇਕੁ ਪਠਾਣੁ
 ਰੁਹੇਲਾ¹ ਆਵਦਾ ਡਿਠੋਸੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬਾਰਹੁ ਬਰਸਾ ਕਾ ਨੀਗਰੁ² ਹੋਇ ਬੈਠਾ ॥
 ਆਇ ਕੈ ਰੁਹੇਲਾ ਬਾਬੇ ਜੋਗ ਪਕੜਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕਰਿ ਜੋਰੇ³ ਨੂ ਕਹਿਉਸੁ
 ਖੁਦਾਇ ਅਸਾਨੂ ਲਉਡਾ⁴ ਦਿਤਾ ਹੈ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮੁ ਪਰੁ ਬਹੁਤੁ ਦੰਮੁ⁵ ਵਟਾਏਗਾ ॥ ਜਾ ਉਹੁ
 ਪਠਾਣੀ ਦੇਖੇ ਤਾ ਬਹੁਤੁ ਖੂਬਸੂਰਤਿ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲੁਭਾਣੀ⁶ [॥] ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ
 ਇਸ ਨੂ ਵੇਚਦੇ ਨਾਹੀ ॥ ਏਸ ਨੂ ਘਰੇ ਰਖਾਹੋਗੇ ਤਾ ਉਨਿ ਆਖਿਆ ॥ ਇਸ ਦੇ ਦੁਇ
 ਘੋੜੇ ਮਿਲਨਿਗੇ ॥ ਏਹ ਘਰਿ ਜੋਗਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਪਠਾਣੀ ਬਾਹਰੇ ਜੀਉ ਆਖਿਆ
 ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਵੇਚਣਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਬਹੁਤੁ ਨਿਗੁਰਾ ਦੇਸੁ [॥] ੧੬੪ (ੳ)
 ਨ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਜਾਣਨਿ ਨਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂੰ ਜਾਣਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਤਾਰਣਿ ਦੇ
 ਵਾਸਤੇ ਵਿਕਾਣਾ [॥] ਰੁਹੇਲੇ ਜਾਇ ਕਰਿ ਵੇਚਿਆ ॥ ਦੁਇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
 ਬਾਬਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਸਮੀਰ ਹੀ ਛਡਿ ਗਇਆ ਸਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੁਗਲੁ ਘਰਿ ਲੈ
 ਆਇਆ ॥ ਮੁਗਲਾਣੀ ਦੇਖ ਕੈ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ਜੁ ਇਸੁ ਲਉਡੇ ਨੂੰ ਘਰਿ ਰਖੀਐ ਤਾ ਭਲਾ
 ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ ਬੀਬੀ ਇਸ ਲਉਡੇ ਕਉ ਕਿਆ ਕਰੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ
 ਘਰਿ ਰਖੀਐ ॥ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਆ ਕੰਮ ਸਉਪੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵੈਗਾ ॥ ਤਾ
 ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮੁ ਕੀਤੋਸੁ ਰੇ ਗੁਲਾਮ ਪਾਣੀ ਡੇਰੇ ਆਦਾ ਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਡੇਰੇ ਦੀ ਖਿਦਮਤਿ
 ਕੀਤਾ ਕਰਿ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ/ਘੜਾ ਲੈ ਕਰਿ ਪਾਣੀ ਨੂ ਚਲਿਆ ॥ ੧੬੪ (ਅ)
 ਜਾਇ ਕਰਿ ਕਹਿਉਸੁ ਖੂਹੈ ਉਪਰਿ ਖਾਜੇ⁷ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਹੈ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਖਾਜੇ
 ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ਜਿਉ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈਗਾ ਤਿਉ ਕਰੇਗਾ ॥ ਤਾ ਉਸ ਦੇਸ ਕਾ ਪਾਣੀ
 ਸਭੋ ਹੀ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ਕਹੈ ਜੀ ਪਾਣੀ ਉਤ ਖੂਹ] ਹਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਕਹਿਆ
 ਦੂਸਰੇ ਖੂਹ ਜਾਹਿ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਉਥੇ ਭਿ ਖਾਲੀ ਆਇਆ ॥ ਜਿ ਜੀ ਉਹ
 ਭੀ ਖੂਹ ਖਾਲੀ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਤਾਈ ਭਲਕੁ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਅਜੇ ਮੁਗਲੁ ਝਗੜਦਾ
 ਸਾ ਬਾਬੇ ਨਾਲਿ ਕਹੇ ਏਹੁ ਗੁਲਾਮੁ ਦੇਵਾਨਾ⁸ ਮੁਲਿ ਲੀਆ [॥] ਕਹਤਾ ਹੈ ਜਿ ਪਾਣੀ
 ਕਿਸੇ ਖੂਹਿ ਨਾਹੀ ॥ ਹਮ ਘੜੇ ਭਰਤੇ ਹੋਏ ਰਾਤੀ ਖੂਹਿ ਪਹਿ ਛੱਡੇ ਹੈ ਏਹੁ ਕਹਤਾ ਹੈ ਪਾਣੀ
 ਖੂਹਿ ਹੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬੁ ਤਾਈ ਸੁਬਾਹ ਜੁ ਹੋਈ ਮੁਲਕੁ ਵਿਚ ਧੰਮ ਪੈ ਗਈ ॥/ ਏ ਖੁਦਾਇ ੧੬੫ (ੳ)
 ਅਸਾ ਰਾਤੀ ਘੜੇ ਭਰ ਕਰਿ ਛੱਡੇ ਹੈਨ ॥ ਏਹੁ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜੁ ਪਾਣੀ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ॥
 ਜਾ ਲੋਕੁ ਬਹੁਤੁ ਆਜਜੁ ਹੋਇਆ ਤਾ ਸਭ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ॥ ਜੋ ਏਹੁ ਕਿਆ ਹੋਦਾ ਹੈ ਅਸੀ
 ਸਭੈ ਇਕਤੇ ਵਾਰੀ ਮਰਹਿਗੇ [॥] ਸਭਨਾ ਦਾ ਲੋਹੁ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ॥ ਪਰੁ ਬਾਬਾ ਖੁਸਾਲੁ⁹
 ਰਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਉਸੁ ਮੁਗਲ ਨੂ ਪੀਰ ਜੀ ਤੇਰਾ ਗੁਲਾਮੁ ਦਲਗੀਰ¹⁰ ਨਾਹੀ
 ਏਹੁ ਖੁਸਾਲੁ ਹੈ ਏਹੁ ਤੁਧੁ ਕਿਥਹੁ ਮੁਲਿ ਲਇਆ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਕਲਿ ਲਇਆ ਹੈ ਪਰੁ
 ਕੰਮੁ ਬਹੁਤੁ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਖਾਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਸਉਦਾ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਾ
 ਆਖਿਆ ਏਹੁ ਵਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਖਾਦਾ ਪੀਦਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਅਤੇ ਸਉਦਾ ਭੀ ਨਾਹੀ
 ਅਤੇ ਕੰਮ ਭੀ ਬਹੁਤੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤੁ ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਭੀ ਦਲਗੀਰੁ

¹ਰੁਹੇਲਖੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਠਾਣ । ²ਜਾਤਕ, ਲੜਕਾ । ³ਪਤਨੀ । ⁴ਗੁਲਾਮ, ਦਾਸ ।

⁵ਟਕੇ, ਪੈਸੇ । ⁶ਲੋਭ ਕੀਤਾ, ਜੀ ਕਰ ਆਇਆ । ⁷ਖਾਜਾ ਖਿਜਰ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ
 ਪਾਣੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਵਰੁਣ ਦੇਵ । ⁸ਪਾਗਲ, ਸੌਦਾਈ । ⁹ਖੁਸ਼ । ¹⁰ਦਲਗੀਰ, ਉਦਾਸ ।

- ੧੬੫ (ਅ) ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੁ ਜੁ ਹੈ ਕੋਈ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਹੈ । ਤਾ ਉਹੁ ਸ/ਭੈ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਜੁ ਜੀ ਤੂ ਮਹਾਪੁਰਖੁ ਹੈ ਅਸੀ ਸਭੇ ਮਰਦੇ ਹਾ ਤੁਸੀ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਸਿਖੁ ਹੋਵਹੁ ਤਾ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਦੇ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ਅਸੀ ਸਿਖ ਹੋਦੇ ਹਾ ਪਰੁ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਹੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਣੀ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦਿਤਾ [॥] ਉਹੁ ਖੁਸੀ ਹੋਏ ਉਨਾ ਨੂੰ ਜੀਉ ਪਇਆ ਪਾਣੀ ਦਿਤੈ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਸਿਖੁ ਹੋਏ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਈ [॥] ਤਾ ਉਹੁ ਆਖਣਿ ਲਾਗੇ ਜਿ ਜੀ ਤੁਸੀ ਜਿ ਹੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਜੀਕੀ ਹੋ [॥] ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਅਸੀ ਆਖਿ ਨਾਹੀ ਸਕਦੇ ਜੁ ਤੁਸੀ ਜਾਹੁ ਪਰੁ ਜੀ ਅਪਣੀ ਖੁਸੀ ਰਹਣਾ ਅਸਾਡੇ ਵਸਿ ਰਹਣਾ
- ੧੬੬ (ੳ) ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿ/ਆ ਮੀਰ ਜੀ ਮੇਰਾ ਲਾਹਾ ਕਿਤਣਾ ਕੁ ਹਥਿ ਆਵਦਾ ਹੀ ਉਤਣੇ ਦੰਮ ਲੇਹੁਗੇ ਤਾ ਹਉ ਜਾਵਾਗਾ [॥] ਤਾ ਉਹੁ ਬੋਲੇ ਜੀ ਅਸਾਡਾ ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ਕਚਾ ਬਚਾ ਸਭੁ ਮਾਲੁ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਏਹ ਗਲਿ ਕਿਆ ਕਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਉਬੁਹ ਜਾਇ ਕੈ ਤੁਸੀ ਢੀਮ ਪਟਹੁ [॥] ਉਨ ਜਾਇ ਕੈ ਢੀਮ ਪਟੀ [॥] ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਹੇਠਿ ਖਜਾਨਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਖਜਾਨਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ॥ ਅਤੇ ਕਹਿਉਸੁ ਉਨਾ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਅਸਾਡਾ ਸਿਖੁ ਹੋਵਗੁ ਏਥੇ ਆਵਗੁ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਨਾਹੀ ॥ ਉਸ ਦੀ ਤੁਸਾ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸਿਖੁ ਕਰਿ ਕੈ ਉਤੇ ਥਾਇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਭੀ ਉਥੇ ਜਾਇ ਕੈ ਵੇਖੇ ਤਾ ਭੀ ਉਹੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰੁਹੇਲਾ ਭੀ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਰੁਹੇਲਾ ਵੇਖੇ ਤਾ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ॥ ਰੁਹੇਲੀ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ/ ਜੁ ਇਤ ਵਾਰੀ ਘਰੇ ਰਖਾਗੀ ॥ ਰੁਹੇਲੇ ਡਿਠਾ ਜੁ ਬੁਰੇ ਮਤੇ^੧ ਰਖਦੀ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰੁਹੇਲਾ ਭਲਕੇ ਲੈਦੇ ਵੇਚਣਿ ਗਇਆ ॥ ਵੇਚ ਕੇ ਦੁਇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਮੁਗਲੁ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਘਰਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਖਿਜਮਤਿ ਸਉਪੀਸੁ ਘਰ ਦੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਖਿਜਮਤਿ ਕੀਤੀ ॥ ਜਾ ਭਲਕੁ ਹੋਇਆ ਤਾ ਉਸ ਮੁਲਕ ਅਗਿ ਪਾਣੀ ਅੰਨੁ ਦੂਰਿ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਜਾ ਭਲਕੇ ਲੋਕ ਦੇਖੇ ॥ ਨ ਅਗਿ ਹੈ ਨ ਪਾਣੀ ਹੈ ਨ ਅੰਨੁ ਹੈ [॥] ਉਹੁ ਲੋਕੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਜੋ ਏ ਖੁਦਾਇ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥ ਅਸੀ ਸਭੇ ਕਛੁ ਭਰਿਆ ਭਕੁੰਨਾ ਛਡਿ ਕੇ ਸੁਤੇ ਸੇ ॥ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿ ਸਭੇ ਕਛੁ ਨਿਖੁਟਿ ਗਇਆ ॥ ਅਸਾ ਨੂੰ ਤੂ ਇਕੇਰਾ ਹੀ ਮਾਰਨਿ ਨੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾ ਸਭੇ ਬੋਲੈ ਜਿ ਕਿਆ ਕਰੀਐ [॥] ਲਗੇ ਫਿਕਰੁ ਕਰਣਿ [॥] ਜੋ ਭਲੇ ਭਲੇ ਸੇ ॥ ਉਹੁ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੋ ਪੀਰੁ ਪੁਰਖੁ ਮ/ਨਾਈਐ ॥
- ੧੬੭ (ੳ) ਲਗੇ ਆਪੋ ਅਪਣੀਆ ਬੁਧੀ ਕਰਣਿ ॥ ਪਰੁ ਹੋਵੈ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਅਪਣੇ ਮੁਗਲੁ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਹੋਵਹੁ ਤਾ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਸਭੁ ਕਛੁ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਮੁਗਲੁ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਸਦਿ ਕਰਿ ਆਖਿਆ ॥ ਜਿ ਏਹੁ ਗੁਲਾਮੁ ਮੈ ਕਲਿ ਮੁਲਿ ਲਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੁ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਤੁਸਾਨੂੰ ਸਭ ਕਛੁ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੁ ਮਰਦੇ ਭਲੇ ਕੇ^੨ ਏਹ ਗੁਲਾਮੁ ਆਖਦਾ ਹੈ ਸੋਈ ਕਰੀਐ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਆਇ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਸਿਖ ਕੀਤੇ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਕਛੁ ਦਿਤੋਸੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਉਸੁ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਜੇ ਕੋਈ ਅਸਾਡਾ ਸਿਖੁ ਹੋਗੁ ॥ ਤਿਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੁਸਾ ਨਾਹੀ ਆਵਣਾ ॥ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ

ਜਪਣ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ/ ਹੋਈਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂ ਕਹਿਆ ਜਿ ਏਬਹੁ ੧੬੭ (ਅ)
 ਪਬਰੁ ਚਕਹੁ [॥] ਜਾ ਉਹੁ ਪਬਰੁ ਚਕਣਿ ਤਾ ਹੇਠਿ ਖਜਾਨਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
 ਤੁਸੀ ਲੋਹੁ ਅਤੇ ਅਸੀ ਜਾਦੇ ਹਾ ॥ ਉਹੁ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੀ ਧੰਨੁ ਅਸਾਡੇ ਭਾਗ ਜਿ ਤੁਸਾਡੇ
 ਚਰਨੁ ਏਥੇ ਪਰੇ ॥ ਅਤੇ ਅਸਾਨੂ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤੁਸੀ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹੋ ਤਾ ਭਲਾ
 ਕਰਹੁ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੁਸਾਡੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਸਦਾ ਹੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ॥
 ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਹੀ ਫਿਰ ਆਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਫਿਰ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਉਹੋ
 ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪਕੜਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਰੁਹੇਲਾ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ [॥]
 ਅਗਲੇ ਭਲਕੁ ਵੇਚਣਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਦੁਇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕਰਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਮੁਗਲ ੧੬੮ (ੳ)
 ਲਇਆ ॥ ਮੁਗਲੁ ਕਹਿਆ ਰੇ ਗੁਲਾਮ/ ਮੇਰੇ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ
 ਹਉ ਵਡਾ ਚੰਦ੍ਰਾ^੧ ਹਾ ਘਰਹੁ ਮਾਰਿ ਕਢਿਆ ਹਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਛਟੀ ਲਗਸੀ ਸੋ ਮਰ
 ਜਾਸੀ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ ਅਬੇ ਕਿਆ ਕਹਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਾਵੈ
 ਅਜਮਾਇ ਦੇਖੁ ॥ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ ਲਗਾਇ ਦਿਖਾ ਛਟੀ ॥ ਇਨਾ ਦੁੰਬਿਆ ਕਉ ॥ ਤਾ
 ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਦੁੰਬਿਆ ਨੂੰ ਛਟੀ ਲਗਾਈ ਤਾ ਸਭੇ ਦੁੰਬੇ ਮਰਿ ਗਏ ॥ ਤਾ ਉਨ ਮੁਗਲੁ
 ਕਹਿਆ ਜੁ ਰੇ ਇਨ ਕਉ ਜੀਵਲਾਇ ਤੇਰੇ ਤਾਈ ਅਉਰ ਖਿਜਮਤਿ ਸਉਪੇਗਾ ॥ ਤਾ
 ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਏਹੁ ਦੁੰਬੇ ਜੀਵਨਿਗੇ [॥] ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਦੁੰਬੇ ਜੀਵੈ ॥ ਮੁਗਲ ਕਹਿਆ ਰੇ
 ਤੂ ਬਾਗੁ ਦੀ ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਮੇਰੇ ਵਡਣੇ ਨਾਲਿ ਬਾਗੁ ਸੁਕਿ
 ਜਾਗੁ ॥ ਭਾਵੈ ਅਜਮਾਇ ਦੇਖੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੁਗਲੁ ਬਾਗ ਲੈ ਕੇ/ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਗੁ ੧੬੮ (ਅ)
 ਸਭੇ ਹੀ ਸੁਕਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲੁ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲੁ ਕਹਿਆ
 ਰੇ ਤੂ ਬੈਠਾ ਕਣਕੁ ਪੀਸੁ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਪੀਸਾਗਾ ॥ ਪਰੁ ਹਉ ਜੰਮ ਕੇ ਕਦੇ ਰਜਿਉ ਨਾਹੀ ॥
 ਮੇਰਾ ਅਹਾਰੁ ਸਉ ਮਣ ਇਕਸੁ ਡੰਗ ਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਜਿ ਰੇ ਇਸ ਕੋਠੇ ਵਿਚ
 ਸਉ ਮਣਾ ਪਕੀ ਕਣਕਿ ਹੈ ਤੂ ਬੈਠਾ ਪੀਸੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪੀਸਾਗਾ ਪਰੁ
 ਆਟਾ ਕਿਸ ਤੇ ਲੇਵਹੁਗੇ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜਿ ਰੇ ਤੂ ਹਮਾਰੇ ਹਜੂਰ^੨ ਪੀਸੁ ॥ ਅਨਾਜ
 ਕਹਾ ਜਾਇਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਲਗਾ ਕਣਕ
 ਪੀਸਣਿ ॥ ਹੋਰ ਭੀ ਕਣਕੁ ਲੈ ਆਵਣਿ ਚਕੀ ਪਈ ਫਿਰੇ ਆਟਾ ਨਿਕਲੇ ਨਾਹੀ ॥
 ਕਣਕੁ ਸਭੇ ਹੀ ਸਵਾ ਪਹਰ ਵਿਚ ਪੀਠੀ ਪਰੁ ਆਟਾ ਸਿਰਸਾਹੀ ਭੀ ਨਿਕਲਿਉ ਨਾਹੀ ॥
 ਜਾ ਮੁ/ਗਲਾਣੀ ਅੰਦਰਹੁ ਨਿਕਲਿ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਆਟਾ ਸਿਰਸਾਹੀ ਭੀ ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੇ ਕਣਕੁ ੧੬੯ (ੳ)
 ਦੀ ਬਖਾਰੀ^੩ ਸਭਾ ਸਖਣੀ ਪਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਮੁਗਲਾਣੀ ਪਿਟਣਿ ਲਗੀ ਜੋ ਏ ਖੁਦਾਇ ਤੈ ਏਹੁ
 ਕਿਥਹੁ ਬਲਾਇ ਆਈ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘਰਹੁ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕਢੁ ॥ ਇਨ ਅਸਾਡੀ ਜੜਿ ਕਢੀ
 ਹੈ ॥ ਸਭਨਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੁ ਜੀ ਮੈ ਵਿਚ ਗੁਨਾਹੁ ਹੈ ਪਰੁ ਜੀ ਤੁਸਾ
 ਬਖਸਣਾ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿਤਣੇ ਤੇਰੇ ਪੈਸੇ ਲਗੇ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਤੇ ਦੂਣੇ ਲੇਹੁ ॥
 ਤਾ ਹਉ ਜਾਈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਟੋਪੀ ਵਿਚਹੁ ਉਸ ਮੁਗਲੁ ਨੂੰ ਲਾਲੁ ਕਢਿ ਦਿਤਾ ॥ ਅਤੇ
 ਆਖਿਉਸੁ ਜੇ ਮੁਲੁ ਘਟਿ ਵਟਹਿਗਾ ਤਾ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਵੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲਾਲੁ
 ਲੈ ਕੇ ਬਾਜਾਰ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਲਾਲੁ ਕਢਿ ਦਿਤੋਸੁ ਸਾਹ ਨੂ ॥ ਤਾ ਉਹ ਸਾਹ ਲਗਾ
 ਆਖਣਿ ਜਿ ਜੀ/ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਇਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਹੀ ਜਿ ਹਉ ਤੁਧ ਨੂੰ ਦੇਵਾ ॥ ਪਰੁ ਜਿਤਣੇ ੧੬੯ (ਅ)
 ਪੈਸੇ ਤੁਧੁ ਲੋੜੀਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਉਤਣੇ ਤੂ ਲੇ ਜਾਹਿ ॥ ਗਹਣੇ ਰਖਿ ਕੈ ॥ ਤਾ ਉਹ ਲਾਲੁ

^੧ਮਾੜਾ, ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ ।

^੨ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਸਨਮੁਖ ।

^੩ਕੋਠੀ ।

- ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ
ਜੋ ਜੀ ਏਹ ਲਾਲੁ ਅਪਣਾ ਫੇਰ ਲੇਹੁ ਅਤੇ ਆਸਾ ਨੂੰ ਖੁਸੀ ਦੇਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਜਾਹੁ ਤੁਸੀ ਦੋਜਕ^੧ ਪਉਦੇ ਸਹੁ ਪਰੁ ਗੁਰੂ ਬਖਸੈ ਹਹੁ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਸਭੇ ਹੀ ਸਿਖ ਹੋਏ ॥
ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਉਹੁ ਸਭੇ ਹੀ ਸਿਖ ਕੀਤੇ ॥ ਤਾ
ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਫਿਰ ਜਾਇ ਦੇਖੇ
ਤਾ ਉਹੋ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਕੜਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਘਰਿ ਆਦੋਸੁ ਤਾ
੧੭੦ (ਉ) ਭਲਕੇ ਵੇਚਣੁ ਨੂ ਚ/ਲਿਆ ॥ ਤਾ ਰੁਹੇਲੀ ਆਖਿਆ ਜਿ ਇਸ ਨੂੰ ਤੂ ਕਿਤਣੀ ਵਾਰੀ ਵੇਚਿ
ਪਹੁਚਿਆ ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਇਕੋਰਾ ਛੁਟਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜੀਉ ਲੈ ਕਿਵੈ ਕਿਵੈ ਜਤਣਾ ਨਾਲਿ
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਸਤੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਬਨਾਇਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ
ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਗੁਨਾਹੁ ਬਖਸਾਇ ॥ ਅਤੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਵਹੁ [॥] ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ
ਜਦੋ ਹੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹਸਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਏਹੁ ਕਰਮੁ^੨ ਛੋਡਹੁ ਤੁਸੀ
ਸੁਖਾਲੇ ਹੋਵਹੁਗੇ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਰੁਹੇਲਾ ਪੈਰੀ ਪੈ ਕੇ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ
੧੭੦ (ਅ) ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਧਰਮੁ/ਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਜਿ
ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਅਸਾਡਾ ਆਵੈਗਾ ਤਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ ਉਥੋ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਚਲਿਆ ॥
੧੭੧ (ਉ) ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨਿ ਹੋਈ [੩੮ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੦

ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਣ ਭੁਕ ਕੇ
ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

- ੧੭੧ (ਅ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਆਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਥੋ ਬਾਬਾ
ਚਲਿਆ ਇਕਤ ਦੇਸ ਗਇਆ [॥] ਉਥੇ ਅਗਿ ਨਾਹ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਨ ਭੀ ਨਾਹ ਸੀ
ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ਉਥੇ ਮਾਸੁ ਹੀ ਖਾਨਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਿ ॥ ਇਕੁ
ਪਥਰੁ ਹੇਠਿ ਰਖਣਿ ਇਕੁ ਪਥਰੁ ਉਪਰਿ ਰਖਣਿ ਵਿਚ ਸਗਉਤੀ ਰਖਣਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਕਰਨਿ ਤਾ ਮਾਸੁ ਰਿਝਿ ਆਵੈ ॥ ਉਹੁ ਖਾਣਿ ਉਹੋ ਅਤੀਤਾ^੩ ਨੂੰ ਖਵਾਲਣਿ ਜਿ ਕੋਈ
ਅਤੀਤੁ ਜਾਇ ਤਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤੁ ਕਰਨਿ [॥] ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਮਾਸੁ ਦੇਨਿ ਅਤੇ ਆਪਿ ਭੀ
ਮਾਸੁ ਖਾਨਿ [॥] ਅੰਨੁ ਪੈਦਾ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬਾ ਉਤ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਬਾਹਰਿ
ਇਕੁ ਅਯਾਲ ਦੁੰਬੇ ਚਾਰਦਾ ਸਾ ॥ ਉਹੁ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਵਦਾ ਹੀ ਪੈਰੀ
੧੭੨ (ਉ) ਪਇਆ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੁ ਜੀ ਮੈ ਦੁੰਬਾ ਕੁਹਦਾ^੪ ਹਾ ॥ ਤੂੰ ਖਾਹਿ ਨਾਹੀ ਮੈਨੂੰ
ਦੁੰਬਿਆ ਦਾ/ਖਸਮ ਮਾਰੇਗਾ ॥ ਆਖੇਗਾ ਜਿ ਤੁਧੁ ਅਤੀਤੁ ਭੁਖਾ ਕਿਉ ਜਾਣਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ॥
ਇਸੁ ਮੁਲਕੁ ਦੀ ਏਹਾ ਰਵਸ^੫ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਤੀਤੁ ਦਿਸ ਆਵੈ ਸੋਈ ਖਲਾਵੈ ॥ ਅਤੇ ਜੀ
ਏਥੇ ਅੰਨੁ ਨਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਦਾ ਅਤੇ ਅਗਿ ਨਾਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਦੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ
ਹੋਵੇਗਾ ਦੁੰਬਾ ਕੁਹੁ ॥ ਤਾਂ ਉਨਿ ਦੁੰਬਾ ਕੁਠਾ ਪਥਰੁ ਹੇਠਿ ਰਖਿਆ ਇਕ ਪਥਰੁ ਉਪਰਿ
ਰਖਿਆ ਵਿਚ ਮਾਸ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਜਪੁ ਕਰਣਿ ਤਾ ਸਵਾ ਪਹਰਿ ਵਿਚ ਰਿਝਿ
ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਖਾਹੁ [॥] ਬਾਬੇ ਖਲ ਅਤੇ ਹਡਿ ਆਪਣੇ

^੧ਨਰਕ । ^੨ਕੰਮ । ^੩ਫਕੀਰਾਂ । ^੪ਜਿਥੁ ਕਰਦਾ । ^੫ਛਾ. ਰਵਿਸ਼, ਚਾਲ, ਦਸਤੂਰ ।

ਪਾਸਿ ਰਖਾਏ [॥] ਬਾਬੇ ਮਾਸੁ ਖਾਧਾ ॥ ਅਤੇ ਉਸੁ ਅਯਾਲ ਨੂੰ ਆਖਿਉਸੁ ਜਿ ਏਹ ਖਲ
ਅਤੇ ਹਡਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਲਿਆਉ ॥ ਉਹੁ ਅਯਾਲੁ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਖਲੜ
ਵਿਚ ਹਡਿ ਪਾਏ ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ/ ਦੁਬਿਆ ਜਾਹਿ ਤੂ ਚਰਨਿ ਲਗੁ ॥ ਦੁਬਾ ਉਠਿ ਕੇ ੧੭੨ (ਅ)
ਚਰਨਿ ਲਗਾ ॥ ਉਹੁ ਅਯਾਲੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਿ
ਤੂੰ ਜਾਹਿ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤਿਸੁ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲਿਆਉ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਨ
ਅਤੇ ਅਗਿ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹੁ ਗਲਿ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਉਹੁ ਸਹਰਿ ਨੂੰ ਨਠਾ [॥] ਜਾਇ ਕੇ ਜੁ
ਵਡਾ ਆਦਮੀ ਸਾ ਸਹਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਉਸੁ ॥ ਜਿ ਤੁਧੁ ਨੂੰ ਇਕੁ ਅਤੀਤ ਸਦਦਾ
ਹੈ ॥ ਜਿ ਗੁਰੂ ਅੰਨੁ ਅਤੇ ਅਗਿ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਏਹੁ ਗਲਿ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਉਹੁ ਦਉੜਿਆ ॥
ਜਾ ਆਇ ਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾ ਇਕੁ ਫਕੀਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ਪਰ ਵਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ
ਆਵਦੇ ਹੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਕਛੁ ਅੰਨੁ ਲਿਆਉ ॥ ਤਾ ਉਨ
ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਸੁ ਸਹਰ ਵਿਚ ਅੰਨੁ ਨਾਹੀ ਪਰੁ ਜੀ ਮੇਰੇ/ ਘਰਿ ਸੇਰੁ ਕੁ ਅੰਨੁ ਹੈ ਜੇ ਹੁਕਮ ੧੭੩ (ੳ)
ਹੋਵੈ ਤਾ ਲੈ ਆਵਾ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਅੰਨੁ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੂ ਬੀਜੁ
ਤਾ ਉਨਿ ਬੀਜਿਆ ॥ ਬੀਜਦਿਆ ਹੀ ਅੰਨੁ ਜੰਮਿਆ ਦੁਹ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਪਕਾ ਪਹਰਿ
ਵਿਚ ਗਾਹਿਆ ਰਾਤਿ ਉਰੇ ਹੀ ਘਰਿ ਲੈ ਗਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਚਾ ਏਹੁ ਅੰਨੁ
ਵੇਚਣਾ ਨਾਹੀ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸੈ ਨੂੰ ਦੇਵਣਾ ॥ ਏਹੁ ਅੰਨੁ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰੁ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਤਾ
ਉਨ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਅੰਨੁ ਅਤੇ ਅਗਿ ਦਿਤੀ ॥ ਤਾ ਉਹੁ
ਮੁਲਕੁ ਸਭੋ ਹੀ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥ ਅਤੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰਮੁਸਾਲਾ
ਹੋਈਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਉਨਾ ਨੂੰ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਦਿਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਉਸ ਮੁਲਕੁ ਦੇ
ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੋ ਧੰਨੁ ਅਸਾਡੇ ਭਾਗੁ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਏਤ ਮੁਲਕੁ ਤੁਸਾਡੇ ੧੭੩ (ਅ)
ਚਰਨ ਫਿਰੇ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੩੯ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰੁ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੧

ਇਕ ਨਗਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ।

ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਗਇਆ ॥ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਚਲਿਆ ॥ ੧੭੪ (ੳ)
ਤਾ ਬਾਬਾ ਇਕਤੁ ਮੁਲਕੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਉਨਾ ਸੇਵਾ ਭਲੀ
ਕੀਤੀ ॥ ਜਾ ਛਿਅ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜਰੇ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ॥ ਜਿ ਜੀ
ਤੁਸੀ ਏਬੁਹੁ ਉਠਹੁ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲਿ ਚਲਹੁ ॥ ਜਾ ਅਸੀ ਭੀ ਆਵਹਗੇ ਤਾ ਤੁਸੀ ਭੀ
ਆਈਉ ॥ ਇਥੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੀ ਲਹਰ ਆਵੈਗੀ ॥ ਅਸਾਡੇ ਘਰਿ ਸਭੇ ਹੀ ਰੁੜਿ ਜਾਨਿਗੇ ॥
ਤਾ ਅਸੀ ਫੇਰ ਆਇ ਕੇ ਘਰਿ ਉਸਾਰਹਗੇ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਛਿਅ ਮਹੀਨਿਆ ਉਪਰਿ
ਪਵਹਿਗੇ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਰੇ ਤੁਮ ਘਰਿ ਛਿਈ ਮਹੀਨੀ ਉਸਾਰਤੇ ਹੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਢਾਹਿ
ਜਾਤਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਅਰੇ ਜਾਹੁ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨ ਢਾਹੇਗਾ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਸਿਖੁ ਹੋਵਹੁ ॥
ਕਹੈ ਜੀ ਹੋਵਹਿਗੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੁਸੀ ਜਾਹੁ ਬਹੁੜਿ ਆਈਅਹਿ ਜਿ ਤੁ/ਮਾਰੇ ੧੭੪ (ਅ)
ਘਰਿ ਉਹੇ ਜੇਹੇ ਰਹਨਿਗੇ ਤਾ ਤੁਸੀ ਸਿਖ ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਉਠਿ ਗਏ ਬਾਬਾ ਬੈਠੋਂ
ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਉਹੁ ਵੇਲਾ ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਜਰਿਆ ਤਾ ਉਹੁ ਆਏ [॥] ਜਾ ਉਹੁ ਆਇ ਕੇ
ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਘਰਿ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਆਵਦੇ ਹੀ ਉਹੁ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ [॥] ਸਿਖੁ

ਸਭੇ ਹੀ ਹੋਏ ॥ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥
[੪੦] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੨

ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ
ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

੧੭੫ (ੳ)

[ਦੋਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ]/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਇਕਤ ਦੇਸ ਗਇਆ ॥ ਉਥੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ
ਇਕੁ ਦੇਉ^੧ ਅਗਿ ਲਾਇ ਜਾਏ ॥ ਉਨ ਫੇਰ ਉਸਾਰਣੇ ਪਵਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਜਾਇ
ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮਹੀਨਾ ਭਰਿ ਬੈਠਾ ॥ ਉਹੁ ਲੋਕ ਆਇ
ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਬਹਿਨਿ ॥ ਅਤੇ ਕਹਿਨਿ ਜੀ ਏਥੇ ਮਹੀਨੇ ਮਹੀਨੇ ਚਾਣਚਕਿ^੨ ਅਗਿ ਲਗਦੀ
ਹੈ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਨ ਲਗੇਗੀ ਅਗਿ ਗੁਰੂ ਦੂਰਿ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਸਿਖ
ਹੋਵਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨ ਆਖਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਤਾਂ ਉਹੁ ਦਿਨੁ ਅਗਿ ਦਾ ਆਇਆ ॥
ਤਾ ਉਹੁ ਲੋਕ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਜੋ ਜੀ ਅਜੁ ਅਗਿ ਏਤੁ ਸਹਰਿ ਲਗੇਗੀ ਅਸਾ ਨੂ ਕਿ
ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਅਸੀ ਬਾਹਰਿ ਜਾਦੇ ਅਸਾ [॥] ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਤੁਸਾਡੇ ਮਨਿ ਇਖਤੀਆਰ^੩

੧੭੫ (ਅ)

ਆਵਦਾ ਹੈ ਤਾ ਕੰਮੁ ਛਡਿ ਕੈ ਮੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬ/ਹੋ ਵਸਤੁ ਭੀ ਆਪਣੀ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥
ਤਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਮੂਲਿ ਕਢੀਆ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ॥ ਜਾ ਉਹ
ਵਖੁਤ ਆਇਆ ਤਾ ਦੇਉ ਆਇਆ ॥ ਅਸਮਾਨ ਜੇਡਾ ਹੋਇ ਕੇ ਆਇਆ [॥] ਬਾਬੇ
ਡਿਠਾ ਜਿ ਦੇਉ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹੁ ਲੋਕ ਸਹਮਿ ਗਇਆ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇਉ ਵਲਿ
ਡਿਠਾ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਦੇਖਣੇ ਨਾਲਿ ਇਉ ਉਡਿਆ ਜਿਉ ਵਿਰੋਲੇ ਵਿਚ ਖੰਭੁ ਉਡਤਾ ਹੈ ।
ਤਉ ਉਡਿ ਕੇ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਗੇ ਆਇ ਡਿਗਿਆ ਪਰੁ ਸੁਧਿ ਕਛੁ ਰਹੀਉਸੁ
ਨਾਹੀ । ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇਵ ਦੇ ਬਾਬ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇਆ । ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਉਸ
ਦੇਉ ਦੇ ਮਥੇ ਛੁਹਾਇਉਸੁ ਤਾ ਉਹ ਦੇਉ ਸੁਧਿ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥
ਜਾਦੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਜੁ ਜੀ ਹਉ ਬਖਸੀਆ ਹਉ

੧੭੬ (ੳ)

ਵ/ਡਾ ਗੁਨਹਾਗਾਰ ਹਾ ਜਿ ਤੁਸਾਡੇ ਹਜੂਰ^੪ ਏਹ ਕੰਮੁ ਕਰਣਿ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
ਕਹਿਆ ਜਾਹਿ ਬਖਸਿਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਇਸ ਥਾਵੇ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦਾ ਤੂ ਪਾਣੀ ਭਰੁ
ਅਪਣੇ ਸਿਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਤਾ ਦੇਉ ਕਹਿਆ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਕਛੁ
ਹੋਰ ਭੀ ਫਰਮਾਈਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਕਛੁ ਕਰਹਿਗਾ ਸੁ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਉਹੁ ਸਹਰੁ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕੁ ਸਭੇ ਹੀ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ॥ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥
ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਈਆ ॥ ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ
ਉਥੇ ਚਲਣਿ ਨੂ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੀ ਏਥੇ ਵਸੀਐ ॥ ਧੰਨੁ ਅਸਾਡੇ ਭਾਗ
ਜਿ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਅਤੇ ਧੰਨੁ ਏਹੁ ਦੇਸੁ ਜਿਥੈ ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨਿ ਫਿਰੇ ॥

੧੭੬ (ਅ)

ਤਾ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ/ ਤੁਸਾਡੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਹਾ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸਾ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਛਡਣਾ
ਨਾਹੀ ॥ ਅਤੀਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
ਹੋਈ ॥ [੪੧ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ [॥] ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮੁੰਦੁ ਗਇਆ [॥]

^੧ਦੋਤ ।

^੨ਅਚਣਚੇਤ ।

^੩ਚੋਣ, ਇਥੇ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਤੋਂ ਹੈ ।

^੪ਸਾਹਮਣੇ, ਸੰਜੁਦਗੀ ਵਿਚ ।

ਚਿਤ੍ਰ ੪੩

ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ
ਪਿਛੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੈ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ = ॥ = ॥/ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ੧੭੭ (ੳ)
ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਸਾ ॥ ਨਾਲਿ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਸਾ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤੈ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾੜਾ^੧ ਕੀਤਾ
ਜਿ ਹਉ ਇਸ ਫਕੀਰੇ ਨਾਲਿ ਏਵੇ ਆਇਆ ॥ ਸਉ ਰੁਪਈਯਾ ਸਾਹ ਦਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ॥
ਉਨ ਸਾਹੁ ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਵਗ^੨ ਲਿਆ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਬੁਝੀ
ਜਿ ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਦਲਗੀਰੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ॥
ਜੁ ਅਜਿਤਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ਹੈ ਕਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਆਖੇ ਜੀ ਆਹੋ [॥] ਤਾ
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਤੂੰ ਏਥਹੁ ਢੀਮ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਕੇ ਜਿਤਣੇ ਰੁਪਈਯੇ ਦੇਵਣੇ ਨੀ ਉਤਣਿਆ
ਕਢਿ ਲੈ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤੈ ਜਾਇ ਕੈ ਢੀਮ ਚੁਕੀ ਤਾ ਵਡਾ ਖਜਾਨਾ ਪਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾਂ
ਅਜਿਤੈ ਲੋਭ ਕੀਤਾ ਰੁਪਈਯਾ ਬਹੁਤੁ ਲਇਆਸੂ ॥ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ
ਪੁਛਿਆ ਜਿ ਅਜਿਤਿਆ ਲ/ਇਆ ਰੁਪਈਯੇ [॥] ਕਹੇ ਜੀ ਲਏ ॥ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ੧੭੭ (ਅ)
ਗੰਢਿ ਬੰਨਿ ਗਿਣ ਕੇ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜਾਂ ਅਜਿਤੈ ਗਿਣੇ ਤਾ ਦੁਇ ਰੁਪਈਯੇ
ਸਗਵਾ ਘਟੈ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਜਿ ਭਾਈ ਮੈ ਤਾ ਲਏ ਬਹੁਤੁ ਸੇ
ਪਰੁ ਸਗਵਾ ਦੁਇ ਰੁਪਈਯੇ ਘਟੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਅਜਿਤਿਆ ਫੇਰ ਗਿਣੁ ॥
ਤਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਮੈ ਲੋਭੁ ਕੀਤਾ ਸਾ ਪਰੁ ਜੀ ਸਗਵਾ ਦੁਇ ਰੁਪਈਯੇ
ਘਟੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਜਾਹਿ ਉਤੇ ਬਾਇ ਹੋਨੀਗੇ ਰੁਪਈਯੇ ਦੋਵੈ ॥ ਜਾ ਅਜਿਤਾ
ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਖੈ ਤਾ ਦੋਵੈ ਰੁਪਈਯੇ ਪਏ ਹਨ ॥ ਰੁਪਈਯੇ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ
ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਅਜਿਤਿਆ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਨੇਬਾਦੇ ਪਿੰਡ
ਰਹੰਦਾ ਹੈ ਕਲਾਨਉਰ ਕੇ ਪਰਗਣੇ ॥ ਉਹੁ ਅਸਾਡੇ ਘਿਉ ਮੰਗ/ਦਾ ਹੈ ਚਲ ਅਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ੧੭੮ (ੳ)
ਘਿਉ ਦੇ ਆਵਹਿ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੇਣ
ਚਲਿਆ ॥ ਕਹੈ ਅਜਿਤਿਆ ਅਖੀ ਮੀਟੁ ॥ ਅਜਿਤੈ ਅਖੀ ਮੀਟੀਆ ॥ ਡਾਲੈ ਦੇ ਚਕਿ ਆਏ
ਗਏ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਅਜਿਤਿਆ ਅਖੀ ਉਘਾੜ ਕੇ ਵੇਖੁ ॥ ਜਾ ਅਜਿਤਾ ਅਖੀ ਉਘਾੜ ਕੇ
ਵੇਖੇ ਤਾ ਡਾਲੈ ਦੇ ਚਕਿ ਆਏ ਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਤੇ ਤੀਰਵਾਹੁ ਦੁਇ ਆਇ
ਬੈਠਾ ॥ ਅਤੈ ਅਜਿਤੈ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਜੁ ਅਜਿਤਿਆ ਰੂ ਮੀਏ ਪਾਸਿ ਜਾਹਿ [॥] ਜਾਇ ਕੇ
ਅਸਾਡੀ ਦੁਆਇ^੩ ਆਖੁ ॥ ਅਤੈ ਸਦਿ ਲਿਆਉ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਆਖੁ ਬਾਬਾ ਸਦਦਾ ਹੀ ॥
ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨ ਪਾਸਿ ਆਇਆ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਬਾਬੇ ਦੁਆਇ ਆਖੀ ਹੈ ੧੭੮ (ਅ)
ਅਤੇ ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ਏਹ ਗਲਿ/ ਸੁਣਦੋ ਹੀ ਅਬਦਲ ਰਹਮਾਨੁ ਚਲਿਆ ॥
ਆਇ ਕਰਿ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਦੁਆਇ ਸਲਾਮ ਕਰਿ ਕੇ ਬਹਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ
ਮੀਆ ਜੀ ਚੰਗੇ ਹਹੁ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਚੰਗੇ ਹਾ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਮੀਆ
ਕਿਉਕਰਿ ਕਹਿਆ ਸਾਹੇ ਜਿ ਕਿਰਾੜੀ ਘਿਉ ਪਾਉ ਕੁ ਇਕਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲਈਐ ॥

^੧ਰੋਸ, ਗੁੱਸਾ ।

^੨ਵਗ ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲੈਣਾ ।

^੩ਅਸੀਰਬਾਦ ।

- ਐਪਰੁ ਜੀ ਜਿਉ ਸਾਲਣੇ^੧ ਉਪਰੁ ਖਟੇ ਦੀ ਫਾੜੀ ਨਿਚੋੜੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੋਗੁ ਸੁਟਿ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਏਹੁ ਗਲਿ ਅਜੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮੁਹਿ ਹੀ ਸੀ ॥ ਤਾ ਮੀਆ ਖਾਲੀ ਹੋਇ ਬੈਠਾ ॥ ਮੀਏ ਨੂੰ ਚੁਪਿ ਲਗਿ ਗਈ [॥] ਆਇਆ ਲੈਣ ਹਥੇ ਦੇ ਚਲਿਆ ॥ ਤਾ ਇਕੁ ਹੋਰੁ ਭੀ ਪੀਰੁ ਸਾ ਮੀਏ ਹੀ ਜੇਹਾ ॥ ਉਹੁ ਭੀ ਮੀਏ ਸਦਾਇਆ ਜਿ ਉਹੁ ਆਖੈਗਾ
- ੧੭੯ (ੳ) ਜਿ ਤੁਧੁ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤਿ ਗਵਾਈ [॥] ਉਹੁ ਭੀ ਆਇਆ ॥ ਪਰੁ ਬਹੁ/ਤ ਗੁਮਾਨ^੧ ਨਾਲਿ ॥ ਆਵਦੋ ਹੀ ਬਹਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਦੀ ਵਲਹੁ ਡਿਠਾ ॥ ਦੇਖਣਿ ਨਾਲਿ ਉਹੁ ਭੀ ਖਾਲੀ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਮੈ ਤਾ ਖਾਲੀ ਹੋਇ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਮੀਏ ਕਹਿਆ ਵਡੇ ਨਾਗ ਉਪਰ ਪਏ ਆਹੇ ॥ ਜੇ ਖੁਦਾਇ ਜੀਉ ਰਖੈ ਤਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦੀ ਕਿ ਸੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਡਿਠਾ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਦਲਗੀਰੁ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੀਆ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੁ ਛਪੜੀ ਪਈ ਤਾ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜੇ ਨ ਪਈ ਤਾ ਕਿ ਹੋਇਆ ॥ ਪਰੁ ਏਡਾ ਬੋਲਿ ਨਾਹੀ ਬੋਲੀਦਾ ॥ ਜਿਸ ਦੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਤਿਸੈ ਹੀ ਥੇ ਜਾਇਗੀ ॥ ਜਾ ਏਹੁ ਗਲਿ ਬਾਬੇ ਆਖੀ ॥ ਤਾ ਕਰਾਮਾਤਿ
- ੧੭੯ (ਅ) ਉਨਾ ਦੀ ਉਨਾ ਦੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਆਈ ॥ ਤਾ ਦੋਵੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਉਦੇ ਉਠਿ ਗਏ/ ਤਾ ਮੀਏ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ ॥ ਜੁ ਜੀ ਹੁਜਰੇ ਚਲੀਐ ਮੈਨੂੰ ਸਰਫਰਾਜ ਕਰੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਜਿਮੀ ਵਲ ਦਿਸਟ ਕੀਤੀ [॥] ਜਿਤਣੀਆ ਠੀਕਰੀਆ ਅਤੇ ਰੋੜ ਸੇ ਸੋ ਸਭ ਮੁਹਰਾ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਰਾਹੋ ਭੁਲੇ ਰਾਹੁ ਸਜੇ ਹਥਿ ਰਹਿਆ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਸਜੇ ਹਥਿ ਚਲੀਐ ਉਥੇ ਮਣੇ ਮਣੇ ਦੀਆ ਢੀਮਾ ਆਹੀਆ ਵਾਹਣੇ ਦੀਆ ॥ ਸਭੈ ਸੁਇਨੇ ਦੀਆ ਹੋਇ ਗਈਆ ॥ ਜਾ ਇਹੁ ਹੁਜਰੇ ਆਏ ਤਾ ਮੀਏ ਖਿਜਮਤਿ ਭਲੀ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਕਿਤੁ ਰਹਣੀ ਰਹਦਾ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਛਿਅ ਮਹੀਨੇ ਹੁਜਰੇ ਰਹਦਾ ਹਾ ॥ ਇਕ ਅਸਤਾਵਾ^੨
- ੧੮੦ (ੳ) ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸੇਰੁ ਜ/ਉ ਲੈ ਕੇ ਵੜਦਾ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਅਜਿਤਿਆ ਅਸੀ ਅਜੁ ਲਾਇ ਇਕ ਵਰਹੇ ਵਿਚ ਅਕ ਦੀ ਖਖੜੀ ਲਹਾਰੇ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਵਰੇ ਦਿਹਾ ਵਿਚ ਇਕੁ ਮੁਠਿ ਰੇਤੁ ਦੀ ਲੈਦਾ ਸਾ ॥ ਉਹੁ ਅਹਾਰੁ ਹੋਵੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਮੀਆ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਜਿ ਜੀ ਬਖਸੀਐ ਭੁਲਾ ਹਾ ॥ ਧੰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਗੁ ਜੁ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਏਤੁ ਸਬਬ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਮੀਆ ਗੁਰੂ ਬਖਸਿਆ ਹੈ ॥
- ੧੮੦ (ਅ) ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੨] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੪੪

ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਜੋਗੀ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਕੋਲ ਹੀ ਬਾਬਾ
ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ।

੧੮੧ (ੳ)

/ਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਚਲ ਗਇਆ ॥ [ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ] ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ॥ ਅਚਲ ਆਇ ਬੈਠਾ [॥] ਜਿਤਣਾ ਲੋਕ ਸਾ ਸਭ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਨਿ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਸਿਧਾ ਕਹਿਆ ਜੁ ਰੇ ਏਹ ਵਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਜਿਸ ਕੇ ਦਰਸਨਿ ਸਭ ਲੋਕੁ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਭੈ ਲਗੇ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦਿਖਾਵਣਿ ॥ ਕੋਈ ਉਡਿਆ

^੧ਸਲੂਣਾ, ਖਾਣ ਲਈ ਬਣੀ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਆਦਿ ।

^੨ਅਹੰਕਾਰ ।

^੩ਲੋਟਾ ।

ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਮਿਰਗਾਨੁ ਉਡਾਇਆ ॥ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਖੜਾਵਾ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ॥ ਕੋਈ
ਕਛੁ ਕੋਈ ਕਛੁ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਢਾਬ ਦੇ ਵਿਛਾਇ ਕਰਿ ਬੈਠਾ
ਚਉਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ [॥] ਉਤ ਸਮੇ ਮੀਹੇ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਗਲਿਆ^੧ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਝਖੜਿ ਨਾਲਿ ਪੰਖੇਰੂ
ਬਹੁਤ ਮੁਏ ਸੇ ॥ ਸੋ ਢਾਬੇ ਵਿਚ ਰੁੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲਿ ਜਾਇ ਪਏ ਸੇ ॥ ਉਹ ਮੋਏ ਹੋਏ ਲਹਰੀ
ਨਾਲਿ ਅਜਿਤੈ ਦੇ ਪਾਸੁ ਆਵਣਿ ॥ ਤਾ ਅਜਿਤਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਹਥਿ ਲੈ ਕੇ/ ਵਾਹਗੁਰੂ
ਆਖਿ ਕੈ ਫੂਕ ਮਾਰੇ ॥ ਉਹੁ ਪੰਖੇਰੂ ਮੁਏ ਹੋਏ ਜੀਅ ਉਠਣਿ ਹਥਹੁ ਛਡਿ ਦੇ ਉਹੁ ਉਡਿ ਜਾਨਿ ॥
ਜਾ ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਕਈ ਹਜਾਰ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲੇ ਸੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਏਹੁ
ਸੁਪੈਦ ਚਾਦਰ ਵਾਲਾ ਕਉਣੁ ਹੈ ॥ ਜਿ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲ ਜੀਵਾਲ ਉਡਾਵਦਾ ਹੈ ਸੋ ਕਉਣ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਲੋਕ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਹੀ ਚੇਲਾ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੁ ਮੈ ਕਦੋ ਇਸ ਸਯਾਦ^੨ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਹੈ ਜਿ ਤੂ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲ ਪਰੁ
ਇਸ ਨੂੰ ਸਦਹੁ ॥ ਤਾ ਉਨੀ ਸਦਿਆ ਜਿ ਅਜਿਤਿਆ ਤੁਧੁ ਨੂ ਬਾਬਾ ਸਦਦਾ ਹੈ ॥
ਏਹ ਗਲਿ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਵਿਚਹੁ ਜੋਤਿ ਕਢ ਲਈ
ਸਖਣਾ ਕਰਿ ਬਹਾਲਿਉਸ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਪੀਰ ਪੁਰਖ ਖੇਚਰ^੩ ਭੂਚ/ਰ^੪ ਸਭੁ ਆਇ
ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਟਿਲੈ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਟਿਲੈ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਟਿਲੈ ਆਇਆ ॥
ਚਉਤਰੇ^੫ ਉਤੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾ ਸਭੇ ਹੀ ਟਿਲੈ ਦਾ ਮੇਲਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਹਿੰਦੂ
ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਆਏ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਭੇ ਹੀ ਆਏ ॥ ਜੁ ਰੇ
ਏਹੁ ਵਡਾ ਭਗਤੁ ਹੈ ਪਰੁ ਇਸ ਥਾਵਹੁ ਕਰਾਮਾਤ ਮੰਗਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇ
ਬੈਠੇ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਰੇ ਹਮਾਰੇ ਤਾਈ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਦਿਖਲਾਵਣੇ
ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਹੁ ॥ ਤੁਸੀ ਹੀ ਦਿਖਲਾਵਹੁ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਬੋਲੈ ਜਿ ਪਹਿਲਾ
ਹਮਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਦੇਖੁ ॥ ਤਾ ਪੀਛੈ ਤੈ ਦਿਖਲਾਈਅਹੁ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ
ਲਗੇ ਸਿਧ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਣਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਰਾਮਾਤ ਸਿਧਾ ਦੀ ਖਸਿ/ ਲਈ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ
ਸਕਨ ਖਾਲੀ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਲਕੜੀਆ ਕਾਠਿ ਮੰਗਾਵਹੁ ॥
ਅਤੇ ਫੂਕੁ ਅਗਿ ਦਿਤੀ [॥] ਜਿ ਬਹੁਤੁ ਅਗ ਭਖੀ ਤਾ ਬਾਬੇ ਇਕਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਹਿਆ
ਤੂ ਵਾਹਗੁਰੁ ਆਖਿ ਕੈ ਵਿਚ ਜਾਇ ਬਹੁ ॥ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਤੁਖਾਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾ ਨਾਉ
ਸੰਗਤੀਆ ਸਾ ਸੁ ਮਾਉ ਪੀਉ ਦੇ ਘਰਿ ਇਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾ ॥ ਹੋਰੁ ਜੀਵਦੇ ਨਾਹ ਸੇ ॥ ਉਨਾ
ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆਣਿ ਪਾਇਆ ਮਤੁ ਜੀਵੈ ॥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੈਰੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਪਾਇਆ
ਸਾ ॥ ਸਿਧਾ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆ ਹੀ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ਸਾ ॥ ਜਾ ਬਾਬੇ ਏਹ ਗਲਿ ਆਖੀ ਤਾਂ
ਮਾਰਦੇ ਛਾਲਿ ਵਿਚ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਿਤਣਾ ਲੋਕੁ ਸਾ ਸਭ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥
ਸਵਾ ਪਹਰੁ ਅਗ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਬਾਹਰਿ ਆਉ ॥ ਤਾ/ ਉਹ
ਬਾਹਰ ਆਇਆ ॥ ਜਾ ਵੇਖਣਿ ਤਾ ਇਕੁ ਵਾਲੁ ਭੀ ਨਾਹੀ ਸੜਿਆ ॥ ਆਵਦੇ ਬਾਬੇ ਜੀ
ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਬਚਾ ਤੇਰਾ ਜਮਣਾ ਮਰਣਾ ਕਟਿਆ ॥ ਅਤੇ ਜੋ
ਕਛੁ ਤੇਰੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ਸੁ ਹੋਰ ਭੀ ਮੰਗੁ [॥] ਤਾ ਸੰਗਤੀਏ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ
ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਜਿ ਤੁਸਾਡੀ ਖੁਸੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਸਿਧ ਖਰੇ ਦਲਗੀਰੁ ਹੈਨ ॥ ਇਨਾ ਨੂੰ
ਸਿਧਿ ਮਿਲੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਹਸਿਆ ਜਾਹਿ ਬਚਾ ਸਿਧਿ ਇਨਾ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਨਾਹ ਸੀ ਪਰੁ ਤੇਰੇ
ਵਾਸਤੇ ਸਿਧਿ ਇਨਾ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ॥ ਤਾ ਸਿਧ ਸਭੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਤਾ

੧੮੧ (ਅ)

੧੮੨ (ੳ)

੧੮੨ (ਅ)

੧੮੩ (ੳ)

^੧ਗੜਿਆਂ ।

^੨ਦੁਸ਼ਟ ।

^੩ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ।

^੪ਜਿਮੀ ਉਤੇ ਵਿਚਰਣ

ਵਾਲੇ ਜੀਵ ।

^੫ਥੜਾ ।

ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਉਥੋਂ ਚਲਿਆ ॥ ਜਿਥੇ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਗਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ
੧੮੩ (ਅ) ਹੋਈ ॥ [੪੩] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੫

ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ।

- ੧੮੪ (ੳ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਕ ਦੇਸ ਗਏ [॥] / ਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਉਤਮੁ ਭੰਡਾਰੀ ਅਤੇ ਸੁਲਤਾਨ
ਗੁਜਰੂ ਦੋਵੇ ਬਾਰਹ ਬਾਰਹ ਵਰਿਆ ਦੇ ਸੇ ॥ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦੋਵੇ ਦੋਵੇ ਸੂਤ ਸੇਰ ਪਕੇ ਦੇ
ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਦੇਇ ॥ ਪਹਰਾਵਾ ਬਾਬੇ ਦਾ ਗਿਲਤੀ^੧ ਭੂਰੇ ਦੀ ਉਪਰ ਚਾਦਰ ਸਿਰ ਟੋਪੀ
ਦੁਇ ਧੋਤੀਆ ਦੁਇ ਅੰਗੋਛੇ^੨ ॥ ਟੋਪੀ ਉਪਰ ਦੋ ਪਟਕਾ ॥ ਪੈਰੀ ਜੁਤੀ ॥ ਅਤੇ ਜੋ
ਕਛੁ ਉਨਾ ਦੀ ਮਨਸਾ ਹੋਵੇ ਜਿ ਫਲਾਣੀ ਵਸਤੁ ਖਾਈਐ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਦੇ ਮਨ ਦੀ
ਬੁਝਿ ਕੈ ਆਖੈ ਜਿ ਬਚਾ ਉਥੋਂ ਜਾਇ ਕੇ ਖਾਹੁ ॥ ਉਹੁ ਖਾਣਿ ॥ ਭਾਵੇ ਰਤੀ ਕੁ ਵਸਤੁ
ਮੰਗਣਿ ਸੋਈ ਬਾਬਾ ਉਨਾ ਨੂੰ ਦੇਇ ॥ ਜਾ ਇਕਤ ਪਹਾੜਿ ਚੜੈ ਬਾਰਹ ਕੋਹ ਦਾ
ਚੜਾਉ ਸਾ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਕਰਮੰਡਲ^੩ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਸੇਰ ਕੁ
੧੮੪ (ਅ) ਪਾਣੀ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਸੇਰ ਕੁ ਪਾਣੀ ਹੈ ॥ ਪਰੁ / ਤੁਧੁ ਨੂ ਨਾਹੀ ਦੇਦੇ ਅਸੀ ਕੀ ਪੀਵਹਿ [॥]
ਅਖੈ ਪਾਣੀ ਕਿਤੈ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਕਿਤੈ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬਾ ਚੁਪ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਜਾ
ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਗੁਜਰੀ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨਾਵਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ
ਬਚਾ ਪਾਣੀ ਨਾਵਣਿ ਨੂ ਹੈ ॥ ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਸਰੁ^੪ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ
ਸਰੁ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਧੁ ਨੂ ਨਾਹੀ ਦੇਦੇ ਤੁਧੁ ਨੂ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀ ਕੀ ਪੀਵਹਿ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਪਿਸੁ^੫ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ਆਖਿ ਕੈ ਪਥਰੁ ਚਕਹੁ ਜਿਤ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲੈ ॥
ਕਹੈ ਜੀ ਅਸਾ ਨੂ ਇਤਣਾ ਜੋਰੁ ਨਾਹੀ ਜਿ ਅਸੀ ਹਜਾਰਾ ਮਣਾ ਦਾ ਪਥਰੁ ਚਕਿ ਸਟਹਿ ॥
ਤੁਧੁ ਨੂ ਜੋਰੁ ਹੈ ਏਤਣਾ ਤੂਹੈ ਸਟਹਿਗਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਛਟੀ ਨਾਲਿ ਸਟਿ ਪਾਇਆ ।
੧੮੫ (ੳ) ਪੰਜਿ ਸੁੰਬ^੬ ਨਿਕਲੇ ਮਣਸਾ ਤੀ ਦੁਇ ਉਚੇ ਭੁਇ ਚਪੈ ਦੀ/ ਨਿਹਾਇਤ^੭ ਪਾਣੀ ਜਿ
ਫੁੜਕਿਆ ਸੋ ਨਗਰੀ ਆਇ ਪਇਆ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਲੋਕੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥
ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜਿ ਏਥੇ ਪਾਣੀ ਕਦੇ ਨਾਹ ਸੀ ਆਇਆ ॥ ਏਹ ਪਾਣੀ ਕਿਥਹੁ
ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ ਵਜੀਰੁ ਘਲਿਆ ਜਿ ਜਾਹਿ ਦਿਖਾ ਏਹ ਪਾਣੀ ਕਿਥਹੁ ਆਇਆ
ਹੈ ॥ ਤਾ ਵਜੀਰੁ ਚਲਿਆ ਪਰਬਤਿ ਜਾਇ ਚੜਿਆ ॥ ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਇਕੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ
ਬੈਠਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੁਇ ਨਾਲਿ ਨੀਗਰ ਹੈਨ ॥ ਉਹ ਪੈਰੀ ਪਉਦੋ ਬਹੁੜ^੮ ਹਟਿ ਆਇਆ ॥
ਆਇ ਕੈ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਉਸੁ ॥ ਜਿ ਇਕ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਦੁਇ ਨੀਗਰ^੯ ਪਾਸਿ
ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਸੁਣਿਦੋ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਖਾਣੇ ਦੀਆ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਪੈਨਣੇ
ਦੀਆ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਦਮੜੇ^{੧੦} ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ
੧੮੫ (ਅ) ਕਹਣ ਲਗਾ ਜੀ ਏਹ ਵਸਤੂ ਕਬੂਲ ਕੀਚੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਜਿ ਰਾਜਾ ਖਾਣੇ
ਦੀਆ ਵਸਤੂ ਬਾਇ^{੧੧} ਦੇਹੁ ॥ ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਹਿ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥

^੧ਖਿੱਲਤੀ, ਚੋਲਾ । ^੨ਪਰਣਾ । ^੩ਡੋਲ । ^੪ਤਾਲਾਬ : ^੫ਪਸ (?) ਤਾਂ ਫਿਰ । ^੬ਚਸਮੇ (?)

^੭ਬਹੁਤ । ^੮ਫਿਰ । ^੯ਮੁੰਡੇ । ^{੧੦}ਪੈਸੇ, ਰੁਪਏ । ^{੧੧}ਮੰਗਵਾ ।

ਖਾਣੇ ਦੀਆ ਵਸਤੂ ਵੰਡਿ ਦਿਤੀਆ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ ਹਥਿ ਜੋੜੈ ਜੀ ਨਗਰ ਚਲੀਐ ਧੰਨੁ
ਅਸਾਡੇ ਭਾਗ ਜਿ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਧੰਨੁ ਏਹ ਦੇਸੁ ਜਿਥੈ ਤੁਸਾਡੇ ਚਰਨੁ
ਫਿਰੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜਿ ਅਸਾ ਵਸਦੀ ਜਾਇ ਕਿ ਕਰਣਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਰਾਜੇ
ਕਹਿਆ ਜੀ ਨਗਰੀ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਚੈ [॥] ਤਾ ਬਾਬੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁਤੁ ਡਿਠੀ [॥]
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਆਵਹਗੇ ॥ ਇਕੁ ਦਿਨ [॥] ਤਾ ਰਾਜਾ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ਪਰਜਾ
ਸਮੇਤ ॥ ਸਭ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੇ ਜਪਣਿ ॥ ਗੁਰੂ ਕਹਿਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਕਰਾਇ ॥ ਰਾਜੇ
ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਯਾਰੁ ਕਰਵਾਈਆ ॥ ਬਾਬਾ ਸਿਖਾ ਨੂੰ ਛਡਿ ਕੈ ਜਿਥਹੁ ਜਿਥਹੁ ਸੂਰਜੁ
ਨਿਕਲਦਾ ਸਾ ॥ ਉਥਹੁ ਫਿਰ ਆਇਆ ਸਵਾ ਪਹਰ ਵਿਚ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਬਾਬੇ/ ਨੂੰ ਸਦਣਿ
ਆਇਆ ॥ ਜਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਕਛੁ ਨਾਹੀ [॥] ਰਾਜਾ ਖੜੋ ਹੀ ਢਠਾ ਦੰਦਣ ਪੈ ਗਈ [॥]
ਲੋਕ ਲਗੇ ਰੋਵਣਿ ਜਿ ਰਾਜਾ ਹੁਣਿ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸਾ ਏਹ ਕਿਆ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਪਾਣੀ
ਚੋਇਆ ਬਹਾਲਿ ਹੋਇਆ ॥ ਅਤੈ ਬਾਬਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਲੋਕ ਦਉੜਦੇ
ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਤੁਸਾਨੁ ਸਦਦਾ ਹੈ ॥
ਏਹੁ ਗਲਿ ਸੁਣਿ ਕੈ ਰਾਜਾ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਬਹੁਤੁ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ
ਕੀਤੀਸੁ ॥ ਅਤੈ ਕਹਣਿ ਲਗਾ ਜੀ ਮੇਰਾ ਕਚਾ ਬਚਾ ਰਾਜੁ ਭਾਗੁ ਸਭ ਲਈਐ ॥ ਅਤੇ
ਏਥੇ ਹੀ ਰਹੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਰਾਜਾ ਹਉ ਤੇਰੇ ਹੀ ਪਾਸਿ ਹਾ ॥ ਗੁਰੂ ਉਨਾ ਨੂੰ
ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਇਕੁ ਰਾਤਿ ਬਾਬਾ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿਆ ॥
ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖੁਸੀ ਕਰਕੇ ਚਲਿਆ [॥] ਲਗੇ ਲੋ/ਕੁ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਿ
ਬਾਣੀ ਗਾਵਣਿ ॥ ਗੁਰੂ ਪਰਬਤਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਰਹ ਦਿਨ ਰਹਿਆ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ
ਬਚਾ ਤੁਸੀ ਪਾਣੀ ਦੇਦੇ ਤਾ ਅਸੀ ਇਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹਦੇ ॥ ਏਹ ਥਾਉ ਭਲਾ ਇਕੰਤ
ਸੀ ॥ ਪਰੁ ਹੁਣਿ ਹਿੰਦਚਲ^੧ ਚਲੀਐ [॥] ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥
[੪੪ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੧੮੬ (ੳ)

੧੮੬ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੪੬

ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ । ਕੁਝ ਸੰਨਿਆਸੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਵਿਚ ਨੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

/ ਤਾ ਬਾਬਾ ਹਿੰਦਚਲ ਆਇਆ ॥ ਜਾ ਦੇਖੈ ਤਾ ਅਗੈ ਦਤੁ^੨ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਬਹੁਤੁ
ਸੰਨਿਆਸੀਆ ਸਾਥਿ ਕਿਤਣਿਆ ਹਜਾਰਾ ਨਾਲਿ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਜਾਇ ਕੈ ਦੂਰਿ
ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ ਦੇਖੇ ਬਾਬਾ ਤਾ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੂੰ ਚਾਰਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਪਕੜਿ ਕੇ ਹਿੰਦਚਲ
ਨਵਾਲ ਕਢਦੇ ਹੈਨ ॥ ਬਾਹਰਿ ਕਢਿ ਸੁਟਦੇ ਹੈਨ ॥ ਅਤੇ ਅਗਿ ਸਿਕਾਇਦੇ ਹੈਨ ॥ ਧੁਪੈ
ਪਾਇ ਛਡਦੇ ਹੈਨ ॥ ਕੋਈ ਜੀਵਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਮਰਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਲਾਗੜ^੩ ਬਧੀ
ਅਤੇ ਪਰਬਤ ਉਪਰਹੁ ਛਾਲਿ ਮਾਰੀ [॥] ਪਰਬਤੁ ਕੋਹਾ ਸਤਾ ਦਾ ਚੜਾਉ ਸਾ [॥]
ਬਾਬੇ ਤਿਨ ਛਾਲਾ ਮਾਰੀਆ ਅਤੇ ਜਪੁ ਪੜਿਆ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਬਚਾ ਪਵਹੁ ਛਾਲਾ

੧੮੭ (ੳ)

^੧ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਬਤ । ^੨ਦੱਤ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੰਮਿਆ ਪੁਤ, ਦੱਤਾਤ੍ਰਯ । ਇਸ ਦੀ
੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਨੇ ੨੪ ਗੁਰੂ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ ਤੇ ਹਰੇਕ ਪਾਸੋਂ ਕੁਝ ਨ
ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ । ^੩ਲਾਗੜ, ਧੌਤੀ ਦਾ ਲੜ, ਲੰਗੋਟਾ ।

- ਮਾਰ ਕੇ [॥] ਪਏ ਲਗੇ ਨਾਵਣਿ ॥ ਉਨਾ ਨੂ ਪਾਣੀ ਏਹਾ ਲਗੇ ਜੇਹਾ ਸਜਰਾ ਪਾਣੀ
 ੧੮੭ (ਅ) ਲਗਦਾ ਹੈ ॥ ਨਾਇ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਇਨਾ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰਾ
 ਦਿਚੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਮੇਰੀ ਚਾਦਰ ਝਾੜਉਪਰੁ ਜਾਇ ਕੇ
 ਪਾਇ ਆਹੁ ॥ ਜੋ ਕਛੁ ਮੰਗੀਐਗਾ ਸੋਈ ਲਈਐਗਾ ॥ ਚਾਦਰ ਚਕਿਹੁ ਨਾਹੀ [॥] ਤਾ
 ਬਾਬੇ ਚਾਵਲ ਘਿਉ ਸਕਰ ਮੰਗੇ ॥ ਉਹੁ ਲਗੇ ਲੈ ਲੈ ਆਵਣਿ ॥ ਬਾਬਾ ਇਕੁ ਬੁਕੁ
 ਚਾਵਲੁ ਇਕੁ ਬੁਕੁ ਸਕਰ ਇਕੁ ਕਟੋਰੀ ਘਿਉ ਦੀ ਲਗਾ ਦੇਵਣਿ ॥ ਬਾਬੇ ਦਾ ਬੁਕੁ
 ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਲਗਾ ਪਵਣਿ ॥ ਸੇਰਾ ਪੰਜਾ ਪਕਿਆ ਦਾ ॥ ਬਾਬੇ ਭੰਡਾਰੇ ਤਿਨ ਉਨਾ
 ਨੂੰ ਦਿਤੈ ॥ ਆਖਿਉਨੇ ਜਿ ਏਹ ਕੋਈ ਵਡਾ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਦਤੁ ਸਭਨਾ ਨੂੰ
 ਛਡਿ ਕੈ ਰਾਤੀ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਆਇ ਕੇ ਦਤੁ ਇਨਮੋ ਨਰਾਇਣ ਕਹਿਆ ॥
 ੧੮੮ (ੳ) ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਆਉ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਬੈਠੀਐ ॥ ਤਾ ਦਤੁ ਬੈਠਾ ॥ ਜਾ ਦਤੁ ਦੇਖੇ ਤਾ
 ਖਰਾ ਭਾਰਾ/ ਅਤੀਤੁ ਹੈ ਤੋਲਣਿ ਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਦਤੁ ਕਹਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਛੁ
 ਦਿਖਲਾਵਹੁ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿ ਗੁਸਾਈ ਜੀ ਦਿਖਾਲਣੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀਤੇ
 ਅਸਹੁ ॥ ਤੁਸੀ ਹੀ ਦਿਖਲਾਵਹੁ ॥ ਤਾ ਦਤੁ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਦੇਖੀਐ ਜੀ ॥ ਤਾ
 ਦਤੁ ਪਹਿਲਾ ਦਰੀਆਉ ਬੁਲਾਇਆ ॥ ਦਰੀਯਾਉ ਨ ਆਇਉ ॥ ਫਿਰ ਦਤੁ ਅਗਿ
 ਬੁਲਾਈ ਤਾ ਅਗਿ ਭੀ ਨਿ ਆਈ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਦਤੁ ਮਿਰਗਾਣੁ^੧ ਉਡਾਵਣਾ ਰਚਾਇਆ
 ਮਿਰਗਾਣੁ ਭੀ ਨ ਉਡਿਉ ॥ ਤਾ ਅਪਣਾ ਜੇਹਾ ਦਤੁ ਕਰ ਰਹਿਆ ॥ ਕਛੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ॥
 ਉਠਿ ਕੇ ਬਾਬੇ ਪੂਰੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੋਸੁ ਜੋ ਧੰਨੁ ਬਾਬਾ
 ਧੰਨੁ ਬਾਬਾ ਧੰਨ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ॥ ਤੂ ਕੋਈ ਆਪੇ ਹੀ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜਗਤ ਕੇ
 ੧੮੯ (ਅ) ਤਾਰਣਿ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਾਮੇ^੨ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋ/ਈ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ
 ਕਰੇਗਾ ਸਬਦੁ ਤੇਰਾ ਸੁਣੇਗਾ ਪੜੇਗਾ ਅਤੇ ਅਵਰਾ ਪੜਾਵੈ ਸਿਖਾਵੇਗਾ ਸੁ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੈ ॥
 ਉਸ ਦਾ ਜਮਣੁ ਮਰਣੁ ਕਟੀਐਗਾ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਦਤੁ ਖੁਸੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ
 ਆਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੫] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੭

ਇਕ ਮਾੜੀ, ਉਪਰ ਚਾਰ ਧੁਜਾਂ ਝੂਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਹੇਠਾਂ ਬਾਬਾ ਤੇ
 ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਧੁਜਾਂ ਦਾ ਸਾਈਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ ।

- [ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ ॥]^੩ ਬਾਬਾ ਉਥੋਂ ਇਕੁ ਦੇਸ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥
 ੧੯੦ (ੳ) ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਚਾਰ/ ਧਜਾ^੪ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲਿ ਫਰੜਾਵਦੀਆ ਸਨਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ
 ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ਜੁ ਏਹ ਧਜਾ ਕੇਹੀਆ ਹੈਨ ॥ ਤਾ ਲੋਕਾ ਕਹਿਆ ਜੀ ਇਕੁ ਸਾਹੁ
 ਦਉਲਤਮੰਦੁ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਖਜਾਨੇ ਬਡੇ ਗੰਜ^੫ ਮਾਲ ਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਏਹ ਚਾਰੇ ਧਜਾ
 ਉਨਾ ਉਪਰ ਉਡਦੀਆ ਹੈਨ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਉਸ ਸਾਹੁ ਪਾਸਿ ਗਇਆ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ
 ਏ ਸਾਹੁ ਏਹ ਧਜਾ ਕਹੀਆ ਰਖੀਆ ਨੀ ॥ ਸਾਹੁ ਕਹਿਆ ਏਹ ਧਜਾ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਨਾਲਿ
 ਚਲਸਣਿ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਉਸ ਸਾਹੁ ਨੂੰ ਇਕੁ ਸੂਈ ਆਪਣੇ ਪਾਸਹੁ ਦਿਤੀ ॥

^੧ਹਿਰਨ ਦੀ ਖੱਲ । ^੨ਕਪੜਾ, ਸਰੀਰ । ^੩ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਇਸੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ
 ਪਾਇਆ ਹੈ; ਇਥੇ ਇਸ ਦਾ ਉੱਲੇਖ ਨਹੀਂ ਸੀ । ^੪ਫਰਾਰੇ, ਝੰਡੇ । ^੫ਭੰਡਾਰ, ਖਜਾਨਾ ।

ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਭਾਈ ਸਾਹ ਏਹੁ ਸੂਈ ਅਸਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਰਖੁ । ਅਸੀ ਇਸ ਸੂਈ ਨੂੰ ਤੁਧੁ
ਪਾਸਹੁ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੰਗਿ ਲੈਸਾਹੇ ॥ ਆਖਦੋ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਤਾ ਉਸ/ ਪਿਛੋ ੧੮੯ (ਅ)
ਚਿਤਵਣੀ^੧ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ॥ ਜੁ ਏਹੁ ਸੂਈ ਮਰਦੀ ਵਾਰੀ ਮੈ ਨਾਲਿ ਕਿਉਂਕਰਿ ਲੈ ਜਾਸਾ ॥
ਅਤੇ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਉਂਕਰਿ ਦੇਸਾ ॥ ਸਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵਾਗਾ । ਉਠਿ ਕੇ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛੈ ਭੰਨਾ^੨ ॥ ਕੋਹਾ ਦੋਹੁ ਉਪਰ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਜਾਇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥
ਤਾ ਆਖਿਉਸੁ ਤੁਸੀ ਏਹੁ ਆਪਣੀ ਸੂਈ ਲੇਵਹੁ ॥ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ਨਿਭਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਫਿਰ
ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ॥ ਏ ਸਾਹ ਏਹੁ ਸੂਈ ਅਸਾਡੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਨਿਭਦੀ ਨਾਹੀ ॥
ਤਾ ਏਹੁ ਚਾਰ ਖਜਾਨੇ ਗੰਜ ਮਾਲ ਦੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਕਿਉਂਕਰਿ ਚਲਸਨਿ ॥ ਤਬ
ਉਸ ਸਾਹ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ ਗਏ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਮਿਟ ਗਈ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਹਥਿ ਜੋੜਿ ਕੇ
ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀਆਸੁ ॥ ਬਾਬੇ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਆਇ ਕੈ ਸਭ ਮਾਲ
ਮਤਾਹ^੩ ਲੁਟਾਇ ਦਿਤੀਆਸੁ ॥ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਨਾਲਿ ਚਿਤੁ ਰਖਿਉਸੁ ॥ ਸਿਖੁ ੧੯੦ (ੳ)
ਹੋਇਆ ॥ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਕਟਿਆ ਸਾਧ ਦੀ ਨਜਰਿ ਹੋਈ ॥ ਨਿਹਾਲੁ
ਹੋਇਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੬] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੮

ਦੋ ਠੱਗ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ।
ਕੋਲ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਠਗਾ ਦੀ ਚਲੀ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਠਗਾ ਦੀ ਨਗਰੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ੧੯੦ (ਅ)
ਇਕੁ ਠਗ ਕੇ ਘਰਿ ਰਾਤਿ ਰਹਿਆ ॥ ਹੋਰ ਸਭ ਨਗਰੀ ਦੇ ਠਗਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ਕੇ ਉਸ
ਘਰਿ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਾਸਿ ਆਏ ॥ ਸੁਣੁ ਭਾਈ ਏਹੁ ਸਿਕਾਰੁ ਵਡਾ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ਹੈ ॥
ਇਸ ਦੇ ਮਥੇ ਬਹੁਤੁ ਜੋੜਿ ਚਮਕਦੀ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸਿ ਬਹੁਤੁ ਮਾਲੁ ਮਤਾਹਿ ਹੈ ॥
ਇਸ ਦਾ ਝਾੜਾ ਭਲੀ ਭਾਤਿ ਲੈਣਾ ॥ ਅਸੀ ਵਡੇ ਵੇਲੇ ਆਇ ਪੁਛਾਹੁਗੇ ॥ ਆਖਿ ਕੇ
ਘਰੋ ਘਰੀ ਉਠਿ ਗਏ ॥ ਰਾਤੀ ਇਜੇਹੀ ਨੀਦਰ ਹੁਕਮੁ ਨਾਲਿ ਉਸ ਨਗਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ
ਪੈ ਗਈ ॥ ਜੁ ਸੁਤਿਆ ਸੁਤਿਆ ਪਹਰ ਦਿਨੁ ਚੜਿ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਵਡੇ ਵੇਲੇ ਉਠਿ
ਗਇਆ ॥ ਉਹੁ ਸਭ ਠਗ ਆਇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਆਇ ਬੈਠੇ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ
ਲਿਆਉ ਭਾ/ਈ ਅਸਾਡੀ ਵੰਡ ਦੇਹ ॥ ਉਸ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਾਈ ਖਬਰੁ ਨਾਹੀ ॥ ੧੯੧ (ੳ)
ਮੈ ਸੁਤਾ ਹੁਣਿ ਉਠਿਆ ਹਾ ॥ ਉਹੁ ਬੁਰੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜੁ ਝੂਠੁ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ॥ ਵਡੀ ਮਤਾਇ
ਇਸ ਦੇ ਹਥਿ ਆਈ ਹੈ ਪਚਾਇਆ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ॥ ਉਸਿ ਨਾਲਿ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਉਠੇ ॥
ਉਸ ਸਉਗੰਦ^੪ ਅਪਣੇ ਗੁਰ ਪੀਰ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਧੀ ॥ ਫਿਰ ਚਾਰ ਜੁਵਾਨ ਵਡੇ ਚਲਾਕ
ਬਾਬੇ ਦਾ ਖੋਜੁ ਲੈ ਕਰਿ ਪਿਛੈ ਦਉੜੇ ॥ ਕੋਹਾ ਪੰਜਾ ਛਿਆ ਉਪਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਜਾਇ
ਮਿਲੇ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ ਖੜਾ ਹੋ ਨਾਹੀ ਤਾ ਇਕੁ ਇਕੁ ਡਾਗ ਦੀ ਇਜੇਹੀ ਮਾਰਨੇ ਹੂ
ਜੁ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਜਾਦੀ ਹੈ ॥ ਤੂੰ ਅਸਾਡਾ ਚੋਰੁ ਹੈ ਅਸਾਡੀ ਮਾਲ ਮਤਾਇ ਲੈ
ਨਠਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਆਖਣ ਲਗਾ ਆਖਹੁ ਭਾਈ ਕਿਆ ਕਹੰਦੇ ਹੋ ॥
ਆਖਣਿ ਲਗੇ ਜੋ/ ਕਛੁ ਤੇਰੇ ਪਾਸਿ ਮਾਲੁ ਮਤਾਇ ਹੈ ਸੋ ਅਸਾਨੂ ਦੇਹੁ ॥ ਤੇਰੀ ਖਲਾਸੀ ੧੯੧ (ਅ)

^੧ਸੋਚ, ਫਿਕਰ ।

^੨ਭੱਜਾ ।

^੩ਮਤਾਅ, ਮਾਲ, ਦੋਲਤ ।

^੪ਕਸਮ, ਸਹੁ ।

- ਇਸੈ ਵਿਚ ਹੈ ਨਾਹੀ ਤਾ ਤੈਨੂੰ ਥਾਇ ਮਾਰਦੇ ਅਸਾਂ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਤੁਸੀ ਠੰਢੇ ਹੋਵਹੁ ॥ ਹਉ ਤਾ ਤੁਸਾਡੇ ਵਸਿ ਹਾ ਨਸਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਇਕੁ ਕੰਮੁ ਕਰਹੁ ਜੋ ਏਹੁ ਹਛਾ ਥਾਉ ਹੈ ਇਥੈ ਕਛੁ ਪਰਸਾਦਿ ਕਰਹੁ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਜੁ ਇਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਪਰਸਾਦਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਏਹ ਜੁ ਮਹੀ ਚਰਦੀਆ ਹੈਨ ॥ ਨਾਲੇ ਉਸ ਮਹੀ ਪਾਸਿ ਇਕੁ ਕੋਰਾ ਭਾਂਡਾ ਹੈ ॥ ਉਹੁ ਚੋਇ ਲਿਆਵਹੁ ਖੀਰ ਕਰਾ ਹੇ । ਉਨਾ ਇਕੁ ਮਹਿ ਦਾ ਦੁਧੁ ਚੋਇ ਆਦਾ ॥ ਲਗੇ ਆਖਣਿ ਜੁ ਅਗਿ ਕਿਥੋ ਲੈ ਆਵਾ ਹੇ ਵਸਤੀ ਨੇੜੇ ਕਾਈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਉਹ ਜੁ ਧੂਆ ਨਿਕਲਿਦਾ ਹੈ
- ੧੯੨ (ੳ) ਉਥੋ ਅਗਿ ਲੈ ਆਵਹੁ ॥ ਤਾ ਦੁਇ ਠਗਿ ਅ/ਗਿ ਲੈਣ ਗਏ ॥ ਦੋਇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਾਸਿ ਰਖਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ॥ ਉਹੁ ਠਗਿ ਜੁ ਗਏ ਸੁ ਕਿਆ ਦੇਖਣਿ ਜੁ ਰਾਹੁ ਵਿਚ ਇਕੁ ਮਾਨੁਖ ਨੂੰ ਗਲ ਵਿਚ ਤਬਕੁ^੧ ਪੈੜੀ^੨ ਬੇੜੀਆ ਹਥੀ ਹਥੋੜੀਆ^੩ ਗਲ ਵਿਚ ਸੰਗਲ ਪਾਏ ॥ ਪਿਛੈ ਕੁਠਾਰ^੪ ਦੀ ਮਾਰਦੇ ਘਸੀਟਦੇ ਲਈ ਜਾਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਇਹ ਠਗਿ ਆਇ ਕੇ ਜਿਥੋ ਧੂਆ ਨਿਕਲਦਾ ਆਹਾ ॥ ਉਹੁ ਮਸਾਣ^੫ ਬਲਦਾ ਆਹਾ ॥ ਉਹੁ ਉਥਹੁ ਅਗਿ ਲੈਦਿਆ ਮੁੜੇ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖਣਿ ਜੁ ਉਹੋ ਸਿਖ ਸੁ ਜੋ ਜਾਦੀ ਵਾਰੀ ਮਾਰੀਦਾ ਡਿਠਾ ਆਹਾ ॥ ਸੁ ਪਾਲਕੀ ਉਪਰ ^੬ਬੜੇ ਦਉਲਤ^੬ ਹੋਦੀ ਜਾਦੀ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਓਹੋ ਦੂਤ ਮਾਰਦੇ ਘਸੀਟਦੇ ਲਈ ਜਾਦੇ ਆਹੇ ॥ ਸੋ ਕਹਾਰਾ^੭ ਦੇ ਥਾਇ ਪਾਲਕੀ ਉਠਾਈ ਪੋਸ ਪੋਸ ਕਰਦੇ
- ੧੯੨ (ਅ) ਜਾਦੇ ਅਸਨਿ ॥ ਇਹ ਠਗਿ ਰਹਿ ਨ ਸਕੇ [॥] ਇਨਾ ਪੁਛਿਆ ॥ ਭਾ/ਈ ਜੀ ਏ ਗਲਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੈ ਅਸਾ ਨੂ ਇਸ ਦੀ ਵਡੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਲਗੀ ਹੈ ॥ ਜਾਦੀ ਵਾਰੀ ਅਸਾ ਹੋਰ ਤਰਹ ਡਿਠਾ ਆਹਾ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਹੋਰੁ ਤਰਹ ਨਜਰਿ ਆਇਆ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਭਾਈ ਏਹੁ ਮਨੁਖੁ ਬਡਾ ਹਤਿਆਰਾ ਪਾਪੀ ਫਾਹੇ ਗਲੁ ਆਹਾ ॥ ਇਸ ਨੂੰ ਕੂੰਭੀ^੮ ਨਰਕ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਆਹਾ ॥ ਪਰੁ ਇਸ ਦੇ ਮਸਾਣ ਦਾ ਧੂਆ ਜੁ ਕਿਸੈ ਸਾਧ ਦੀ ਨਜਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਸੁ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੈਕੁੰਠਪੁਰੀ ਚਲਾਇਆ ਹੈ ॥ ਉਹੁ ਠਗਿ ਕੁਦਰਤੁ ਦੇਖਿ ਕੈ ਬਹੁਤੁ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ॥ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਉਨਾ ਆਪਣਿਆ ਯਾਰਾ ਪਾਸਿ ਹਕੀਕਤਿ ਆਇ ਆਖੀ । ਜੁ ਏਹ ਵਡਾ ਕੋਈ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ॥ ਉਹੁ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋਏ ਪੈਰੀ ਪਏ
- ੧੯੩ (ੳ) ਜੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਏਹ ਗੁਨਾਹ ਅਸਾਡਾ ਬਖਸੀਐ ॥ ਅਸੀ ਬੜੇ ਹ/ਤਿਆਰੇ ਪਾਪੀ ਆਹੇ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮੋੜਿ ਕੇ ਅਪਣੀ ਵਸਤੀ ਲੈ ਆਏ ॥ ਸਾਰੀ ਵਸਤੀ ਸਿਖ ਹੋਈ ॥ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਧੀ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦੀਆ ॥ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਉਨਾ ਦਾ ਕਟਿਆ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਏ ॥ ਹੋਰੁ ਕਿਰਤ ਲਗੈ ਕਰਣਿ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਉਥੋ ਚਲਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੭॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੪੯

ਭੂਮੀਆ ਚੋਰ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ।

੧੯੩ (ਅ)

ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ [ਚੋਰ] ਨਾਲਿ ਹੋਈ [ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ॥] ਤਬ

^੧ਤੋਕ (?), ਪਟਾ, ਜੰਜੀਰ ।^੨ਪੈਰੀ ।^੩ਹੱਥਕੜੀਆਂ ।^੪ਕੁਹਾੜਾ ।^੫ਮੜੀ ।^੬ਪਾਠ ਕੁਝ ਸੰਦਿਗਧ ਹੈ ।^੭ਪਾਲਕੀ ਚੁਕਣ ਵਾਲੇ, ਝੀਉਰ ।^੮ਘੋਰ ਨਰਕ ।

ਬਾਬਾ ਇਕ ਹੋਰ ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਇਕੁ ਚੋਰੁ ਬੜਾ ਸਰਦਾਰੁ ਭੂਮੀਆ
ਪੰਜ ਸੈ ਘੋੜੀ ਦਾ ਖਾਵੰਦੁ ॥ ਅਤੇ ਕਈ ਮਹੀ ਖੰਧੇ ਚਰਨਿ ॥ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਥੋਂ ਚੋਰ
ਚਲਨਿ ॥ ਅਤੇ ਬਹੁਤੁ ਧਰਮਿ ਆਤਮਾ ਹਥਿ ਦਾ ਸਖੀ ॥ ਆਏ ਅਤੀਤੁ ਕੀ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ
ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾਇ ਨਿਕਲੇ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਉ ਘਰਿ ਲੈ ਗਇਆ ॥ ਬਹੁਤੁ
ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਉਸੁ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਕਿਆ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਦੇ ਹੋ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਤੁਸਾ ਨੂ
ਮਲੂਮੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਸੁ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੁ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਸਿਖੁ ਕਰੀਐ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਤੈਨੂੰ
ਸਿਖ ਤਾ ਕਰੀ ਜੇ ਏਹ ਕਰਤੂਤ ਛੋਡੇ ॥ ਤਾ ਉਸਿ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੀ ਜੋ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਰੁ
ਆਖੈ ਸੋ ਕਬੂਲੁ ਹੈ ਸਿਰ ਮੰਗੈ ਭਾਵੈ ਜਾਨਿ ਮੰਗੈ ਸੁ ਹਾਜਰੁ ਹੈ ਪਰੁ ਏਹ ਕਰਤੂਤ ਅਸਾਡੇ
ਪਿਉ/ ਦਾਦੇ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਹੁਣਿ ਤੁਸਾਨੂੰ ਪੈਰੀ ਲਗਿਆ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਏਹ
ਅਸਾਥੋ ਛੁਟਕਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖੁ ਕੀਤਾ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਉਸੁ ਭਾਈ ਜੀ
ਤੁਸਾ ਇਕੁ ਕੰਮੁ ਕਰਣਾ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਇਹੁ ਤ੍ਰੈ ਵਸਤੂ ਤੁਸਾ
ਦਿੜਤਾ ਕਰਣੀਆ ॥ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ ਭਾਵੈ ਚੋਰੀ ਕਰਹਿਗਾ ਭਾਵੈ ਕੋਈ ਹੋਰੁ ਅਮਲੁ¹
ਕਰਹਿਗਾ ॥ ਤਾ ਤੁਸਾ ਸਚੁ ਬੋਲਣਾ ॥ ਦੁਤੀਏ ਜਿਸ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਣਾ ਤਿਸ ਦਾ ਬੁਰਾ
ਨਾਹੀ ਚਿਤਵਣਾ ॥ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਏ ਗਰੀਬੁ ਗੁਰਬੇ ਨੂੰ ਅਜਾਰੁ²
ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ ॥ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ॥ ਇਹੁ ਤ੍ਰੈ ਵਸਤੂ ਦਾ ਦਿੜਤਾ ਕਰਣਾ ॥
ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰੈਗਾ ॥ ਬਾਬਾ ਉਥੋਂ ਚਲਦਾ ਰਹਿਆ ॥ ਤਬ ਉਸ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ
ਜੁ ਹੁਣਿ ਇਕ/ਸੇ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰਿ ਚੋਰੀ ਕਰ ਕੈ ਹਟਿ ਬੈਠਸਾ ਹੇ ॥ ਸਾਧ ਕਾ
ਬਚਨੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਹੁ ਭੂਮੀਆ ਆਪੇ ਹੀ ਉਠਿਆ ਕਪੜੇ ਖੂਬ ਜੋੜਾ ਲਾਇ ਕੈ ॥ ਪੰਜੇ
ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ ਕੇ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਅਸਵਾਰੁ ਹੋਇ ਕੇ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਰਾਜੇ ਕੇ ਦੁਆਰੇ ਪਰੁ
ਆਇਆ ॥ ਘੋੜੀਆ ਪੰਜ ਛਿਅ ਰਾਤਿ ਗਈ ਆਹੀ ॥ ਡੇਵਢੀ ਅੰਦਰਿ ਲਗਾ ਵੜਣਿ ॥
ਦੁਆਰਪਾਲਕਾ³ ਪੁਛਿਆ ਜੁ ਭਾਈ ਤੂ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜੁ ਇਸ ਸਮੇ ਅੰਦਰਿ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਕਹੈ
ਜੀ ਮੈ ਚੋਰ ਹਾ ॥ ਉਹੁ ਦੁਆਰਪਾਲ ਡਰਿ ਗਏ ਜੁ ਏਹੁ ਕੋਈ ਰਾਜਵੰਸੀ⁴ ਹੈ ॥ ਜੁ
ਇਸ ਤਰਹੁ ਬੋਲਿਦਾ ਹੈ ॥ ਛਿਆ ਦਰਵਾਜੇ ਇਸੇ ਤਰਹੁ ਗਇਆ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਇਕੁ
ਟਿਕਾਣੇ ਬਹਿ ਰਹਿਆ ॥ ਜਾ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਗੁਜਰੀ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਇ/ ਟਿਕ
ਗਏ ॥ ਤਬ ਉਠਿਆ ਭਲੀਆ ਭਲੀਆ ਵਸਤੂ ਅਮੋਲਕ ਜੋ ਕਛੁ ਇਸ ਦੇ ਵਸਿ ਪਈਆ
ਸੋ ਪੰਡਾ ਬਧੀਉਸੁ ॥ ਇਕ ਜਾਲੇ ਵਿਚ ਇਕੁ ਡਬਾ ਆਹਾ ਅੰਧੇਰੇ ਬੋਲਿਉਸੁ ॥ ਦੇਖੇ
ਤਾ ਕਛੁ ਤਰਕੀਬ ਹੈ ਖਾਣੇ ਦੀ ਹੈ ॥ ਜਾ ਮੁਹਿ ਪਾਇਉਸੁ ਤਾ ਉਹੁ ਲੂਣ ਨਮਕਦਾਨੀ
ਵਿਚ ਪਇਆ ਆਹਾ ॥ ਪਛੋਤਾਣਾ ॥ ਤਾ ਆਖਿਉਸੁ ਭਾਈ ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਵਚਨੁ ਹੈ
ਜਿ ਜਿਸ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਈਐ ਤਿਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨ ਚਿਤਵੀਐ ॥ ਤਬ ਮੈ ਕਿਚਰਕੁ ਜੀਵਣਾ
ਹੈ ਜੁ ਏਹੁ ਕੰਮੁ ਕਰਾ ॥ ਪੰਡਾ ਬਧੀਆ ਹੀ ਛੋਡੀਆ ਡਬਾ ਖੁਲਾ ਹੀ ਛੋਡਿਉਸੁ ॥
ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲਿ ਆਇਆ ॥ ਜਬ ਭਲਕੁ ਹੋਇਆ ਤਬ ਸੋਰੁ ਪਇਆ ॥ ਜੁ ਰਾਜੇ ਕੇ
ਘਰਿ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ॥ ਪਰੁ ਵਸਤੁ ਏਕ ਫਲੂਸੁ⁵ ਨਹੀ ਗਇਆ ॥ ਤਬ/ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤੁ ਹੈਰਾਨ
ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਜੁ ਏਹ ਬਡਾ ਅਚਰਜ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਦੁਆਰਪਾਲ
ਚਉਕੀਦਾਰ ਸਭ ਪੁਛੈ ਜੋ ਏਹ ਬਾਤਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਕਹਿਆ ਜੁ ਜੀ ਅਉਰੁ

੧੯੪ (ੳ)

੧੯੪ (ਅ)

੧੯੫ (ੳ)

੧੯੫ (ਅ)

¹ਕੰਮ । ²ਦੁਖ । ³ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਖੜੇ ਪਹਰੇਦਾਰ । ⁴ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚੋਂ । ⁵ਇਕ
ਛੋਟਾ ਸਿੱਕਾ, ਪੈਸਾ ।

- ਕਛ ਨਹੀ ਜਾਨਤੇ ਪਰੁ ਰਾਤਿ ਕੇ ਸਮੇ ਏਕੁ ਰਾਜਵੰਸੀ ਅੰਦਰਿ ਆਇਆ ਥਾ ॥
 ਹਮੇ ਪ੍ਰਛਿਆ ਜੁ ਤੂ ਕਉਣ ਹੈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰਿ ਜਾਤਾ ॥ ਉਸ ਕਹਿਆ ਜੋ ਮੈ ਚੋਰ
 ਹਉ ॥ ਹਮਉ ਜਾਨਿਆ ਜੁ ਚੋਰ ਨਾਹੀ ਅਪਨੀ ਜਬਾਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰਹ ਬੋਲਤੇ ਹੈਨ
 ਅਤੇ ਇਸ ਤਰਹੁ ਲੋਕਾ ਜਾਗਤਿਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ ॥ ਏਹ ਕੋਈ ਰਾਜਵੰਸੀ ਹੈ
 ਅਸੀ ਡਰ ਗਏ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤੁ ਮੁਸਤਾਕੁ¹ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ
 ੧੯੬ (ੳ) ਜੁ ਢੰਢੋਰਾ ਫੇਰੋ ਜਿਸ ਨੇ ਏਹ ਕੰਮੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਆਪ ਤੇ ਆਇ ਕੇ ਰਜੂ ਹੋ/ਵੈ
 ਮੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੁ ਕਛ ਦੇਵਾ ॥ ਤਬ ਉਹ ਭੂਮੀਆ ਚੋਰੁ ਆਇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥
 ਰਾਜੇ ਨੂ ਸਲਾਮੁ ਕੀਤੋਸੁ ਕਹੈ ਜੀ ਰਾਤਿ ਕਾ ਚੋਰੁ ਮੈ ਹੀ ਹਉ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਛਿਆ ਜੁ
 ਭਾਈ ਏਹ ਬਾਤਿ ਕਿਉਕਰਿ ਹੈ ਜਿਉ ਹੈ ਤਿਵੈ ਹੀ ਸਚੁ ਆਖਣਾ ਫੇਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ।
 ਤਬ ਉਸ ਭੂਮੀਏ ਕਹਿਆ ਜੋ ਜੀ ਮੈ ਚੋਰੁ ਸਹੀ ਹਾ ॥ ਅਤੇ ਲੋਕਾ ਜਾਗਦਿਆ ਮੈ
 ਡੇਵਦੀਆ ਅੰਤਰਿ ਭੀ ਆਇਆ ਹਾ ॥ ਅਤੈ ਵਸਤੁ ਮਨ ਭਾਵਦੀਆ ਲੈ ਕੇ ਪੰਡਾ ਭੀ
 ਮੈ ਬਧੀਆ ਹੈਨ ॥ ਫਿਰ ਜਾਲੇ ਵਿਚਹੁ ਜਾ ਡਬਾ ਖੋਲਿਆ ਮੈ ਜਾਣਿਆ ਕਾਈ ਖਾਣ
 ਦੀ ਵਸਤੁ ਹੈ ਮੈ ਮੁਹਿ ਪਾਈ ॥ ਤਬ ਉਹ ਲੂਣੁ ਥਾ ॥ ਅਤੈ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ
 ਏਹੁ ਬਚਨ ਥਾ ਜੁ ਬਚਾ ਸਚ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਣਾ ਤਿਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾਹੀ
 ੧੯੬ (ਅ) ਚਿਤਵਣਾ ॥ ਇਤ/ ਵਾਸਤੇ ਪੰਡਾ ਬਧੀਆ ਮੈ ਛਡੀਆ ਹੈਨਿ ॥ ਤਬ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ
 ਹੋਇਆ ॥ ਕਹਿਉਸੁ ਸਾਬਾਸਿ ਤੇਰੇ ਅਕੀਦੇ² ਨੂੰ [॥] ਪਰਤੀਤ ਗੁਰਾ ਉਪਰ ਐਸੀ ਹੀ
 ਚਾਹੀਐ ॥ ਰਾਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਪਾਉ³ ਦਿਤਾ ਹੋਰੁ ਬਹੁਤੁ ਮਾਲ ਮਤਾਇ ਬਖਸੀ ॥ ਆਪਣਾ
 ਖਾਸਾ ਵਜੀਰ ਸਿਰ ਪਰਧਾਨਾ ਕੇ ਪਰਧਾਨ ਕੀਤੋਸੁ ॥ ਰਾਜਾ ਭੀ ਸਿਖੁ ਹੋਇਆ ॥
 ਉਸ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਲਗੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਪਣਿ ॥

- [ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ ॥] ਪਰੁ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੇ
 ਦਰਸਨੁ ਕੀ ਰਹੀ ॥ ਤਬ ਉਸ ਰਾਜੇ ਕੀ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਥੀ ਸੋ ਸਿਖਾ ਕੀ
 ਧੀਇ ਥੀ ॥ ਅਰੁ ਤਲੇ ਮਹਲਾ ਰਾਜੇ ਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਥੀ ਉਥੇ ਜੋ ਸਿਖ ਗਾਵਦੇ
 ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਉਹ ਸੁਰਤਿ ਆਪਣੀ ਸਬਦੁ ਕੀ ਧੁਨਿ ਪਿਛੈ ਰਖੈ ॥
 ੧੯੭ (ੳ) ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਨੀ ਨੇ ਕਹਿਉਸੁ ਜੁ ਰਾਜਾ ॥ / ਕਿਵੈ ਹੈ ਜੁ ਅਸਾਡੇ ਘਰਿ
 ਸੰਤੁਤੀ⁴ ਨਾਹੀ ਹੋਈ ॥ ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲ ਜਾਇ ਕੇ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪਾਸਿ
 ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਚੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹੈ । ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਅਤਿ ਭਲਾ ॥ ਅਗਲੇ ਭਲਕੁ
 ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਦੋਵੈ ਸੰਗਤਿ ਆਏ ॥ ਅਗੇ ਇਕਾਦਸੀ ਦਾ ਜੋਤੁ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਮੇਲਾ
 ਥਾ [॥] ਸੰਗਤਿ ਬਹੁਤੁ ਇਕਠੀ ਹੋਈ ਥੀ ॥ ਅਤੇ ਸਬਦੁ ਵਸਿਆ ਹੈ ਸਭੁ ਰੰਗੁ ਵਿਚ
 ਬੈਠੇ ਹੈਨ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜੁ ਤੁਸੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੀਬਾਨੁ ਹਉ
 ਤੁਸਾ ਥੀ ਮੰਗੀਐ ਸੋ ਪਾਈਐ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਹੁ ਜੁ ਲੜਕਾ ਗੁਰੂ ਦੇਇ ਤਾ ਅਰਦਾਸਿ ਪਈ
 ਕਿ ਰਾਜਾ ਪਰਤੀਤੁ ਰਖਣੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਲੜਕਾ ਦੇਇਗਾ ॥ ਤਬ ਉਇ ਘਰਿ ਗਏ ॥
 ੧੯੭ (ਅ) ਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਮੈਦ ਹੋਈ ॥ ਸਮੈ ਨਾਲਿ/ ਕਛ ਜਨਮਿਆ ॥ ਤਾ
 ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਪਾਸਿ ਆਇ ਖਬਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜਾ
 ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਹੈ ॥ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਝਖਿ ਮਾਰਦੇ ਹਉ ॥ ਲੜਕਾ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ॥
 ਤਬ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਉਹੁ ਲੜਕੀ ਵਡੀ ਹੋਈ ॥ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਕੇ ਭਾਣੇ ਲੜਕਾ ਵਡਾ
 ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਰਾਜੇ ਕਹਿਆ ਇਸ ਲੜਕੇ ਕਾ ਸੰਜੋਗੁ⁵ ਕਹੀ ਕਰੀਐ ॥ ਤਬ ਇਕੁ

¹ਚਾਹਵਾਨ ।²ਭਰੋਸੇ ।³ਸਰੋਪਾ ।⁴ਸੰਤਾਨ, ਔਲਾਦ ।⁵ਵਿਆਹ ।

ਹੋਰੁ ਰਾਜਾ ਬਾ ਉਸ ਕੇ ਘਰਿ ਲੜਕੀ ਬੀ ॥ ਉਸ ਤਈ ਸੰਜੋਗ ਕੀ ਬਾਤਿ ਕਹਿ ਭੇਜੀ ॥
ਉਸਿ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ॥ ਜੁ ਧੰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਮੈਨੂ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲੀ ਹੈ ॥ ਉਸ ਵਧਾਈ
ਅਤੇ ਜੋ ਕਛੁ ਰਸਮ ਸਾਦੀ ਦੀ ਹੋਦੀ ਹੈ ਸੁ ਅਪਣੇ ਪੰਡਤਿ ਹਥ ਦਿਵਾਇ ਭੇਜੀ ॥ ਇਥੇ
ਸਭ ਕਬੀਲਾ ਇਕਠਾ ਹੋਇਆ । ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਈ ॥ ਉਹੁ ਪੰਡਤੁ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ॥/ ਅਤੇ ੧੯੮ (ੳ)
ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਿਛੈ ਲੋਕੁ ਪਏ ਕੰਨਿ ਜੋੜਨਿ ਜੁ ਰਾਜਾ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਪਰਾਈ ਜਾਈ
ਗਾਲਦਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਰਾਜਾ ਸੁਣੇ ਭੀ ਪਰੁ ਮੰਨੇ ਕਿਸੈ ਦੀ ਨਾਹੀ ॥ ਈਵੈ ਜਾਣੇ ਕਿ ਮੇਰਾ
ਕੁਇਰ^੧ ਅਰੁ ਰਾਜਿੰਦ੍ਰ^੨ ਹੈ ॥ ਤਬ ਸਮਾ ਪਾਇ ਕੇ ਕਾਜ ਕਾ ਅਰੰਭੁ ਹੋਇਆ ॥ ਲੜਕੀ
ਤਾਈ ਨਾਵਾਇ ਧੁਵਾਇ ਮਰਦਾਨੇ ਕਪੜੇ ਪਹਰਾਇ ਘੋੜੀ ਚਾੜ੍ਹਉ ਨੇ ॥ ਅਤੇ ਜੰਵਿ ਚੜੀ
ਬਹੁਤੁ ਤਮਾਸਗੀਰ^੩ ਨਾਲਿ ਉਠਿ ਚਲਿਆ ॥ ਭਾਈ ਦਿਖਾ ਕਿਆ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ ਜੰਵਿ
ਚਲੀ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਇ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਅਪਣੇ ਬਿਰਦ ਕੀ ਲਾਜਿ
ਸਮਾਲਿ ਕੈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਪਰਤੀਤੁ ਉਪਰ ਕੋਈ ਜੁ ਸਾਗੁ^੪ ਕੀਤੋਸੁ ॥
ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਮਿਰਗੁ ਬਣਿ ਕੇ ਜੰਵਿ ਦੇ ਅਗੇ ਹੋਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥/ ਤਬ ਗਭਰੂ ਨੂੰ ਜੁ ਉਸਾਨ^੫ ੧੯੮ (ਅ)
ਆਏ ਘੋੜਾ ਹਰਣਿ ਪਿਛੈ ਸੁਟਿਉਸੁ ॥ ਚਲੈ ਚਲੈ ਜੰਵਿ ਬੀ ਬਹੁਤੁ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ॥
ਅਗੇ ਪਿਛੈ ਜਾਦੇ ਜਾਦੇ ਤਾ ਹਰਣੁ ਇਕ ਬਾਗੀਚੇ ਵਿਚਿ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਪਿਛੋਦੀ ਉਹੁ
ਗਭਰੂ ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਮਹਾ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਜਾਦੋ ਪੈਰੀ
ਪਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਆਉ ਬਚਾ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ॥ ਇਹੁ ਪੈਰੀ
ਪਇਆ ॥ ਤਬ ਪੀਛੈ ਤੇ ਖੋਜੇ ਖੋਜਿ ਜੰਵਿ ਆਈ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਅੰਦਰਿ ਬਾਗੀਚੇ ਦੇ
ਜਾਇ ਵੜਿਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕ ਮਹਾ ਪੁਰਖ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਉਸਿ ਲੜਕੀ ਦੇ
ਚਿਹਨ ਚਕਰ ਪੁਰਸਾ ਦੇ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਰਾਜਾ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ਫਿਰ ਲੜਕੇ ਕਹਿਆ ਜੁ
ਰਾਜਾ ਜੀ ਏਹੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹੀ ਹੈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਕਰਦਾ ਰਾਜਾ ਪੜਦਖ/ਣਾ ਦੇਇ ਕਰਿ ੧੯੯ (ੳ)
ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਜੁ ਧੰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਵਾਹ ਵਾਹ ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹੁ ਤੂੰ ਮਨਸਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ।
ਕਿਤ ਮੁਖਿ ਉਸਤਤਿ ਕਰੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ॥ ਜਿ ਧੰਨੁ ਰਾਜਾ ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ
ਪ੍ਰੀਤ ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ ਪਰਤੀਤ^੬ [॥] ਸਿਖੀ ਐਸੀ ਹੀ ਲੋੜੀਐ ॥ ਜਾਹਿ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਅੰਗੁ ਸੰਗ
ਹੈ ॥ ਜਿਥੇ ਅਰਾਧੇਗਾ ਤਿਥੈ ਹੀ ਦਰਸਨੁ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਰਾਜਾ ਖੁਸੀ ਲੈ ਕੇ ਗਇਆ ॥
ਸਾਰੀ ਜੰਵਿ ਹੈਰਾਨੁ ਹੋਇ ਰਹੀ ॥ ਸਭੁ ਸਿਖੁ ਹੋਏ ॥ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਲਗੇ ਜਪਣਿ ॥ ਤਬ
ਕਾਜੁ ਕਰਿ ਕੈ ਡੋਲਾ ਘਰਿ ਲੈ ਆਏ ॥ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕੁ ਅਚੰਭਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥
ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਰਹਿਆ । ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੮] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ / ੧੯੯ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੫੦

ਸੇਖ ਸਰਫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾਈ, ਸੋਲਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰੀ
ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਗੋਸਟ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ / ਤਬ ਇਕ ਸਮੇ ਬਾਬਾ ੨੦੦ (ੳ)
ਬਗਦਾਦ ਸਹਰ ਵਿਚ ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਦੇਖੇ ਤਾ ਸੇਖ ਸਰਫ ਸੋਲਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ
ਕੀਤੇਸੁ ॥ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆ ਕੇ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਭੂਖਣਿ^੭ ਪਹਰੇਸੁ ॥ ਅਤੇ ਨੈਨੀ
ਅੰਜਨੁ^੮ ਦੀਆ ਅਤੇ ਹਥ ਮਹਦੀ ਸਿਉ ਲਾਲੁ ਕੀਤੇਸੁ । ਬਜਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀਆ

^੧ਕੁਮਾਰ, ਲੜਕਾ । ^੨ਰਾਜ ਦਾ ਵਾਲੀ । ^੩ਤਮਾਸਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ । ^੪ਸਾਗ ।
^੫ਉਤੇਜਨਾ (?) । ^੬ਭਰੋਸਾ । ^੭ਗਹਣੇ । ^੮ਸੁਰਮਾ ।

- ਗਾਵਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹਜ਼ੂਮ¹ ਹੋਈ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਸੇਖਾ ਦੇਹ ਕਿਆ ਸਾਗ ਕੀਤਾ
ਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਪੀਉ² ਨਾਹੀ ਮਿਲਿਆ ਪੀਉ ਮਿਲਣਿ ਦੀ ਨਮਤਿ ਸੀਗਾਰੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਸੇਖ ਜੀ ਭੇਖੀ ਕੀਤੀ ਸਹੁ ਰੀਝਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਉਹੁ ਸਚੁ ਦਾ ਗਾਹਕੁ
ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਾਹਦਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦੇ ਰੀਝਾਵਣਿ ਦੀ ਗਲਿ ਨਿਰਾਲੀ ਹੀ ਹੈ ॥
- ੨੦੦ (ਅ) ਜੇ ਖੁਸੀ ਆਵਸੁ ਤਾ ਕਈ ਬਰਸਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਗਵਾ/ਇਕੈ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੈ ॥ ਅਤੇ ਆਪਾ ਜਣਾਵੈ ਤਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਉਸ ਦੀ ਨਿਹਫਲ ਹੋਦੀ ਹੈ ॥
ਅਤੇ ਕੋਈ ਕੋਟ ਕੋਟ ਜਨਮ ਦਾ ਪਾਪੀ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਸਾਧੁ ਭੇਟੀਏ ਜਾ ਖਸਮ ਭਾਵੈ ਤਾ
ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਕਰੈ ॥ ਉਹੁ ਭਾਣੇ ਦਾ ਖਸਮੁ ਹੈ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰੈ ॥ ਪਰੁ ਤੁਸੀ ਉਹੁ
ਜੋ ਕਾਫੀਆ ਗਾਵਦੇ ਸੇ ਸੋ ਗਾਵਹੁ ਦਿਖਾ ॥ ਤਾ ਸੇਖ ਗਾਵਣਿ ਲਗਾ ॥ ॥ ਰਾਗ
ਧਨਾਸਰੀ ਵਿਚ ॥ ॥ ਰਾਗੁ ਧਨਾਸਰੀ ॥ ॥ ਨਿਤ ਪੁਛਉ ਪੰਡਤ ਜੋਇਸੀ³ ॥
ਪ੍ਰਿਆ ਕਬਹੁ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇਸੀ ॥ ਦੁਖੁ ਦਰਦੁ ਵਿਛੋੜਾ ਖੋਇਸੀ ॥ ੧ ॥ ਤਪ ਰਹੀਆਸੁ
ਨੀ ਮਾਏ ਜੀਉ ਬਲੇ ॥ ਮੈ ਕੰਤੁ ਨ ਦੇਖਿਆ ਦੁਇ ਨੈਨ ਭਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਤ ਕਾਗ⁴
ਉਡਾਰਉ ਬਨਿ ਰਹਉ ॥ ਨਿਸ⁵ ਤਾਰੇ ਗਣਤੀ ਮੈ ਨਾ ਸਵਉ ॥ ਜਿਉ ਲਵੈ⁶ ਪਪੀਹਾ
/ ਤਿਉ ਤਿਉ ਲਵਉ⁷ ॥ ੨ ॥ ਮੈ ਪੀਉ⁸ ਬਿਨੁ ਪਲੁ ਨ ਬਿਹਾਵਏ ॥ ਜਿਉ ਵਿਛੁੰਨੀ
ਕੂੰਜ ਕੁਰਲਾਵਏ ॥ ਜਿਉ ਜਲ ਬਿਨ ਮੀਨੁ ਤਰਫਰਾਵਏ ॥ ੩ ॥ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨ ਹੋਹਿ
ਉਤਾਵਲਾ ॥ ਇਕ ਚੋਟ ਨ ਥੀਦੇ ਚਾਵਲਾ ॥ ਕਿਆ ਦਰਸਨਿ ਭੁਲਹੁ ਬਾਵਲਾ ॥ ੪ ॥ ਰਾਗੁ
ਧਨਾਸਰੀ ॥ ਪੈ ਚਕੀ ਆਪੁ ਪੀਸਾਈਐ ॥ ਵਿਚ ਰੰਗੁਣਿ ਅੰਗੁ ਜਲਾਈਐ ॥ ਜਿਉ
ਤਨਿ ਕਪੜ ਰੰਗੁ ਚੜਾਈਐ ॥ ਤਾ ਨਾਮੁ ਮੰਜੀਠੇ ਪਾਈਐ ॥ ੧ ॥ ਇਉ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ
ਪੀਵਣਾ ॥ ਜਗਿ ਅੰਦਰਿ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵਣਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਵਿਚ ਆਵੀ ਪਾਇ
ਪਕਾਈਐ ॥ ਹੋਇ ਰੂਈ ਆਪੁ ਤੁਬਾਈਐ ॥ ਤਿਲ ਘਾਣੀ ਮਾਹਿ ਪੀੜਾਈਐ ॥ ਤਾ
ਦੀਪਕ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈਐ ॥ ੨ ॥ ਵਿਚ ਆਰਣਿ ਤਾਵਣਿ ਤਾਈਐ ॥ ਘਣ ਅਹਰਣ
ਮਾਰਿ ਸਹਾਈਐ ॥ ਤ/ਉ ਸਿਕਲ ਸਵਾਰ ਬਣਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਹੋਇ ਬਿਰਖੁ ਰਬਾਬ
ਘੜਾਈਐ ॥ ਹੋਇ ਛੇਲੀ ਆਪੁ ਕੁਹਾਈਐ ॥ ਕੀ ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਬਜਾਈਐ ॥ ਇਉ
ਸਰਫ ਸਰੋਦੁ ਸੁਣਾਈਐ ॥ ੪ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਤਿਸ ਦਾ ਜਬਾਬੁ ਕਹਿਆ ॥ ਰਾਗੁ
ਧਨਾਸਰੀ ॥ ੧ਦਰਮਾਂਦੀ ਦੁਆਰੇ ਆਈ ਆ ॥ ਨਿਜ ਮਹਲੀ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਈ
ਆ ॥ ਸਹਿ ਭਾਣਾ ਤਾ ਲੈ ਗਲਿ ਲਾਈ ਆ ॥ ੧ ॥ ਇਉ ਮਿਲਿਆ ਨੀ ਮਾਏ ਕਰਮੁ
ਕਰੈ ॥ ਭਈ ਸਾਂਤਿ ਦੇਖਿਆ ਪੀਉ ਨੈਨ ਭਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਣ ਅਉਗਣਿ ਨਾਹਿ
ਵੀਚਾਰਿਆ ॥ ਰੂਪੁ ਜੋਬਨੁ ਨਾਹਿ ਨਿਹਾਰਿਆ ॥ ਘਰਿ ਆਏ ¹⁰ਨਉ ਸਹਿ¹⁰ ਪਿਆਰਿਆ
॥ ੨ ॥ ਪੇਖਿ ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥ ਮਿਲ ਚਾਤ੍ਰਕ ਬੂੰਦ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸ ਮਨਾ ॥
- ੨੦੨ (ੳ) ਪੀਆ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ¹¹ਤ ਕੇਹੀ ਕੀਮ ਗਣਾ¹¹ ॥ ੩ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨ/ਕ ਇਉ ਸਹੁ
ਰਾਵਿਆ ॥ ਰਸੁ ਚਾਖਿ ਗੁਗਾ ਮੁਸਕਾਣਿਆ ॥ ਜਿਨ ਪੀਆ ਤਿਨ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ॥ ੪ ॥
ਤਬ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨੇ ਕਦਮਾ ਉਪਰ ਹਬੁ ਲਾਇਆ ॥ ਜੁ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਗੰਗਾ ਆਈ ॥
ਤੁਸੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਹਉ ਜੀ ॥ ਦਿਆਲੁ ਹੋਵਹੁ ॥ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਨਜਰਿ ਭਰ ਦੇਖਣੇ
ਨਾਲਿ ਸੇਖ ਤਾਈ ਦ੍ਰਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟ ਹੋਇ ਗਈ ॥ ¹²ਰੋਮ ਰੋਮ¹² ਦਰੁ ਦੀਵਾਰ ਮਸਤੁ ਹੋਇ

¹ਭੀੜ । ²ਪ੍ਰੀਤਮ । ³ਜੋਤਿਸ਼ੀ । ⁴ਕਾਂ । ⁵ਰਾਤ । ⁶ਬੋਲਣਾ, ਪੀ ਪੀ ਕਰਨਾ ।

⁷ਪੀ ਪੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ⁸ਪ੍ਰੀਤਮ । ⁹ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ । ¹⁰ਨੈਂ ਸਹ, ਲਾੜਾ ।

¹¹ਪਾਠ ਸੰਦਿਗਧ ਹੈ । ¹²ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਾਠ "ਰੂਮ ਰੂਮ" ਹੈ ।

ਗਇਆ ॥ ਹਰਿ ਜਾਮੇ^੧ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਬੁਰਕੇ^੨ ਅੰਦਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਪਇਆ ਨਜਰਿ ਆਵੈ ॥
ਤਬ ਬਾਬਾ ਖੁਸੀ ਦੇ ਕੇ ਚਲਦਾ ਰਹਿਆ ॥ ਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ॥ ਸਾਖੀ
ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੪੯] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

੨੦੨ (ਅ)

ਚਿਤ੍ਰ ੫੧

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਸਿਖ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ।
ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਦਾ ਹੈ ।

ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਇਕ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ [ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਦਾ ਫਲ ॥]

੨੦੩ (ੳ)

ਤਬ ਬਾਬਾ ਇਕ ਸਿਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸਹਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਇਕੁ ਜੁ ਸਿਖੁ
ਥਾ ਸੁ ਆਵਦਿਆ ਜਾਵਦਿਆ ਸਿਖਾ ਦੀ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਿਖਾ ਨੂੰ
ਵਿਦਾ ਕਰੈ ਤਾ ਪੁਛੈ ਜੁ ਭਾਈ ਜੀ ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ॥ ਕੋਈ ਕਛੁ ਕਹੈ
ਕੋਈ ਕਛੁ ਕਹੈ ॥ ਉਸ ਦੀ ਨਿਸਾ^੩ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਇਕ ਦਿਨੁ ਬਾਬਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰਿ
ਜਾਇ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ਉਸ ਬਹੁਤੁ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ॥ ਵਡੇ ਵੇਲੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ ॥
ਜੁ ਜੀ ਸਾਧੁ ਮਿਲੈ ਕਾ ਫਲੁ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਤਬ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲੁ ਤੈਨੂੰ
ਭਲਕੇ ਮਲੂਮੁ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਫਲਾਣੇ ਥਾਇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਖਤੁ ਹੈ । ਉਥੇ ਜੁ ਕੋਈ
ਹੋਵੇਗਾ ਸੁ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਕਰੇਗਾ ॥ ਜੇ ਕਰ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਉਥੇ ਨ ਹੋਈ ॥ ਤਾ ਅਸਾ/ਡੇ
ਪਾਸਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਇ ਫਿਰ ਆਵਹਿ ॥ ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਦੇਖੇ ਤਾ
ਦਰਖਤ ਹੇਠਿ ਇਕ ਜੋੜਾ ਕਾਵਣੀ ਕਾਉ ਬੈਠੇ ਹਨ ॥ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਘੜੀਆ
ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬੈਠਿ ਕੇ ਉਠਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਭਾਈ ਸਿਖਾ
ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਉਥੇ ਮਨੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹਾ ॥ ਇਕੁ ਜੋੜਾ
ਕਾਵਾ ਦਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਮੇਰੀ ਨਿਸਾ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਭਲਕੇ
ਭੀ ਉਸੇ ਥਾਇ ਜਾਵੈ ॥ ਭਲਕੇ ਫਿਰ ਗਇਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਬਗੁਲਿਆ
ਕਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮਾਨੁਖ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਘੜੀਆ ਦੁਇ ਤ੍ਰੈ ਬੈਠਿ ਕੇ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ
ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਭਾਈ ਸਿਖਾ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ/ ਜੀ
ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਬਗੁਲਿਆ ਦਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ਮਾਨੁਖ ਕੋਈ ਨਾਹਾ ॥ ਮੇਰੀ ਨਿਸਾ ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ॥
ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਭਾਈ ਭਲਕੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਵੈ ॥ ਭਲਕੇ ਫੇਰ ਗਇਆ ॥ ਕਿਆ
ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਹੰਸਣੀ ਤੇ ਹੰਸੁ ਬੈਠਾ ਹੈ ਮਾਨੁਖ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਘੜੀਆ ਦੁਇ
ਤ੍ਰੈ ਬੈਠਿ ਕੇ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਭਾਈ ਦਿਖਾ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ
ਹੋਈ ਕਿ ਨਾਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਇਕੁ ਜੋੜਾ ਹੰਸਾ ਦਾ ਬੈਠਾ ਥਾ ਮਾਨੁਖੁ ਕੋਈ ਨਾਹਾ ਮੇਰੀ ਨਿਸਾ
ਕਿਸ ਤੇ ਹੋਵੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਭਾਈ ਸਿਖਾ ਭਲਕੇ ਫੇਰ ਜਾਏ ॥ ਭਲਕੇ
ਉਹੁ ਸਿਖੁ ਫੇਰ ਗਇਆ ॥ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਜੁ ਇਕੁ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪੁਰਖੁ ਬੈਠੇ ਹਨ ॥ ਉਨਾ
ਨਾਲਿ ਪੈਰੀ ਪਉਣਾ ਹੋਇਆ ॥ ਉਨਾ ਪਾਸਹੁ ਪੁਛਿਉਸੁ ਜੁ ਭਾਈ ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ
ਫਲੁ ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਆਖਿਆ ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਦਾ ਫਲੁ ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਮਲੂਮੁ ਨ ਹੋਇਆ ॥
ਅਸਾ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਲਗਿਆ ਕਾ ਫਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਜੁ ਅਸਾਡਾ ਜਨਮੁ ਸਉਰਿਆ

੨੦੩ (ਅ)

੨੦੪ (ੳ)

੨੦੪ (ਅ)

^੧ਕਪੜਾ, ਸਰੀਰ । ^੨ਪਰਦਾ । ^੩ਤਸੱਲੀ ।

ਅਸੀ ਵਡੇ ਹਤਿਆਰੇ ਪਾਪੀ ਜੀਅ ਸੇ ਤੇ ਕਾਉ ਦੀ ਜੂਨ ਪਾਏ ਸੇ ॥ ਪਹਲੇ ਦਿਨ ਜੁ ਤੇਰਾ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਅਸੀ ਬਗੁਲੀ ਬਗੁਲਾ ਹੋਇ ਗਏ ॥ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਲਗਿਆ ਹੰਸਣੀ ਹੰਸ ਹੋਏ ॥ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਡਿਠਿਆ ਮਨੁਖ ਦੇਹ ਸਵਾਧਾਨੁ ਪਾਈ ॥ ਉਹ ਧੰਨੁ ਤੇਰਾ ਗੁਰਦੇਵ ਹੈ ਜੁ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨੁ ਕੀਤਿਆ ਅਸਾ ਪਾਪੀਆ ਦੀ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਅਪਣੇ ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦਿਖਾਇ ॥ ਤਾ ਉਸ ਸਾਧੁ ਕੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਇ ਆਈ ॥ ਤਾ ਉਹੁ ਸਭੈ ਆਇ ਕੈ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਸਿਖਾ ਸੁਣਾਉ ਭਾਈ ਤੇਰੀ ਨਿਸਾ ਹੋਈ ॥ ਤਾ/ ਉਸ ਸਿਖੁ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ॥ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤ ਤੂਹੈ ਜਾਣੇ ਜਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਮਿਲਿਆ ਤਾ ਨਿਸਾ ਦੀ ਕਿਆ ਰਹੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ਨਾਮ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿੜਾਇਆ ॥ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਚਲਦਾ ਰਹਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੦] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੨

ਗੋਸਟਿ ਫੈਲਸੂਫ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਕੋਲ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੨੦੫ (ਅ)

ਸਾਖੀ ਬੀਚਾਰ ਫਕੀਰੀ ਕਾ ॥ / ਗੋਸਟੁ ਫੈਲਸੂਫ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥

੨੦੬ (ੳ)

ਤਬ ਇਕੁ ਫੈਲਸੂਫ ਫਕੀਰ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਪਹਿਲੀ ਫਕੀਰੀ ਅੰਦਰਿ ਚਾਹੀਐ ॥ ਅੰਦਰਿ ਫਕੀਰੀ ਹੋਇ ਸੁ ਕਿਸ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ॥ ਜਿਉ ਧਾਨ ਕੀ ਮੁੰਜਰ ਹੋਇ ਸਠੀ ਕੀ ॥ ਤਉ ਕਛੁ ਸੋਧੀਐ ਅੰਦਰਿ ਫਲੁ ਹੋਇ ॥ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਕਰ ਕੇ ਜੇ ਅੰਦਰਿ ਫਕੀਰੀ ਹੋਇ ਤਾ ਭਾਵੈ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਹਿ ਹੋਵੈ ॥ ਭਾਵੈ ਉਦਾਸ ਮਹਿ ਹੋਵੈ ॥ ਅਰੁ ਜੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੁ ਮਹਿ ਨਾ ਰਹੈ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੇ ਤਉ ਭੇਖੁ ਕਰਿ ਨਿਕਲੇ ਫਕੀਰ ਦਾ ॥ ਸਿਰੁ ਮੁਨਾਵੈ ਟੋਪੀ ਲੇਵੇ ਖਫਣੀ ਪਹਰੇ ਲੰਗੋਟੀ ਪਹਰੇ ॥ ਤਬ ਏਹੁ ਬਸਤ੍ਰ ਤੋਬਹ ਤੋਬਹ ਕਰਿ ਉਠਤੇ ਹੈ ॥ ਕਹਤੇ ਹੈਨ ॥ ਏ ਹੈਵਾਨ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਤੂ ਅਸਾ ਨੂ ਉਪਰਿ ਨਾ ਲੈ ॥ ਜਿਨਾ ਦੇ ਅਸੀ ਬਸਤ੍ਰ ਹਾ ਪਰ ਜੇ/ ਉਇ ਅਮਲ ਹੋਵਨ ਤਾ ਲੈ ਨਾਹੀ ਤਾ ਨ ਲੈ ॥ ਜਿਨਾ ਦਾ ਤੂੰ ਕੁਟਣੁ ਹੈ ਸੇ ਲੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਫੁਰਮਾਈਐ ॥ ਸੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕਵਨੁ ਹੈ ॥ ਜਿਤ ਪਹਰੇ ਸੋਭਾ ਪਾਵਹਿ ॥ ਤਬ ਬਸਤ੍ਰ ਕਹਤੇ ਹੈ ਸਿਰੁ ਮੁਨਾਵਣਾ ਟੋਪੀ ਪਹਰਣੀ ਏਹ ਬਾਲਕ ਦਾ ਭੇਖੁ ਹੈ ॥ ਕੇਹਾ ਬਾਲਕੁ ਜਿਚਰੁ ਗੋਦੀ ਰੁੜਦਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜੇ ਉਸਿ ਬਾਲਕ ਜੇਹਾ ਹੈ ॥ ਤਾ ਅਸਾ ਕਉ ਹਥਿ ਲਾਇ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਸਿਆਣਾ ਹੈ ਤਾ ਨ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਅਰੁ ਖਫਣੀ^੧ ਬੋਲੀ ॥ ਏ ਯਾਰ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਜੇ ਮੈਨੂ ਪੈਨਦਾ ਹੈ ਖਫਣੀ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਪਹਰਾਵਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਜੀਵਦਾ ਮੁਰਦਾ ਹੋਵੈ ਤਾ ਪਹਰੁ ॥ ਅਤੇ ਜੇ ਕਾਈ ਦੁਨੀਆ ਥੀ ਹਿਰਸ ਕਰਹਿ ਤਾ ਤੂ ਮੈਨੂ ਨਾ ਪਹਰੁ ॥ ੨ ॥ ਫਿਰ ਫਹੌੜੀ ਬੋਲੀ ॥ ਏ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਮੈ ਤੋ ਮਿਸਲ^੨ ਗੁਦੜ ਦੀ ਧੂਏ ਦੀ ਹਾ ॥ ਜੇ ਖੁਦੀ^੩ ਹਿਰਸ^੪ ਛੋਡਹਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਉਪ/ਰਿ ਧੁਖਹਿ ਤਾ ਹਥਿ ਲਾਇ ॥ ਨਾ ਧੁਖਹਿ ਤਾ ਨਾ ਲਾਇ ॥ ੩ ॥ ਫੇਰ ਡਿਬੀ ਬੋਲੀ ॥ ਏ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਤੂੰ ਜੁ ਮੈਨੂ ਹਥੁ ਲਾਇਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਤਿ

੨੦੬ (ਅ)

^੧ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਪਹਨਣ ਦਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਲੰਬਾ ਚੋਗਾ ।^੨ਵਾਂਗ ।^੩ਹਉਮੈ ।^੪ਲਾਲਚ ।

ਮਜਲਿ¹ ਚਲਹਿ ਤਾ ਤੂ ਮੈਨੂ ਹਥੁ ਲਾਇ ॥ ਤਬ ਉਸ ਪੁਛੀ ਡਿਬੀ ਤੇਰਾ ਕਵਨੁ ਰਾਹੁ ਹੈ ॥
 ਤਾ ਡਿਬੀ ਬੋਲੀ ਮੇਰਾ ਰਾਹੁ ਉਪਠਾ ਹੈ । ਹੋਰਨਾ ਭਾਡਿਆ ਦੇ ਮੁਹਿ ਸਿਧੈ ਹੈਨ ਮੇਰਾ
 ਮੁਹੁ ਉਪਠਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਜਹਾਨ ਦੀਉ ਸਾਦੀਉ ਗਮੀਉ ਵਲੋਂ ਮੁਹੁ ਉਪਠਾ ਕਰ ਰਖੈ ਤਾ
 ਹਥ ਲਾਇ ਨਾਹੀ ਤਾ ਨ ਲਾਇ ॥ ੪ ॥ ਬਹੁੜਿ ਫਕੀਰੀ ਦੀ ਕਿਆ ਮਜਲਿ ਹੈ ॥
 ਜੇ ਏਕ ਬਾਰ ਏਹ ਘਰੁ ਤਿਆਗਿ ਨਿਕਲੇ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਕਿਆ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਘਰਾ ਅਗੇ
 ਜਾਇ ਹਥੁ ਅਡੇ ॥ ਸਬਰੁ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਰਹੇ ॥ ਖੁਦਾਇ ਉਪਰ ਸਿਦਕ² ਕਰੇ ॥ ਅਕੈ ਦਮੁ
 ਨਿਕਲਿ ਗਇਆ ॥ ਅਕੈ ਖੁਦਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਜਿਸ ਦੁਨੀਆ/ ਨੂ ਤਿਆਗਿ ਨਿਕਲਿਆ ॥ ੨੦੭ (ੳ)
 ਫਿਰ ਉਸ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹਟਿ ਹਟਿ ਲਗਾ ਮੰਗਿਣ ਮੰਗਿ ਖਾਵਣਿ ॥ ਤਾ ਖੁਦਾਇ
 ਨਾਲਿ ਵਾਸਲੁ³ ਨ ਹੋਇਉ ॥ ਤਾ ਕਿਸੀ ਮਜਲੁ ਨ ਪਹੁਤਾ ॥ ਜੇ ਇੰਜੇ ਹੀ ਫਕੀਰੀ ਹੋਇ
 ਨ ਆਵੈ ॥ ਤਾ ਇਸ ਨੂ ਘਰੁ ਹੀ ਭਲਾ ॥ ਮਤੁ ਕਛੁ ਮਸਕਤਿ⁴ ਵਿਚ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਇ
 ਭੀ ਨਿਕਲੇ ॥ ਜਦਿ ਕਦਿ ਏਵੇ ਫਕੀਰੀ ਕਰੈ ਜੇ ਨ ਕਰੈ ॥ ਤਾ ਸਾਗੀ⁵ ਹੋਇਆ ॥
 ਸਾਗੀ ਕਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ॥ ਰਤੀ ਇਕੁ ਸਾਗੁ ਕਰਿ ਆਵਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਸਾਗੀ ਐਨ ਜੋਗੀ
 ਹੈਨ ਨ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈਨ ਜੋ ਰੂਪੁ ਕੀਤਾ ਲੋੜਣਿ ॥ ਬਾਹਰੁ ਸਾਗੁ ਕਰਤੇ ਹਨ ॥ ਅੰਦਰਹੁ
 ਮਸਕਰੇ⁶ ਹੈਨ ॥ ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਵਉ ॥ ਪੀਰ ਪੁਰਖੁ ਹੋਵਉ ਭਗਤੁ ਸਿਧ ਸਾਧਕ
 ਹੋਵਉ ॥ ਅੰਦਰਿ ਦਾਵਾ ਰਹਿਆ ਤਾ ਸਾਗੀ ਹੋਇਆ ॥ ਜੇ ਦਾਵਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਤਾ
 ਫਕੀਰੁ ਭੀ ਪੀਰ ਭੀ ਮੁਰੀਦੁ ਭੀ ਸਿਖੁ/ ਭੀ ਗੁਰੂ ਭੀ ॥ ਵਾਹੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ੨੦੭ (ਅ)
 ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨਿ ਹੋਈ ॥ [੫੧ ॥] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੩

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੋਰਖ ਤੇ ਕਾਲ ਨਾਲ ਗੋਸਟ

ਗੋਸਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ਨਾਲੇ ਕਾਲ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ॥
 / ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ ॥ ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ ਕਿਆ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕੂਚੀ ॥ ੨੦੮ (ੳ)
 ਕਹੈ ਗੋਰਖੁ ਸੁਣਿ ਹੋ ਨਾਨਕੁ ਸੁਰਗੁ ਕੀ ਬਾਟ ਉਚੀ ਕਿ ਨੀਚੀ ॥ ੧ ॥ ਸਬਦੁ
 ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ ਸੁਤਤਿ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕੂਚੀ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਿ ਹੋ ਗੋਰਖੁ
 ਸੁਰਗੁ ਕੀ ਬਾਟ ਉਚੀ ਨਾ ਨੀਚੀ ॥ ੨ ॥ ਕੈ ਉਂਗਲ ਅਕਾਸੁ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ਕੈ ਮੰਡਲ ਮਹਿ
 ਤਾਰੇ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਦੇਵ ਕੇਤੇ ਹੋ ਪੁਰਖਾ ਇਦ੍ਰ ਬਰਸੈ ਕੈ ਧਾਰੈ ॥ ੩ ॥ ਚਾਰ ਉਂਗਲ
 ਅਕਾਸ ਰੇ ਪੁਰਖਾ ਦੁਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਤਾਰੇ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਦੇਉ ਏਕੋ ਰੇ ਪੁਰਖਾ ਇਦ੍ਰ ਬਰਸੈ
 ਨਉ ਧਾਰੈ ॥ ੪ ॥ ਫਿਰ ਸਿਧ ਨੇ ਕਾਲਿ ਬੁਲਾਇਆ ਕਾਲੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥
 ਉਠਤ ਮਾਰਉ ਬੈਠਤ ਮਾਰਉ ਮਾਰਉ ਸੋਆ ਸੂਤਾ ॥ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਮਹਿ ਮਹਾ
 ਜਾਲੁ ਹਮਾਰਾ ਕਹਾ ਕਰਹੁਗੇ ਪੂਤਾ ॥ ੫ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ / ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ੨੦੮ (ਅ)
 ਉਠਤ ਜਾਗਉ ਬੈਠਤ ਜਾਗਉ ਜਾਗਉ ਸੋਆ ਸੂਤਾ ॥ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਰਾਲਾ ਤਉ
 ਬਾਬੇ ਕਾ ਪੂਤਾ ॥ ੬ ॥ ਸਗਲੀ ਧਰਤੀ ਡਿਬੀ ਕਰਉ ਅੰਬਰੁ ਕਰਉ ਉਪਾਰਾ ॥ ਚਾਰੇ
 ਜੁਗ ਕਾ ਈਧਨ ਕਰਉ ਕਹਾ ਰਹੈ ਹੋ ਨਾਨਕੁ ਪਿੰਡ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੭ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਾ ਜਤੀ

¹ਪੜਾ, ਰਾਹ ।

²ਵਿਸ਼ਵਾਸ ।

³ਮਿਲਣਾ ।

⁴ਮਿਹਨਤ ।

⁵ਸਾਗੀ ।

⁶ਮਸਖਰੇ ।

- ਜਿਹਬਾ ਕਾ ਸੂਚਾ ॥ ਧਰਤਿ ਤੇ ਚਉੜਾ ਅਕਾਸ ਤੇ ਮੂਚਾ ॥ ਇੰਦ੍ਰੀ ਜਿਹਬਾ ਏਕੋ ਨਾਲਿ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਇਤ ਸੰਜਮਿ ਬੰਚੈ ਕਾਲੁ ॥ ੮ ॥ ਫਿਰ ਕਾਲੁ ਦਲਗੀਰੁ ਹੋਇਆ [॥] ਕਾਲ
 ਕਹਿਆ ਮੈ ਹੁਕਮੁ ਵਿਚੁ ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਾਲ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ
 ਬੋਲਿਆ ॥ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ॥ ਕਹਾ ਭਇਆ ਜੇ ਪਿੰਡੁ ਨ ਪੜਿਆ ॥ ਜੇ ਮੈ
 ਵਰਿਆ ਭਰਮਤਿ ਫਿਰਿਆ ॥ ਜੇ ਮੈ ਵਰਿਆ ਅਉਧੁਵ ਧਾਈ ॥ ਤਾ ਅੰਤ ਕਾਲੁ
 ੨੦੯ (ੳ) ਪਿੰਡੁ ਪੜੈਗਾ ਭਾਈ ॥/ ੯ ॥ ਆਵੈ ਕਾਲੁ ਕਹਾ ਕੋ ਜਾਇ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ
 ਕਾਲੁ ਹੀ ਖਾਇ ॥ ਆਵੈ ਕਾਲੁ ਕਹਾ ਕੋ ਨਸੈ ॥ ਕਵਨੁ ਕੁਟੀ ਜਿਤੁ ਜਾਇ ਕੋ ਬਸੈ ॥
 ਕਵਨ ਕੁੰਟ ਜਿਤੁ ਜਾਈਐ ਨਸਿ ॥ ਚਉਦਹ ਤਬਕ ਕਾਲਿ ਕੇ ਵਸਿ ॥ ਕਾਲਿ ਕੇ ਬਾਧੇ
 ਰਾਮੁ ਰਸੂਲੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬਰਸਰ ਕਾਲੁ ਕਬੂਲੁ ॥ ਆਪੇ ਆਵੈ ਆਪੇ ਜਾਇ ॥ ਆਵੈ ਕਾਲ
 ਕਸੈ ਲੈ ਜਾਇ ॥ ਸੋਧ ਸਾਥਿ ਜਬ ਦੇਖਾ ਮੜਾ ॥ ਜਿਤ ਦੇਖਾ ਤਿਤੁ ਨਾਨਕੁ ਖੜਾ ॥ ੧੦ ॥
 ੨੦੯ (ਅ) ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੨] ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥ /

ਚਿਤ੍ਰ ੫੪
 ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਲਹਣਾ ਜੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ,
 ਹੇਠਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਹਿਆ ਹੈ ।

- ੨੧੦ (ੳ) ਗੋਸਟ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਅੰਗਦੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ / ਗੋਸਟਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ
 ਕੀ ਅੰਗਦੁ ਨਾਲਿ ਹੋਈ ॥ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ
 ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੇ ਪਿਛੈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ
 ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਜਦਿ ਅਢਾਈ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਗਈ ॥ ਤਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਵੀ ਨਦੀ
 ਉਪਰਿ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਤਦਿ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਆਇ ਰਹੀ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ ਇਸਨਾਨੁ ਕੀਆ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਰੇ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਿਮਰਣੇ ਬੈਠਾ
 ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਣਿ ਲਗਾ ॥ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀ ਸਿਫਤ ਲਗਾ ਕਰਣਿ ॥
 ਸਲੋਕੁ ॥ ^੧ਸੁਬਾਹੀ^੨ ਸਲਾਹਿ^੩ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਇਕ ਮਨਿ ॥ ਸੇਈ ਪੂਰੇ
 ਸਾਹ ਵਖਰੇ ਉਪਰਿ ਲੜਿ ਮੁਏ ॥ ਦੂਜੈ ਬਹੁਤੇ ਰਾਹੁ ਮਨ ਕੀਆ ਮਤੀ ਖਿੰਡੀਆ ॥
 ਬਹੁਤੁ ਪਏ ਅਸਗਾਹ ਗੋਤੇ ਖਾਹਿ ਨ ਨਿਕਲੇਹਿ ॥ ਤੀਜੈ ਮੁਹਿ ਗਿਰਾਹ ਭੁਖੁ ਤਿਖਾ ਦੁਇ
 ੨੧੦ (ਅ) ਭਉ ਕੀਆ ॥/ ਖਾਧਾ ਹੋਇ ਸੁਆਹੁ ਭੀ ਖਾਣੇ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ॥ ਚਉਥੇ ਆਈ ਉਘਿ ਅਖੀ
 ਮੀਟ ਪਵਾਰਿ^੪ ਗਇਆ ॥ ਭੀ ਉਠਿ ਰਚਿਉਨੁ ਵਾਦ ਸੈ ਵਰਿਆ ਦੀ ਪਿੜ ਬਧੀ ॥ ਸਭੇ
 ਵੇਲਾ ਵਖਤ ਸਭ ਜੇ ਅਠੀ ਭਉ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕੁ ਸਾਹਿਬ ਮਨਿ ਵਸੈ ਸਚਾ ਨਾਵਣ
 ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਏਹੁ ਸਲੋਕੁ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਪੜਿਆ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥
 ਜੁ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਕਿਸੈ ਨਾਹੀ ਕਰ ਸਕੀ ॥ ਸੁ ਕਉਣੁ ਹੈ
 ਜਿ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕੋਈ ਕਰੈ ॥ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜੁ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ
 ਕਿਆ ਹੈ ॥ ਜਿ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਉੜਕੁ^੫ ਸੁਮਾਰੁ^੬ ਜਾਣੇ ਸੁ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਰੈ ॥ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ
 ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਹਉ ਜੰਤੁ ਕਿਆ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਕਾ ਵਖਿਆਣੁ ਕਰੀ ॥

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ. ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੧੪੫ ਉਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹਨ : ^੨ਸੁਬਾਹੀ ।

^੩ਸਲਾਹ ।

^੪ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ; ਭਾਵ ਘੂਕ ਸੌ ਗਇਆ ।

^੫ਉੜਕ, ਅੰਤ ।

^੬ਗਿਣਤੀ ।

ਪਰੁ ਜੁ ਜੀ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤ ਨੂ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਲੈਣਿ ਨੂ ਲੋਚਦੇ ਹੋਨਿ ॥ ਮੈ ਉਨਾ ਦੀ ਸਲਾਹਿ
ਕਰੀ ਜੇ ਕਰਿ ਸਕੀ ॥ ਸੁਬਾਹੀ ਕਹੀਐ/ ਭਲਕੁ [॥] ਭਲਕੁ ਕਹੀਐ ਸਕਾਰ [॥] ਨਾਮੁ ੨੧੧ (ੳ)
ਲੀਜੈ ਜਿਨਾ ਇਕੁ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ॥ ਸੁਬਾਹੀ ਹਉ
ਉਨਾ ਦਾ ਨਾਉ ਸਲਾਹੀ ॥ ਜਿਨੀ ਤੂ ਇਕੁ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਕੇ
ਮੈ ਉਨਾ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪੀ ਜਿਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਇਕੁ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥ ਹੋਰੁ
ਆਸਰੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਮਾਇਆ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਰਾਜੁ ਭੋਗ ਉਪਰਹੁ
ਮਨੁਹੁ ਉਤਾਰ ਕੈ ਨਾਮੁ ਸਾਥਿ ਮਨੁਆ ਆਣਿ ਰਖਿਆ ਹੈ ॥ ਇਕੁ ਧਿਆਨੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ਕਾ
ਹੈ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਜਪੁ ਕੀਆ ਹੈ ॥ ਹਉ ਉਨਾ ਦਾ ਨਾਮੁ ਜਪੀ ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਵੈ ॥
ਸੋ ਉਇ ਕੈਸੇ ਹਹਿ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤੇ ਹਹਿ ॥ ਉਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹ ਹਹਿ ॥ ਉਈ ਪੂਰੇ
ਧਨਵੰਤ ਹਹਿ ॥ ਜਿਨਾ ਇਸੁ ਵਖਤ ਤੇਰਾ/ ਨਾਮੁ ਜਪਿਆ ਹੈ ॥ ਇਸ ਵਖਤ ਕੇ ਰਖਵਾਲੇ
ਬਹੁਤੁ ਹੈ ॥/ ਐਸੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੈ ਜਿਨਾ ਕਾ ਏਹ ਫਰ੍ਹਾ^੧ ਨਾਹੀ ॥ ਸਿ ਉਹੁ ਰਖਵਾਲੇ ਜੁ ਹੈ ੨੧੧ (ਅ)
ਉਨਾ ਕਾ ਬਲੁ ਕੈਸਾ ਹੈ ॥ ਕੈਸੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੋਨ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਮਾਨੁਖੁ ਕਉ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਣਿ
ਨਾਹੀ ਦੇਤੇ ॥ ਉਇ ਰਖਵਾਲੇ ਐਸੇ ਹੈ ਇਕੁ ਜੋਧਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂ ਢਾਹਿ ਘਤਦਾ ਹੈ ॥
ਆਜਜੁ ਕਰਦਾ ਹੈ ॥ ਐਸੇ ਹੈ ਜੁ ਮਸਕਤਿ ਕਰਾਇਦੇ ਹੈ ॥ ਅਨਰਥ ਕਰਾਇਦੇ ਹੈ ॥
ਮਾਰਗ ਤੇ ਕੁਮਾਰਗ ਚਲਾਇਦੇ ਹੈ ॥ ਉਇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਫੇਰ ਘਤਦੇ ਹੈ ॥ ਜਿਤੁ ਇਸ
ਦਿਆ ਸੁਖਾ ਕਾ ਨਾਸੁ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਸਾਹ ਪਤਿਸਾਹ ਸੂਰਮੇ ਜੋਧੇ ਉਨਾ ਕੇ ਆਗੇ ਕਿਸੇ
ਦਾ ਕੰਮੁ ਨਾਹੀ ॥ ਏਹੇ ਜੇਹੇ ਅਠਾਰਹ ਹਜਾਰ ਜੋਧੇ ਹੋਨ ਉਸ ਵਖਤ ਕੇ ਰਖਵਾਲੇ ਹੈ ॥
ਉਸ ਵਖਤ ਮਾਨੁਖੁ ਕਉ ਨਾਉ ਨਾਹੀ ਲੈਨਿ ਦੇਤੇ ॥ ਹੋਰੁ ਜੋਧੇ ਜੁ ਹੈ ॥ ਸੁ ਇਕ ਦਿਨ
ਲੜਾਈ ਕਰ ਕੇ ਹਟਦੇ ਹੈ ॥ ਏਹ ਐਸੇ ਜੋਧੇ ਹੈ ॥ ਨਿਤ ਲੜਾਈ ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਜੋ ਸੂਰਾ
ਪੂਰਾ ਹੋਵੈ/ ਨਿਤਾ ਪਰਤ ਲੜਾਈ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਮੇਰੇ ਸੋਈ ਸਾਹੁ ਹੈ ਜੁ ਪਿਛਲੇ ਪਹਰ ੨੧੨ (ੳ)
ਰਾਤਿ ਕੇ ਜਾਗੇ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰੇ ॥ ਜਬ ਦੂਜਾ ਪਹਰੁ ਦਿਨ ਕਾ ਚੜਿਆ ॥ ਤ ਬਹੁਤੀ
ਰਾਹੀ ਇਹ ਮਨੁ ਲੈ ਦਉੜਦਾ ਹੈ ॥ ਜੈਸਾ ਉਸ ਵਖਤ ਥਾ ॥ ਐਸਾ ਸਿਮਰਨੁ ਦੂਜੇ ਪਹਰ ਨ
ਹੋਇਆ ॥ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ਮਨੁ ਦਉੜਿਆ ਮਾਇਆ ਪੀਛੇ ॥ ਲਗਾ ਮਨ ਕੀਆ ਮਤੀ
ਦਉੜਾਵਣੇ ॥ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੁਜਿਗਾਰ ਕਰਣੇ ਨੂੰ ਵਡਿਆ ਅਸਗਾਹਾ^੨ ਲਾਲਚਾ ਵਿਚ
ਪਇਆ ॥ ਜਿਥੇ ਫੇਰ ਨਿਕਲੇ ਨਾਹੀ ਲਗਾ ਗੋਤੇ ਖਾਣਿ ਤਿਸਨਾ ਦੇ ਰੰਗਿ ਨਾਲਿ ॥ ਆਸਾ
ਦੇ ਦਰੀਯਾਉ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ॥ ਲਗਾ ਗੋਤੇ ਖਾਣਿ ॥ ਪਿਟਦਾ ਪਿਟਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ
ਕੰਮਿ ਲਾਲਚਿ ਵਿਚ ॥ ਜਾ ਤੀਜਾ ਪਹਰੁ ਦਿਨ ਦਾ ਚੜਿਆ ਤਾ ਭੁਖਾ ਹੋਇਆ ॥ ਫਿਰ
ਆਇ ਕੇ ਪਿਟਦੇ ਪਿਟਦੇ ਗਿਰਾਹੁ ਮੁਹਿ ਪਇਆ ॥ ਸੁ ਭੁਖੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਖਾ/ ਆਜਜੁ ਕੀਤਾ ॥ ੨੧੨ (ਅ)
ਖਾਇ ਕੇ ਜਾ ਚਉਥਾ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਕਾ ਆਇਆ ॥ ਤਾ ਪੈ ਸੁਤਾ ਉਘ ਆਈਆਸੁ ॥
ਅਖੀ ਮੀਟ ਪਵਾਰ ਗਇਆ ॥ ਜਾ ਸੁਤਾ ਸੁਤਾ ਚਵਿਆ^੩ ॥ ਤਾ ਫੇਰ ਉਨੀ ਗਲੀ ਲਗਾ ॥
ਭੀ ਵਾਦ ਵਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਲੈ ਉਠਿਆ ॥ ਲਗੀ ਸੈ ਵਰਿਆ ਦੀ
ਪਿੜ ਬਧੀਉਨੁ ॥ ਜੁ ਨਾ ਮੈ ਮਰਣਾ ਹੈ ਨਾ ਮੈ ਕਿਸੀ ਕਾ ਭਉ ਹੈ ॥ ਉਸ ਹੀ ਅਹੰਕਾਰੁ
ਵਿਚ ਗਲਤਾਨੁ^੪ ਹੋਇਆ ॥ ਕਿਸੀ ਵਖਤ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ ਯਾਦ ਨ ਕੀਤਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨੂ
ਯਾਦ ਕਰਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ ॥ ਵਖਤ ਤਾ ਸਾਰੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਸਿਮਰਨਿ ਕੇ ਭਲੇ ਹੋਨਿ ॥
ਪਰੁ ਏਹੁ ਜੁ ਅਠਵਾ ਪਹਰੁ ਪਿਛਲਾ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ॥ ਭਾਉ ਅਤੇ ਭੈ ਕਰ ਕੇ

^੧ਫਰ੍ਹਾ, ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ।

^੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖਾਈ ਦਾ ਥਾਹ ਨ ਹੋਵੇ ।

^੩ਬਰੜਾਇਆ (?)

^੪ਲੋਟਣਾ, ਫੁੱਥ ਜਾਣਾ ।

- ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਮੁ ਲੇਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਵਖਤ ਥਾਇ ਪਵਹਿਗੇ ॥ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਦਾ ਇਸਨਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਉਸ ਵਖਤ ਇਸ ਕੇ ਮਨ ਬਿਖੈ ਸਾਹਿਬੁ ਕਾ
- ੨੧੩ (ੳ) ਨਾਮੁ ਬਸੈ ॥ ਤਦਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੁ ਤਾ ਸੰਸਾਰੀ ਹੋਨਿ ਤਿਨਾ ਕੂ ਇਕ ਹੀ ਪਹਰਿ ਭੈ ਭਾਉ^੧ ਬਹੁਤੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਜਿਨੀ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਕਹਾਇਆ ਹੈ ਉਇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ॥ ਤਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਮੈ ਤੁਧੁ ਉਪਰੁ ਹਥੁ ਰਖਿਆ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਏ ਤਿਉ ਆਖਿ [॥] ਤਬ ਆਗਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀ ਨਾਲਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਬੋਲਿਆ ॥ ਕਿਆ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕੁ ॥ ^੨ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹਿ ਜਿਨਾ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥ ਅਠੀ ਵੇਪਰਵਾਹ ਰਹਨਿ ਇਕਤੈ ਰੰਗੁ ॥ ਦਰਸਨ ਰੂਪੁ ਅਥਾਹਿ ਵਿਰਲੇ ਪਾਈਅਹਿ ॥ ਕਰਮੁ ਪੂਰੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਜਾ ਕਾ ਬੋਲੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਪੂਰਾ ਜੇ ਕਰੇ ਘਟੈ ਨਾਹੀ ਤੋਲ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਪਾਸਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ॥ ਤੁਹੈ ਪੂਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ/ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਸੁ ਤੁਹੇ ਹੈ ॥ ਜਿਨੀ ਤੂ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਨੂ ਆਠ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਹੋਰੁ ਰੰਗੁ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ਬਿਨਾ ਇਕੁ ਰੰਗੁ [॥] ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਰੰਗੁ ਬਿਨਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ॥ ਜੇ ਤਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਭੀ ਹੋਨ ਤਾ ਕੰਵਲ ਕੀ ਨਿਆਈ ਅਲੇਪ ਰਹਤੇ ਹੋਨ ॥ ਅਠੇ ਪਹਰ ਵੇ ਪਰਵਾਹ ਰਹਤੇ ਹੈ ॥ ਇਕ ਤੇਰੇ ਰੰਗੁ ਰਹਤੇ ਹੈ ॥ ਦਰਸਨੁ ਅਤੇ ਰੂਪ ਕਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਇਸ ਜੁਗ ਕੇ ਬਿਖੈ ॥ ਬਿਰਲੇ ਪਾਈਤੇ ਹਹਿ ॥ ਜੁ ਐਸੇ ਹਹਿ ॥ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹਹਿ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕਰਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਤੂ ਪੂਰਾ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਹਿ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਬਚਨੁ ਅਟਲੁ ਹੈ ॥ ਅਟਲੁ ਬਚਨੁ ਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਚਨਿ ਕਰਿ ਜੀਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ ॥ ਜਬ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੈ ਤਬ ਈਹਾ ਬੀ ਘਟਿ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਅਰੁ ਉਹਾ ਭੀ ਘਟਿ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਜੁ ਤੇਰੇ ਬਚਨੁ ਕਰਕੇ ਜੀ/ਉ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਜਿਸ ਨੂ ਤੂ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਮਿਲਹਿ ਤਬ ਘਟੈ ਨਾਹੀ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਇ ਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹਥੁ ਰਖਿਆ ਬੋਲਣਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹੁਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨੁ ਹੋਈ ॥ ੫੩ ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੫

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ।
ਗੋਸ਼ਟਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ

- ੨੧੪ (ਅ) ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲਿ ॥/ ਇਕ ਦਿਨੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਧਰਤੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬੈਠਾ ਥਾ ॥ ਅਢਾਈ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਗੁਜਰੀ ਥੀ ॥ ਡੂਢ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਥੀ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜਿ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਮੈ ਤੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਭਾਵਦੀ ਹੈ ਤੂੰ ਆਖੁ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ॥ ਜੁ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਰਹਦੀ ਜਾਗਣਾ

^੧ਪਿਆਰ ।^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ. ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੪੬ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।

ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਇਹ ਮਨੁਖ ਜਾਗਹਿ ॥ ਇਸੁ ਵਖਤ ਦਾ ਕਛੁ ਲੇਖੁ ਹੈ ਕਿ ਅਲੇਖ ਵਸਤੁ ਹੈ ॥
 ਇਹ ਜੀਉ ਹਠ ਕਰਿ ਕੈ ਜਾਗੇ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ॥ ਜੇਤਾ ਇਹੁ ਜਾਗੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰੇ
 ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਉਸ ਵਖਤ ਜਾਗਣੇ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸਿਫਤ
 ਕੇ ਘਰਿ ਮਹਿ ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ਚਉਥੇ ਪਹਰ ਸੁਬਾਹ^੨ ਕੇ ੨੧੫ (ੳ)
 ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੇ ਚਾਉ ॥ ਤਿਨ^੩ ਦਰਯਾਵਾ ਸਿਉ ਦੋਸਤੀ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥
 ਉਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡੀਐ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਪਸਾਉ ॥ ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਕਸੀਐ ਵਨੀ ਚੜੇ
 ਚੜਾਉ ॥ ਜੇ ਹੋਵੈ ਨਦਰਿ ਸਰਾਫ ਦੀ ਬਹੁੜਿ ਨ ਖਾਵੈ^੪ ਤਾਉ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
 ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹੁ ਜੀਉ ਜਗਾਇਆ ਕਿਸੈ ਦਾ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ॥
 ਏਹੁ ਜੀਉ ਹਠ ਕਰਿ ਕੇ ਜਾਗ ਸਕਦਾ ਨਾਹੀ ॥ ਜਦਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਇਸ ਜੀਅ ਕਉ ਪੈਦਾ
 ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਉ ਮਹਰਵਾਨੁ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸੇ ਕੇ ਅੰਦਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਅਪਨੇ ਨਾਮੁ ਕੀ
 ਸੁਰਤਿ ਬਾਹਤਾ ਹੈ ॥ ਉਸ ਕਉ ਸੁਰਤਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਜਬ ਇਸ ਜੀਉ ਇਸ ਜੁਗ ਕੇ ਬਿਖੈ
 ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਇਹ ਏਹੀ ਸੁਰਤਿ ਕਮਾਵਤਾ ਹੈ ॥ ਜਬ ਚਉਥਾ ਪਹਰੁ/ ਰਾਤਿ ਆਇ ੨੧੫ (ਅ)
 ਰਹੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਕੇ ਮਨ ਭਾਉ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਨ ਕਾ ਜਾਗਣੇ ਕਾ ਵਖਤੁ ਹੈ ॥ ਤਬ
 ਉਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ ਹੋਤਾ ਹੈ ॥ ਜਹਾ ਕਹਾ ਉਨ ਕਉ ਪਾਣੀ ਪਾਈਤਾ ਹੈ ॥
 ਜਾਇ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਨਾਮੁ
 ਜਪਤੇ ਹੈ ॥ ਉਸ ਵਖਤ ਕਾ ਕਿਆ ਫਲੁ ਹੈ ॥ ਜਹਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੀ ਦਰਗਾਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਵੰਡੀਦਾ ਹੈ ॥ ਤਹਾ ਸਾਹਿਬੁ ਕਰਮੁ ਕੀਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਪਸਾਉ ਹੋਇਆ ॥ ਜਿਉ
 ਸੁਇਨਾ ਕਸਵਟੀ ਲਗਾ ਨਦਰ ਸਰਾਫ ਦੀ ਚੜਿਆ ॥ ਤਾ ਫਿਰ ਤਾਉ ਖਾਣੇ ਤੇ ਰਹਿਆ ॥
 ਖਜਾਨੇ ਕੀ ਲਾਇਕੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਪਾਸਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਬੇਨਤੀ
 ਕਰੀ ॥ ਜੀ ਏਹ ਤਾ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤਿ ਕਾ ਫਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਪਰੁ ਜੀ ਹੋਰੁ ਸਤਿ ਪਹਰ
 ਰਹਤੇ ਹੈ ਤਿਨਾ ਕਾ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ਉਨ ਮਹਿ/ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨੁ ਭਾਉ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ਕੇ ੨੧੬ (ੳ)
 ਏਹ ਪਹਰ ਏਵੇ ਵਿਹਾਵਣਿ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਸਲੋਕੁ ਕਹਿਆ ॥
 ਸਲੋਕੁ ॥ ਸਤੀ ਪਹਰੀ ਸਤੁ ਭਲਾ ਬਹੀਐ ਪੜਿਆ ਪਾਸਿ ॥ ਉਥੇ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ
 ਵੀਚਾਰੀਐ ਕੂੜੀ^੬ ਘਟੈ ਰਾਸਿ ॥ ਉਥੇ ਖੋਟੇ ਸਟੀਅਹ ਖਰੇ ਕੀਚਨੁ^੭ ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਬੋਲਣੁ
 ਫਦਲੁ^੮ ਨਾਨਕਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖ ਸਮੈ^੯ ਪਾਸਿ ॥ ੧ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥
 ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਏਹ ਗਲਿ ਭਲੀ ਪੁਛੀ ਆ ॥ ਸਤਾ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਏਹੋ ਕਮਾਵਣਾ ਜੁ
 ਸਤੁ ਹੀ ਕੀਜੈ ॥ ਇਕੁ ਨਿਮਖ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜੈ ॥ ਕਰਦਿਆ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਇ ॥ ਇਕ
 ਪਹਰੁ ਪਿਛਲੀ ਪਹਰੁ ਰਾਤਿ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਕੀਜੈ ॥ ਅਤੇ ਬਚਾ ਸਤਾ ਪਹਰਾ ਵਿਚ ਧਰਮੁ
 ਕੀਜੈ ਏਹ ਸਤੁ ਭਲਾ ਹੈ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਏਵ ਨ ਪਤੀਜੈ ॥ ਤਾ ਜੋ ਪੜੈ ਹੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨੁ
 ਬਇਆਕਰਨਿ^{੧੦} ਉਨਾ ਪਾ/ਸਿ ਬਹਿ ਕਰਿ ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਕਾ ਬੀਚਾਰੁ ਕੀਚੈ ॥ ਜੁ ਕਿਉਕਰਿ ੨੧੬ (ਅ)
 ਕੂੜ ਤੇ ਰਾਸਿ ਘਟਦੀ ਹੈ ॥ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਖੋਟਿਆ ਕੀ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ॥ ਖੋਟੇ ਕਉਨੁ
 ਕਹੀਤੇ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਮਨਿ ਕਪਟੁ ਹੈ ॥ ਅਰ ਮੁਖੁ ਤੇ ਝੂਠੁ ਬੋਲਤੇ ਹੈ ॥ ਜਿਨੀ ਕੂੜੁ ਅਰੁ
 ਕਪਟ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ਸੇਈ ਖੋਟੇ ਹੈ ॥ ਖੋਟਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ॥ ਜਹਾ ਕਹਾ ਪਕੜਿ

^੧ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗ੍ਰ. ਸਾ. ਵਿਚ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ । ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਤੋਂ
 ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹਨ : ^੨ਸਾਬਾਹ, ^੩ਤਿਨਾ, ^੪ਪਾਈ । ^੫ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ
 ਸਲੋਕ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਹ ਹਨ : ^੬ਕੂੜੇ, ^੭ਕੀਚਹਿ, ^੮ਫਾਦਲੁ, ^੯ਖਸਮੇ, ^{੧੦}ਵਿਆਕਰਣ ।

- ਸਟੀਦੇ ਹੈਨਿ ॥ ਇਸ ਜਹਾਨ ਅਰੁ ਉਸਿ ਜਹਾਨ ਖੋਟਿਆ ਕਉ ਠਉਰ ਨਾਹੀ ॥ ਖੋਟੈ ਦਰਗਹੁ ਸੁਟਿ ਘਤੀਦੇ ਹੈ ਮਹਾ ਨਰਕ ਘੋਰ ਵਿਚ ਘਤਦੇ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਅਰੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ ਹੈ ॥ ਤਿਨ ਕਉ ਦਰਗਹ ਸਾਬਾਸ ਹੋਦੀ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਹਜ਼ੂਰ ਰਖੀਦੇ ਹੈ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਟਲ ਹੈ ॥ ਬਿਨਾ ਉਸ ਕੇ ਨਾਉ ਜੁ ਹੋਰੁ ਬੋਲਿਣਾ ਹੈ ॥ ਸੁ ਬਰਬਾਦ ਹੈ ॥
- ੨੧੭ (ੳ) ਦੁਖ ਅਰ ਸੁਖੁ ਜੁ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਵਸਿ ਹੈ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਾਹਿਬੁ ਭਾਵਦਾ ਹੈ/ ਤਿਉ ਤਿਉ ਰਖਦਾ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਸੋਈ ਬੋਲੇ ਜੁ ਸਾਸੁ ਅਕਾਰਥਾ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਇਸ ਕਾ ਬੋਲਿਆ ਦਰਗਹੁ ਸਕਾਰਥ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕੁ ਬੇਨਤੀ ਹੋਰ ਹੈ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਜੁ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਮੁ ਕੀ ਕਥਾ ਪੂਛਤਾ ਹੈ ਸੋ ਮੈਂ ਬਹੁਤੁ ਭਾਵਦਾ ਹੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਲਾਮਤਿ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜੁ ਕਹੀਤਾ ਹੈ ਸੁ ਕਹਾ ਬਸਤਾ ਹੈ ॥ ਕਿਸੁ ਪਿੰਡ^੧ ਮਹਿ ਬਸਤਾ ਹੈ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਨਾਮੁ ਕੀ ਸਿਫਤ ਅਰੁ ਸਲਾਹ ਕੀਚੈ ॥ ਸੋ ਕਉਣੁ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਪੈਡਾ ਦਸੈ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਸਿਫਤ ਕੇ ਘਰ ਮਹਿ ਕਹਿਆ ॥ ਸਲੋਕ ॥ ^੨ਅਠੀ ਖੰਡੀ^੩ ਅਠ ਖੰਡ ਨਾਵਾ ਖੰਡ ਸਰੀਰੁ ॥ ਉਸ ਵਿਚ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਏਕੁ ਭਾਲੇ ਗੁਣੀ ਗਹੀ[ਰ] ॥ ਕਰਮਵੰਤੀ ਸਲਾਹਿਆ ਨਾਨਕੁ ਕਰ ਗੁਰ/ ਪੀਰ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ॥ ਅਠ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਹੈ ॥ ਨਾਵਾ ਖੰਡ ਏਹ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ॥ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਪਸਾਰਾ ਸੁ ਦੇਹੀ ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਅਠਾ ਖੰਡਾ ਤੇ ਨਾਵਾ ਸ੍ਰੇਸਟ ਹੈ ਕਿਸੁ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ॥ ਜੁ ਇਸ ਵਿਚ ਨਉ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ^੪ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਹੈ ॥ ਖੋਜਿਤੇ ਪਾਈਤਾ ਹੈ ॥ ਇਸ ਦੇਹ ਖੰਡ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਹੈ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਭਗਤਿ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਇਸ ਤੇ ਖੋਜਿਆ ਨਾਹੀ ਜਾਤਾ ॥ ਜਿਨ ਕੇ ਮਸਤਕਿ^੫ ਕਰਮੁ ਪਇਆ ਸੁ ਕਰਮਵੰਤ ਹੋਇ ਤਿਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ॥ ਜਬ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਤਾ ਕੰਵਲੁ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇਆ ॥ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਤਖ ਦਰਸਨ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਕਹਿਆ ਪਾਤਿਸਾਹ ਗੁਰੂ ਭੀ ਤੂਹੇ ਅਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਭੀ ਤੂਹੇ ॥ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਜਰਿ ਨਾਹੀ ਆਵਦਾ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਤੁਧੁ ਨੋ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ਹੈ ॥ ਤੇਰੇ ਪਿਛੈ ਜਗਤੁ ਨਾਮੁ
- ੨੧੮ (ੳ) ਅਰਾਧੇਗਾ ॥ ਨਾਮੁ ਜੁ ਹੈ/ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕਾ ਜੀਉ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਧ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਬਸਤਾ ਹੈ ॥ ਅਰੁ ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਮੁ ਬਸਿਆ ਸੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਕੇ ਸੰਗੀ ਹੋਏ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਉਨਾ ਦਾ ਅਧੀਨੁ ਹੋਇਆ ॥ ਸਬਦੁ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਸਚੁ ਸੰਸਾਰੁ ਨੂੰ ਦਿੜਾਵਣਾ ॥ ਤਬ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ॥ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸੀ ਹੋਈ ॥ ਵਾਕੁ ਬੋਲਣਾ ਹੋਇਆ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਸਾਖੀ
- ੨੧੮ (ਅ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੪] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥/

ਚਿਤ੍ਰ ੫੬

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ । ਬਾਬਾ ਇਸਨਾਨ
ਕਰ ਰਹਿਆ ਹੈ ॥

ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ [॥] ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਣਿ ਲਗਾ ॥ [ਵਿਲੁੱਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ

^੧ਸਰੀਰ ^੨ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ 'ਵਾਰ ਮਾਝ ਕੀ' ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੈ । ਪਾਠਾਂਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ :
^੩ਪਹਿਰੀ ^੪ਖਜਾਨੇ ^੫ਮਥਾ ।

ਸਾਖੀ ॥॥/ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਦਾ ਸਾ ॥ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਾ ਬਾਬੇ ੨੧੯ (ੳ)
ਜੀ ਕਾ ਪਿੰਡਾ ਵਿਲੁੰਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਅੰਗਦੁ ਜੀ ਪੁਛਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ
ਜੁ ਇਹੁ ਕਿਆ ਖਿਆਲੁ ਹੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ॥ ਜੁ ਬਚਾ ਅੰਗਦਾ ਫਲਾਣਾ ਸਿਖੁ
ਅਯਾਲੁ^੧ ਝਾੜਾ ਦੇ ਵਿਚ ਬਕਰੀਆ ਚਰਾਇਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਆਰਤੀ
ਸੋਹਲਾ ਬਹੁਤੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਲਿ ਪੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਣ [ਹੈ] ਜਿਥੇ ਆਰਤੀ
ਸੋਹਿਲਾ ਹੋਵੈ ਉਥੇ ਜਾਇ ਰਹਣਾ ॥ ਫਿਰ ਉਸ ਸਿਖ ਨੂ ਸਦਾਇਆ ਬਹੁਤੁ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ॥
ਜੁ ਬਚਾ ਧਨ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਫਿਰ ਵਾਕੁ ਹੋਇਆ ਜੁ ਬਚਾ ਸਉਦੀ^੨ ਵਾਰੀ ਆਰਤੀ
ਪੜਿਆ ਕਰਹੁ ॥ ਸਿਖੁ ਆਰਤੀ ਪੜਿ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸਵੈਗਾ ਤਿਸ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਹੈ ॥
ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੫] ॥ ਸਾਖੀ ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਹੋਈ ॥॥/ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀਰਤਨ ਬੈਠਾ ੨੧੯ (ਅ)
ਕਰਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਿਤਣੀ ਬਾਣੀ ਕੰਠਿ ਕੀਤੀ ਹੀ ॥ ਕਹੈ ਜੀ
ਜਤਣੀ ਬੋਲਿਣਾ ਹੋਇਆ ॥ ਸੋ ਮੈ ਸਭੁ ਕੰਠਿ ਕੀਤੀ ਹੈ ॥ ਇਤਣੇ ਵਿਚ ਇਕੁ ਵਡਾ
ਕਰਵਾਣੁ^੩ ਵਡੀ ਊਠਾ ਦੀ ਕਤਾਰ ਆਇ ਨਿਕਲੀ ॥ ਬੋਲਿਣਾ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਇਸ
ਕਾਰਵਾਨਬਾਸੀ^੪ ਪਾਸਹੁ ਪੁਛੁ ਦਿਖਾ ਇਨਾ ਵਿਚ ਕਿਆ ਭਰਤੀ ਹੈ ॥ ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਛਿਆ ॥
ਤਬ ਉਸ ਕਾਰਵਾਨਬਾਸੀ ਕਹਿਆ ਜੁ ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਪੋਥੀਆ ਗਰੰਥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਜੀ ਕੇ ਹੈਨ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਵਾਹ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕਛੁ ਲਖੀ ਨਾਹੀ
ਜਾਦੀ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ਜੁ ਮਰਦਾਨਿਆ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚਹੁ ਕਛੁ
ਪੜੁ ਦਿਖਾ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਿਸਮਾਦੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ/ ਜੁ ੨੨੦ (ੳ)
ਮਰਦਾਨੇ ਕਹਿਆ ਜੁ ਧੰਨੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ॥ ਬਾਬੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿਉ ਮਰਦਾਨਿਆ ਕਛੁ
ਪੜਿਉ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਨ ਕਦੇ ਅਖੀ ਡਿਠੀ ਨ ਕਦੇ ਕੰਨੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ॥ ਏਹ ਬਾਣੀ ਖਰੀ
ਅਚਰਜੁ ਹੈ ॥ ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਹਥਿ ਜੋੜ ਕੇ ਅਰਦਾਸੁ ਕੀਤੀ ਜੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਏਹ ਬਾਣੀ
ਕਦਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਵੈਗੀ ॥ ਵਾਕ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਿਆ ਏਹੁ ਬਾਣੀ ਜੁ ਕੋਈ ਅਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ
ਮੇਰੇ ਭਗਤਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰੁ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਹੋਵਨਿਗੇ ਤਿਨਾ ਦੇ ਮੁਹਹੁ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਵੈਗਾ ॥ ਤਬ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੬] ॥ ਸਾਖੀ
ਹੋਰ ਚਲੀ ॥

ਚਿਤ੍ਰ ੫੭

ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਹਨ; ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਣ
ਤੇ ਤਿੰਨ ਜੋਗੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ।

ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ॥/ ਬਾਬਾ ਬਾਰਹੁ ਉਦਾਸੀ ਕਰ ਫਿਰਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ੨੨੧ (ੳ)
ਨਾਨਕੁ ਬਰਸਾ ਬਾਰਹੁ ਕਾ ਵੀਵਾਹਿਆ ਥਾ ॥ ਅਤੇ ਪੈਤਾਲੀ ਬਰਸ ਚਕਿ ਵਿਚ ਪਾਤਿਸਾਹੀ
ਕੀਤੀ ॥ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕੁ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਅਗੇ ਪਿਪਲ ਸੀ ॥ ਹੇਠ ਬਾਬੇ ਦੀ ਮੰਜੀ ਵਿਛਦੀ
ਸੀ ॥ ਮੰਜੀ ਉਪਰ ਛਾਵੇ ਬੈਠਾ ਰਹੰਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰਿ ਟਹਲੂਆ ਸਾ ॥
ਤਿਸ ਦਾ ਨਾਉ ਬਾਬਾ ਕਮਲਾ ਸਦਿਦਾ ਸਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਕਮਲਿਆ ॥॥

^੧ਆਜੜੀ ।

^੨ਸੌਦੀ ।

^੩ਕਾਰਵਾਨ, ਕਾਫਲਾ ।

^੪ਕਾਫਲੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।

- ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਕਿ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਬੋਲੇ^੧ ਜਾਇ ਕਰਿ ਘਾਹੁ ਲੈ
ਆਉ ਘੋੜੀਆ ਅਤੇ ਮਹੀਆ ਭੁਖੀਆ ਹੈਨ ॥ ਕਮਲੇ ਦਾਤੀ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲੇ ਗਇਆ ॥
ਜਾ ਕਮਲਾ ਦੇਖੇ ਤਾ ਜੋਗੀਸਰ^੨ ਦੇ ਸੁਰੂਪੁ ਜਣੇ ਤ੍ਰੈਇ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੈਨ । ਕਮਲਾ
- ੨੨੧ (ਅ) ਜੋਗੀਸਰੀ ਸਦਿਆ ॥ ॥ ਕਮਲਾ ਗਇਆ ॥ ਉਹੁ ਜੋਗੀਸਰ/ ਬੋਲੇ । ਏਤ ਗਾਵ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕੁ ਹੈ ॥ ਕਮਲੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਏਤ ਗਾਵ ਹੀ ਹੈ । ਉਨੀ ਭਿਭੂਤ ਕੀ ਚੁਟਕੀ ਦਿਤੀ ॥
ਏਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥ ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਾਹੀ ਮੈ
ਘਾਹੁ ਲਈਗਾ ਤਾ ਜਾਈਗਾ ॥ ਉਨਾ ਵਿਚਹੁ ਇਕੁ ਜਣਾ ਉਠਿਆ ਕਮਲੇ ਦੇ ਹਥੋ ਦਾਤੀ
ਲਈ ॥ ਲੈ ਕੇ ਘਾਹਿ ਦੀ ਮੁਠਿ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਖਿਲਾਰੀ ॥ ਘਾਹੇ ਦਾ ਢੇਰੁ ਉਸਰਿ
ਗਇਆ ॥ ਉਇ ਜੋਗੀ ਬੋਲੇ ਜਿਤੜਾ ਘਾਹੁ ਚੁਕਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਿਤੜਾ ਬੰਨਿ ਕੇ ਚਕਿ
ਲੈ ॥ ਕਮਲੇ ਵਡੀ ਭਰੀ ਬਧੀ ॥ ਉਨੀ ਜੋਗੀਸਰੀ ਚਕਿ ਕੇ ਸਿਰ ਦਿਤੀ [॥] ਕਮਲਾ
ਉਠਾਇ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੰਜੀ ਵਿਛਾਈ ਪਿਪਲੇ ਹੇਠਿ ਬੈਠਾ ਸਾ ॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੂੰ ਦਰਹਾਲਿ^੩ ਘਾਹੁ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚੁਰਾਇ ਲੈ ਆਇਆ
- ੨੨੨ (ੳ) ਹੈ ॥ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ/ ਚੁਰਾਇ ਆਦਾ ਹੀ ॥ ਤਾ ਅਸਾਡੀਆ ਘੋੜੀਆ ਅਗੇ ਮਤਿ ਪਾਇਹਿ ॥
ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈ ਘਾਹੁ ਚੁਰਾਇ ਨਾਹੀ ਆਦਾ ॥ ਮੈ ਇਕੁ ਸਨੇਹਾ ਆਦਾ
ਹੈ ॥ ਕਮਲੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਹਥਿ ਭਿਭੂਤ ਦੀ ਚੁਟਕੀ ਕਢਿ ਦਿਤੀ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ
ਬੋਲਿਆ ਤੂੰ ਦਰਹਾਲ ਘਾਹੁ ਲੈ ਆਇਉ ਭਲਾ ਕੀਤੋ ਅਤੇ ਸਨੇਹਾ ਭੀ ਆਦੋ ਸਨੇਹਾ ਭੀ
ਆਦੋ ਸਨੇਹਾ ਭੀ ਆਦੋ ਤਿਨ ਵਾਰ ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਕੀਤਾ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਕਮਲਿਆ ਅਸਾਡਾ ਤੈ ਸਨੇਹਾ ਤਾ ਆਦਾ ਪਰ ਜਾਇ ਕੇ ਸਿਧਾਰਣੇ ਨੂੰ ਸਦੁ ਲੈ ਆਉ ॥
ਸਿਧਾਰਣੁ ਸਣਖਤੇ^੪ ਦੇ ਦਾਵੇ ਗਇਆ ਹੈ ਭਾਜੜਿ ਭੰਨਾ ॥ ਜਾਇ ਕੇ ਆਖਸੁ ਬਾਬਾ
ਬੁਲਾਇੰਦਾ ਹੀ ਦਰਹਾਲਿ ਆਉ ॥ ਬਾਹੀਆ ਲੰਮੀਆ ਦੁਇ ਮੁੱਠੀ ਮੁਢੇ ਦਾ ਵਾਣੁ ਲੈ ਕੇ
- ੨੨੨ (ਅ) ਆਉ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸਿਖੁ ਸਾ [॥] ਜੇ ਕਦੇ ਬਾਬਾ ਜਾਦਾ/ਤਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰਿ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਦਾ ॥ ਹੋਰ ਸਿਸਟ^੫ ਪਿਛੈ ਲਗੀ ਫਿਰਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਰਸਾਦੁ ਨ ਲੈਦੋ ॥
ਬਿਨਾ ਸਿਧਾਰਣ ਦੇ ਘਰਿ ॥ ਬਾਬਾ ਚਾਦਰਾ ਦੋਇ ਪੈਨਦਾ ਇਕੁ ਉਪਰ ਇਕੁ ਤਲੇ
ਬੰਨਦਾ । ਉਹੁ ਚਾਦਰਾ ਸਿਧਾਰਣ ਹੀ ਉਠਾਇਦਾ ॥ ਚਾਦਰਾ ਚਾਰ ਵੁਣਾਇਦਾ ਮਹੀਨ
ਕਪੜਾ ॥ ਚਾਦਰਾ ਦੁਇ ਧੁਆਇ ਰਖੀਦੀਆ ਦੁਇ ਬਾਬਾ ਪੈਨਦਾ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਹੀ
ਅਪਣੀ ਹਥੀ ਧੋਵਣਿ ਜਾਦਾ ॥ ਦਿਨੀ ਅਠੀ ਕਮਲਾ ਸਿਧਾਰਣੇ ਜੋਗ ਸਦਣਿ ਗਇਆ ॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਆਖਹਿਗਾ ਜਾਇ ਕੇ ॥ ਕਮਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਆਖਹਗਾ ॥
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੇ ਆਵੀਗਾ ਨਾਹੀ ਤਾ ਇਉ ਆਖਣਾ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਕੰਮਣੀ^੬ ਆਈ ਹੈ ਦਰਹਾਲਿ
ਆਵੇਗਾ ॥ ਕਮਲਾ ਜਾਇ ਮਿਲਿਆ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਕਿਉ ਆਇਆ ਹੈ ॥
- ੨੨੩ (ੳ) ਦਰਹਾਲਿ ਚਲੁ ॥ ਬਾਹੀਆਂ ਲੰਮੀਆ ਦੁਇ ਮੁੱਠੀ ਮੁਢੇ ਦਾ ਵਾਣੁ ਲੈ ਕੇ ਚਲੁ ॥
ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਚਲੁਹੁ ॥ ਕਮਲੇ ਆਖਿਆ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮੁ ਨਾਹੀ ਤੂੰ ਖਾਹਿ ॥
ਸਿਧਾਰਣਿ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ਚਲਿਆ ॥ ਆਇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਕਹਿਆ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਕਹਿਆ ਤਪਾ ਜੀ
ਬਹੁਤੁ ਉਤਾਵਲੇ ਸਦੇ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿਹੁ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉ ਸਦਿਆ ਹੈ [॥] ਅਸਾ ਨੂੰ
ਕਮਲਾ ਫੁਰਮਾਨੁ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ ॥ ਦਰਗਾਹੇ^੭ ਦੇ ਚਲਣੇ ਦਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ

^੧ਜੋਗਲ ।^੨ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ।^੩ਫੋਰਨ ।^੪ਨੂੰਹ (?)^੫ਲੋਕ ।^੬ਕੰਬਣੀ ।^੭ਕਚਹਿਰੀ (ਰੱਬ ਦੀ) ।

ਸਿਧਾਰਣਾ ਚਲੁ ਅਸੀ ਬੋਲੇ ਜਾਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਤੇ ਸਿਧਾਰਣੁ ਬੋਲੇ ਗਏ ॥ ਬੋਲੇ ਵਿਚ ਬਾਬੇ
ਦਾ ਖੇਤ੍ਰ ਸਾ ਵਿਘੇ ਅਠਿ ॥ ਬਾਬਾ ਖੇਤ੍ਰ ਗਇਆ ॥ ਚਾਰੇ ਖੂਠਾ^੧ ਡਿਠੀਆ ॥ ਖੇਤ੍ਰ ਦੇਖ ਕੇ
ਨਦੀ ਦੇ ਤਲੇ ਡਿਠੇ ॥ ਬਾਬੇ ਨੂ ਇਕੁ ਤਲਾ / ਖੁਸੀ^੨ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ
ਸਿਧਾਰਣਾ ਏਹ ਕੇਹਾ ਥਾਉ ਹੈ ਸੁ ਬਚਾ ਅਸਾਡੀਆ ਲਕੜੀਆ ਏਤੇ ਥਾਇ ਪਾਵਣੀਆ ॥
ਕਿਸੇ ਪਾਸਿ ਆਖਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਬਾਬਾ ਤੇ ਸਿਧਾਰਣੁ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬੇਟਾ
ਸਿਧਾਰਣਾ ਚਾਦਰਾ ਧੋਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਉਤਾਰ ਦੇਹੁ ॥ ਉਹੁ ਚਾਦਰਾ ਮੈਲੀਆ
ਬਾਬੇ ਉਤਾਰਿ ਦਿਤੀਆ ॥ ਚਾਦਰਾ ਚਿਟੀਆ ਪੈਧੀਆ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਚਾਦਰਾ ਧੋਵਣਿ
ਗਇਆ ॥ ਹਛੀਆ ਧੋਇ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਬਚਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਜਿਥੈ ਹਉ
ਸਉਦਾ ਹਾ ਜਪੁ ਪੜਦਾ ਹਾ ਉਹੁ ਥਾਉ ਹਛਾ ਲਿੰਬੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਗਇਆ ਘਰੁ ਹਛਾ
ਲਿਤਾ^੩ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਆਇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਘਰੁ
ਲਿਤਾ [॥] ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਤਪਾ ਜੀ ਦਿਸੈ ਖੁਸੀ ਆਵੈ ਤਾ ਭਲਾ ਹੋਵੈ ॥ ਬਾਬਾ
ਜਾਇ ਕਰਿ ਘਰੁ / ਡਿਠਾ [॥] ਬਾਬਾ ਜੀ ਖੁਸੀ ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੇਰੇ
ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਆਣਿ ਕੁਸਾ ਤਲੇ ਵਿਛਾਵਣੀ ॥ ਅਤੈ ਲੋਈ ਭੁਈ ਵਿਛਾਵਣੀ [॥]
ਘੜੀ ਢਿਲ ਨਾਹੀ ਬਣਦੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਇ ਕੈ ਮੁਕਦਮਾ ਚਉਧਰੀਆ ਨੂੰ ਸਦਿ
ਲੈ ਆਉ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਆਖਹਿਗਾ ਜਾਇ ਕੈ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਜੀ ਜਿਉ
ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਤਿਉ ਆਖਾ ॥ ਜਾਇ ਕੈ ਆਖੁ ਜਿ ਇਕੁ ਮਸਲਤਿ^੪ ਕਰਣੀ ਹੈ ਤੁਸਾ ਨਾਲਿ
ਤੁਸੀ ਦਰਹਾਲਿ ਆਵਹੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਹੁਕਮੁ ਲੈ ਕੇ ਗਇਆ ॥ ਚਉਧਰੀਆ ਹੁਕਮੁ ਮਨਿ
ਲਇਆ ॥ ਚਉਧਰੀ ਮੁਕਦਮੁ ਆਏ ਬਾਬੇ ਦੀ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਸੀ
ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀ ਕਿਉ ਸਦੇ ਹੋ ॥ ਉਇ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੇ ਤਪਾ ਜੀ ਆਖੀਐ [॥] ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਹੋਇ ਕੇ ॥ ਅਸਾ/ਨੂ ਪਰਮੇਸਰੁ ਅਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਸਦਿਆ ਹੈ ॥
ਅਸਾ ਚਲਣੇ ਦੀ ਸਮਿਗਰੀ ਸਭ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਸੀ ਚਲਦੇ ਹਾ ॥ ਚਉਧਰੀ ਮੁਕਦਮੁ ਬੋਲੈ
ਜੀ ਅਸਾ ਨੂ ਹੁਕਮੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਕਰਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾਡਾ ਤੁਸਾ ਨੂ ਹੁਕਮੁ ਏਹੋ
ਹੈ ॥ ਤੁਸੀ ਲਕੜੀਆਂ ਦੀ ਸਮਿਗਰੀ ਕਰੋ ॥ ਹੋਰੁ ਸਭ ਮਉਜੂਦੁ ਹੈ ॥ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੇ ਜੀ
ਲਕੜੀਆ ਬਹੁਤੁ ਹੈਨ ॥ ਚਉਧਰੀ ਲਕੜੀਆ ਦੇ ਢੇਰ ਉਸਾਰਿ ਗਏ ॥ ਤਿਚਰ ਨੂ ਮਾਤਾ
ਚੋਣੀ^੫ ਸੁਣਿਆ ਜੁ ਤਪਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਆਈ ਸਿਧਾਰਣਿ ਸਦਿਆ ॥
ਸਿਧਾਰਣਾ ਤਪਾ ਕਿ ਆਖਦਾ ਹੈ ॥ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤਪਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਵਡੇ ਚਲਾਣੇ [॥]
ਮਾਤਾ ਬੋਲੀ ਇਉ ਕਿਉ ਜਾਦਾ ਹੈ ॥ ਮੈਨੂ ਤਪੈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਸਿਰਾਧ ਆਏ ਹੈਨਿ ਮੈ
ਦਾਲ ਵੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਲਿ ਛਡੀ ਹੈ ॥ ਸਿਰਾਧੁ ਕਰਾਹਾ ਨਉ/ਮੀ ਦਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਸਿਧਾਰਣਾ ਮਾਤਾ ਕਿ ਆਖਦੀ ਹੈ ॥ ਕਹੈ ਜੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂ ਸਿਰਾਧੇ ਦੀ ਸਮਿਗਰੀ
ਕਰਾਈ ਹੈਸੁ ॥ ਤਪਾ ਕਿਉ ਚਲਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਤੇਰੀ ਅਮਾ
ਸਚੀਆਰੁ ਹੈ ॥ ਪਰੁ ਅਸੀ ਦਿਨ ॥ ੧੫ ॥ ਹੋਰੁ ਰਹੇ ਇਆ^੬ ਹਾ ॥ ਸਿਧਾਰਣ ਆਖਿਆ
ਭਲਾ ਹੋਵੈ ਜੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਤੂ ਘੜੀ ਕੁ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਹੋਹੁ ॥ ਜਾਇ ਕੈ
ਸਿਰਾਧੇ ਨੂ ਦਹੀ ਦੁਧ ਲੈ ਆਉ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਜੇ ਗੁਰੂ ਭਾਵੇ ਤਾ ਅਸੀ ਭੀ ਤੁਸਾਡੇ
ਘਰਿ ਆਵਹਗੇ ਵਿਦਾ ਹੋਵਣਿ ॥ ਦਿਨੀ ਅਠੀ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਪੈਰੀ ਪੈਏ ਕੇ ਵਿਦਾ

੨੨੩ (ਅ)

੨੨੪ (ੳ)

੨੨੪ (ਅ)

੨੨੫ (ੳ)

^੧ਗੁੱਠਾਂ, ਕੋਨੇ । ^੨ਪਸੰਦ । ^੩ਲਿੰਬਿਆ । ^੪ਮਸ਼ਵਰਾ । ^੫ਮੂਲੇ ਚੋਣੇ ਦੀ ਧੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ । ^੬ਈਹਾਂ, ਇਥੇ ।

- ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ॥ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਆਵਹਿਗੇ ॥ ਬਾਬਾ ਸਿਧਾਰਣੇ ਦੇ ਘਰਿ
ਗਇਆ ॥ ਦਿਨੀ ਅਠੀ ॥ ਦਿਨ ਦੁਇ ਸਿਧਾਰਣ ਦੇ ਘਰਿ ਰਹਿਆ ਫੇਰ ਆਖਿਆਉਸੁ
੨੨੫ (ਅ) ਸਿਧਾਰਣਾ ਅਪਣੇ ਘਰਿ ਦੇ ਆਦਮੀ ਲੈ ਆਉ ॥ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਅਸੀਂ ਵਿਦਾ / ਹੋਵਹਿ ॥
ਬਾਬੇ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਸਿਧਾਰਣਿ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਸਦਿ ਕੇ ਪੈਰੀ ਪਾਏ ॥ ਬਾਬਾ ਵਿਦਾ ਹੋਇਆ ॥
ਸਿਧਾਰਣੇ ਵਿਦਾ ਬਾਬਾ ਤਾ ਕਰਦਾ ਜਾ ਕੋਹੁ ਇਕੁ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਾ ਆਵਦਾ ॥ ਉਤ
ਦਿਨ ਸਿਧਾਰਣੇ ਜੀਅ ਹੋਇਆ ਜੁ ਮੈ ਅਰਦਾਸੁ ਕਰੀ ॥ ਤਿਚਰ ਤਾਈ ਬਾਬਾ ਫਿਰ
ਖੜਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਗਲਿ ਕਰਹਿਗਾ [॥] ਜੀ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇ ਤਾ
ਕਰੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਕਹਿਆ ਜੀ ਜੇ ਤੂ ਤੁਠਾ ਹੈ ॥ ਤਾ
ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਬਧਾ ਹੈ ਆਗਰੇ ਛੁਟੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟਾ ਕਿ ਦੇਈਗਾ ॥ ਆਖੀਗਾ
ਹਉ ਦੁਰਗਾ ਛੁਡਾਇ ਹਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਕੋਈ ਲੈਸੀ ਨਾਹੀ ॥ ਜੋ ਹਉ ਸਿਧਾਰਣਿ ਛੁਡਾਇਆ
ਹਾ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਬੋਲਿਆ ਤੁਠਾ ਹੈ ਕਿਹੁ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ
੨੨੬ (ੳ) ਛੁਟੈ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ / ਕੁੜਮੁ ਛੁਟਾ ਕਿ ਦੇਈਗਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਏਹ ਘੜੀ
ਪਹਰ ਲਿਖ ਲੈ ਤੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟਾ ਕਛੁ ਹੋਰ ਮੰਗੁ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਹੋਰ ਕਿ ਮੰਗਾ ਮੇਰਾ
ਕੁੜਮੁ ਛੁਟੈ ॥ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾਡੇ ਘਰਿ ਆਉ ॥ ਫਿਰਿ ਸਿਧਾਰਣੁ ਦੁਧ ਦਹੀ ਲੈ ਕੇ
ਸਿਰਾਧੇ ਦੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣਿ ਜਿਵਾਲੇ ਸਿਰਾਧੁ ਹੋਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ
ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੇਰਾ [ਘਰ ਲਿੰ]ਬੁ^੧ ਹਛਾ ਕਰਿ [ਕੇ]^੨ ॥ ਸਿਧਾਰਣੁ ਕਹਿਆ ਜੀ ਤੇਰਾ
ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ ॥ ਘਰੁ ਲਿੰਬਦਾ ਹਾ ॥ ਲਿੰਬ ਪਹੁਤਾ ਆਇ ਕੈ ਪੈਰੀ ਪਇਆ ॥ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ਬਚਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੇਰੀਆ ਚਾਦਰਾ ਧੋਇ ਲੈ ਆਉ ॥ ਹਛੀਆ ਚਾਦਰਾ ਧੋ[ਏ ਲੈ]
ਆਇਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ [ਬਚਾ ਸਿਧਾਰ]ਣਾ ਚਉਧਰੀਆ ਮੁਕਦ[ਮਾ ਨੂੰ ਸਦਿ ਲੈ
੨੨੬ (ਅ) ਆਉ ॥ ਸਿਧਾਰਣਿ ਸਦਿ ਲੈ ਆਇਆ ॥]^੪ / ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਸਿਖੁ ਹੋ ਅਤੇ
ਚਉਧਰੀ ਭੀ ਹੋ ॥ ਇਕੁ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹੁ ॥ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੈ ਜੀ ਅਸਾ ਨੂ ਹੁਕਮੁ ਕੀਜੈ
ਸੁ ਕਰਹਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾ ਨੂ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ॥ ॥ ਅਸਾ ਦਿਨੁ
॥ ੧੫ ॥ ਮੰਗਿ ਲਏ ਸੇ ਤਾ ਅਸੀ ਰਹੇ ਸੇ ॥ ਹੁਣਿ ਤੁਸੀ ਲਕੜੀਆ ਬੋਲੇ ਪਾਇ ਆਹੁ ॥
ਹੁਕਮੁ ਦਰਹਾਲਿ ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਚਉਧਰੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਤੂ ਚਲਹਿਗਾ ॥ ਅਸਾਡਾ ਕਉਣੁ
ਹਾਲੁ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਤੁਸੀ ਨਿਹਾਲਿ ਹੋਏ ॥ ਤੁਸਾਡੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਿਵਾਸੁ ਹੋਇਆ ॥
ਫੇਰ ਬੋਲਿਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਚਉਧਰੀ ਲਕੜੀਆ ਲੈ ਗਏ ॥ ਬੋਲੇ ਚਲੇ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ [ਉਨੀ]^੫
ਸਦਿ ਕੇ ਆਖਿਆ ਤੁਸੀ ਦਰਹਾਲਿ ਲ[ਕੜੀਆ]^੬ ਪਾਇ ਕੇ ਆਵਹੁ ਤੁਸਾ ਆਇਆ
[ਹਉ ਚਲਸਾ ॥]^੭ [ਚਉਧਰੀ]^੮ ਲਕੜੀਆ ਬੋਲੇ ਪਾਇ ਕੇ [ਆਇ ਪਹੁਤੇ ॥ ਬਾਬਾ
੨੨੭ (ੳ) ਬੋਲਿਆ]^੯ / ਮੈਨੂ ਉਥੇ ਲੈ ਜਾਹੁਗੇ ॥ ਤਾ ਮੇਰੇ ਉਪਰੁ ਚਾਰ ਪਾਹਰੂ ਬਠਾਲਣੇ ॥ ਚਉਹੀ
ਕੁੰਟੀ^{੧੦} ਹਥੀਆਰਾ ਨਾਲਿ ਬਹਣਾ ਡਰਣਾ ਨਹੀ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਅਸੀ ਲੇਟਦੇ
ਹਾ [॥] ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਲੇਟਿਆ ॥ ਏਹੁ ਗਲਿ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੁਤਰ
ਸਿਕਾਰ ਗਏ ਸੇ ॥ ਉਥੇ ਬਾਹਰਿ ਸੁਣਿਆ ਤਪਾ ਨਾਨਕ ਸਮਾਣਾ ॥ ਉਥੇ ਉਹਿ ਘੋੜੀਆਂ
ਦਉੜਾਇ ਕੇ ਆਇ ਗਏ ॥ ਜਾ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਬਾਬਾ ਸਮਾਣਾ ਹੈ ॥ ਉਨਾ ਦੋਹੀ ਦਿਤੀ
ਤੁਧੁ ਪਰਮੇਸਰੇ ਦੀ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਦੋਹੀ ਹੈ ॥ ਇਕ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਗਲਾ ਕਰਕੇ

^{੧-੯}ਮੂਲ ਹਥ-ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਮਿਟੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ,
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ 495 (ਸੈਂ. ਪ. ਲਾ.) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਸਮਾਇ ॥ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ॥ ਆਖਹੁ ਕਿਆ
ਆਏ ਹੋ । ਤੁਸਾ ਚਾਰਿ ਘੜੀਆ ਮੰਗੀਆ ਜੇ ਚਾਰ ਪਹਰ ਮੰਗਦੇ ਤਾ ਚਾਰ ਪਹਰਿ
ਰਹਦਾ ॥ ਜੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਜੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ / ਜੇ ਚਾਰ ਬਰਸ ਜੇ ਚਾਰ ਜੁਗੁ ਮੰਗਦੇ ਤਾ ਚਾਰ
ਜੁਗੁ ਰਹਦਾ ॥ ਆਖਹੁ ਕੀ ਆਖਿਦੇ ਹੋ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਬੋਲਿਆ ॥ ਤੁਧੁ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਦਿਤੀ
ਨਿਵਾਦੀਏ^੧ ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਅਸਾਡਾ ਕਉਣੁ ਹਾਲੁ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਨਾਹੀ ਦਿਤੀ ਉਸ ਕੇ
ਮਸਤਕਿ ਲੇਖ ਸੀ ॥ ਉਨ ਦਿਤੀ । ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਬੋਲਿਆ ॥ ਘੋੜੀ ਚੜਦੇ ਮਹੀਨ ਕਪੜੇ
ਪੈਨਦੇ । ਕਿਦੂ^੨ ਥਾਵਹੁ ਮਿਲਦਾ ਕਿਦੂ ਥਾਵਹੁ ਖਾਦੇ ॥ ਹੁਣਿ ਅਸੀ ਕਿ ਕਰਹਿਗੇ [॥]
ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਇਨੀ ਕਪੜੀਹੁ ਮਹੀਨ ਕਪੜੇ ਪਹਰੁਗੇ ॥ ਐਰਾਕਣੀ ਘੋੜੀ ਚੜਿ ਕੇ ਚੰਗਾ
ਖਾਹੁਗੇ ॥ ਮਨਿ ਭੀੜ ਕਾਈ ਕਰਣੀ ਨਾਹੀ ॥ ਗੁਰੂ ਸਿਖੀ ਅਗੇ ਬਹੁਤੁ ਹੋਵੇਗੀ ਤੁਸੀ
ਮੁਹਿ ਮੰਗਹੁਗੇ ਸੁ ਮਿਲੇਗਾ ॥ ਹਥਾ ਉਪਰਿ ਰਖੀਉਹਗੇ ॥ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਬੋਲਿਆ ਅਸਾ ਨੂ
ਕਿਸੈ ਨੂ ਸਉਪਿ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਤੁਸੀ ਉਸ/ਨੂ ਸਉਪੇ ਹਉ ॥ ਜਿਨ ਕਲਾਧਾਰੀ ਹੈ
ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂ ਹਉ ਸਉਪੀ ॥ ਜਿਨ ਜਗਤੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਸੇ ਨੂ ਸਉਪੇ ਹੋ ॥ ਗੁਰ ਪੀਰਾ ਦੇ
ਕੁਤੇ ਖਾਦੇ ਹੈਨ ॥ ਤੁਸੀ ਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਉ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਪਿਛੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਾਹੀ
ਕਰਣੇ ॥ ਫਿਰ ਚਉਧਰੀ ਬੋਲੇ ਜਗਤਿ ਰਹਸੀਉ ਨਾਹੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ
ਜਿ ਤੁਸਾਡੀ ਖੁਸੀ ਹੋਵੇਗੀ ਸੁ ਕਰਣਾ ਰੋਵਣਾ ਨਾਹੀ ॥ ਇਤਣੀਆ ਗਲਾ ਆਖਿ ਕੇ
ਬਾਬਾ ਸਮਾਣਾ ॥ ਫਿਰ ਸਿਰੀ ਚੰਦੁ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਚਉਧਰੀਆ ਪਗਾ ਉਤਾਰੀਆ ॥
ਸਿਧਾਰਣ ਪਿਛਵਾੜੇ ਆਇ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ ਮਾਰੀ ॥ ਆਖਣਿ ਲਗਾ ਨਾ ਮੈ ਘਰਿ
ਰਖਿਆ ਨ ਕੋਈ ਰੁਜਿਗਾਰੁ ਕੀਤਾ ॥ ਮੈ ਆਪਣਾ ਘਰਿ ਉਜਾੜਿਆ ॥ ਮੇਰੀ ਘਾਲਿ
ਅਵਿਰਥਾ^੨ ਗਈ ॥ ਮੈਨੂ ਕਛੁ ਪਲੈ ਨ ਪਇਉ ॥ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ / ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਤੁਸੀ ਇਸ ਨੂ ਸਦਾਇ ਕੇ ਪੁਛਹੁ ॥ ਮੈ ਵਿਚ ਦੋਸੁ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਦੋਸੁ
ਹੈ ॥ ਸਿਧਾਰਣ ਸਦਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਮੈਨੂ ਦਰਗਾਹ ਮਿਲਹਿਗਾ ਨਾਹੀ
ਜੇ ਕੂੜ ਬੋਲਹਿਗਾ ॥ ਮੈ ਆਖਿਆ ਸਿਧਾਰਣਾ ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ਤਾ ਤੁਧੁ ਕੀ ਮੰਗਿਆ ॥
ਜੀ ਮੈ ਮੰਗਿਆ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟੈ ਬਧਾ ਹੈ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ॥ ਬਾਬਾ ਤਿਹੁ ਵਾਰੀ ਬੋਲਿਆ
ਤੁਠਾ ਹੂ ਕਿਹੁ ਮੰਗੁ ॥ ਤਿਨ ਵਾਰੀ ਇਸ ਕੁੜਮੁ ਮੰਗਿਆ ॥ ਮੇਰਾ ਕੁੜਮੁ ਛੁਟੈ ॥ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ ਹੁਣਿ ਅਸਾਨੂ ਕਿਆ ਦੋਸ ਦੇਦਾ ਹੈ ॥ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਸਮਾਇ ਗਇਆ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ
ਸਮਿਗਰੀ ਲੈ ਚਲੈ ਤਾ ਤੁਰਕੀ^੩ ਆਣਿ ਠਾਕਿਆ ॥ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾ ਬੋਲਾਚਾਲੀ
ਹੋਈ ॥ ਤਬ ਇਕ ਚਉਧਰੀ ਨੂ ਬਾਬਾ ਰਾਹ ਜਾਦਾ ਮਿਲਿਆ ॥ ਉਇ ਚਉਧਰੀ ਆਇ ਕੇ
ਦੇਖੇ ਤਾ ਵਡਾ / ਸੋਰੁ ਹੋਦਾ ਹੈ ॥ ਉਨਿ ਪੁਛਿਆ ਏਹੁ ਸੋਰੁ ਕੇਹਾ ਹੈ ॥ ਉਨੀ ਸਾਰੀ ਗਲਿ
ਕਹੀ ॥ ਤਾ ਉਨਿ ਕਹਿਆ ਜੋ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੈਨੂ ਫਲਾਣੇ ਥਾਇ ਪਾਲਕੀ ਚੜਿਆ ਜਾਦਾ
ਮਿਲਿਆ [॥] ਜਾ ਚਾਦਰ ਉਠਾਇ ਕੇ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਵਿਚ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ ਸਭੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇ
ਰਹੈ ॥ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾਇ ਲਗੈ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚਾਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਸਮਿਗਰੀ
ਲੈ ਚਲੈ ॥ ਉਥੇ ਖੜਿ ਉਤਾਰਿਆ [॥] ਜਣ^੪ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਕੀ ਚਉਕੀ ਉਤੇ ਬਾਬਾ ਚਉਕੀ
ਮਾਰਿ ਬੈਠਾ ਹੈ ॥ ਜਾ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇਆ ॥ ਤਾ ਸਿਖੁ ਸੰਗਤਿ ਘਰਿ ਆਏ ॥ ਪਾਹਰੂ
ਚਉਕੀ ਬੈਠੇ ਸਣਿ ਹਥੀਆਰੀ ॥ ਰਾਤੀ ਰਾਤਿ ਪਈ ਤਾ ਚਾਰੇ ਪਾਹਰੂ ਚਉਹੀ ਕੁੰਡੀ ਬੈਠੇ ॥
ਜਾ ਅਧੀ ਰਾਤਿ ਹੋਈ ਆਖੀਐ ਕਸਤੂਰੀ ਅਗਰ ਅਨੇਕ ਸੋਧੇ ਕਾ ਮਹਿਕਾਰੁ ਏਥੇ ਹੋਇ

੨੨੭ (ਅ)

੨੨੮ (ੳ)

੨੨੯ (ਅ)

੨੨੯ (ੳ)

^੧ਨੀਵੇ ਦਰਜੇ ਦੇ (?)

^੨ਬੇਢਾਇਦਾ ।

^੩ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ।

^੪ਜਾਣੇ ।

- ੨੨੯ (ਅ) ਰਹਿਆ ਹੈ ॥ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁ/ਗੰਧਤਾ ਏਥੇ ਹੀ ਮਹਕਾਇ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ਅਤੈ ਝਰਣਾਟ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨੀ ਵਜੰਤ੍ਰ ਅਨੇਕ ਭਾਤਿ ਕੇ ਵਾਜਿਆ ਕਾ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਪਰਮੇਸਰੁ ਚਉਕੜੀ ਮਾਰਿ ਉਠਿ ਬੈਠਾ ॥ ਜੋੜੇ ਪੈਧੇ ਮਹੀਨ ਕਪੜੇ ਮਥੇ ਲਾਲੁ ਟਿਕਾ ॥ ਉਠਿ ਚਾਰੇ ਪਾਹਰੂ ਹਥਿ ਜੋੜ ਪੈਰੀ ਪਏ ॥ ਅਗੋ ਉਨਾ ਨੂੰ ਸੈਨਤਿ ਹੋਈ ॥ ਉਤੇ ਵੇਲੇ ਵਾਉ ਚਲੀ ॥ ਬਾਬੇ ਦੀ ਦਾੜੀ ਦੇ ਵਾਲ ਫਰ ਫਰ ਕਰਨਿ ਹਲਣਿ ਲਗੇ ॥ ਚਹੁ ਘੜੀਆ ਤੀਕ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ ॥ ਚਾਰ ਘੜੀਆ ਵਜੰਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਗੰਧ ਹੋਇ ਰਹੀ ॥ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਸਵਾਰ ਹੋਇ ਕੇ ਦਰਗਾ ਅਸਥਲ ਜਾਇ ਬੈਠਾ ॥ ਭਲਕੇ ਭਲਕੁ ਹੋਇਆ ਪਾਹਰੂ ਘਰੁ ਆਏ ॥ ਤਾ ਆਵਣਿ ਲਗੇ ਕਿਨੇ ਨ ਜਾਤੋ ਛਲਿ ਗਇਆ ॥ ਫਿਰ ਉਥੇ ਚਲੇ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਬੋਲੀ ॥
- ੨੩੦ (ੳ) ਬੇਟਾ ਸਿਧਾਰਣਾ ਇਕ ਦੰਦੁ ਤਪੈ/ਦਾ ਰਖੀ ਹਉ ਤਵੀਤੁ ਕਰ ਕੇ ਗਲਿ ਪਾਈਗੀ ॥ ਉਥੇ ਚਉਥੇ ਕੀ ਸਮਿਗਰੀ ਲੈ ਗਏ ॥ ਜਾ ਸਿਵਾ ਜਾਇ ਕੇ ਦੁਧੁ ਨਾਲਿ ਤਉਕਣਿ ॥ ਦੇਖਣਿ ਤਾ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਫੁਲੁ ਅਸਤ^੧ ਕਿਹੁ ਨਾਹੀ ॥ ਲਕੜੀਆ ਸੜੀਆ ਬੈਸੰਤ੍ਰ ਸਭ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ॥ ਫੁਲੁ ਅਸਤ ਕੋਈ ਨਾਹੀ ॥ ਕੋਲੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਦਿਤੇ ॥ ਸਭੁ ਪਛਤਾਵਣਿ ਲਗੇ ਕਿਨੇ ਨ ਜਾਤੋ ਛਲਿ ਗਇਆ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ॥ ੧੫੯੫ ॥ ਵਰਖੇ ਮਾਹਿ ਅਸੂ ਸੁਦੀ ॥ ੧੦ ॥ ਕੇ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕੁ ਸਮਾਣਾ ॥ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ॥ [੫੭ ॥] ਅਖਰੁ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਭੁਲਾ ਚੁਕਾ ਬਖਸਿ ਵਾਚਣਾ ॥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੋਲਿਣਾ ਗੁਰ ਜਾਣੇ ॥ ॥ ਸਾਖੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ॥ ॥ ਸੰਮਤ ॥ ੧੭੯ [੦]^੨ ॥ ਮਿਤੀ ਭਾਧੋ ਸੁਦੀ ੩ ਵਾਰ ਸੁਕਰੁ ॥ ਜੋਗ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ॥ ਲਿਖ/ਤੰ ਫਕੀਰ ਹਕੀਰ ਤਕਸੀਰ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਗੁਲਾਮੁ ਸੰਗਤਿ ਕਾ ਟਹਲੂ ਦਇਆ ਰਾਮੁ ਅਬਰੋਲੁ ਕਾ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਾ ਦੀਬਾਨੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕੀ ਜਬਾਨ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ ਕਾ ਤੁਸਾ ਹੀ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸੁ ਹੈ ॥ ਤੁਸਾ ਥੀ ਮੰਗੀਐ ਸੁ ਪਾਈਐ ॥ ਸਿਰ ਦਾਨਾ ਕੇ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਦੇਣਾ ॥ ਅਤੇ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ॥ ਜੁ ਤੁਸਾਡਾ ਸਦਿਕਾ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ ॥ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ਜੀ ॥ ਰਸਨਾ^੩ ਹਲਾਵਣੀ ਜੀ ॥ ਆਖਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਭੀ ਇਕੁ ਮਨਿ ਹੋਇ ਕੇ ਆਖਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਭੀ ਆਤਮਾ ਲੀਨ ਹੋਇ ਕੇ ਇਸ ਤਰਹ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖਹੁ ॥ ਜੁ ਸਚਿਖੰਡ ਅਵਾਜ ਪਹੁਚੇ ॥ ਆਖਹੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਜੋ ਕੋਈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖੇਗਾ ਤਿਸ ਨੂੰ ਦਰਸਨ ਦਾ ਫਲੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਤਿਸ/ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਤਿਸ ਦਾ ਆਵਾਗਉਣ ਕਟੀਐਗਾ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਿਵਾਜੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਮੰਨੇ ॥ ਸਿਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਬਖਸੇ ॥ ਸਨਮੁਖਿ ਦਰਬਾਰੀ ॥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥ ਸਾਚੇ ਸਬਦਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ਮਥੇ ਉਜਲੇ ॥ ਸਬਦੁ ਕੇ ਬੇਤੇ ਜਿਨਾ ਡਿਠਿਆ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ ॥ ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮੇਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਵੰਞੇ ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਸੋਈ ॥ ਭਾਈ ਸੰਗੂ ਮਲ ॥ ਪਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਵਣਾ ਵਾਚਣਾ ॥ ਹੋਰੁ ਹਥਿ ਪਕੜਿਆ ਦੀ ਸਰਮ ਹੈ ॥ ਖੁਸੀ ਕਰਣੀ ॥ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸ ਸਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ ਰਖਹੁ ਹਾਥੁ ਦੇਇ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥ ੧ ॥ ਵਾਹਗੁਰੂ ॥ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ॥ ਕਰਨ ਕਾਰਣੁਹਾਰੁ ਸਮਰਥੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ॥

^੧ਅਸਤਿ, ਹੱਡੀ ।^੨ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੧੮ (ਭੂਮਿਕਾ) ।^੩ਜੀਭ, ਜਬਾਨ ।

ਸੰਤਿਕਾਵਾਂ

SIKHBOOKCLUB.COM

ਅੰਤਿਕਾ ੧ ਨਮੂਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
॥ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕੀ ॥

॥ ਸੰਮਤ ੧੬੩੦ ॥ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ॥ ੧੫ ॥ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਥਿਤੀ ॥ ਵਾਰ ਆਇਤ ॥ ਸੁਆਤੀ ਨਿਛਤ੍ਰ ॥ ਸਵਾ ਪਹਰ ਰਾਤ ਰਹਿਦੀ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ॥ ਜਾ ਸਵੇਰੁ ਝਲਾਘੁ ਹੋਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗਾਜੀ ਪਿਤਾ ਸੁਖਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਆਇ ਦਰਵਾਜਾ ਖੜਕਾਇਓਸੁ ॥ ਤਾ ਸੁਖਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖਿਆ ਕੌਣੁ ਭਾਈ ॥ ਗਾਜੀ ਆਖਿਆ ਜੀ ਮੈ ਗਾਜੀ ਘਣ ਗਸੁ ਹਾਂ ॥ ਨੀਗਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੁਸੀ ਪਤ੍ਰੀ ਲੈਕਰ ਚਲੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲਿ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖਿਆ ਗਾਜੀ ਤੂੰ ਚਲਦਾ ਹੋ ਆਗੇ ਆਗੇ ॥ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕਰਿ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਆਵਦਾ ਹਾਂ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਇ ਕੇ ਵਿਛਾਵਣ ਵਿਛਾਇ ਕਰ ਥਾਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਰਖੀ ਅਤੇ ਕੇਸਰ ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਅਤੇ ਚਾਵਲ ਅਤੇ ਰੁਪਯਾ ਰਖਿ ਕੈ ਬੈਠਾ ਸੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਇਆ ਵਿਛਾਵਣ ਤੇ ਬੈਠਿ ਗਿਆ ॥ ਅਤੇ ਪੁਛਿਓਸੁ ਬਾਲਕਾ ਕਿਸ ਵਖਤ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜੀ ਸਵਾ ਪਹਰਿ ਰਾਤ ਰਹਿਦੀ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਤ੍ਰੀ ਕਢਿਕੇ ਮਹੂਰਤਿ ਨਿਛਤ੍ਰ ਡਿਠਾ ॥ ਤਾ ਕਿਆ ਦੇਖੇ ਬਾਲਕਾ ਭਲੇ ਨਿਛਤ੍ਰ ਸਵਾਤੀ ਜਨਮਿਆ ਰਿਧ ਸਿਧ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇਗੀ ॥ ਅਤੇ ਆਖਿਅਓਸੁ ਗਾਜੀ ਇਹ ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਪਰਮੇਸਰ ਦਾ ਭਗਤੁ ਜਨਮਿਆ ਹੈ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇਗਾ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਉ ਕਿਆ ਸਦਿਆ ਕਰੀਏ ॥ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪਤ੍ਰੀ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਅਰ ਮਨ ਵਿਚਿ ਵੀਚਾਰੁ ਕੀਤਾ ॥ ਜੁ ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਦਾ ਕਿਆ ਨਾਉ ਰਖੀਐ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿਆ ਗਾਜੀ ਉਤਾਵਲਾ ਨ ਹੋਇ ॥ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉ ਪੰਜਵੇ ਦਿਨਿ ਧਮਾਹਣ ਥੋਂ ਉਪਰੰਤ ਰਖਾਗਾ ॥ ਪੰਜ ਦਿਨ ਚੁਪ ਕਰਹੁ ॥ ਇਸ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਕੇ ਰਖਾਗਾ ॥ ਗਾਜੀ ਕਹਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤਿਲਕੁ ਮਸਤਕ ਲਗਾਇਆ ਆਪਣੇ ਨਾਲੇ ਗਾਜੀ ਦੇ ਨਾਲੇ ਹੋਰੁ ਜੋ ਕੋਈ ਬੈਠੇ ਸੇ ॥ ਰੋੜੀ ਰਪਯਾ ਲੈ ਕਰਿ ਘਰ ਗਇਆ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ॥ ਜਾ ਪੰਜ ਦਿਨ ਗੁਜਰੇ ਤਾਂ ਗਾਜੀ ਫੇਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀਆਸੁ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿਆ ਗਾਜੀ ਸੁਖੀ ਰਹੁ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਕਹਿਆ ਜੀ ਪੰਜ ਦਿਨ ਹੋਇ ਮੁਕੇ ਤੁਸੀ ਚਲੋ ਨਾਉ ਰਖੋ ॥ ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਨਾਲਿ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥ ਚਉਕੀ ਵਿਛਾਇ ਦਿਤੀ ॥ ਰਪਯਾ ਰੋੜੀ ਗੁੜ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚਿ ਪਾਇ ਮਿਸਰ ਕੇ ਅਗੇ ਰਖੀ ॥ ਤਾਂ ਸੁਖਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕਹਿਆ ਮੈ ਨੀਗਰ ਦਾ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਉ ਰਖਾਗਾ ॥ ਗਾਜੀ ਤੂੰ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਉ ॥ ਤਾ ਗਾਜੀ ਅੰਦਰ ਜਾਇ ਕੇ ਬਾਲਕੇ ਨੂੰ ਕੁਛੜਿ ਵਿਚ ਲੈ ਆਇਆ ॥ ਬਾਲਕੇ ਦਾ ਤੇਜੁ ਸੂਰਜ ਦੀ ਨਿਆਈ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅਗੇ ਉਠਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ॥ ਅਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ॥ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਆਖਿਆ ਗਾਜੀ ਮੈ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਨਾਵ ਨਹੀ ਸੀ ਰਖਿਦਾ ਮੈ ਹੁਣਿ ਦਰਸਨੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਬਾਲਿਕੁ ਮੈਨੂੰ ਅਵਿਤਾਰੀ ਨਜਰ ਆਇਆ ਹੈ ਇਹ ਬਾਲਕ ਵਡਾ ਭਗਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਪਰੁ ਗਾਜੀ ਮੈ ਤੈਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ॥ ਜੋ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਹੰਕਾਰ ਨੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜੇਹਾ ਹੈ ॥ ਜੋ ਏਹੁ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਲੇਗਾ ॥ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਅਤੇ ਤਿਨਾ ਲੋਆ ਵਿਚਿ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ ॥ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤ ਜੀ ਸਦੀਏਗਾ ॥ ਇਹ ਨਾਉ ਰਖਿ ਕੈ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਵਡੇ ਹੋਵਣ ਲਗੇ ॥ ਹਉਲੇ ਹਉਲੇ ਬਰਖਾ ਅਠਾ ਦਾ ਹੋਇਆ ॥ ਤਬ ਘਰ ਦੀਆ ਮਹੀ
ਚਾਰ ਲੈ ਆਇਆ ਕਰੇ ॥ ਘਰ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕੀਤਾ ਕਰੇ ॥ ਤਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿ
ਕੇ ਹੰਦਾਲ ਭਗਤਿ ਕੇ ਘਰਿ ਭੇਜਿਆ ॥ ਤਿਸਨੇ ਹੰਦਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਆਗੇ ਧੂਆ ਆਇ ਕੇ
ਪਾਇਆ ॥ ਤਾ ਬਾਬਾ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਤਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ॥ ਪਰ ਬੋਲੇ ਨਾਹੀ ॥ ਤਾ
ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਭੈਸਾ ਚਾਰਿਆ ਕਰੇ ॥ ਤਾ ਏਕ ਦਿਨ ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਦੁਧੁ ਹਮ ਕੋ
ਭੀ ਪਿਲਾਉ ॥ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਦੁਧ ਤਿਸ ਕੇ ਬਰਤਨ ਮੈ ਪਾਇ ਦੀਆ ॥ ਅਰ ਤਿਸ ਦਿਨ ਥੀ ਲੈ ਕਰਿ
ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਟਹਲ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਕਰੈ ॥ ਅਰੁ ਧੂਆ ਤਿਸ ਦਾ ਪਾਇ ਦੇਵੇ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਿਸ ਕੇ ਸਾਥਿ
ਲਾਗੀ ਜੈਸੇ ਚਕੋਰ ਕੀ ਚੰਦ ਸਾਥਿ ਲਾਗਤੀ ਹੈ ॥ ਜੈਸੇ ਬੰਬੀਹੇ ਕੀ ਮੇਘ ਸਾਥਿ ਹੋਤੀ ਹੈ ॥ ਤੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ
ਹੰਦਾਲ ਕੀ ਜੋਗੀ ਸਾਥਿ ਲਾਗੀ ॥

× × ×

ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਆਗੇ ਇਕ ਨਗਰੁ ਪੰਡਰਪੁਰ ਆਇਆ ॥ ਜਿਥੇ
ਨਾਮਦੇਵ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰਾਇਆ ਸੀ ॥ ਉਸ ਨਗਰ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ॥ ਉਥੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸੇ ॥
ਇਕ ਠਾਕੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਇ ਉਤਰੇ ॥ ਤਾ ਉਥੇ ਬੈਸਨੋ ਬੈਰਾਗੀ ਪੁਛਿਆ ਗੋਬਿੰਦ ਲੋਕ ਕਿਧਰੇ ਆਵਣਾ
ਹੋਇਆ ਹੈ ॥ ਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਕਹਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ ਤੋ ਆਏ ਹੈ ॥ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ਕਿਆ ਹੈ ॥
ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਆਖਿਆ ॥ ਨਾਉ ਹਮਾਰਾ ਹੰਦਾਲ ਕਰਤਾਰੀ ਹੈ ॥ ਤਬ ਉਸ ਬੈਸਨੋ ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਿਆ
ਕੁਛੁ ਪੜੇ ਹੋ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਕਹਿਆ ਹਾ ਪੜੇ ਹਾ ॥ ਤਬ ਤਿਸ ਕਹਿਆ ਕਿਆ ਪੜੇ ਹੋ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ
ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕਹਿਆ ਭਜਨ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ॥ ਤਬ ਤਿਸ ਕਹਿਆ ਭਜਨ ਤੋ ਕਰਤੇ ਹੋ ॥ ਪਰ ਕੁਛੁ ਜਾਨਤੇ
ਭੀ ਹੋ ॥ ਕਹਿਆ ਆਹੋ ਜਾਨਤੇ ਹੈ ॥ ਤਿਨ ਕਹਿਆ ॥ ਹੋਰ ਕਿਆ ਜਾਨਤੇ ਹੋ ॥ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕਹਿਆ
ਇਕੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਤ ਹੋਰ ਸਭ ਅਸਤ ॥ ਕਛੁ ਕਰਤੇ ਭੀ ਹੋ ਕਿ ਅਤੀਤ ਹੋ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਕਹਿਆ
ਕਰਤੇ ਹੈ ॥ ਬੈਸਨੋ ਕਹਿਆ ਕਿਆ ਕਰਤੇ ਹੋ ॥ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਕਹਿਆ ਕਰਤੇ ਹੈ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੰਗ ॥
ਬੈਰਾਗੀ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਏਹੁ ਬਾਲਕੁ ਖਬਰਦਾਰੁ ਹੈ ॥ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਜੀ ਆਗੇ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲਿ
ਬੋਲਿਆ ॥ ਠਾਕਰ ਜੀ ਬਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ॥ ਤੁਮ ਜੈਸਿਓ ਕਾ ਦਰਸਨ ਹੂਆ ॥ ਈਹਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ
ਰਹੀਐ ॥ ਤਾ ਬਾਬੇ ਹੰਦਾਲ ਆਖਿਆ ਭਲਾ ਜੀ ॥ ਤਾ ਰਾਤਿ ਉਸ ਥੇ ਰਹੇ ॥ ਰਾਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਚਰਚਾ
ਹੋਈ ॥ ਬੈਰਾਗੀ ਦਾ ਨਾਉ ਗੋਵਰਧਨ ਸੀ ॥ ਬੈਰਾਗੀ ਵਾਚ ॥ . . .

ਅੰਤਿਕਾ ੨

ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰਣੀ

ਇੰਡੀਆ ਆਰਡਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
੧. ਅਵਤਾਰ/ਬਾਲਪਣ	੧	੨	੧-੪
੨. ਸਾਖੀ ਗੋਸ਼ਟ ਪਾਂਧੇ ਨਾਲ	੨	੨	੫
ਕੁੜਮਾਈ ਤੇ ਵਿਆਹ	੩	੩	੧੧, ੧੨
੩. ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕੀਤਾ	੪	੩	੮
੪. ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਂ ਨ ਫਿਰੀ	੫	੪	੯
ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਸੌਦਾਗਰੀ	੬	੫	੧੭, ੨੨, ੨੩
੫. ਗੋਸ਼ਟ ਵੈਦ ਨਾਲ	੭	੫	੧੫, ੧੬
੬. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰੀ, ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ	੮, ੯	੬	੨੪, ੨੬
ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਤੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਤਿਆਗ)	੧੦	੭	੨੮, ੨੯, ੩੦
ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ	੧੧	੭	੩੧, ੩੨, ੧੧੩
ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੋਸ਼ਟ	x	x	x
੭. ਉੱਪਲ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ	੧੨	੮	੩੫, ੩੬, ੬੩
ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਗਵਾਈ	੩੦	੮	
੮. ਗੋਸ਼ਟ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ (ਰਸਕਸ, ਪਹਨਣ ਖਾਣ, ਘੋੜੇ, ਪਾਖਰ, ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ)	੩੧	੧੬	੧੪੨, ੧੪੩, ੧੪੪, ੧੪੫
੯. ਗੋਸ਼ਟ ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ (ਤਥਾ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ, ਮੁਰੀਦ ਸ਼ਾਹ ਕਾ ਨਾਲਿ)	x	x	x
੧੦. ਸਾਖੀ ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲ (ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝ ਗਇਆ)	੪੪	੧੦	੭੧
੧੧. ਸਾਖੀ ਭੋਲੇ ਚੌਰ ਨਾਲਿ (ਸਜਣ ਠੱਗ ਵਾਲੀ)	੧੩	੧੨	੭੩
੧੨. ਸਾਖੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਲਿ ਧੰਨ ਏਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ	੨੪	੧੧	੬੮
੧੩. ਸਾਖੀ ਇਕ ਸਿਖੁ ਨਾਲਿ (ਸੇਲੀ ਵਟ ਕੇ ਅਤੀਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਇਆ)	x	x	x
੧੪. ਸਾਖੀ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ	੫੧	x	੧੩੫
੧੫. ਗੋਸ਼ਟ ਸ਼ਾਹ ਰੁਕਨ ਦੀਨ, ਪੋਤੇ ਬਹਾਵਦੀ ਨਾਲਿ (ਸੀ-ਹਰਛੀ ਉਚਾਰੀ)	੫੧	x	x

ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
੧੬. ਗੋਸ਼ਟ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਹਾਜੀ ਨਾਲਿ ("ਹਾਜਰਾ ਕਉ ਮਿਹਰ ਹੈ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੩੬	×	×
੧੭. ਗੋਸ਼ਟ ਸੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਕਿੜੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ	੩੨ ੩੪	੧੭ ੧੮	੧੪੭, ੧੪੮, ੧੪੯ ×
੧੮. ਸੈਦਪੁਰ ਦੀ ਕਤਲਾਮ (ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ)	੩੫ ੩੫ ਫੁ.ਨੋ.	੧੮ ੧੯	੧੩੯, ੧੪੦ ×
੧੯. ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਚਕ ਬੱਧਾ (ਸਾਖੀ ਕਰੋੜੀਏ ਨਾਲਿ)	੪੦	੨੦	੧੫੩
੨੦. ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ (ਸੂਚ ਰਸੋਈ)	੩੮	੮	੩੬, ੩੯, ੪੦, ੪੧
੨੧. ਬਾਬਾ ਤਿਰਿਆ ਰਾਜ ਗਇਆ	੨੩	੯	×
੨੨. ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ (ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਹੋਈ) :			
("ਸੱਚ ਕਾਲੂ ਕੂੜ ਵਰਤਿਆ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੧੪	੧੧੭
("ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੧੪	੧੧੭
(ਸੋ ਗਿਰਹੀ, ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ, ਸੋ ਪਖੰਡੀ, ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਤਰ)	੫੦	੧੪	੧੧੭
("ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੇ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੫੦	੧੪	੧੨੨
("ਗੁੜ ਕਰ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕਰਿ ਧਾਵੈ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੫੦	੧੪	੧੨੨
("ਬਾਪਿਆ ਨ ਜਾਏ", "ਜੇ ਜੁਗੇ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ", ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੧੪	×
੨੩. ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਭਉਣਿ ਪਰਸਣ ਗਇਆ	×	੨੨	੧੭੨
ਭਾਈ ਲਹਣਾ ਜੀ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਮੁੜ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ	×	×	×
੨੪. ਸਾਖੀ ਮੂਲੇ ਖਤੀ ਨਾਲਿ	×	੨੪	੧੮੪
੨੫. ਬਾਬੇ ਤਪ ਆਰੰਭਿਆ ਤੇ ਲਹਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਠੰਡ ਪਸਰ ਗਈ	×	੨੫	੧੭੮
੨੬. ਬਾਬੇ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭੀ ("ਤੇਰਾ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵਾ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੨੫	੧੭੯
ਗੋਰਖ ਨਾਲ ਭੇਂਟ (ਅੰਗਦ ਸਹਿਤ)	×	੨੫	੧੭੮
ਬਾਬੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ	×	੨੫	੧੮੦
੨੭. ਗੋਸ਼ਟਿ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲਿ	×	×	×
੨੮. ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ (ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਕੀਤੀ) : (ਲੋਟਾ ਭਗਤੀਆਂ ਦਾ ਲਭਾਇਆ)	×	੨੩	੧੭੩

ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
("ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	×	੨੩	੧੭੩
(ਮਿਰਗਾਣੀ ਦਾ ਉਡਾਣਾ, ਕੰਧ ਦਾ ਦੌੜਾਣਾ)	੫੨	੨੩	×
("ਪਹਿਰਾ ਅਗਨਿ ਹਿਵੈ ਘਰ ਬਾਧਾ" ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੫੨	੨੩	੧੭੩
(ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨਾ)	੫੨	੨੩	੧੭੩
੨੯. ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਲ ਵਿਚ (ਪੰਥ ਚਲਾਵਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ)	×	੧	੧੪੬
੩੦. ਸਾਖੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਹੋਈ (ਮੁਨਾਫਕ ਦੇਸ ਦੀ)	×	੧੩	੭੨
੩੧. ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਇਆ (ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸਾਖੀ)	੫੧	੧੫	੧੩੫, ੧੩੬
੩੨. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਕਬੀਰ ਭਗਤ ਨਾਲਿ (ਗੋਸ਼ਟ ਕਬੀਰ ਤੇ ਨਾਨਕ)	×	×	੫੨
੩੩. ਗੋਸ਼ਟ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨਾਲ (ਭਾਗੀਰਥ, ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ)	੪੧	੨੧	×
ਸਾਖੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ (ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਤੇ 'ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' ਦਾ ਉੱਚਾਰਣਾ)	੪੭	੨੧	×
੩੪. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾਬੁਲ ਗਇਆ (ਮਸੀਤ ਦੌੜਾਈ)	×	×	×
੩੫. ਸਾਖੀ ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ਕੀ (ਬਾਬੇ ਸੋਇਨੇ, ਰੁਪੇ, ਤਾਂਬੇ ਕਲੀ, ਜਿਸਤ, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ)	×	×	×
੩੬. ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਮੁਲਕ ਗਇਆ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ)	×	×	×
੩੭. ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਇਆ (ਮੋਏ ਦੁੱਬੇ ਜਿਵਾਏ)	×	×	×
੩੮. ਬਾਬਾ ਜੀ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ (ਬਾਲਕ ਬਣ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਵਿਕਾਣਾ)	×	×	×
੩੯. ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ ਆਏ ਨਿਕਲਿਆ (ਕੁੱਠਾ ਦੁੱਬਾ ਜਿਵਾਇਆ; ਅੰਨ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦਿੱਤੇ)	×	×	×
੪੦. ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੇਸ (ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਘਰ ਢਾਹਣੇ ਰੋਕਿਆ)	×	×	×
੪੧. ਦੌਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ	×	×	×
੪੨. ਸਾਖੀ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲਿ (ਢੀਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ) (ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ ਨੂੰ ਘਿਉ ਦੇਣ ਚਲਿਆ)	×	×	×
੪੩. ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਗਇਆ (ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਣਾ, ਆਦਿ)	×	×	×

ਇੰਡੀਆ ਆਰਕਾਈਵ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40	ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅੰਕ	ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਅੰਕ	ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਅੰਕ
(ਅਜਿਤ ਦਾ ਮੌਏ ਪੰਖੇਰੂ ਜੀਵਾਲਣਾ)	×	×	×
(ਸੰਗਤੀਆ ਸਿਖ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਇਆ)	×	×	×
੪੪. ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਕ ਦੇਸ ਗਏ (ਪੀਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ)	×	×	×
੪੫. ਬਾਬਾ ਹਿੰਦਰਲ ਆਇਆ (ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਦੱਤ)	×	×	×
੪੬. ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਗਏ (ਧੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸਾਹ ਦੀ)	੩੭	×	×
(ਦੁਨੀਚੰਦ ਨਿਸਤਾਰਾ)			
੪੭. ਸਾਖੀ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਚਲੀ	੨੩	×	੯੦
(ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ)			
੪੮. ਸਾਖੀ ਭੂਮੀਏ ਚੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ (ਲੂਣ ਹਰਾਮ ਨਹੀਂ	×	×	×
ਕਰਨਾ) (ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦੀ)			
੪੯. ਗੋਸ਼ਟ ਸੇਖ ਸਰਫ ਨਾਲ (ਬਗਦਾਦ, ਸੌਲ੍ਹਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ)	×	×	×
੫੦. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨਾਲ ਹੋਈ	×	×	×
(ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਕਾ ਫਲ)			
੫੧. ਬੀਚਾਰ ਫਕੀਰੀ ਕਾ	×	×	×
੫੨. ਗੋਸ਼ਟ ਗੋਰਖ ਨਾਲ (ਨਾਲੇ ਕਾਲ ਨਾਲ)	×	×	×
੫੩. ਗੋਸ਼ਟ ਅੰਗਦ ਨਾਲ	×	×	×
(“ਸੁਬਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਇਕ ਮਨ”			
ਦਾ ਉਚਾਰਣਾ)			
੫੪. ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲ	×	੨੯	×
(“ਚਉਥੇ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤਾ”)			
੫੫. ਸਾਖੀ ਵਿਲੰਧਰੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ	×	×	×
੫੬. ਸਾਖੀ ਬਾਬੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ	×	×	×
(ਭਵਿਖ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ)			
੫੭. ਸਾਖੀ ਚਲਾਣੇ ਦੀ	੫੭, ੫੫ ¹	੩੦	ਦੇਖੋ ਨੋਟ ਹੇਠਾਂ

¹ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਈ ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੫੭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਾਖੀ ਨੰਬਰ ੫੫ (ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ) ਇੱਥੇ ਅਤੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਵਿਚ ਆਈ ਜੋਗੀਸ਼ੁਰਾਂ ਤੇ ਸਿਧਾਰਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਕਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ (ਸੰਪ : ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੪-੫੪, ਉਪਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋੜਵੰਦ ਪਾਠਕ ਉਥੋਂ ਵਾਚਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ।

ਨੋਟ : ਇੰਡੀਆ ਆਰਕਾਈਵ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ Panj. B 40 ਵਿਚ “ਸੋਦਰ ਤੇਰਾ ਕਹਿਆ...” ਦੇ ਪ੍ਰਬਾਇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਨ ਹੀ ਇਹ ‘ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ’ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਪਰ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅੰਕ ਨੰਬਰ ੨੮ ਅਤੇ ੧੯੮-੯੯ ਉਪਰ ਆਈ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ ੩
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਆਏ ਸ਼ਬਦ

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਲਾ	ਪੰਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ	ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਉਜਲ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੫੫	੭੨੯
ਅਛਲ ਛਲਾਈ ਨ ਛਲੈ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੧੬੭	੨੫
ਅਠੀ ਖੰਡੀ ਅਠ ਖੰਡ ਨਾਵਾਂ ਖੰਡ ਸਰੀਰ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੪੨	੧੪੬
ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਅੰਮੜੇ	ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧	੫੦	੫੫੭
ਆਪੀਣੇ ਆਪ ਸਾਜਿਉ	ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧	੬੮	੯੬੮
ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ	ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧	੬੩	੯੬੮
ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੮੬	੭੬੫
ਇਹ ਮਨ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰੈ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੯੫	੯੬
ਏਕੁ ਸੁਆਨੁ ਦੁਇ ਸੁਆਨੀ ਨਾਲਿ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੯੧	੨੪
ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੭੬	੯੧
ਸਚੁ ਕਾਲੁ ਕੂੜੁ ਵਰਤਿਆ	ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੯	੪੬੮
ਸਚ ਕੀ ਕਾਤੀ ਸਚੁ ਸਭੁ ਸਾਰ	ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੬੭	੯੫੬
ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੦	੯੫੧
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸਿਮਰੀਐ (ਸੇਵੀਐ)	ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮ: ੩	੬੫	੫੦੯
ਸਭ ਰਸੁ ਮਿਠੇ ਮੰਨਿਐ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੦	੧੬
ਸੁਣ ਵਡਾ ਆਖੈ ਸਭ ਕੋਇ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੩੯	੩੪੮
ਸੁਬਾਹੀ ਸਲਾਹਿ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੩੮	੧੪੫
ਸੇਈ ਪੂਰੇ ਸਾਹਿ ਜਿਨਾ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੪੦	੧੪੬
ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜੋ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੧	੯੫੨
ਸੋ ਅਵਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪਿ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੧	੯੫੨
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੇ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੧	੯੫੨
ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜੋ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੈ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੧	੯੫੨
ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋ ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੧	੯੫੩
ਹੈ ਹੈ ਕਰਣਿ ਤੇ ਉਹਿ ਉਹਿ ਕਰਣਿ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੫੭	੧੪੧੦
ਕਹਾ ਸੇ ਖੇਲ ਤਬੇਲੇ ਘੋੜੇ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੦	੪੧੭
ਕਹਾ ਦੇਖਿਆ ਖੁਰਾਸਾਨ ਮਾਹਿ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੭੨	੭੨੧
(ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ)			
ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੮੦	੧੩੫

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਲਾ	ਪੰਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ	ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਕਵਣ ਸੁ ਅਖਰ ਕਵਣ ਗੁਣ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੬੬	੧੩੮੪
ਕਿਉ ਮਰੇ ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੮੧	੯੫੩
ਕੁਮਤਿ (ਕੁਬੁਧਿ) ਡੂਮਣੀ ਦਇਆ ਕਸਾਇਣ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੭੬	੯੧
ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ	ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੭੩	੪੧੭
ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਣਾ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੪੩	੯੯੧
ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੩, ੯੮	੧੪
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੇ ਮਹਿ ਮੁੰਦਾ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੮੧	੩੫੯
ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੮੨	੬੧
ਘਰ ਹੀ ਝੂਰੇ ਮੁੰਧ ਵਿਦੇਸ ਪਿਰ	ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧	੬੫	੫੯੪
ਚਉਥੇ ਪਹਰ ਸੁਬਾਹ ਕੇ ਸੁਰਤਿਆ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੧੪੧	੧੪੬
ਜਗ ਕਉਆ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚੀਤ	ਬਸੰਤ ਮ: ੧	੧੦੯	੧੧੮੭
ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੩੪	੧੬
ਜਿਨ ਸਿਰ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੭੨	੪੧੭
ਜਿਨ ਕਉ ਭਉ ਤਿਨ ਨਾਹਿ ਭਉ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੪	੧੪੧
ਜਿਨ ਕੈ (ਕਉ) ਭਾਡੇ ਭਾਉ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੮੫	੭੨੯
ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ	ਜਪੁਜੀ ਮ: ੧	੮੩	੨
ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੬੯	੭੨੨
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੧੧੧	੯੯੨
ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ	ਜਪੁਜੀ ਮ: ੧	੮੨	੨
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਸਨ ਕੇ ਕਾਰਣਿ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੪੮	੩੫੮
ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਰ ਤੀਨ ਚਾਰ	ਬਸੰਤ ਮ: ੧	੧੦੩	੧੧੯੦
ਨੰਦੀ ਬੀਈ ਨ ਰਾਵਿਆ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੬੫	੧੩੮੦
(ਫਰੀਦਾ ਨੰਦੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਓ)			
ਨਿਵਣ ਸੁ ਅਖਰ ਖਿਵਣ ਗੁਣ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੬੬	੧੩੮੪
ਪਹਿਰਾ ਅਗਨ ਹਿਵੈ ਘਰ ਬਾਧਾ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੯੭	੧੪੭
ਪੰਖੀ ਹੋਵਾ ਉਡਰਾ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੨	੧੪
ਪਾੜ ਪਟੋਲਾ ਧਜਿ ਕਰਹੁ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੬੫	੧੩੮੩
(ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾੜਤੀ)			
ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੬੮	੨੫
ਫੂਟੋ ਆਂਡਾ ਭਰਮ ਕਾ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੫੩	੧੦੦੨
ਬਾਬਾ ਤੇਰੇ ਲਾਲੇ ਕਿਆ ਚਤਰਾਈ	ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੫੯	੯੯੧
(ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ)			
ਭਉ ਤੇਰਾ ਭੰਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੭੨	੭੨੧

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਤੇ ਮਹਲਾ	ਪੰਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ	ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਭਾਡਾ ਧੌਇ ਬੈਸ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ	ਸੂਹੀ ਮ: ੧	੯੬	੭੨੮
ਮਹਲਿ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ	ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਮ: ੧	੬੫	੧੦੮੮
ਮਤੁ ਜਾਣ ਸੇ ਗਲੀ ਪਾਇਆ ਹੀ (ਅਮਲ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜ ਸਬਦੋ)	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੪੫	੨੩
ਮਨ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ	ਆਸਾ ਮ: ੧	੧੧੦	੩੫੯
ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ	ਸੌਰਠ ਮ: ੧	੩੮	੫੯੫
ਮਿਹਰ ਮਸੀਤ ਸਿਦਕ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੪	੧੪੦
ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ	ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧	੪੪	੧੪੧
ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਧਰਿ ਬੈਸਣਾ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੪੬	੬੪
ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਉਸਰਹਿ	ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧	੫੬	੧੪
ਰੂਪੈ ਕਾਮੈ ਦੋਸਤੀ ਭੁਖੈ ਸੁਆਦੈ (=ਸਾਦੈ ਗੰਢ)	ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮ: ੧	੬੭	੧੨੮੮
ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੈ ਦਾਰੂ ਲਾਇ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੦	੧੨੫੬
ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੦	੧੨੭੯
ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੋ ਵੈਦੁ ਤੂੰ	ਸਲੋਕ ਮ: ੨	੪੦	੧੨੭੯

SIKHBDOXCLUB.COM

ਅੰਤਿਕਾ ੪

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਸ਼ਬਦ

ਸ਼ਬਦ	ਰਾਗ ਵਕਤਾ, ਆਦਿ	ਪੰਨਾ ਜਨਮਸਾਖੀ
ਉਠਤ ਜਾਗਉ ਬੈਠਤ ਜਾਗਉ	ਕਾਲ ਉਵਾਚ	੧੩੭
ਉਠਤ ਮਾਰਉ ਬੈਠਤ ਮਾਰਉ	ਕਾਲ ਉਵਾਚ	੧੩੭
ਅਜਬ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਫਕਰ ਕੀ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੭੭
ਅਲਫ਼ ਅਲਹ ਕਉ ਯਾਦਿ ਕਰਿ	ਸੀ-ਹਰਫ਼ੀ ਮ: ੧	੬੦
ਇਕੋ ਸਾਹਿਬੁ ਇਕਾ ਹਦਿ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੬੪
ਈਮਾਨ ਕੁਰਾਨ ਕਉ ਜਤਨ ਕੀ ਜਿਲਦ ਕਰਿ	ਤਿਲੰਗ ਮ: ੧	੪੬
ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਜੁ ਕੰਤ ਕੀ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੬੬
ਹਾਜਰਾ ਕਉ ਮਿਹਰ ਹੈ	ਗਜਲ ਮ: ੧	੬੨
ਕਹਾ ਭਇਆ ਜੇ ਪਿੰਡ ਨ ਪੜਿਆ	ਕਾਲ ਉਵਾਚ	੧੩੮
ਕਿਆ ਧਰਤੀ ਕਾ ਢਾਪਣਾ	ਗੋਰਖ-ਨਾਨਕ ਗੋਸ਼ਟ	੧੩੭
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਤੀਰ ਤਰਕਸ ਮੈ ਕਰਿ	ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧	੪੭
ਚਰਨ ਲਾਗ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ	ਕਬੀਰ-ਨਾਨਕ ਗੋਸ਼ਟ	੧੦੪
ਜਬ ਹਮ ਭਗਤਿ ਭਏ ਸੁਖਦੇਉ	ਸ਼ਬਦ ਕਬੀਰ	੧੦੪
ਜਾਹਿ ਵੈਦਾ ਘਰ ਆਪਣੇ	ਸਲੋਕ ਮ: ੧	੪੦
ਜਾਮਾ ਪਹਰਿ ਜੁਗਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ	ਗੋਸ਼ਟ ਅਜਿਤੈ ਰੰਧਾਵੈ ਨਾਲਿ	੯੨
ਨਿਤ ਪੂਛਉ ਪੰਡਿਤ ਜੋਇਸੀ	ਧਨਾਸਰੀ ਸੇਖ ਸਰਫ	੧੩੪
ਪੈ ਚਕੀ ਆਪੁ ਪੀਸਾਈਐ	ਧਨਾਸਰੀ ਸੇਖ ਸਰਫ	੧੩੪
ਮੁਲਾ ਦਿਲ ਸਿਉ ਦਿਲਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿ	ਤਿਲੰਗ	੬੦

BIBLIOGRAPHY

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ-ਸੂਚੀ

ੳ) ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ

ਗੋਸ਼ਟ ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ—

ਨਿਜੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ਲੋਇਰ ਮਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ, ਮਿਤੀ ਹੀਨ ।

ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਕੀ—

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੩੫੧੦-੧੨, ਸਿਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੮੩੬ ਬਿ.,
੧੭੭੯ ਈ.;

ਨੰਬਰ ੨੫੨੭, ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ ।

ਗੋਸ਼ਟਿ ਸੁਖਦਿਉ ਭਗਤੁ ਕੀ—

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੬੭੧, ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ—

ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਕਪੂਰ (ਸ਼ੁਰਗਵਾਸੀ), ਮਕਾਨ ਨੰਬਰ ੨੭੬੧, ਗਲੀ ਪਿੱਪਲ ਮਹਾਦੇਵ ਵਾਲੀ,
ਹੋਜ਼ ਕਾਜ਼ੀ, ਦਿੱਲੀ 1715 ਬਿ./੧੬੫੮ ਈ.;

ਇਸੇ ਦੀ ਫੋਟੋਸਟੈਟ ਕਾਪੀ, ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਐਂਡ ਹਿਸਟਾਰੀਕਲ ਸਟੱਡੀਜ਼, ਪੰਜਾਬੀ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ;
ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਨੰਬਰ ੭੬੭ ਅਤੇ ੩੪੨, ਪੰਜਾਬ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—

ਇੰਡੀਆ ਆਫ਼ਿਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਲੰਡਨ) Panj. B. 40 ਵਾਲੀ, ੧੭੬੦ ਬਿ./੧੭੩੩ ਈ.;

ਖਰੜਾ ਨੰਬਰ ੪੭੪, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਲਮ
ਕਾਪੀ, ਪੰਜਾਬ ਆਰਕਾਈਵਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਬੇਰਿੰਗ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਕਾਲਿਜ, ਬਟਾਲਾ ।

ਜਨਮਸਾਖੀ/ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ—

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੪੯੫, ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ੧੮੧੩ ਬਿ./੧੭੫੬ ਈ. ।

ਸਾਖੀ ਤੇ ਗੋਸ਼ਟਿ ਸੰਗ੍ਰਹ—

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੧੯੪, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ, ਮਿਤੀਹੀਨ ।

ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ, ਆਦਿ—

ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ੩੪੭, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ ।

ਅ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ :

‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’—ਦੋਖੇ ‘ਸ਼ਿਭੂ ਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ’ ।

‘ਸ਼ਿਭੂ ਨਾਥ ਵਾਲੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਂ ‘ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ’

- (ਸੰਪ: ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ), ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਘੰਟਾ ਘਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ ੧੯੭੨.
- ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, 'ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ' (ਸੰਪ: ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ), ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ੧੯੬੧
- ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, [ਡਾ.], 'ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ੧੯੭੩,
- ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ)—
- ਪਹਿਲੀ ਸੈਂਚੀ (ਸਚਖੰਡ ਪੋਥੀ) (ਸੰਪ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ/ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ), ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰਿਸਰਚ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੯੬੨.
- ਦੂਜੀ ਸੈਂਚੀ (ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਚਤਰਬੁਜ ਪੋਥੀ) (ਸੰਪ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ/ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ), ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰਿਸਰਚ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੧੯੬੬.
- 'ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਰੰਪਰਾ', (ਸੰਪ: ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ), ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ੧੯੬੯.
- ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ, 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ', ਮਾਡਰਨ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼, ਲਾਹੌਰ, ੧੯੪੪.
- ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ', ਪ੍ਰਕਾ: ਮਿਸਿਜ਼ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ, ੧੧੧ ਐਲ/੧੬, ਲਾਜਪਤ ਨਗਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ੧੯੭੨.
- ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, 'ਤਿੰਨ ਖੋਜ ਪਤ੍ਰ', ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ੧੯੭੦.
- ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ (ਸੰਪ: ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ), ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, ੧੯੪੭.
- ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੇਖ', ਅਤਰ ਚੰਦ ਕਪੂਰ ਐਂਡ ਸਨਜ਼, ਦਿੱਲੀ, (ਸੰਸਕਰਣ ੧੯੫੨ ਈ.)
- ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਦੀ ਮੁਖਤਸਰ ਤਾਰੀਖ', ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਆਪ, ੧੯੪੮.
- 'ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਖਾ ਤੇ ਛੰਦਾਬੰਦੀ —ਜਪੁ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ', ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਆਪ, ਲਾਹੌਰ, ੧੯੩੭.

ਹਿੰਦੀ :

- ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ (ਸੰਪ: ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੰਘ), ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੈਦਯ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਪੰਜਾਬ, ੧੯੮੫ ਬਿ./੧੯੨੮ ਈ.
- ਹਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦ੍ਰਿਵੇਦੀ, 'ਨਾਥ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ', ਨੈਵੇਦਯ ਨਿਕੇਤਨ, ਵਾਰਾਣਸੀ, ੧੯੬੬.
- ਕਿਸ਼ੋਰੀਦਾਸ ਬਾਜਪੇਯੀ, 'ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਨੁਸ਼ਾਸਨ', ਨਾਗਰ ਪ੍ਰਚਾਰਿਣੀ ਸਭਾ, ਕਾਸ਼ੀ, ੨੦੨੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ।

ਮਰਾਠੀ :

- Balaji Prabhakar Modak, *Chronological Tables*, Rajaram College Kohlapur, 1889.

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ :

Journal of Indian History, Vol. XLV, pt. I. No. 133, April 1967.

L. D. Swami Kannu Pillai, *Indian Ephemeris*, (A. D. 700—A. D. 1799) Pub: Government of Madras, 1922.

Mcleod, W.H., *Guru Nanak and the Sikh Religion*, Oxford University Press, 1968.

Papers on Guru Nanak (Proceedings of Punjab History Conference—4th Session, March 1969), Punjabi University, Patiala, 1970.

Piar Singh, *A Critical Survey of Panjabi Prose in the Seventeenth Century* (Unpublished Doctoral Thesis), Punjab University, Chandigarh, 1968.

Subhan, John A., *Sufism*, Lucknow Publishing House, 37—Cantonment Road, Lucknow, 1960

SUKHBOOKCLUB.COM

INDEX

ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ

- ਉਚ ਸ਼ਰੀਫ਼, ੧੪
 ਉਡੇਸਾ (ਉਡੀਸਾ), ੭੭
 ਉੱਤਮ ਭੰਡਾਰੀ, ੧੨੬
 ਅਊਘੜ (ਬਾਬਾ), ੧੧੩
 ਅਕਬਰ (ਪਾਤਸ਼ਾਹ), ੬
 ਅੰਗਦ, (ਗੁਰੂ), ੫, ੬, ੮, ੧੩, ੮੩-੮੫, ੮੮, ੯੫, ੧੩੮-੪੩
 ਅਚਲ ਬਟਾਲਾ, ੧੩, ੯੫, ੧੨੪
 ਅਜਿਤਾ ਰੰਧਾਵਾ, ੧੪, ੯੨-੯੫, ੧੨੩, ੧੨੪-੧੨੫
 ਅਜੁਧਿਆ, ੭੭
 ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ, ੧੨੭ ਫੁ. ਨੋ.
 ਅਨਸੂਯਾ, ੧੨੭ ਫੁ. ਨੋ.
 ਅਫਲਾਤੂ, ੨੩
 ਅਬਦੁਲ ਰਹਮਾਨ, ੫੧, ੧੨੩-੨੪
 ਅਮੀਰ ਖੁਸਰੋ, ੨੭
 ਅਰਜਨ, (ਗੁਰੂ), ੬, ੧੦, ੧੪
 ਅਰਿਦਮਨ ਸਿੰਘ (ਬਾਗੜੀਆਂ), ੨੦
 ਅਲੀ, (ਹਜ਼ਰਤ), ੬੦, ੧੨੦
 ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ, ਦੇਖੋ ਜਨਮਸਾਖੀ :
 ਆਲਮ ਚੰਦ (ਰਾਜ), ੧੬, ੧੯, ੭੮
 ਇਬਨ ਮੁਆਵਿਯ, ੬੦
 ਈਸਰ ਨਾਥ, ੭੯, ੮੦
 ਸਹਜਾਦਾ, ੯
 ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ੧੦
 ਸਜਣ ਠੱਗ, ੯, ੧੨, ੨੨
 ਸਨਕ, ੧੦੯
 ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ੨੭ ਫੁ. ਨੋ.
 ਸਰਖਪੁਰ/ਸਰਕਪੁਰ, ੧੮
 ਸ਼ਰਫ਼, (ਸ਼ੇਖ), ੧੩੩-੩੪
 ਸਾਧਾਰਣ/ਸਿਧਾਰਣ, ੧੦, ੧੩, ੧੪੪-੪੮
 ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ (ਨਗਰ), ੯੬
 ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੋਹਰੀ, ੯
 ਸਿੰਗਲਾਦੀਪ, ੨੬, ੧੧੦
 ਸਿਧਾਰਣ, ਦੇਖੋ ਸਾਧਾਰਣ
 ਸਿਮਰ ਯਜ਼ੀਦ, ੬੦
 ਸਿਰੀ ਚੰਦ, ੩੭, ੧੪੭
 ਸ਼ਿਵਨਾਭ (ਰਾਜਾ), ੧੩, ੧੦੫-੧੧੨
 ਸਿੰਗੀ (ਰਿਖੀ), ੧੦੯
 ਸੁਬਹਾਨ, ਜੈਨ. ਏ, ੨੧ ਫੁ. ਨੋ.
 ਸੁਲਤਾਨ ਗੁਜਰ, ੧੨੬
 ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ੩੯, ੪੧, ੪੯, ੫੦, ੬੮, ੭੯
 ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ੧੦
 ਸੈਦਪੁਰ ਸਰੋਏ, ੬੮, ੭੧
 ਸਰੋਏ, ਦੇਖੋ ਸੈਦਪੁਰ
 ਸੰਗਤੀਆ/ਸੰਗਤਦਾਸ, ੧੭, ੧੨੫
 ਸੰਤ ਦਾਸ ਛਿੱਬਰ, ੧੯
 ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੰਘ (ਸੰਤ), ੧੪ ਫੁ. ਨੋ.
 ਸੰਗੂ/ਸੰਗੂ ਮਲ, ੧੬, ੧੭, ੭੮, ੧੪੮
 ਹਸਨ, ੬੦
 ਹਜ਼ਾਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦ੍ਰਿਵੇਦੀ, ੨੧ ਫੁ. ਨੋ.
 ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ, ੨੦
 ਹਰਿ ਜੀ, ੫, ੬, ੧੬
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ, (ਗੁਰੂ), ੬
 ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਬਾਦ/ਸੈਗਲਿਫ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ,
 ਦੇਖੋ ਜਨਮਸਾਖੀ : (ਪੁਰਾਤਨ)
 ਹਿੰਦਚਲ, ੧੨੭
 ਹੁਸੈਨ, ੬੦
 ਹੰਦਾਲ, (ਬਾਬਾ), ੯
 ਕਉਡਾ, ੧੨
 ਕਸਮੀਰ, ੧੧੫, ੧੧੭
 ਕਸੂਰ, ੬੮
 ਕਮਲਾ, ੧੪੩-੪੪
 ਕਮਾਲੁ (ਸੇਖ) ੬੩-੬੪
 ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ੮੩, ੧੦੪, ੧੦੭, ੧੧੧, ੧੩੮, ੧੪੦, ੧੪੮
 ਕਰਬਲਾ, ੬੦
 ਕਲਾਨਉਰ, ੧੨੩
 ਕਾਂਗੜਾ, ੨੦
 ਕਾਬਲ, ੧੧੨, ੧੧੩
 ਕਾਲੂ, ੧੩੭-੩੮

ਕਾਲੂ, ੩੩, ੩੫, ੪੯, ੫੧

ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ, ੭, ੨੨

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) ੪, ੬ ਫੁ.ਨੋ., ੯ ਫੁ.ਨੋ.

੧੦, ੧੮, ੯

ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਦਾਸ ਬਾਜਪੇਈ, ੨੯

ਕਰੋੜੀਆ, ੭੩, ੭੪

ਕਲਿਜੁਗ, ੫੫-੫੭

ਕੁੱਲੂ, ੧੪

ਕੋਸ਼ ਦਾਸ, ੧੬

ਕੋਲਬਕ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਦੇਖੋ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਕੋਠਣਪੁਰ, ੬੮

ਕਬੀਰ/ਕੰਬੀਰ (ਭਗਤ), ੫, ੧੦੩, ੧੦੪

ਕੰਨੂ ਪਿੱਲੇ, ਸੁਆਮੀ ਐਲ. ਡੀ. ੧੮ ਫੁ.ਨੋ.

ਕਿਸ਼ਨ (ਸ੍ਰੀ), ੯੬

ਖਡੂਰ, ੮੫

ਖੁਰਮਾ (ਸ਼ਹਰ), ੯

ਖੁਜਾ ਖਿਜਰ, ੧੧੭

ਗਇਆ (ਤੀਰਥ), ੭੭

ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ, ੧੦

ਗੀਤਾ, ੫

ਗੁਜਰਾਤ, ੧੨੮

ਗੁਦਾਵਰੀ, ੭੭

ਗੁਰਦਾਸ (ਭਾਈ), ੬, ੯, ੧੦

ਗੁਲੇਰ, ੨੦

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ : ਫੁ. ਨੋ. ਪੰਨੇ ੬੪, ੬੫,

੬੬, ੬੭, ੬੯, ੭੦, ੭੧, ੭੯, ੮੦, ੮੨,

੮੫, ੮੬, ੮੭, ੯੬, ੧੦੩. ੧੦੯, ੧੧੧,

੧੩੯, ੧੪੦

ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ੬੮

ਗੋਸ਼ਟ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਕੀ, ੫, ੬

ਗੋਸ਼ਟ ਸੁਖਦਿਉ ਭਗਤ ਕੀ, ੮

ਗੋਪੀ ਚੰਦ (ਰਾਜਾ), ੭੯, ੮੦

ਗੋਮਤੀ, ੭੭

ਗੋਰਖਨਾਥ, ੨੧, ੭੯, ੮੦, ੮੯, ੯੦, ੧੧੧, ੧੩੭

ਗੋਗਾ, ੭੭, ੧੮੪

ਗੰਡਕੀ (ਨਦੀ), ੯੬

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, ੩, ਫੁ.ਨੋ. ਪੰਨੇ ੯੨, ੯੩ ਤੇ ੯੪

ਚਰਪਟ ਨਾਥ, ੭੯, ੮੦, ੮੧

ਚਿਨਿਓਟ, ੧੦

ਚੰਬਾ, ੨੦

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) ੬ ਫੁ.ਨੋ., ੯ ਫੁ.ਨੋ. ੧੬ ਫੁ.ਨੋ.

ਜਗਨਨਾਥ, ੭੭

ਜਨਕ (ਰਾਜਾ), ੧੫, ੧੦੯

ਜਨਮਸਾਖੀ :

ਆਦਿ ਸਾਖੀਆਂ ੭, ੯ ਫੁ.ਨੋ. ੧੦, ੧੧, ੧੨, ੧੩,

੧੪, ੧੫, ੧੬, ੨੮, ੯੭ਫੁ.ਨੋ. ੯੮ਫੁ.ਨੋ. ੯੯ਫੁ.ਨੋ.

ਹ. ਲਿ. ੭੬੭ (ਆਰਕਾਈਵਜ਼), ੧੫

ਹ. ਲਿ. ੪੭੯ (ਪੰ. ਸਾ. ਅਕਾ. ਲੁ.) ੧੪

ਹ. ਲਿ. ੧੯੪ (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ), ੧੧, ੧੨, ੪੦

ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ/ਮੈਕਾਲਿਫ ਵਾਲੀ, ੧੧

ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਵਾਲੀ, ੯

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ, ੩, ੭, ੯, ੧੦, ੧੧, ੧੨,

੧੩, ੧੪, ੧੫, ੧੬, ੨੨, ੨੭ ਫੁ. ਨੋ. ਪੰਨੇ

੩੪, ੩੫, ੩੬, ੩੭, ੪੧, ੪੩, ੪੪, ੫੦, ੫੪,

੬੩ ਅਤੇ ੬੪

ਬਾਲਾ ਵਾਲੀ (ਭਾਈ) ੩, ੫, ੭, ੯, ੧੦, ੧੨, ੧੪

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ, ੧੦

ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ, ੮, ੯, ੧੦, ੧੨, ੧੩, ੧੪,

੧੫, ੧੬

ਮੈਕਾਲਿਫ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ

ਵਲਾਇਤ ਵਾਲੀ, ਦੇਖੋ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ

ਜਲਾਲਦੀਨ, ੧੪

ਜਲਾਲਾਬਾਦ, ੬੮

ਜੀ.ਬੀ. ਸਿੰਘ, ੩

ਜੈ ਰਾਮ, ੩੯, ੪੦, ੪੧, ੪੨

ਡਾਲੇ ਦਾ ਚਕ, ੧੨੩

ਤਖਤ ਮਲ (ਭਾਈ), ੮੫

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ (ਬੇਦੀ), ੧੦ ਫੁ. ਨੋ.

ਤਲਵੰਡੀ ਭੋਇ ਭਟੀ ਕੀ/ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕੀ, ੩੩,

੩੬, ੩੭, ੪੨, ੪੯, ੧੦੭

ਤੀਰਵਾਹੁ (ਟਟੀਹਰ ?), ੧੨੩

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ (ਗੁਰੂ), ਫੁ. ਨੋ. ੯੨

ਦਉਲਤ ਖਾਨ, ੩੯, ੪੧, ੪੩

ਦਇਆ ਰਾਮ ਅਬਰੋਲ/ਦਇਆ ਖਤਰੋਟਾ, ੧੬, ੧੭,

੧੮, ੭੮

ਦਤ (ਦਤਾਤ੍ਰਯ) ੧੨੭, ੨੮

ਦਮੋਦਰ, ੫

ਦਿਸਵੰਧੀ, ੭੮

ਦੀਪਾਲਪੁਰ, ੬੮

ਦੁਆਰਕਾ, ੭੭

ਦੁਨੀਚੰਦ, ੧੨

ਦੋਗ (ਨਾਲਾ), ੧੮

ਧਿਆਉ ਬਿਹੰਗਮ ਕਾ, ੧੮

ਧੰਨਾ (ਜਟ), ੯੬
 ਨਾਮਾ (ਭਗਤ), ੯੬
 ਨੂਰਪੁਰ, ੨੦
 ਨੰਗਲ, ੫
 ਪਾਰਸ ਭਾਗ, ੩੦
 ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ, ੧੪ ਫੁ.ਨੋ., ੧੧੨
 ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ੩
 ਪਿਆਰ ਸਿੰਘ, ੯ ਫੁ.ਨੋ., ੨੧ ਫੁ.ਨੋ., ੨੩ ਫੁ.ਨੋ.
 ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ, ੩, ੧੯
 ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ੧੦
 ਪਿਰਾਗ, ੭੭
 ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ੩, ੧੯
 ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ, ੨੮
 ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ), ੨੩
 ਪੰਜਾਬ, ੧੯
 ਫਰੀਦ (ਸ਼ੇਖ), ੬੩
 ਫਾਤਿਮਾ (ਬੀਬੀ), ੬੦, ੧੦੨
 ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ (ਡਾ.), ੨੦
 ਬਸੋਹਲੀ, ੨੦
 ਬਹਾਉਦੀਨ, ੨੧
 ਬਗਦਾਦ, ੬, ੯, ੧੩੩
 ਬਨਿੰਡਾ/ਵਿਨੰਡਾ, ੬੨, ੬੮
 ਬਨਾਰਸ, ੭੭
 ਬ੍ਰਹਮ/ਬ੍ਰਾਹਮ/ਬਿਰਾਹਮ (ਸ਼ੇਖ) ੨੬, ੨੭, ੬੩,
 ੬੪, ੬੭
 ਬਾਬਰ ੬, ੨੨, ੬੮-੭੩
 ਬਾਬਾ (ਭਾਈ), ੯, ੧੦, ੧੪, ੧੫, ੧੯, ੭੯
 ਭਗੀਰਥ ਅਣਦ/ਭਾਗੀਰਥ, ੧੩, ੧੦੫, ੧੦੬
 ਭਰਥਰੀ (ਰਾਜਾ), ੭੯, ੮੦
 ਭਾਗਵਤ, ੫
 ਭੁਟੰਤ ਦੇਸ ੧੪, ੧੧੩
 ਭੁੰਤਰ, ੧੪
 ਭੰਗਰ ਨਾਥ/ਭਾਂਗਰ ਨਾਥ, ੯੫, ੯੭
 ਮੱਕਾ ੬, ੯, ੧੨, ੧੩, ੧੪, ੫੯
 ਮਖਦੂਮ ਬਹਾਵਦੀ, ੬੦, ੧੫੩

ਮਛਿੰਦਰ ਨਾਥ, ੮੦
 ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ/ਨਾਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ੮੩
 ਮਦੀਨਾ, ੬੦
 ਮਣੀਕਰਣ, ੧੪
 ਮਨੀ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ੧੦
 ਮਰਦਾਨਾ (ਭਾਈ), ੯, ੧੧, ੧੫, ੪੨, ੪੩, ੪੭-੫੦,
 ੫੨, ੫੩, ੫੬-੫੮, ੧੦੦, ੧੧੪, ੧੩੩
 ਮਾਧਵਾਨਲ, ੧੦੯
 ਸਿਹਰਬਾਨ (ਸੋਢੀ), ੫, ੬, ੧੦, ੧੨, ੧੫, ੧੬,
 ੨੨, ੨੭
 ਸਿੱਠਾ (ਮੀਆਂ), ੧੩, ੫੧, ੫੨
 ਮੁਹੰਮਦ, ੫੯, ੬੦, ੬੨
 ਮੁਨਾਫਕ (ਦੇਸ), ੧੩, ੧੦੦
 ਮੁਲਤਾਨ, ੬, ੯, ੬੦
 ਮੂਲਾ ਖੱਤਰੀ, ੩੬, ੮੬, ੮੭
 ਮੂਲਾ (ਚੋਣਾ), ੩੬
 ਮੈਕਲਾਉਡ ਡਬਲਿਉ ਐਚ., ੪, ੨੧
 ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ (ਡਾ.), ੨੧ ਫੁ.ਨੋ., ੨੮ ਫੁ.ਨੋ.
 ਮੋਦਕ, ਬੀ.ਪੀ., ੧੮ ਫੁ.ਨੋ.
 ਰਤਨ ਹਾਜੀ (ਬਾਬਾ), ੨੧, ੬੨
 ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ੪
 ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ, ੩੭
 ਰਾਮਾਨੰਦ, ੧੦੪
 ਰਾਵੀ, ੧੮
 ਰੁਹੇਲਾ/ਰੁਹੇਲ ਖੰਡ, ੧੫, ੧੧੬, ੧੨੦
 ਰੁਕਨਦੀਨ, ੨੧, ੬੦, ੬੧
 ਰੂਮ, ੫੯
 ਲਹਣਾ, ਦੇਖੋ ਅੰਗਦ (ਗੁਰੂ) ੫, ੭
 ਲਖਮੀ ਦਾਸ, ੧੪੮
 ਲਹੌਰ/ਲਾਹੌਰ, ੬, ੧੭, ੧੮, ੨੦, ੧੦੫, ੧੦੬,
 ੧੦੭
 ਲਖਮੀ ਦਾਸ, ੩੭
 ਵੀਰ ਸਿੰਘ (ਭਾਈ), ੧੦
 ਵੇਈਂ ਨਦੀ, ੭੯
 ਵੈਰੋਵਾਲ ੬੮

ERRATA

ਸੁਧੀ ਪਤ੍ਰ

ਬਾਵਜੂਦ ਯਤਨ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਭੁੱਲਾਂ ਰਹ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਠਕ-ਜਨ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਲੈਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰਨ।

ਪੰਨਾ	ਸਤਰ	ਅਸੁਧ	ਸੁਧ
੪	ਫੁ. ਨੰ. ੪	Vol. XIV	Vol. XLV
੪	ਫੁ. ਨੰ. ੬	ਸੰਭਾਵਨਾ	ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ
੨੦	੨	ਮਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ	ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ
੪੦	੨੩	ਬਜੀ	ਬ੍ਰਜੀ
੪੪	੨੬	ਸਿਕਦੁ	ਸਿਦਕੁ
੬੨	੨੦	ਫੈਜ ਪਹੁਚੇ	ਫੈਜ [ਨੂੰ] ਪਹੁਚੇ
੬੩	੧੫	ਪਟਣੇ	ਪਟਣ
੭੩	੧੫	ਰਾਉਗਾ	ਗਉਗਾ
੭੮	੭	ਤ੍ਰਮਤੀਆਂ	ਤ੍ਰੀਮਤੀਆ
੧੧੨	੨੨	ਥਾ ਪਿਆ	ਥਾਪਿਆ

